

భారతి

మా స ప త్రి క

*

శివ లెంక శంభు ప్రసాద్

సంపాదకుడు

(1938-1972)

*

మే 1977

సంపుటము : 54

సంచిక : 5

విడిపత్రిక వెల రూపాయిన్నర

విషయానుక్రమణిక

మే 1977

వైరభక్తి	"జహదగ్ని"	3
డాక్టరు వేటూరి వెంకటరమణయ్యగారు	శ్రీ పి. వి. వర బహ్మశాస్త్రి	7
ఆధ్యాత్మ రామాయణ తీర్థనలకర్	శ్రీ ముక్కేవి శ్రీరంగచార్యులు	10
సుబ్రహ్మణ్యకవి జీవిత విశేషాలు		
బంగారు పేడకలు	శ్రీ కలువకొలను సదానంద	14
విశ్వనాథవారి కేసెరసాని	శ్రీ దిలావర్	17
విశ్వనాథవారి కోకిలమ్మ పెళ్ళి	శ్రీ సుతి రాజేశ్వరి దివాకర్	20
తాత్పర్య కళా జగత్తులలో	శ్రీ కొండివర్తి శేషగిరిరావు	22
కలలు బాగా ఎవరు కంటారు		
శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు :	"శ్రీ విరించి"	24
వారి అనుభవాల జ్ఞానకాలు		
నంజీవి పర్యటం	శ్రీ కొడవంటి లీలామోహనరావు	31
వెలిదండ	శ్రీ కే. కిశోరుబాబు - శ్రీ కే. అశోకుబాబు	34
'అనంతవాణి'	శ్రీ జ్వాలాముఖి	37
ఎగిరిపోతున్నాం ఏమాత్రండా	కే ఎస్సీ	39
గీతాభ్యుదయమ్	"సాంధ్యశ్రీ"	40
వెన్నం	శ్రీ జి. రామశేషయ్య	41
కందుకకేళి	డా. నాయని కృష్ణకుమారి	42
పరమహంసలా...	శ్రీ తిరునగరి	43
మార్పు	శ్రీ భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి	44
ప్రాకృతభాషలో మాట్లాడే పేయసి కావాలి	శ్రీ వనమాలి	45
డా. జి. నాగయ్యగారి దాక్షిణాత్య సాహిత్య సమీక్ష	శ్రీ మరుపూరు కోదండరామరెడ్డి	46
మొదటి సంపుటము—ఒకపాటి అనుశీలనము		
కందుకూరు తాలూకా కవిపండితులు	శ్రీ విక్రం శేషచార్యులు	50
రుద్రమదేవి విష్ణువారి శాసనము	శ్రీ ఎమ్. కొమరయ్య	56
"కథనువి అంతరంగ తరంగాలు!"	శ్రీ పి. యస్. శాస్త్రి	60
(చైతన్య స్రవంతిలో రచన)		
క. గూ. 103		62
గ్రంథవిమర్శలు		71

వెర బీక్స్

జిమిదగ్గి

(గతసంచిక తరువాయి)

చతుర్థాశ్వాసము

౪

చుట్టును చీకట్లై, నడుమ చుక్కల తేడును మార్గవహులున్
నెట్ట న కోట సంఖ్యలను నిర్మి రనంగ. వెలుగు మంచురా
మిట్ట యనుంగు కూతు, నహమేన యటంచును భక్తి గొల్పు రా
వట్టి, వెలిగె నలుగురె, పార్థసకున్ బరమార్థమందుల్పై॥

చుట్టును చేరి నెవ్వలులు, మందరికిన్ గునుమాక్షతాదులన్
బెట్టిన నర్హపాతముల వేళనబట్టి యొనంగుమండ, జే
వట్టిన దీక్షసాంతమగు వద్దతి, సర్వనిధోవారముల్
నెట్టిన నిర్వహించి, కరసిరజముల్ ముకుళింపజేయుచున్॥

అంబా! శాంభవి! శంభు వత్తివగు లక్ష్యంబంద నీవెంత తీ
వ్రంబో దీర్ఘతనం బొనర్చితి వవర్ణ! మత్తవంబందు లే
శంబో యంతకుం దక్కున్? యయిన వాత్సల్య వ్రహ్మార్థాత్మవై
జంబూ వక్య నలాభి రాముడగు కృష్ణస్వామినిన్ గూర్చనే!

దుర్గములన్ దరించుటకు దుర్గపు నీవే శరణ్యంబ! యీ
విర్గ మిదెల్ల నీ దయను సాగును, విన్ను వృరించి నంతవై
సర్వక పత్రులత్వమున స్వాదువయస్సుల కామదోగ్ధివై
స్వర్గ మొనర్తు విభువిని, స్వామినిజేర ననుగ్రహింపనే!

వ్రక్కతి నెఱుంగకుండ నమబట గ నెంతురు వెట్ట బుద్ధులై
విక్రతులు, హద్దులన్ నిలిపి వీరినీ, నీకును నా కభిన్న మా
వికర మెఱుంగజేసి దయనింపుము, త్రాగిన తాముగ్రుద్దు సా
లిక జననీక కాచి నిజలిర సుఖంబుల వందజేయుమీ!

విర్భరభక్తి నిట్లు జననిన్ నుతియించి, తదేకతత్వయ్యై
గర్భగృహంబు వెల్గడిన కాలమునన్, విలూనుభావ వై
దర్శిక గంటి కెట్లెదుట దర్శనమిచ్చెను, సార్వమందు సం
దర్భముబట్టి సద్గురుడు దారత నిట్టగ శ్రీ విభుండహా!

చుట్టును చుక్కలై నడుమ సోముని వోలిక వెల్గుచున్న రా
వట్టి వరోజహస్త నిజభావము వెల్గడు వాలు కమ్మలన్
మిట్టకు నేగు నాగువలె వేలిమి చూపుతల దన్ను చూడ జే
వట్టి రథంబు నం దునిచి భద్ర మనమ్ముడు దారుకుం గనన్

జయశయ రుక్మిణి హృదయ సారస విహారజైక మార్గ! ని
ర్భయముగ నేగుఁ డీ యనుచుఁ బట్టున నున్న జనంబులెందున్
జయశయ వాదముల్ నలున, సాగినదా రథ మంబరంబువై
రయమున దూకి యేగు లగరాజ విభంబున పర్యుతం గనన్.

నలుదెనలందు సైన్యములు వాటి యదూత్తము పోకనడ్కి
నిలిచిన రుక్మిణైద్యు లతనిన్ గమముండట నాత్మకాంతతో
నలలిత భాషణంబులను సాగుట కాంచుచు, కొయ్యబొమ్మలై
నిలిచిరి, విప్రు కన్యకును నేరరు చూడగ ధ్యాయ మన్యమై॥

పశువులగాను వల్లపుడు సార్థివ సింహ భయంకరాంకణం
బశనిగ నెంచి సాహసీక యాతకుఁ బానడలున్న బుద్ధి బా
లిశమయి వట్టి వారివటు క్షీబుల జేసెను, కృష్ణుడేగినన్
విశదముగాగ వర్ణమును, వెన్నడినన్. ఫలమేమి కల్గెడిన్॥

అగుము యాదవా! యనుచు నార్జును సాయుధ సైన్యమంతటిన్
ప్రొగొనరించి కొంత గొవిసొపు నృకేసరి వావఁ బంపుచో
డేగల వోలెఁ గ్రమ్మెడి కడింది బలంబుల వంకఁ జూచి యు
ద్యేగమునందు ప్రేయసికి వచ్చు స్పృశించుచు వెన్న దొంగయున్॥

శలభి భూత మొనర్తు చూడుమిదె నా శస్త్రాగ్నికిన్ వచ్చు నీ
బలంఁ బంతటి విర్రయోత్సవగు మో బాల! యటంచున్ భను
ర్వలయోద్ధాంత నమచ్చిభా ముఖ దహద్వాణ వ్రంచవమ్మౌచే
బలు మూకల్ వనబడ్గి పల్లెనలఁ బర్యంజేయ పూర్వై త్తయై॥

తత్ క్షణమందె బెంగగొను తన్మిని గాంచుచు దానవాంతకుం
డక్షతుండన్న వానికయి యారట మందకు, నెంతవెన్న బం
ధు త్పతి కోర్కునే, తెగిన భూరతఁ దానయి తెగ్గోనిచో
శిక్షకు జంకి వెన్దిరుగు, సగ్గరి దూకిన బుద్ధి చెప్పెదన్॥

అడవికుటుంబం నాడు నవు, డచ్చట చెద్యుడు కానరామి, బిట్ట దరిన కోధమై చెదరు నగబలంబుల కూడదీసి రావడలిని దొంగిలించి చను వచ్చు బట్టుడటంచు రుక్మి వెంబడిబడ, జూచుచుండగనే వానిని బద్దు నొనర్చి కృష్ణుడున్॥

శిశుభాంబును చేతబూన నడలె పీఠులినీ రత్న, 'మోనుత వీరా! హృదయే! నీ కయిన యన్నున్ నన్ను మన్నించి నిర్జత జీవుండగు నన్న వెట్లయిన నప్రాణున్ బొనర్చుగదే! జి తుండింకేమి యొనర్చుచో విడుపు మీ! జీవ ప్రయంభావుకా!'

అనుచున్ దత్తయ వేడు చుండగనె, కోధావేశ మొప్పున్, నవోధు లోబుల్లువు బావతో జెలును బెట్టంజాలి తత్సంతతిన్. కనికారం బొకయింత లేక తునుకల్ గావించు నా మేనమామను సంహార మొనర్చితిన్, గడలు తన్నార్చిన నీ బావయ్యన్॥

వదలుదునా' యటంచు గరవాలము చేగని ముందు కేగు తత్తదముల కడ్డువో వెలుని ప్రాణ విభున్ ప్రియకాంత దీనయై కదలిని బొమ్మగా నిలిచి కాంచుచు నుండగ కంస హంత తన్ బెదరుచు జూచు బావ తల వీడక పట్టి పెనంగుచుండగన్॥

తలయును మీనమల్ గొరిగి 'తన్నికి నై విడనాడుచుంటే, జెల్లలని తలంపకామె పొదలించిన ప్రాణమటంచు నమ్ముచున్ గొలుపుము తల్లిగా, చనుము, గొప్పుకు పోకుము, దుష్ట మైతికిన్ బలుకుము స్వస్తి' యంచు తమ బంధములన్ విడలించి వంపుచున్॥

తేజీన ప్రాణమై నిలుచు దేవిని జూడగ నామె బాష్పవాః పూరము లొల్కు కన్నులను పుష్కర వేత్తుని పూరుషోత్తమున్ దూరము పోవు సోదరు నధోముఖ చూడగ, వార్త డ్రాచుగ న్నిరు వెలుంగునన్ దుడిచి నెచ్చెలి వక్కున జేర్చి వెన్నుడున్॥

"కలగకు బేల, బావయిక గాంచును తెల్వి, శిరోబహిర్యోః దొంగెను శిర్ష హాని, తలదూరిన పురుషులు పారిపోయి సాంపుల పెదబాసగా పొదలి పుత్తి నొసంగుచు వియ్యమందెడిన్, కలతను వీడి నవ్విననుగాని మదాత్మకుడృష్టి లే"దనన్॥

మబ్బర మాటనం దొదిగి మాసిన నన్నని చంద రేఖనా నుబ్బిన దుఃఖ మోద ప్రభమోల్లస మాగిన బాలమోము నం దబ్బర మోచు లే నగపు నందము బిందగ నంతసించి త బ్బిబ్బును చెందనీక నతి పెద్ద మనస్సున నుండజూచుచున్

ఏమేమో నరసోక్తున్ బలుకు, చెన్నెన్నో రనస్త్రి గా థా మందాకిను లందు హంసగతి నందంజేయుచున్. జన్మమే సామి చన్య మి కొక్కడందిన గతిన్ నరకస్వమర్పించుచున్ సామేనా ప్రియురాలితో జనియె గృహస్థామి స్వగ్రామమున్॥

* * *

తునిగిన కొమ్మ తుట్ట తుద లో వెడి వాడిన పూవులోని నీ గ్గునబడి వంగు బోడితల కొంచెము నెత్తక వచ్చు రుక్మింగ

నొని శిశుపాలు, 'డింతయును గొల్లెండు చేసెనె? నాతి దొంగయై కొనుటయే కాక యన్ననిటు కూరజేయుట జంపి తీనా!

ఇప్పుడు తప్పిపోయెనని యెంచకు, చెద్యుడు వాని నెప్పుడో తప్పక చంపి మిత్రున కతం డొనరించిన ద్రోహమంతటిన్ గవ్వ నతి క్రియన్ నలుపు, గామినిగూర్చి తలంపబోకు, నీ కెప్పుడు చెల్లి లేదనుటయే నబ, బింతగ సాహసించునే? మాయలమారి యాతడెదో మాయను గగమ్మగజేసి సూర్యుల బాయతి విల్చి చక్రమయినట్లుగ గిరున తిప్పి తిప్పి, కన్ మూయుటలోనే పాటి చనె, ముందట నిల్చిన, శిర్షకుంబు నా కామెను కందు కం బనగ నాడెనె యూహనభూమి నెల్లెడన్॥

విచ్చిన సేననిన్ వెదకి వేసరి వేసరి వీటికేగో పెచ్చుగ మాత్మ సైన్యములు వెంబడి తెత్తుమటన్న బుద్ధి నం చచ్చటికేగి కాన, కిటులౌట యెలుంగక మోనపోయితిన్ ముచ్చిలు వాని నిప్పుడియె ముట్టిన నీ కిటు లౌట సైతునే? అయినది యయ్యె, నిందు మన కైనది లాభమె, లోకమెల్ల రే వయిన నెలుంగు దొంగ యెవరవ్వుది, సొమ్ముటనుంట, నాతడే వ్రయవడు, నెల్ల వారు తమ భార్యల నాతని కందనీక హెచ్చయిన వివేక మొప్పు శుభమందుదు రింటిల జాగరూకతన్॥

కొంచెము సాగి కాల మనుకూలత చూసిన వన్య, డయ్యగ వ్వించి పురంబు వెల్లరచి, వీటిడి సేతకు వేయి రెల్లుగా వించి, యణంగ మట్టి గఱపింతము, చూడిటు, చెద్యుడెక్కడో యెంచుము, వానికోసమయి యెత్తిన జన్మము మిత్ర శేఖరా!"

అయినను కాకపోయినను, నాతడెటులో నలుకాడుచుండ, ముందయిన నరాధవంబు హతమారిన యట్లయి, రుక్మిచెద్యతో నయిన సమన్తమున్ మఱచి, యత్సధికమ్ముగ మైతిమానె: నే మయినను జన్మలోగలుగునట్టిది యంతము దాక నుండెడిన్॥

* * *

తల్లియుండండి బిడ్డ నరుదారగ కృష్ణుడు వచ్చి కొంచుబో నుల్లము లొల్లసిల్లధని వొందిరి, రుక్మియు సైన్యయుక్తుడై వ్రల్లదమొప్పు వెంటబడు వార్తకు తల్లిడ మంది వానికై యిల్లు యమాలయంబయిన యుల్లుగ నుండిరి దుఃఖమందుచున్॥

తిరుమలకేగి వచ్చెనను తీరున వచ్చిన పుత్తుగాంచి త త్కరుణకు ముగ్ధులౌచు బలు కానుక తిచ్చిరి మానసంబుగన్ తిరుమల యున్నదా యనిన, దేల్చుదు వల్లిమబుద్ధి, ద్వారకా తిరుమల మాత మున్నదని తెల్వక తప్పదు నిత్యసత్యమై॥

వలబడి, యెట్టి వాడయిన వాల్చి శిరంబును, జాట్టు నీయ, ద వ్వల సహియించు నా పురుష పుంగవుల డెప్పుడునుండు, వానికై వలగొని నిర్వివారముగ స్వామిసమన్తము నీడె యంచు నీ వలయును నాది కాదనెడు వగ్గతి, నప్పుడు శ్రేయమంద నా! తొలుతనె లొంగి వర్తిలెడు మారపు నూపె లభించుటవ్వుచో వలబడు లేల? జాట్లొనగి భావము నెమ్మదిమీద మాఱగ, గో

ర్కులు నేటివేలుచున్న పనుకొంచుఁ గ్రనుమ్ముగఁ జెంతఁ జేరుచున్
నిలిచెడి సత్సవర్తనుని నిర్మల చిత్తు నొనర్చు తప్పకన్॥

తల యొసఁగున్, ధలంపులను దాల్చుడు భక్తిని, కోర్కీ తీరుటన్
వలగొనుచుండు, భక్తుఁడని పలుకు నమ్ముగ నేషభాషలన్
మెలఁగుచు వర్తకుంబలె రమేతునితో వ్యవహరమాదు, నా
తల చెడు వాని కుత్సుకను దాల్చగనియఁడు జన్మజన్మకున్॥

వఱబడె రుక్మి, బద్ధుఁడయి వాల్చెను శీర్షము, జట్టునిచ్చె, నా
తలచెడు వానిబట్టి పెడదారిని బట్టి సమస్త శేషినిన్
వలగొనుబుద్ధి పుష్కలమై భవ్యత నందెను, భావలిద్దఱున్.
డలలిక యేమి యోనో నెఱతాల్చె యెఱుంగగ నాను సత్కమున్.

★ ★ ★

కుండిన శేగఁ గృష్ణుఁడనుకూలవతిన్, దనయంత సివె నా
ఘండపు గొంచుఁబొమ్మనుచు ధూర్జటి నంపి యెడందఁచెల్పు న
క్కుండిన రాజకన్యఁ, దనకుంబియ, రుక్మిణిఁ దెచ్చుచుండు, నె
లుండియ రాఁగలం డటకు, మధ్యహ మిచ్చుట చేయగా వలెన్॥

ఊరెల్లన్ బహు శోభలోపుగ ననంతోల్పాహ పుల్కార్చులై
శ్రీరంజిల్ల నలంకరించి సరనాఠి వారమెల్లన్ దివో
కౌ రమ్యాకృతి పూసి కట్టితొడి చక్కుఁ సీతి కల్పించుచున్
వారిం దోడ్కొని లేర సిద్ధమయి నిల్వఁదెల్ల హర్షమునన్॥

అని బలరాముఁ డందఱకు నానతియిచ్చి, పురంబు నల్లెనల్
కమగొననేగె బార్జినును, కన్యల కింపగునాటి వెన్నెలన్
వననిది పొంగుతెత్తుచును వారిజనేత్రు వివాహశోభ మి
చ్చునబడి చూడనెంచుగతి మాతృవిలాసముచూపె హద్దు నన్॥

దివికిని వార్త చేరినది, దేవతల్వెల్గు సంబరములతో
భువి కరుదెంచుచుండిరన పూర్వసుధాం ఈ మయాభాసాతికల్
నననన శోభలన్ విరిసి నాట్యమొనర్చెను, భూనభౌంతరం
బవిదిత దివ్యకాంతి మహిమాన్వితమై భువి సర్వముబుగన్॥

వత్తురు దేవతల్ భువికి, వారిజ నాభుని గొల్లవచ్చుచోఁ
దెత్తురు దివ్యసంపదలు, దివ్య విమానము లంబరంబు నం
దెత్తుగ నిల్చి, వారిటకు నే శ్రవణేక దిగంగ నొనటం
దెత్తుగ దివ్యగోపురము లెత్తిరి యూర ననంత సంజ్వలన్॥

నుతమతి చిత్రచిత్రముగ నూతన శోభల ద్వారతోరణ
ప్రతటలుగట్టి, పెండ్లి కని వచ్చు జకంబుల కాశ్రయమ్ముగా
ప్రతిదిశ పెద్ద పందిళులు పాకలు వేసిరి పచ్చనాకులన్;
సతిపతి యేకమై నటులు స్తంభములన్నిట రంభతోపుగన్॥

దిగువను నేలఁ దారకతె తీరిన యట్లుగు రంగవల్లికల్
మిగిలి వెలుంగ, భూజముల మేలి ముమంబులు పండ్లుగుత్తులై
యెగుర విశాన పంకులను పాలగ నేలగ, భూనభంబు లెం
తగ నొకరోక్క రొం దొరులఁ దప్పుచునుండునో చాటు పందిళుల్॥

స్వామి వివాహ శోభగన వత్తురు సర్వమహానివాసులొ
సో ముదమార నెల్లజను లుత్సవ మంతయు నన్నివైపులం
దే మొననైన చూడనగు నెత్తున గట్టిరి, పెండ్లి మంటపం,
బామహానీయవేది కననయ్యను చల్లని పాలవెల్లిగన్॥

కామయనంగఁ గేంద్రమునఁ గంబమునాటి విశాలవర్తుల
శ్రీ మహతాత సత్ర మనఁజేసిన శోభనవేది, దీదితి
సోమ విసర్పి రత్నచయ రోభితమై, వరిలంబ మానము
క్కా మణిహార వల్లికల కానగ నయ్యను నేత్రవర్చమై॥

అంతటఁ జాట్టి చూచి, హృదయంబున కెంతయు తృప్తికల్గి, వి
శ్రాంతినిగాంచె నన్నబలరాముఁడు, వేగు న దెప్పుడింక ? స
శ్రాంతిని కాంతఁగై కొనుచుఁ గాంతుఁడు కృష్ణుఁడు వచ్చు నెన్న? యం
చెంతయు యుత్సుకత్వమున నెంచెడు సర్కులు సంతసించఁగన్॥

తొలిదెర తెల్లవారు కడఁదోచు దివాకరులొనఁ దోచుగో
మలి గొని తెచ్చుఁ గృష్ణుఁడని మంగళవాద్య పురస్కరంబుగా
లలిత విమాతవాంబర విలాస విభూషణ పుష్పసూరికా
కలిత సువాసినీ గణము కన్యల పండుపు నేయుమండగన్॥

తమ కెదురొచు వచ్చు జనతన్ గని ద్వారక సర్వ మెంత మో
దము కనుచున్నదో తెలిసి తమ్ముఁడు తనయ్యఁదొచునన్నకై
సుమములు చల్చి చూపులను చూడగ నూటిగ నేగి రాముఁ, దా
నమిత వధూవర ద్వయమునన్ నెనరంతయు నొల్కఁబోయుచున్॥

బాసఁడు వచ్చినప్పు డిలు బట్టక యుంటిని, వచ్చి నీపు క
న్యపుర మొక్కఁడై చనిన యిట్లు లెఱింగి, నమస్త సేరతో
నెపున నెనె నెత్తునని యెందితి, నంతలు వీరికిర్తి ని
ర్మాసక మట్టి నెతయని చూచి, మహోత్సవయత్నమంతయున్॥

చేయగఁబంచి, సర్వమును సిద్ధ మొనర్చి, షణ్షణంబు వి
ఠ్ఠెయుదు రంచు చూడ నతని కనుమాధ మనోహరాంగ ల
క్ష్మియుత వచ్చి చేరితివి సిద్ధ ముహూర్తమునఁదుఁ, బిల్వగఁ
బోయినవారు రాఁదగిన పూజ్యుల నెల్లర తోడి తెచ్చిరిన్॥

ప్రభవంబందితి రోహిణి, సరిగ సంవత్సారయో నీ దని
ష, భవానీ కృత సింహాగ్రమున శ్రేష్ఠంబో ముహూర్తంబు మీ
కభయం దొచు ఈభావదం బగుచు గల్వార్యమై నిల్చి, మీ
రుభయుల్ వెల్లమ కాగ్యుల్ సలిపి శాస్త్రోద్వ్యా మంపందగున్॥

ఎవరును తోడులేక హృదయేశుఁడె తోడుగ సర్వబంధుమై
భవమును విడి స్వామికయి వచ్చిర లచ్చిని, నీకు తల్లియే
దివులను గల్గఁదోచు, నెను దేవిగఁ గొలు రు సర్వభూ పజ్జి,
ప్రభిమల చిత్రవై స్యసహి భావమునన్ గను మమ్మద్వారకన్॥

బలరాముండిటు స్వాగతోక్తిగఁడు నాస్వాయమ్మునన్ బల్క స
ర్కులు సానంద మహోత్సవాన్నికులు నిత్యోత్సాహులై తూర్వమం
జల నిష్కానములో వహూ సహిత కృష్ణున్ ద్వారకారాజ ని
భుల సూర్యగఁజేసి పెండ్లి పనులందున్ మగ్గులై రంతటన్॥

హోలా హలము కంఠ వారినిల మణిగాగ
భువన రక్షకుఁడైన శివుఁడు పొంగ

కలకాది జనియించు కల్పాగ కామదే
న్యాయులన్ సురలు తన కొనగ |

నమరుల కాపొందుచు చందిరుం
దళిల లోకముల కాహ్లాది గగ
క్షీరాబ్ధి నేల అక్షి మహామృత
ల్యాణ వేళ మహోల్లాస మొన్న

ద్యారకా పట్టణము వార్తి తీరమందు
దేవతా వైభవమున దీర్చినట్టి
నవ్య కల్పాణ వేదికాంతరమునందు
జరుగఁబోయెడి పెండ్లి సంబరము లొప్పి

ఆ శివుఁ, దాననాదులును, నా శశి, యా మహానీయ దంపతుల్
వాసిగనట్లే యిచ్చుటకీ వచ్చినంగ నెలుంగు స్వర్గ సం
వాసులతో సమానులగు వారు మహాత్ములు పెండ్లిఁజూడ న
ర్యాశల నుండి వచ్చి తమ యా శయ సిద్ధికి వేచి యున్నవో||

అదటలు నుండియున్ దన కనంత గుణాన్విత, కై న శార లం
దిందుల కొక్కరె న పరితృప్తిగ వచ్చుట వీలు కాని యి
బ్బందినిబట్టి లోపమును భావమె లోపగ రాదటంచు, పెం
పొందిన ప్రేమ యాదవులచో వధుపక్షము మానసాధుచై ||

ఒంటరి కృష్ణుండట కడు నొప్పెను, కేవలఁడై స్వమాయచే
జంటలునట్లు లోచుచును సాగఁజేయు సమస్త విశ్వమా
దంట యజ్ఞులయున్ బరమ తథ్యము, కాక కృష్ణుఁడే
టొంటరి యౌట, యామె యటు లందరి కౌట యెటుల్
పొసంగెడిన్ ||

ఉద్యహ మన్నవో నుభయు లుండగ నౌట, హలాయుధుండు తా
నర్చు బండైన నాయకున కండగ నుండెను, హర్షమర్మ సం
విద్యుల డా మహీసురుఁడై ప్రీతిగ నాయక పక్షమూసె, బ
క్ష్యయ మేళనాత్మక వికాస మహోత్సవమయ్యె నెల్లెడన్ ||

సరపూజా పరిమార్చ మన్వితముగా వైకుంఠుఁడొ స్వామికిన్
సరపూజన్ బొనరించి, మాయపార పర్వ జేయు చున్నట్లుగా
వెరఁబట్టన్ నియమించి, గంపనడి యింతిందెచ్చి కూర్చుండ బె
న్చిరి, సుంతయ్యును విశ్వమై విరియు టేల్లె యన్న చందంబునన్

శ్చంద్యోతనుడే సభార్యుడయి కన్యాదానముజేసి, నా
గ్గుంబందు వధూ కర గహణ వేళన్ స్వామి ధర్మచ యం
స్మిత్ గొల్చి ప్రతిజ్ఞ చేసెను విమర్శానంద సంపూర్ణుఁడై,
యాగ్నేయంబు విశ్వమంతయు వివేకానందమున్ బొందగన్ ||

యంగళసూ తధారణము మాన్యుఁడొనర్చిన వేళ స్వాస్య దే
హన్ గళ బద్ధ చిహ్నమహిమాలికయంబున స్వీయగేహ వా
మాంగ మొనర్చుచున్ బదుకు నందిక నిర్దురు నొక్కరె నటుల్
పొంగెడి స్వామి ప్రిల్లఁడను బొంద వరాంగన ను జ్ఞురూ జ్ఞుయై ||

అది నా ప్రాణ నమన మో విభు, భవత్ హృద్విధియందేను నా
యెద నివున్ పరితన మౌటకది గుర్తెయ్యుచు, పుంస్త్రీ శుభా
ప్రదమై, భిన్నతలెని యోగమున కావాంబుగా, సత్యమీ
హృదయా వాసిని నిన్ వహించు నిజ మూహింపంగఁ జేయున్ సదా!

అని యర్థాంగ తలంచుచుండ ప్రేయః డార్కా! జీవనోజ్జ్వల
ప్రణయాలింగన తుల్యమై తనువు దీర్చ ప్రాణవోపేతమై
మనగాఁజేయు పని తనూత్ర కృత మౌ మాంగళ్య చిహ్నంబు ది
నిని కంతంబున దాల్చి నిత్యసుఖ మందింపం గదే ప్రేయసి!

అనుచున్ వేసిన మూడు ముఖ తమ సర్వైక్య ప్రబోధాత్మక
ప్రణుతిం బొందుచు, వానితోబడి శరీరంబుల్ తిథాదిన్నముల్,
మనసున్ వాక్కు శరీరమన్న కరణా హ్మయము సేకీ భవిం
చును, జాయా వతు లిద్ద అంట భయంచున్ దెబ్బముమ్మాటికిన్

శ్రీనాటి గిరిజా మనోహరులు వారిన్ దాము వక్ర ముఖాం
గా విష్ణి తులఁ జేయుటంతయు నహోయా శక్తి లవ్యారితో
వై విద్యమును బొందలేదనుటయే స్వస్థ ముగఁ దెల్పు, స్త్రీ
దేవిన్ బూరుపుఁడా త్రయమునను స్వార్థి భూతగాఁ జేసిడిన్ ||

నేను స్త్రీపు పరస్పరం బిటులు నా నీ భేద మే మా తమున్
గానన్ రాని విధాన నేకమగు దాఁకన్ నిత్య మన్యోన్య మెం
డైనన్ దెందము లిచ్చిపుచ్చుకొను లక్ష్యంబొప్పు నాచార మం
చా నంకించుచుఁ బోసికొన్న తంఁ బ్రాలందించె నాశిష్యులన్ ||

శ్రీరక్తిజీకృష్ణ పిద్మ వైవాహిక
ప్రత్య పుణ్యాక్షత ప్రాప్తి నంది
కనువిందవర్ణుచున్ గమ్మనివ్వఁజేయు
వైది కోద్యహ తాత్పర్య మెఱిగి
దిన్ని సంతాటాల లెన్ని యాడిన గాని
చివర కా యిర్వరే చేరుటెఱిగి
యప్రాప్య సర్వేప్రీత ప్రాపకాత్మంత
పుణ్య ప్రసాదంబు పొంది పొంగి

కృష్ణ కల్పాణ దర్శనా కృష్ణ మనుజు
దివిజ సంఘము లెనలేని తృప్తి నందె
ద్యారకా వార్తి తీర వైదర్భి పెండ్లి
పళిల లోకముల గణితాహ్లామందె||

* * *

తలఁచియుఁ బుత్తుకై వగచి ద్యారక చేరని తల్లి తండ్రి హ
ద్దుల నొడుగంగ నైన వనధుల్ బలె దను తావున సంతసంపఁగా,
బలిమి గ్రహింపఁగఁదలచి పట్టగ రాక ప్రభాగ్ర యత్నుఁడై
తలఁపు సహ సదా శిథిలతన్ గను చైద్యుఁడ గాఁ మండెడిన్ ||

[ఇంకా వుంది]

డా. నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు

శ్రీ పి. వి. పరబ్రహ్మశాస్త్రి

గడవిన మార్చి 21న తేదీన దివంగతులైనారు. ఆంధ్రదేశంలో ప్రామాణిక చరిత్ర రచయితలు తామెననిపించుకొన్న ధన్యజీవులు. గీటుతప్పి వాయులు వారు ప్రాసంది గీటు తవ్వరు. 'ఋషీదాం పున రాధ్యావాం వాచమర్థోను ధావతి' అనే ప్రామాణిక లక్షణానికి వీరు కూడా లక్ష్యమనదగిన వైరుష్యమువీరిది. వారు తరచు చెప్పేవారు. చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు చరిత్రను సృష్టించి 'చరిత్ర చతురావమ'లయివారుట. వీరి కల్పా కథలెల్లాటం గిట్టుదు. జరిగినదాన్ని ప్రమాణంగా నిరూపించటమే చరిత్ర రచనయనే పరమాశయం వీరిది. మదాసులో ప్రాసెసరు సిరికంఠశాస్త్రిగారివంటి వారి సాహచర్యంవల్ల వారి శాస్త్రీయ పరిశోధన కలవడుటయేగాక వారిలో ఉండే లోపాలను తాము వెయ్యకండ సరిదిద్దుకొన్నాము. చరిత్ర రచనకు మూలసామగ్తి గియ్యేన కావాలి, వాఙ్మయము, కైఫియతులు మున్నగువాటి వేదిధంగా ఉపయోగించుకోవలెనో వీరికి బాగా తెలుసు. దానికి తగ్గట్టు తెలుగులోను, ఆంగ్లంలోను చక్కని పాండిత్యం. కనుక వీరి రచనలు మంచికైతిలో శాస్త్రీయంగా కుదిరియున్నవి. ఇట్టి సాధన సంపత్తి పరిశోధకులందరికి సాధారణంగా కుదురవు కనుక అందరు పరిశోధకులు వీరికి వచ్చరు. అట్టి వారిని వీరు ముఖాముఖిగా తిట్టేవారు. చిన్నవాళ్ళు నవ్వుకొనేవారు. కొందెం పెద్దవాళ్ళమనిపించుకొన్నవారు ఆశానకు దూరంగా ఉండేవారు. కాని వారి వాద్యాకాదనగలిగేవారు కారు. ఇంక తెలుగువారిలో వారికి వచ్చిన పరిశోధకులు శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు రొక్కరే. ఆంధ్రదేశ చరిత్రనంతా కూలంకషంగా చర్చించారు వీరుభయులు. అశ్వినీ దేవతల్లాగా విశ్వ ద్యుద్ధ వాచ్యుల్లో చేర్చదగిన జంట మల్లంపల్లి నేలటూరి వారిది.

చనిపోయేవరకు చరిత్రకన్ఠాలుమాచి వాటిని గూర్చి కొత్త విషయాలేనేవో వాయాలనే అసక్తి వారికుండేది. చనిపోవుటకు పది రోజులు ముందుగా ఒక విద్యార్థి విజయనగర శిల్పకై శిష్యునిని గురించి చెప్పునుని కోరెను. అయితే నన్ను పాంపి, శ్రీశైలం మాపి పేరేగాని చెప్పలేవన్నారుట. కనుక ఆ విద్యార్థి తన నక్కడికి తీసుకొని పోవలెనని చెప్పారు. వారి నక్కడికి తీసుకొనిపోతే వారు అనేక కొత్త విషయాలు చెప్పేమాట నిజమే. నట్లుమని పదినిమిషాలు ఎల్సేలేని స్థితిలో అతని సహాయంతో మళ్ళీ ఆ స్థలాలమాచి రావలెననే కుతూహలం ఆయనలో పోలేదు. ఇది పరిహాసంగా అన్నమాట కారు. వెళ్లాంనే నిజమైన కుతూహలంతో అన్నమాటే. మళ్ళీ చూపే కొత్త విషయాలు కొన్ని తెలుసుకోవలెననే కోరిక ఆయనకు ఉన్నమాట వాస్తవమే. అట్లాగే పుస్తకాలు, కొత్త పుస్తకం అమ్మ

కానికి వచ్చిందంటే తప్పక కొనియ్యేనా చదివేవారు. శ్రీశైలం గుడిలో లోపలి మంగవస్తంభంమీద దేవరాయల శాసనం పూర్వం ఉండేది. అది వారికి తెలిసింది. దాన్ని వెతుకుటకోసం ఇప్పటికీ కనీసం నాలుగుమాట్లైనా అక్కడికివెళ్లి చూచి వచ్చారు. వన్న రెండు మాట్లు వెంటతీసుకొని పోయినారు. ఈ మధ్యనే, అంటే రెండు నెలల క్రిందట శ్రీ కార్తికేయ శర్మగారిని తీసుకొని పొమ్మంటే వారు ఆలయం చేశారని చెప్పి తానే న్యయంగా భార్యను, మమమ రాండ్రను వెంటబెట్టుకొని బస్సులో వెళ్లి వచ్చారు. విన్ఠిమాట్లు వెళ్లితే మట్టుకేం. ఆ శాసనం కనుపించలేదు. దాన్ని వెనుకూడ 1961లో చూచాను. తర్వాత దేవాలయాధికారు తమ పునర్నిర్మాణ కార్యక్రమంలో రూపు మాపిచేశారని తెలుసుకొని కోపాన్ని ఆపుకోలేక వాళ్ళని తిట్టిపోశారు. అంటే శాసనం యొక్కడన్నా అది వారి సొత్తు అనిన్నీ దాన్ని యెవరు ముట్టుకోకూడదని ఆయన కోరిక. దాన్ని యెవరైనా పాడుచేస్తే తన ఆస్తిని దొంగలపూరించినట్లే బాధపడేవారు. కడప జిల్లాలో మేము శాసనాలు కాపీ చేసేప్పుడు మెకంజీదొర నకళ్ళు తీయించిన శాసనాలన్నీ వీళ్ళ సరిగా తీస్తున్నారా లేదా అని ఆయన సరి చూచేవారు. అని యెన్నడో మోటాబావుల క్రింద, చేలగట్ల క్రింద, చెరువుకట్ల క్రిందపూడ్చబడిపోయినట్లు తెలిస్తే వాటికోసం యెంత పరితపించేవారో, హొయసలరాజు ముచ్చడిబల్లాళుడువేయించిన శాసనం రాయవోటిదగ్గర బీల్లవారిపల్లె నరసింహస్వామిగుడిలోదొరికింది. తేదీ ఉన్నదాగాం శిథిలమై పోయింది. అయినానరే దాన్నిబట్టి హొయసలరాజు వైదుంబులకు సహాయంగావచ్చి కాకతీయులతో యుద్ధంచేసి ఆ ప్రాంతం అంతా ఆక్రమించుకొన్నాడని సిద్ధాంతీకరించారు. అట్లాంటి శాసనం యాదవరాజైన సింఘుణుడు వేయించింది పుష్పగిరిలో ఉండాలి. కాని మాకది దొరకలేదు. దానికోసం పుష్పగిరి, చింతలపుత్తూరు, అంతాగాలించి పెట్టాము. కాని అది దొరకలేదు. అతి ముఖ్యమైన చరిత్రాధారం పోయిందని కొన్ని వందలమాట్లు అన్నారు. పుష్పగిరి ప్రాంతం మేమెవరం వెళ్లినా దాన్ని వెతకమని చెప్పి సంపుతూ వుండేవారు. వచ్చి దొరకలేదంటే తిడుతూవుండే వారు. ఇది వారు చనిపోయేవరకు మాకు మామూలైంది. ఈవిధంగా శాసనం దొరికితే ఆయనకి పండుగ. అది పోతే యెంతోకోపం. ఈ విధంగా చరిత్రలో పెనవేసుకుపోయిందిఆయన జీవితం.

ఇంకో చిన్న విషయం. ఆయనలో మేము మొదట శ్రీశైలం పోయినప్పుడు 1965 లో, ఆ ప్రాంతం చాలా భాగాలు శాసనాలకోసం తిరిగిం. తెలంగాణానుండి పూర్వం క్లౌడంటే తేవు నీలగంగతేవు వెళ్ళు వడిచిపోతూవుండగా దోవలో మూడు నాలుగు అక్షరాలు

మాత్రమే కలిగియున్న వాతయొకటి వారి కంటబడింది. దాన్నిచూచి యెగిరి గంతువేశారు. ఇట్లాంటివి సాతాళగంగమెట్లుమీద వేలకొద్దీ వున్న సార్ అన్నాడు నారాయణ. అతను క్రొత్తవాడు. పాత అక్షరాలల్లో యేముంటుందో యింకా బాగా తెలియదు. ఇంతలో ముందుకు పోయినవాణ్ణి నేను తిరిగి వెనుకకువచ్చా. నిజంగా పాతఅక్షరాలే. ఆరో శతాబ్ది నాటివనుకొన్నాం. శ్రీశైలంకొండమీద 11వ శతాబ్ది నకి పూర్వపు శాసనాలు దొరకలేదు. కాని ఆ క్షేత్రప్రసక్తి విష్ణుకుండి నులనాటినుండి యితర శాసనాల్లో కనుపిస్తుంది. నిజానికి ఈ నాలు గక్షరాలు తప్ప ఈ క్షేత్రముయొక్క ప్రాచీనతను నిరూపించగలిగే ఆధారము అక్కడ వేరొకటి యిప్పటికి కూడ దొరకలేదు. అదేదో యాతినుచిన్నపేరు. అయినా అక్షరాలు సాతవి కావటంచేత అప్పటినుండి యీ నీలగంగజేవు దోవ వాడుకలో నున్నట్లు రుజువగు చున్నది. దాన్ని మళ్ళీచూచి సంరక్షిత పురావస్తువుగా చేసే నేగాని శ్రీశైల ప్రాచీనత నిరూపించబడుటకు సాధ్యంగాదని పదేపదే చెప్పుతూవుండేవారు. నిజమే. ఇవ్వక 14వ శతాబ్దంనాటి కాకతి ప్రతాపరుద్రుడి శాసనమే యదటి ప్రాచీన శాసనంగా మిగిలింది. అంతకుముందు చాళుక్యులు, రాష్ట్రకూటులు, కదంబులు, బాదామి చాళుక్యులు, విష్ణుకుండినులు శ్రీ పర్వతాన్నిగూర్చి అనేకంగా చెప్పి కొన్నారు. కాని వారి శాసనాలేవి అక్కడ దొరకటలేదు. విజయ నగరం రాజులు మొదటిసారిగా పెద్దయెత్తున అదటి పూర్వపు దేవాలయాన్ని రూపుమాపి క్రొత్త నిర్మాణం చేశారనిన్నీ అందులోకూడ ఒక దేవరాయలనాడు లోపలి మండపం నిర్మించబడిందనిన్నీ దానిలో చాలా పూర్వశాసనాలు గోడలమీదిని పోయి యుండుననిన్నీ, ఆ దేవ రాయల శాసనంకూడా మన కాలంలో పోవటం చూస్తేమిగదా అని పదే పదే చెప్పేవారు. కనుక వారికి నాలుగక్షరాలు నాలుగు లక్షల్లాగా కనుపించాయి. ఇది వారి చారిత్రక పరిశీలనాసక్తికి గొప్ప నిదర్శనము. శ్రీశైలం కొండఅంతా పూర్తిగా అడుగడుగున తిరిగితే యింకా చాలా నిదర్శనాలు దొరకగలవనే దృఢ నిశ్చయం వారికుండేది. అట్లాగే పెద్ద ముడియాన్ని గురించికూడ. గండకోటదుర్గం చాలా ప్రాచీన మైందని వారి తలంపు. అదట రాష్ట్రకూటుల శాసనమొకటి దొరకాలి, దొరకాలి, ముమ్మాటికి దొరకాలి అనేవారు. ఏదీ మాకు దొరికితేనా తెచ్చేది. ఆ కొండమీది రాయి రాయి వెతికి ఆ శాసనాన్ని బయటికి లాగాలని వారికుండే ఉత్సాహం ఇంతా అంతాకాదు. ఏ ప్రభుత్వమైనా పదికొట్లు ఇస్తే అగండి కొటను, పుష్పగిరి కొండను సమూలంగా తవ్వించి ఆ పోయిన శాసనాల్ని బయటికి లాగించాలనే కోరిక వారికుండేది. పట్టు మని రెండడుగులకూడ వేయలేనవి తనకు పూర్తిగా తెలిసికూడ వెలరోజులక్రిందట హంపిక్షేత్రం. శ్రీశైలం గుడి ప్రాకారాన్నిచూసి విజయనగర శిల్పాన్నిగూర్చి వ్రాయాలనే తన నిజమైన కోరికను చూపించాడంటే యేమి అనుకోవాలి! ఇంకా వారం రోజుల్లో పోతాడనంగా నేను వారి నడిగాను. 'ఏమండి హంపి వెళ్ళతామని చెప్పారుటకదా, నిజమేనా' అని. "అవునండీ, వేను చరిత్ర వ్రాసేవాడు ఆ శిల్పాన్నిగూర్చి ఆలోచించలేదు. ఈమధ్యనే ఆ పుస్తకాలు కొన్ని తప్పించే చదివితే దాన్ని నేనే స్వయంగా వ్రాయాలనే కోరిక నాకు ఈ చివరి దినాల్లో కలిగింది. మరియేంచేయ

మంటారు." అని నిజమైన ఆవేదనతోటే అన్నాడు. పైగా, ఆ కార్మికేయశర్మ తీసుకొని పోకపోతే శ్రీశైలం నా అంతటవేను బస్సు మీద మొన్న వెళ్లిరాతేదా అని సమాధానం చెప్పారు. ఈవిధంగా చని పోయే వరకు చరిత్రలోను, వాఙ్మయంలోను క్రొత్తవిషయాలను తెలుసుకోవాలని, వ్రాయాలని వారికుండే అసక్తి యంతా అంతాకాదు. దాన్ని ఆసక్తి అనటంకంటే 'దాహం' అనటం మంచిది. నిజంగా ఆంధ్రదేశచరిత్రనంతా అట్లాగే త్రాగివేశారు. ఇంకెవరు కాగితం మీద కలంపెట్టి వ్రాయవలసిన మన చరిత్ర పెద్దగా లేదేమో ననిపిస్తుంది.

జమ్మలమదుగు తాలూకాలోని పెద్దముడియం పూర్తిగా తవ్వించితేనేకాని ఆంధ్రుల చరిత్ర పూర్తిగా తెలియదనేవారు. చాలా యిప్పటికే తవ్వేశారు. అక్కడ యిప్పుడు గోతులుతప్ప మరేమీలేవండి అన్నాను. విజయనగరం రాజులనాటి అవశేషాలు మాత్రమేనండీ యిప్ప టికి దొరికింది. కుండునదికంటే యింకా లోతుగా ఏముంటయ్యండి అనేవాణ్ణి. అక్కడి ముక్కంటిళ్ళరుడిని యెవరు ప్రతిష్ఠించారని యెదురు ప్రశ్నించేవారు. అంటే తిరిగిచన పల్లవుడు ప్రతిష్ఠించా రనా మీ ఉద్దేశం అంటే అవును ముక్కంటికాడు వెట్టి ప్రతిష్ఠించి నదే అది అనేవారు. అక్కడ ప్రాచీన చోళులని, చాళుక్యులని, పల్లవు లని అవశేష నిదర్శనాలు ఎప్పటికైనా దొరికి తీరాలి అనేవారు. చాళు క్యులు పెద్ద ముడియంలోనే మొదట వుండేవారని, కదంబులు శ్రీశైలంనుండే వచ్చిమానికి చిల్లారని వారి దృఢ విశ్వాసం. ఇప్పుటి కర్నూలు జిల్లాలో పూర్వం కర్నాడు అని అనేక ఆధారాలతో నిరూ పించారు వీరు. తర్వాత ఆ కర్నాటపదం ప్రస్తుత కన్నడ దేశానికి పరి మితమై యున్నట్లు చెప్పారు. అదొక పెద్దగాథ. శ్రీనాథుడు "ఎన్నడేమన్న నంధ్రు వాడేమి కొరత, నా కవిత్వంబు నిజము కర్నాట భాష" అని మంటాపథంగా ఎందుకు చెప్పాడో వీరు నిరూపించారు. సారిహరరాయలు, బుక్కరాయలు, వివ్వారణ్యులు, కృష్ణ దేవరాయలు, రామరాయలు వీరంతా తెలుగు దేశంలో ఎట్లా సంబంధించియున్నారో చెప్పారు డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారు. వారు నిరూపించిన సీద్ధాంతాలను మనలో ఇష్టదేందరు నమర్చించుచు నభిలషి వాదించగలరో తెలియదు. "కొండవీడు మనదేరా, కొండనల్లె మనదేరాకాదని యెన్నడు వాడుకు వచ్చిన కటకండాకా మనదేరా" అని తెలుగు దేశానికి హంపి నుండి కళింగ కటకండాకా వాడులు పలికారు. మల్లంపల్లివారు పాపం ఇంత దుడుసుగా జెప్పేవారుకాదు ఏ విషయాన్నైనా. గదమా యించి గట్టిగా చెప్పటంతప్ప వెరొక పద్ధతి రమణయ్యగారికి లేదు. కృష్ణ దేవరాయలు తెలుగువాడంటే తెలుగువాడే. అదేమిటండి వాళ్ళు తుళువంశంవాళ్ళ కదా అంటే, అవునయ్యా, తుళువదేశంనుండి వచ్చి తెలుగు దేశంలో స్థిరపడ్డారు అని గట్టిగా అనేవారు. పైగా, తెలుగు మాతృభాష కాకుండా "దేశభాషలందు తెలుగుతప్ప" అని అంటాడేమిటి? ఈ విషయాన్నిగూర్చి వారు చక్కని విషయాల ననేకం సేకరించి వ్రాస్తూ వుండగా మృత్యుదేవత కొనిపోయింది. ఆ అసంపూర్తి రచన నెవరైనా సమర్థులు తీసుకొని పూర్తిచేయ గలిగితే వారి ఆత్మ శాంతిస్తుంది.

తెలుగులో అష్టదిగ్గజముల కాలనిర్ణయము చేయుచూ వీరు వ్రాసిన వ్యాసము చాలా ముఖ్యమైనది. అది అష్టదిగ్గజములపై ప్రచురించబడిన వ్యాసావళిలో నొకటి. సాధారణంగా కృష్ణదేవరాయల వారి యాస్థానములో గౌరవించబడిన గొప్పతెలుగు కవులు ఎనమండు గురు అష్టదిగ్గజములనబడేవారని మనం అనుకొందుము. నిజమే. కాని యీ యెనమండుగురి కవుల కాలమునుగూర్చి చాలా పేదీలున్నవి. చారి తకథారాలతో ఆ చిక్కులనన్నింటిని విడదీసి వారి నందరిని కృష్ణదేవరాయల కాలానికి పరిపెట్టుటకు వీరు చేసిన ప్రయత్నం మిక్కిలి సామాజికంగా ఉంటుంది. 'వాఙ్మయ వ్యాసమంజరి' అనే గ్రంథంలో అమూల్యములగు వీరి 21 వ్యాసములను ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తువారు 1967లో ప్రకటించిరి. 'భారతి' మాసపత్రికలో డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారు ప్రకటించిన వ్యాసాలనంభ్య ముమారు 80కి పైగా మన్నుట్లు తెలియుచున్నది. ఇవి అన్నియు ఆంధ్రదేశ చరిత్ర, సంస్కృతి వాఙ్మయములకు సంబంధించినవి. ఇంచుమించుగా ఇన్ని వ్యాసాలను వీరు అనేక ఆంగ్ల జర్నల్స్లో ప్రకటించి యుండిరి. మరెవట మనకు లభ్యముకాని అనేక చరిత్రాంశములను వీరు ఆ వ్యాసావళియందు చర్చించిరి. అన్ననవచోడుడు, భక్తిరాజు, మల్లె వంశమువారు, కాయస్థులు, మిర్జాపూర్, యింకా యెన్నో అజ్ఞాత విషయాలపై వీరు సమగ్ర పరిశోధనలు గావించి ఆంధ్రదేశ చరిత్రలో ఆ వంశములవారికి స్థానం కల్పించారు. వీరు వ్రాసిన వ్యాసము లన్నింటియొక్క సారాంశములను తెలుపుతూ ఒక క్యాలటరునంటి గ్రంథమును తయారుచేయుట చాలా అవసరము. అట్లు చేయనిచో ఆ రచనలన్నియు కొద్దికాలములో విస్మృత సాయములై చరిత్రవిద్యార్థులకు, పరిశోధకులకు తెలియకుండాపోయే ప్రమాద మేర్పడగలదు. కీ. శే. కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుగారివి, మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారివి, యింకా వలపురి అమూల్య రచనలు ఇప్పుడు చాలామందికి లభ్యము కాకుండా పోయినట్లుకాక వీరి వ్యాసావళియొక్క సంగ్రహ సూచిక నైనా తయారుచేసి వాటిని నామమాత్రముగనైన పదిలపరచుట అవసరము.

ఇంక వీరు రచించిన గ్రంథాలకూడా అనేకం. 'దక్షిణాత్య దేవాలయాల పుట్టుక' అనే అంశముపై చక్కని విమర్శగ్రంథము వ్రాసి వీరు డాక్టరేటు పట్టము నొందియుండిరి. కాని యిది యింకను అచ్యుతాలేదని తోచును. అచ్యుతయిన గ్రంథాలు : 1. తిలోచనవల్లపుడు - కరికాలేడు (ఆంగ్లం) 2. విజయనగర సామ్రాజ్య ప్రాచుర్యము (ఆంగ్లము); 3. Studies in the Third Dynasty; 4. Early Muslim Expansion in South India; 5. Further Sources of Vijayanagar History. ఇందు మూడుభాగాలు కలవు. వాటిలో మొదటిది విజయనగర రాజుల చరిత్ర. 6. Eastern Chalukyas of Vengi; 7. The Chalukyas of Vemulavada; 8. వల్లపులు - చాళుక్యులు (తెలుగు); 9. History of the Nayak Kings of Madura

nad Tanjore. 10. వెలుగోటివారి వంశావళి-విపులముగు ఆంగ్ల పీఠికతో ప్రచురించిరి, 11. విజయనగర చరిత్ర - 2 భాగములలో (తెలుగు). 12. విష్ణుకుండినులు (తెలుగు); 13. కృష్ణదేవ రాయలు (తెలుగు); 14. పాల్కూరికి సోమనాథు డెప్పటివాడు; 15. చరిత్ర రచన; 16. వశ్యాత్కారము-ఇది తిమ్మరుసుయొక్క కళ్లు పీకించుటనుగూర్చి వీరు వ్రాసిన అద్భుతమైన కథానిక; 17. Rudra.Siva (ఆంగ్లము). ఇంకా తెలియకుండా వ్రాత రూపములోనే యుండి అచ్యుతాని కొన్ని రచనలు కలవు. వారు తుట్టు తునకు కృష్ణదేవరాయలనుగూర్చి ఆంగ్లములోనొక యుద్ధచరిత్ర మును రచించుటకు పూనిరి. అది పూర్తిచేసికాని తాను చనిపోనని గట్టిగా అందరితో చెప్పుతూఉండేవారు. కృష్ణదేవరాయల తండ్రి తుళుదేశమునుండి ఆంధ్రదేశమున కెప్పుడు ఎట్లువచ్చింది తాము వ్రాసింది మాకు వినిపించేవారు. అది పూర్తిచేయకుండాగవే వారు దివంగతులగుట ఆంధ్రదేశ చరిత్రకెంతో లోపం.

తెలుగు నిజ్ఞాన సర్వస్వము మూడవ సంపుటంలో ముద్రించల్సి వారితోబాటు వీరుకూడ అనేక అంశాలనుగూర్చి విపులంగా వ్రాశారు. అట్టి 'Early History of the Deccan'లో వీరుభయముల రచించిన కాకతీయాధ్యాయము మిక్కిలి సామాజికమైయున్నది. 'Comprehension History of India' అనే గ్రంథములో కూడా కాకతీయులనుగూర్చి వీరితోకూడి ప్రస్తుత రచయిత ఒక అధ్యాయము వ్రాసి యిచ్చెను. అది యింకా వెలువడలేదు. మెకంజీ వ్రాత ప్రతుల నుండి 'కడపజిల్లా శాసనములను గ్రంథరూపములో వెలువరించిరి. వరంగల్లు జిల్లా శాసనములను వీరే ప్రకటించిరి. 'ఏపీ.గ.సి.యా. ఆంధ్రీకా' అను శాసన పరిశోధన జర్నల్ను మూడింటిని ప్రకటించిరి. ఆంధ్ర ప్రదేశపు రెండు వార్షిక శాసన నివేదికలను వీరు ప్రచురించిరి. ఇంకా నా దృష్టికిరాని రచనలకూడా కొన్ని యుండునని విన్నవించు కొంటాను.

వీరు విజయనగర చరిత్రను వ్రాయటానికిముందు పార్శ్వమూల చరిత్రలను పరిశోధించుటకై పార్శ్వభాషను యధావిధిగా అభ్యసించారు. వీరి 'Early Muslim Expansion in South Indias' అనే గ్రంథంలో అట్టి ఆధారాలనేకం చూపించారు. వేటికీకూడ ఆ చరిత్రనుగూర్చి పరిశోధనలు చేయు వారి కందరికి వారి గ్రంథమే మూలప్రమాణంగాఉంది. పార్శ్వ నేర్పుకొని చరిత్రపరిశోధనచేసే మహమ్మదీయేతరులు మనలోలేరు. కనుక వారి గ్రంథమే ఆధారం. ఇట్లాగే వారి యితరగ్రంథాల ప్రాముఖ్యాన్ని గూర్చికూడా చెప్పవలసి యున్నది. 'బాబోచ్చిష్ట' వ్యాయము సంస్కృత కవులకెట్లా అదే విధంగా ఆంధ్రదేశ చరిత్ర పరిశోధకులకు డాక్టరు వెంకట రమణయ్యగారి రచనలు.

అధ్యాత్మ రామాయణ కీర్తనలకర్త సుబ్రహ్మణ్యకవి జీవిత విశేషాలు

శ్రీ ముక్తేవి శ్రీరంగాచార్యులు

వ్యాసపోతమైన సంస్కృతంలోని అధ్యాత్మ రామాయణాన్ని మునివల్లె ను బ్రహ్మణ్య కవితోపాటు ఇంకా పలువురు కవులు తెలుగులోకి అనువదించారు. కాని ఈ కవి తప్ప ఇతరులెవ్వరూ కీర్తనల రూపంలో అనువదించలేదు. సుబ్రహ్మణ్యకవి విరచిత ఈ అధ్యాత్మ రామాయణ కీర్తనలు ఈ అనువాద లన్నింటిలో మకుటాయ మానమై బహుళ ప్రజాదరణపొంది అజిరామరమైన యశస్సును అందుకొన్నాయి. అందువల్లనే ఈ కవి వర్ణస్మృద్ధై, కొన్ని శతాబ్దాలు గడిచినా, నేటికీ స్థిరీకృతం, కొన్నింటివైనా, పల్లెలలో ఆచ్చటచ్చట పాఠంచేసేవారిని చూస్తూన్నాము.

కవి కాలనిర్ణయము

ఇంతటి ప్రజాదరణ పొందిన కవి కాలమునుగూర్చి స్పష్టమైన ఆధారాలు లభించుటలేదు. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు కాళహస్తి సంస్థానములో, పరిశోధనకై తాము సేకరించిన తాళపత్ర గ్రంథాలలో “దామెరవారి వదాలు” అనే తాళపత్ర ప్రతి నొకదానిని 1949 సం॥రం ప్రాంతములో తిమ్మావజ్ఞు కోదండరామయ్యగారికి ప్రకటన కొరకు అందజేయగా వారు వాటిని పరిశోధించి ఆ వివరాలను 1951 సం॥రం “భారతి”లో “దామెరవారి మీద వదములు” అను వ్యాసములో ప్రకటించారు. వారు అందులో ఈ కవి ఇంటిపేరు, తండ్రిపేరుతో పాటు కాలమునుకూడా స్పష్టంగా నిర్ణయించారు.

ఎ) తిమ్మావజ్ఞులవారి పరిశోధనలు

వేటూరివారు అందజేసిన తాళపత్ర గ్రంథం సంపుటికి సంరక్షకంగాఉన్న కొయ్యపలకంపై “రాజేశ్రీ దామెర కృష్ణస్వామి పాస్మకం - ద్వైతాద్వైతం” అని ఉంది. పిమ్మట వ్రాతలో అగస్త్యనాథుడు, కాళహస్తి శ్వరుడు, మరొక ద్వైతమునకు అంకితమైన వదాలు ఆ పిమ్మట కాళహస్తి సంస్థానాధిపతులైన దామెర తిమ్మా భూపాలుని కొమ్మార్డు వెంకట సార్వభౌముని మీదనూ, దామెర

వెంకటేంద్రునికొమ్మార్డు కృష్ణ భూపాలునిమీదనూ వదాలు ఉన్నాయి. అగస్త్యనాథుని వదాలు పిమ్మట “మునివల్లె రామలింగార్య పుత్రులైన సుబ్రహ్మణ్య కవితా చతుర్థంగా రచించిన అధ్యాత్మ రామాయణ కీర్తనలు తమ పేరు శిష్యులయిన రాజేశ్రీ దామెర కృష్ణస్వామి వారికి కృపచేసి ఇచ్చిన పుస్తకము” అని గలదు. దీనిని ఆధారంగా తీసుకొని తిమ్మావజ్ఞులవారు అధ్యాత్మ రామాయణ కీర్తనలు రచించిన సుబ్రహ్మణ్యకవి ఇంటిపేరు మునివల్లె అనియు, తండ్రి రామలింగార్యుడనియు, ఈ కవి దామెర కృష్ణస్వామికి పూజార్థమైన గురువనియు నిర్ణయించారు. ఇందుపై ఎవ్వరున్నా ఎట్టి బేధాభిప్రాయమున్నూ వెల్లడించకపోవుటేగాక లభించిన ఈ అమూల్య సంపదవల్ల పర్యతా పార్శ్వం వ్యక్తమైంది. ఇక తిమ్మావజ్ఞులవారు సుబ్రహ్మణ్య కవికి నిర్ణయించిన కాలం పరిశీలిద్దాం. తాళపత్ర గ్రంథంలో పైన పేర్కొన్న తొలి వాక్యం ప్రకారం అధ్యాత్మ రామాయణ కీర్తనలు దరిమిలా వ్రతములలో లేవు. వాటిబదులు దామెరవారిమీద రచించబడిన వదాలు ఉన్నాయి. ఆ వదాలు కర్త ఎవరో అందులోలేదు. అయినా అవి సుబ్రహ్మణ్య కవియే రచించాడని భావించి ఆ వదాలులోని దామెర వెంకటేశ్వరుడు, అతని కొమ్మార్డు కృష్ణ భూపాలుడు 1780 సం॥రం ప్రాంతంవారనియు, సుబ్రహ్మణ్యకవి 1730 సం॥ర ప్రాంతంలో చిత్తూరు జిల్లాలో జన్మించి ఆ రాజరి ఆస్థానంలో ఉండవచ్చుననియు తిమ్మావజ్ఞులవారు నిర్ధారణ చేశారు. వారే మరల ఆ వ్యాసంలోనే 1500-1600 సం॥ర మధ్యకాలంలో బహులాశ్వ చరిత్ర రచించిన కృష్ణ భూపాలు డొకడు ఉన్నాడని ప్రస్తావించినా, వానిని సుబ్రహ్మణ్యకవి శిష్యునిగా ఆమోదించలేదు. తమదృష్టిని తాళపత్ర గ్రంథంలోని వదాల రచన మీదనే కేంద్రీకరించి ఆ రచన 1780 సం॥రముకు సరిపోతుంది గన తాము నిర్ణయించిన కాలం సరియైనదేనని సమర్థించుకొన్నారు.

బి) నా పరిశోధనాంశాలు :

అధ్యాత్మ రామాయణంలోని కీర్తనల రచనకు, లభించిన తాళ

ఏత గ్రంథంలోని పదాల రచనకు, ఏలాంటి సామ్యం లేదు. వాటి రచయిత సుబ్రహ్మణ్య కవియే అని తాళవత్ర గ్రంథంలో విప్పటా పేర్కొనబడలేదు. అయినా తిమ్మానాథులవారు ఆ పదాలమీదనే కేంద్రీకరించి తమ పరిశోధన సాగించినందువల్ల కవికాల నిర్ణయముపై వారి పరిశోధన నిర్దుష్టంగా లేదు. బాలాంతపు రజనీకాంత రావుగారు ఆ పిమ్మట తాము రచించిన వాగ్గేయకారుల గ్రంథంలో సుబ్రహ్మణ్యకవి కాలమునుగూర్చి వ్రాస్తూ తిమ్మానాథులవారి పరిశోధనలు కూడా ప్రస్తావించి అధ్యాత్మ రామాయణ కీర్తనల రచన ఆనూరించి ఈ కవి అన్నమాచార్యులకు దగ్గరవాడేమోనని పేర్కొని పరిశోధకులు ఈ విషయం తేల్చానని స్పష్టపర్చారు. సుబ్రహ్మణ్యకవి కాలమును గూర్చి లోకే పలువురు కవులు తమ జేడాభిప్రాయాలు వెల్లడించారు. ఈ పెద్దలందరి అభిప్రాయం మన్నించి కవిగారి అధ్యాత్మ రామాయణ కీర్తనల రచన అదినుంచి చివరవరకు విపులంగా పరిశీలించి కవికాలము నిర్ణయించుటకు పూనుకొన్నాను. కవి, సంగీత విద్వాంసుడేగాక వ్యాకరణ ప్రవీణుడు కూడా అగుటచే తన కాలంలో వాడుకలో ఉన్న సంగీత వ్యాకరణ ప్రయోగాలతో రచన కొనసాగించాడు. గ్రంథంలో ఇలా గోచరించిన ప్రయోగాలతో పాటు

ఆనాటి పారిపరాక్రైత కాల ప్రభావములాంటి అధారాలు కూడా విపులంగా పరిశోధించి ఈ కవి 15-16 శతాబ్దుల మధ్యవాడని నిర్ణయించి ఉన్నాను. అందులో ముఖ్యమైన కొన్నింటిని విస్తరిక రిస్తాను.

(1) కవి వాడిన వ్యాకరణ ప్రయోగాలు

ఏటిని (1) అనుకరణ (2) పదప్రయోగాలు (3) వ్యాకరణ విరుద్ధ ప్రయోగాలు (4) విరుద్ధ అర్థ ప్రయోగాలు అని 4 విధాలుగా విభజించాను. ఏటిలో లోలిగా పేర్కొన్న అనుకరణను తీసుకొందాం.

(1) అనుకరణ : సప్తయభట్టు దేవయాచివద్ద వాడితట్టుగా ఈ కవి సురజరకాండ రెండవ కీర్తనలో, పవ్వుయము, అనుకరించి 'దాని' అనుపదమును చరణమంతా ఇలా ప్రయోగించాడు : "దను జాంగివలమధ్యమునమన్న దాని శ్రీ-తరుణవలె నొప్పుదాని, దీవతయు జడగ ట్టివ కురులు నుపవాసములగు, ప్పీన మేను మాపిన చీరె గలదాని తను గాన విభుడు రామికి వెం;తయు పగడ్గు ముజడి గొను బాష్పకణములదాని రాముని మడుపు; పడతిగనె బడితి || కరివ ||"

ఆంధ్రపత్రిక

ఆంధ్రపత్రిక ఇప్పటికీ ఇంచుమించు ఏడు దశాబ్దాలుగా తెలుగు వారికి సేవ చేస్తోంది. 1965లో ఆంధ్రపత్రిక విజయవాడ ఎడిషన్, 1975లో హైదరాబాద్ ఎడిషన్ మొదలయ్యాయి.

తాజా వార్తలు, పక్షపాతం లేని వ్యాఖ్యలకి ఆంధ్రపత్రిక పెట్టింది పేరు.

ఇవి కాక అన్ని రకాల అభిరుచులనీ సంతృప్తిపరిచే ఇతర శీర్షికలు ఎన్నో మీరు ఆంధ్రపత్రికలో చదవగలరు !

★ చిత్రవిచిత్రం	★ ఇది వారీ దృశ్యం	★ జై స్కృపు కార్టూన్
★ ఇన్ స్పెక్టర్ విక్రమ్	★ డాక్టరు కబుర్లు	★ మాజా
★ దినఫలం	★ మా ఊరి సమస్య	★ వారఫలం
★ అడగాలని ఉందా?	★ అయోధ్యాకాండ	★ వింత యదార్థం

★ ఇంకా - సీరియల్ నవల, కథలు, గేయాలు, కార్టూన్లు

విప్పటికప్పుడు ఆంధ్రపత్రికలో సరికొత్త ఆకర్షణలు ప్రవేశపెడుతూనే ఉంటాము ! ఆంధ్రపత్రిక ఆదివారం ఆరుజులం ఆఫ్ సెట్ ముద్రణలో వెలువడుతుంది. ఈ అనుబంధంతో సహా ఆంధ్రపత్రిక వెల ముప్పయి పైసలు మాత్రమే !

ఆంధ్రపత్రిక చందాదారుగా చేరి చూడండి ! మీకే తెలియగలదు ! మేనేజరు, ఆంధ్రపత్రిక

ఈ కవి, తన రచనలో ప్రయోగించిన “ఇంతి, చెంగల్వబంతి, చెలువలమేల్ బంతి, గుణముల దొంతి; విలీలవేణి, వినుత గుణశ్రేణి”; కామిత ప్రదనత్కరుణాపాంగా, కామగర్వభంగా, గంగోత్తరనాంగా” మొదలగు శబ్దాలంకారాలు 16వ శతాబ్దికి పూర్వం విరివిగా ప్రచారమంది రాయలు కాలంనాటికి తగ్గిపోయాయి. పోతన తన పద్యాలలో ఈ అలంకారం విక్కువగా వాడెడు. కానీ ఈ అనుకరణ కాలం మనం గమనించవలసి ఉంది.

(బి) పదప్రయోగాలు:- శ్రీనాధుని కాలం లగాయతు పెద్దన మొదలగు పండితుల మధ్యకాలంలోని కవులు “కొను” అను ధాతువుకు బదులు “క” అను పదమును వాడారు. ఉదా:- ఎత్తుకొని పోయెను, తన్నుకొని చచ్చెను, తలవంచుకొని అను పదములను ఎత్తుక పోయెను, తన్నుక చచ్చెను, తలవంచుక అని వాడారు. ఈ కవి కూడా తన గ్రంథంలోని 77వ పేజీలో “నేతనెత్తుక చనె” 20వ పేజీలో తన్నుక చచ్చెను, 97వ పేజీలో “తలవంచుక” అనియు ప్రయోగించాడు. ఇలా కొను బదులు క అను సంక్షిప్త రూపములను శ్రీనాథుడు తన హరివిలాసం (11, 115)లో “అంటుక” అనియు మురికి పింగన తన పద్యపురాణం (1, 100)లో “కూడుక” (3. 72)లో “సందించుక” అనియు రాయలు తన అమక్తమాల్యద (VI, 84)లో “మామకేగుచోన్” అనియు ప్రయోగించుట గమనించగలము.

(సి) వ్యాకరణ విరుద్ధ ప్రయోగాలు:- (1) చిన్నయనూరి బాలవ్యాకరణము, ననుసరించి, క్త్యర్థకమైన ఇత్తునకు సంధిలేదు. క్త్యర్థకము అంటే అనమాసకక్రియ ఉదా:- వచ్చి + ఇచ్చెను = వచ్చియిచ్చెను; తూచి + యిచ్చెను = తూచి ఇచ్చెను; పంచి + అటు = పంచి యటు అగును. ఈ వ్యాకరణ సూత్రమును అనుసరించక, కవి, తన గ్రంథంలోని 50వ పేజీలో పంచి + అటు అను పదములకు క్యార్థేకార సంధిచేసి “పంచటు” అను పూర్వకాలం ప్రయోగం చేశాడు. ఇలా బొమ్మెర పోతన తన భాగవతం (ఉత్తరX, 723)లో “కోసిచ్చే” అనియు రాయలు అమక్తమాల్యదలో (VI, 85)లో “చించిచ్చు”, కుమారధూర్జటి కృష్ణలీల విలాసము (11, 29)లో “అందిచ్చి” అనివాడగా ఈ కవులకు ఇంకా పూర్వీకుడై, 14వ శతాబ్దికి చెందిన నాచన సోమన్న ఉత్తర హరివంశం (1, 143)లో “అందిచ్చే” అనియు ప్రయోగించారు.

(2) మనర్థముతోడ దుగ్ధకారణము తకారంబగుఅనుసూత్రము ననుసరించి “చూచుదును”, చేయుదును” అనవలెముగాని “చూతును” “చేతును” అనరాదు. ఇలాగే “చేతురు”, “కోతురు”

అసాధువులు. కాని కవి కాలంనాటి కవులగు కుమార ధూర్జటి కృష్ణరాయ విజయం (1, 20)లో “సమంచిత గతినుతుల సేతు వెవుడు” నందిమల్లయ్య, పుంటసంగయ్యలు వరాహపురాణం 124(VIa)లో ‘జేతువుకత్తిన్’, అనంతమాత్యుని భోజరాజీయం (111, 51)లో “చేతురే” లాంటి ప్రయోగాలు చేశారు. ఈ కవియు తన గ్రంథంలోని 37, 97 పేజీలలో ‘చేయుదును’ బదులు ‘చేతును’ అని ప్రయోగించాడు.

(డి) విరుద్ధ అర్థ ప్రయోగాలు:- “నభులు” బదులు విరుద్ధ అర్థమిచ్చే “నభికులు” అనునాము 114 పేజీలో ఈ కవి ప్రయోగించాడు. నభ్యుడు అనగా ధర్మజ్ఞుడు, నభయందు ఉండువాడు అని అర్థము. నభికుడు అనగా ధర్మజ్ఞుడు, తాగువాడు, జాదరి అని అర్థములు గలవు. ఈలాంటి విరుద్ధ అర్థ ప్రయోగాలు కూడా మనం గమనించవలసి ఉంటుంది. ఇంతవరకు కొన్ని వ్యాకరణ సయోగాలు తెలియజేశాము. ఇక అవాటి మత, సంగీత ప్రయోగాలను కొద్దిగా చివరి పరిశీలన.

(2) హరి హరద్వైత కాలప్రభావము

13వ శతాబ్దిలో జన్మించిన తిక్కన లగాయతు 16వ శతాబ్ది రాయలు కాలంవరకు హరిహరద్వైతము దేశమంతా ప్రబలంగా ఉంది. రాయలు వెన్నపుడైనా అద్వైతాన్ని వ్యతిరేకించలేదు. ప్రజాభీష్టాన్ని సాలించి వాల్మీకి రామాయణం కాకుండా అవాడు పబలంగా ఉన్న హరి హరద్వైత ప్రతిపాదితమైన ఆధ్యాత్మిక రామాయణాన్ని వరించి, ప్రముఖ కవులగు విభుతచ్చన్ మళయాళంలోమా, సుబ్రహ్మణ్యకవి తెలుగులోమా అనువదించారు. ఈ కవు లిరువుర గ్రంథాలు ఈనాటికీ, ఆయా రాష్ట్రాలలో, ప్రచారమంది ప్రజల అభిమానాన్ని మారగొన్నాయి. మన సుబ్రహ్మణ్యకవి అవాటి సంప్రదాయాన్ని మన్నించి తన రామాయణాన్ని శివస్మృతితో ఆరంభించి తిరువతి వెంకన్నకు కృతి యిచ్చి శివకేశవులకు యరువురకు మంగళం చెప్పి గ్రంథం ముగించాడు.

(3) సంగీత ప్రయోగాలు

వేడు విక్కువగా ప్రచారంలేని ప్రాచీన రాగాలు అయిన పుంటా, రేగుప్తి, హిందూ పుంటా, మంగళకోటిక, మారువ, గుమ్మకాంభోజి, రాగాలను ఈ కవి తన గ్రంథంలో వాడాడు. వీటికి తోడు అన్నమాచార్యులు వాడిన కర్ణాటక సారంగ, గౌరీ, లాంటి రాగాలు కూడా ఉన్నాయి. ఈ కాలంలో సంగీత విద్వాంసులకు అను

48వేని దీక్షావంతి లలిత పంచమి అను అపురూపరాగాలను కూడా వాడాడు. ఈ రాగాలన్నీ అన్నమాచార్యుల కీర్తనలతోపాటు ప్రాచీన యక్షగానాలులో ఎక్కువగా వాడుకలో ఉండేవి.

కవి విరచిత గ్రంథంలోని ఇంతవరకు తెలియజేసిన ఆధారములతో ఈ కవి 15-16 శతాబ్దాల మధ్యవాడని నిర్ణయించియున్నాను. ఈ కాలము, తిమ్మానజ్జుల వారిచే పేర్కొనబడిన బహులాశ్వచరిత్ర గ్రంథకర్త కృష్ణభూపాలుని కాలమునకు కూడా సరిపోగలదు.

జన్మ స్థలము

ప్రాచీన కాలంలో ఇంటిపేర్లు గ్రామాలపేరు గా గాని లేక గ్రామాలపేర్లు ఇంటిపేర్లుగాగాని వ్యవహరింపబడేవి. గ్రామప్రజలందరూ కుల వివక్షణ లేకుండా ఆ నామమే తమ ఇంటి పేరుగా ధరించేవారు. ఇలాగే ఏ గ్రామంలోనైనా, మునులుగాని సదాచార పండిత్యులుగాని నివసించియుంటే ఆ పేరే ఆ గ్రామానికి నామ కరణం చేసేవారు.

సుబ్రహ్మణ్యకవి ఇంటిపేరు మునివల్లె అని నిర్ణయం అయిన దున ఆ పేరుతోపాటు ప్రాచీన కాలంలో అచ్చట మునులు నివసించిన ప్రాంతమేనా అనికూడా పరిశీలించి జన్మస్థలం నిర్ణయించాలి. ఈ పేరుగల గ్రామం వేటి గుంటూరుజిల్లాలో ఉంది. ఆ ప్రాంతం ప్రాచీన కాలంలో మునుల స్థావరమేనా అని పరిశీలిస్తే అందుకుకూడా తగిన ఆధారాలు కన్పిస్తున్నాయి.

చరిత్ర పరిశోధకులు పురాణకాలంలోనూ, శాతవాహన రాజ్య పాలనకు పూర్వకాలంలోనూ, దండకారణ్యము దక్షిణ ప్రాంతమంతా వ్యాపించి యుండెడిదని ధృవపర్యారు. నేటి ప్రకాశం, గుంటూరు, కృష్ణా జిల్లాలు మూడున్నూ కలిపి ఒకే జిల్లా కృష్ణాజిల్లాగా బ్రిటిష్ పాలన దినములలోకూడా వ్యవహరింపబడేది. పురాణిక కాలంలో ఈ కృష్ణా జిల్లా అరణ్య సాంతమగుటయేగాక కృష్ణానదీ, కృష్ణా - సాగర ప్రాంతముకూడా అగుటచే పలువురు ఋషులకు

ఆశ్రయం ఇచ్చింది. హంస దీవిలో పరమహంసలు వెలుగొండగా నేటి రేపల్లె తాలూకా మోరతోట అనాడు మునులతోటగా ప్రసిద్ధి గాంచింది. శ్రీకాకుళంలో అశ్రి, చ్యవలూరులో చ్యవముడు, అవిని గడ్డలో వశిష్ఠుడు, పెదముత్తేనిలో వ్యాసుడు, విజయవాడలో విజయుడు తమతమ ఆశ్రమాలను నిర్మించుకొని ఈ సీమను దివి సీమగా రూపొందించారు. అందులోని భాగమే నేటి దివితాలూకా. మన సుబ్రహ్మణ్యకవి జన్మించిన మునివల్లె కూడా ఈ ప్రాంతానికి చెందిఉన్నది. ఇచ్చట పైన పేర్కొన్న మునుల కోవకు చెందిన ఒక ప్రముఖ ముని తన పరివారంతో నివసించియున్నందున మునివల్లె అని ఆ పల్లెకు నామధేయం వీర్యడింది. శాతవాహన చక్రవర్తులు ఈ ప్రాంతంలోని దండకారణ్యాన్ని చేదించి వానయోగ్యంగా చేసి నందున, కృష్ణానదియు, నముదమున్నూ తమ మార్గములను మార్చుకొని ప్రవహింపసాగాయి అని చరిత్ర పరిశోధకులు వెల్లడించారు. ఇందువల్ల శ్రీకాకుళంలోని ఆలయము రెండుమారులు నదీగర్భంకాగా, ప్రాచీన కాలంలో ప్రముఖ రేవువట్టణంగా విరాజిల్లిన 'కంటకసేల' అను నేటి ఘంటసాల, వదికే, నముదానికి దూరంలో ఉండిపోయిన దనియు వీరు వెల్లడించారు. నాటివల్లె, మన సుబ్రహ్మణ్యకవి జన్మించిన మునివల్లెకూడా నముదానికిన్నీ, వదికిన్నీ, క్రమేణా దూరం అయిపోయింది. ఈ వివరములన్నీ విపులంగా చరిత్రాధారంతో వేసు వ్రాసిన పెదముత్తేని క్షేత్ర మహాత్మ్యంలో వివరించాను.

నేటి గుంటూరు సామూరు ఆర్. టి. సి. బస్సు మార్గంలో నర్సారావుపేటకు 4 మైళ్ళ దూరంలో ఈ మునివల్లె గానుఉంది. ఈ ఇంటిపేరుగల బ్రాహ్మణ కుటుంబీకులు పలువురు ఇచ్చట ఉన్నారు. వీరింతా సుబ్రహ్మణ్యకవి వంశీకులము అని చెప్పుకొంటారు. ఈ కారణము లన్నియు గమనించి ఈ కవి జన్మించిన స్థలం నర్సారావుపేట వద్దగల మునివల్లె అనియే నిర్ణయించవచ్చును. ఈ కవి ఈ జిల్లాలో జన్మించినా, చిత్తూరుజిల్లాలోని కాళహస్తివెళ్ళి తన పాండిత్య ప్రార్థనవల్ల అచ్చట సంస్థానాధీశుని మెప్పించి వారివద్ద గురుస్థానాన్ని పొందారుగాని ఆ జిల్లాలో మాత్రం జన్మించలేదు.

బంగారు పిడకలు

శ్రీ కలువకొలను సదానంద

మంగవతిగారి ఆస్తికి అంతా పొంతా లేదు. అన్నీ బంగారు గుడ్డు పెట్టే బాతులే! చెల్లంమంటి దియ్యపుమర, తారీలూ బస్సులూ, బ్రాక్టర్లూ థియేటర్లూ, గొడ్డూ గోడొమ్మూ, భూములూ భవనాలూ, ఇలా సాగిపోయే ఈ జాబితాలో బంగారక్క పేరుకూడా వస్తుంది.

మంగవతిగారి సొంతికి బంగారంలాంటి బంగారక్క బంగారపు తీగలా మాత్రం వుండదు. వంగిపోయిన ఎండపుడకలా వుంటుంది. తలి ముగ్గు బుట్టులా వుంటుంది. చర్మమంతా ముడతలు. ఒళ్ళంతా మురికి. ఆ బంగారక్క మంగవతిగారి ఆస్తి. ఆయన బ్రతుకులో బంగారం వండించే డెల్టా.

మంగవతిగారి పెళ్ళామూ, కోడలూ పట్టునీతాంబరాలు కట్టుకుంటారు. బంగారక్క మాత్రం ఏడాది పొడుగునా ఒకేఒక చింకికోక కట్టుకుంటుంది. రవిక తొడుక్కోదు. వాళ్ళంతా సుగంధ ద్రవ్యాలు వాడుకుంటే, బంగారక్క తల మాత్రం జడలు గట్టుకు పోయింది. వాళ్ళంతా సంవత్సర పరమాన్నాలు తింటారు, బంగారక్కకు పొట్టనిండా చద్ది కూడు, పొసిన కూర పెడతారు. వాళ్ళు పంకాలకింద పట్టు పరుపులమీద నవ్వళిస్తే, బంగారక్క గొడ్లచానడిలో పడుకుని గురక పెట్టి నిద్ర పోతుంది. వాళ్ళు అసలు పూచిక పుల్లయినా ముట్టుకోరు. పనులన్నీ నౌకర్లకూ చాకర్లకూ అప్పజెప్పి రేడియో గాం పక్కన కూచుంటారు, సినిమా హాల్స్లో కూచుంటారు, గీతోపదేశం చేయవచ్చిన స్వామిలవారి పాదాలవెంత కూచుంటారు. బంగారక్క మాత్రం ఎప్పుడూ ఏక్కడా అలా కూచోదు. మంగవతిగారి బస్సులాగా, తారీలాగా, బ్రాక్టర్లు లాగా, దియ్యం మరలాగా కడుల్తానే వుంటుంది.

విదితం ఏమంటే, ఈ తేడాలను గురించి బంగారక్క కేలో కూడా ఆలోచించదు. తాను గొడ్డలా బ్రతుకుతున్నాననే ధ్యాసే ఆమెకులేదు. ఆ యంతానికి ముక్కడం మూలగడం తెలియదు. ఆ మరబొమ్మకు రెండు బెగులూ లేనేలేవు. పువ్వుల్ని కుంపటిలో వేస్తే అవి మాడి మసి అయిపోతాయి. బంగారక్క కుంపటిలో వికసించే పువ్వు.

ఊరిమధ్యలో మెయిన్ రోడ్డుకు యివతల విలిమెంటరీ స్కూలు వుంది. స్కూలుకు ఏడుట-రోడ్డుకు అవతలివె వున్న మంగవతిగారి మేడ, మేడ పక్కన గడ్డిచాచి, గొడ్లపాక వున్నాయి. ఆ పాకలో నాలుగు పాడి గేదెలు, రెండు ఆవుల్నూ వున్నాయి. అవి మంగవతిగారివి.

ఆ పాకలోనా, పాక దరిదాపులోనో బంగారక్కను నిర్బంధ వా చూడవచ్చు. వెతుక్కు గుంజుకు కడుతూనో, వివ్వతూనో వుంటుంది. వాటి పేడ సోగుచేస్తుంది. పిడకలు తడుతుంది. ఎండినపిడకల్ని గోతాల్లో నింపుతుంది. గడ్డిదులిపి గొడ్లకు వేస్తుంది. పాకలోని చెత్తాచెదారమంతా ఊడుస్తుంది. తల్లిల్నూ తిరిగి కుడితీసిళ్ళు తెస్తుంది. అన్నంవేళకు మంగవతిగారింటి ముందువిలిచి, కళో గంజో మా కుడలో సోయించుకుని కడుపు నింపుకుంటుంది. పొద్దు పొయ్యాక చట్టి వేళి మెత్తపరుపుగా, దోమల సంగీతమే జోలపాటగా, పేడకంపే ఊవోత్తుల వాసనగా, చింకిదున్నటి దోమతెరగా-ఆ పాకలోనే పడుకుంటుంది. నిద్ర మే కళ్ళలో బసవెయ్యటానికి ముందుక్షణం ఆమెకేలా వుంటుందో తెలుసా? పోనీ, చెల్లం వ్యాపారంలో మంగవతిగారికి లక్షరూపాయలు లాభం వచ్చినప్పుడల్లా అతనికేలా వుంటుందో తెలుసా? ఈ రెండు ప్రశ్నలకూ జవాబు ఒకటే!

మంగవతిగారి మేడ, ఆ గొడ్లపాక, ఆ నరినరాకలా ఒక లంక అనుకుంటే, బంగారక్క ఆ లంకలో ఈగనైనా వానివ్వని లంకిణి. తక్కిన ప్రపంచంతో ఆమెకు సంబంధమేలేదు. రోడ్డు మీద గేదెలు నెహరువేస్తూ కూర్చున్న సమయాల్లో-కచ్చామిచ్చా శావక పరిగెత్తే లారీలను, బస్సుల్ని శావనార్థాలు పెడుతు వుంటుంది ఆమె. బడిపిల్లలెవరైనా పోతూ పోతూ, అడ్డంగావున్న ఆ పనువుల్ని తొక మెలిపెడితేనో, నీపుమీద చరిస్తేనో, “ఒరే మీకు దూము తగలా! నోరులేని గొడ్డు ఏం చేసిందిరా నిన్ను?” అని తిట్టి పోస్తూ వుంటుంది. పాకదగ్గరగానీ, మంగవతిగారి మేడదగ్గరగానీ ఏ కుక్కరకెదవో ఒంటెలు పోసుకుంటూ ఆమెకంటబడ్డాడో, స్వర్గలోకపోళ్ళాల్లో తేలిపోతున్న వాడి తాతముతాతలు కూడా పులుకుక్కుమంటూ పూడి, నరకంలో పడిపోవాల్సిందే!...విశ్వాసానికి మారుపేరు కుక్క అన్నారు. కుక్కలలో కూడా మేలుజాతులున్నాయా? బంగారక్కది మరీ మేలుజాతి. అయితే ఆమె మంగవతిగారి మేడలోకి ఎన్నడూ వెళ్ళలేదు. మంగవతిగారి పెంపుడుకుక్క మాత్రం యిల్లంతా కండుమీరుగుతూ వుంటుంది.

బంగారక్క మంగవతిగారి చుట్టూకాదు. అయితే ఆమెకు అయిన వాళ్ళెవరూ లేరా అంటే, వున్నారు. పూర్వంనుంచీ ఆమెను విగిగివున్న వాళ్ళు ఓబులేతును గురించి చెడ్డగా చెప్పుకుంటారు. కన్నతల్లిని మరిచిపోయిన కలిశాత్తుడనీ, ముసలితనంలో దాన్ని యింట్లో పెట్టుకుని యింత గంజి పొయ్యలేక, వీధుల్లో వాదిలేశాడనీ అంటుంటారు. అది నిజంకాదు. బంగారక్క యింత గంజితాగి యింట్లో పడివుండక వీధుల్లో వుండడం మాత్రం నిజమే!

ఈ ఓబులేశు తన స్వేచ్ఛాతో, ముగ్గురు పిల్లలతో ఊరి చివరపును బులంధిలో వుంటాడు. అతడి తలిదండ్రుల దుర్మర్యాద మంగవతి నీడలో వసించటా చేసుకుంటూ బతుకుతుండేవారు. వదేళ్ళ కిందట ఓబులేశు స్కూల్ ఫ్రెండ్ల నడుపుతుండగా, తండ్రి పోయాడు. తల్లి బంగారక్క మంగవతి కుటుంబానికి చాకిరీ చేస్తూనే కొడుకు చదువుకొస్తా, పూర్తిచేయించింది. స్కూల్ ఫ్రెండ్ల స్వేచ్ఛయిన ఓబులేశు టీచర్, టెయినింగుకూడా పూర్తి చేసి, ఆటరవాత కొంతకాలానికి ఆ ఊళ్ళోనే, ఆ స్కూల్లోనే ఉద్యోగం సంపాదించుకున్నాడు. తల్లికి నచ్చజెప్పి, మంగవతిగారింట్లో వని చూసేయ్య మన్నాడు. మంగవతి కుటుంబంలోనే వాళ్ళున్నారా ఆమెకు మొహాటం ఎక్కువ. నీళ్ళు నములుతూ, ఆమె, కొడుకు చెప్పమన్నమాట చెప్పగానే, కొండంత ఆశ్చర్యంతో బుగ్గులు నొక్కుకుంది మంగవతిభార్య.

“ఏందే మనవనీడి! నిన్నూ, నీ మొగుణ్ణి సాకి, నీ కొడుకును పెట్టుంతవాణ్ణి జేస్తే, యిప్పుడు పనిజేయనంటావా? నీకు కొంచెం మైనా విశ్వాసం వుందా?” అంటూ దెప్పింది. యుగ యుగాలుగా భూదేవి నెత్తి మీద పెట్టుకుని మోసిన అదిలేమిడు, యికనేను మోయలేనంటే, భూదేవి అవాక్కయిపోదూ?

“నా కొడుకు వొద్దంటా వుండడమ్మా! వాడికి అయివోరు ఎన్నోందిగదా?...” అంద బంగరక్క.

“అంతలేయే! అక్కరగీరితే అక్క మొగుడు కుక్క” అంటూ నిష్కారమూడింది మంగవతిభార్య.

ఉద్యోగం వచ్చిన రెండు నెలలకే, ఓబులేశు మేనమామ, అతడికి తనకూతుర్నిచ్చి పెళ్ళిచేశాడు. కోడలు కాపురానికి రాగానే, బంగరక్క గుండెల్లో మొలిచినవన్నీ మళ్ళుచెట్టే. కోడలు గన్నేరు ఉత్తమురాలుకాదు. అతలేని కోడలే సనంబంలో ఉత్తమురాలు గన్నేరుకు అత్తవుంది కదామరి! ఆ కోడలు ఏమాట మాట్లాడినా, ఈ అతడు ఆమాటలు విని పొడుపులుగానే వుండేవి. పిలిమిద, కుక్కమీద సాకు పెట్టి తనను దెప్పతున్నట్లే అనిపించేది. పొద్దున మానమూ ఇరుగంట ఎల్లమ్మతోనో, పొరుగంట పుల్లమ్మతోనో కోడల్ని గురించి చాచిలు చెప్పకపోతే, ఆమెకు రోజు గడిచేదికాదు. ఇంట్లో జగదలాడినప్పుడు, అలిగినప్పుడు, విశేషంగా మంగవతిభార్య దగ్గరికివెళ్ళి, సోద చెబుతూవుండేది. మంగవతిభార్య అగ్నిలో ఆజ్ఞం పోస్తూవుండేది. “అదేమిట. అట్లాంటి కోడల్ని దెచ్చుకుంటే! నేను చెబుతున్నాకదా, అది నీకు కూడుబెట్టుదు. అఖరికి నీ చేతికి చిప్పేగతి!” అనేది. “ఇప్పుడు మాత్రం ఏం కొంచెం మునిగిపోయింది? దాని దగ్గర మాటలనిపించుకుని, దాని కాళ్ళకూడ వడివుండాల్సిన రాత నీకేమొచ్చింది? ఇంతకాలమూ వాళ్ళకూడేనా తిని బతికినావు! మేము చచ్చినామనుకుంటేవా?” అని భరోసా ఇచ్చేది.

ఓరోజు అత్తాకోడళ్ళనుద్ద మూటామూటా పెరిగి, కోక మడిచి చంకన బెట్టుకుని, మంగవతి యింటికిచ్చేసింది. బంగరక్క

తల్లి మూర్ఖత్వంతో ఓబులేశుకు తల బట్ట కట్టి సోయింది. ఆయినా అతడు ఆమెను బతిమాలకున్నాడు. “అమ్మా! నీకిదేం భర్మమే? గతిలేని దినాల్లో మన రెండు పొట్టలకోసరం రెక్కలు ముక్కలు జేసుకు టివి. ఇప్పుడు నేనేదో నాలుగు రాళ్ళు సంపాదించా, పుడను గదా? ఈ ముసిలితనంలో నీ కెందుకే ఈ వెట్టిచాకిరి?... నీ కోడలు విన్నవన్నా అంటే నాతో ఇప్పు. దనడవండ్లు రాలగొడతాను. అంతే గానీ. యిట్లాంటి పనులు చెయ్యద్దే! నీ ఒళ్ళూ చెడిపోతుంది, నా పరుపా పోతుంది. నడమధ్య నోళ్ళకు లాభం! ఇంటికి రామే!” అని గడ్డం వట్టుకున్నాడు.

“నన్ను ఆ యింటికి పిలవద్దురా నాయనా! దాకి నాకు కుదరదు. నేను జస్తే, వచ్చి అంత మన్నేసేసిపో, సాలు!” అందిబంగరక్క.

అంతే! ఆ రోజునుంచీ ఆ గొడ్డసాకే ఆమెకు మకాము. ఉద్యోగం కలికొతగా తయారయింది ఓబులేశుకు. అతడి కళ్ళందుటే ఆ పనులన్నీ చేస్తూ వుంటుంది ఆమె. మంగవతి యింట్లోని వాళ్ళంతా ఆమెను “ఒసే బంగారూ!” అని పిలుస్తుంటారు. మంగవతిగారి మనవలూ, మనవరాళ్ళూ కూడా అలాగే పిలుస్తుంటే, తన చెవులలో విన్నాడు. “సారీ! ఆ ముసిలామె మీ అచ్చూ సారీ?” అని కొందరు బడిపిల్లలు అతన్నే అడిగారు. తలతీసేసినట్లయింది ఓబులేశుకు. తల్లిని యింటికి రమ్మని మాటిమాటికి ప్రార్థించాడు. అతడి ప్రార్థన బూడిదలో పోసిన పన్నీరయింది. ఆమెను వశపరచుకనే శక్తి మంగవతి యింట్లో వాళ్ళ తీయని వలకరింపులకు మాత్రమే వుంది.

ఇక విధిలేక, రెండుమైళ్ళ దూరంలోని ఒక చిన్న పల్లెకు బదిలీ చేయించుకున్నాడు ఓబులేశు. ఉదయం వెళ్ళడం. సాయం కాలం యింటికి తిరిగి రావడం. తల్లి పనిచేస్తూ వీధిలో నడిచి వెళ్ళాల్సినా అతనికి సీగ్. ఆమెమీద ఆశనోదులకున్నాడతను. చాకిరీ చేస్తున్న తన తల్లి మనస్తత్వం, తన తల్లిచేత చాకిరీ, చేయించు కుంటున్నవాళ్ళ మనస్తత్వం అతనికి బాగా అర్థమైనాయి. ఆ పురానా పెద్దలు చాలా తెలివైనవాళ్ళు. మన వేలితోనే మన కళ్ళు పొడిచే వాళ్ళు. తన తల్లికి అది తెలియదు, ఆమె వట్టి మూర్ఖురాలు. మానసిక దాస్యానికి మరో పేరు స్వామిభక్తి అంటే, ఆ స్వామిభక్తి పూజించరానిది, శ్రమింపరానిది!

ఓబులేశుకు హృదయకంటకంగా, వదేడ్లనుంచీ ఊరుగుతున్న కథ యిది. ఈ కథకు ముగింపేలేదా? రోజులు ఆగవు. ముగింపు వుందన్న ఆశ ఓబులేశు గుండెలో అంకురించే రోజులు దగ్గరవడ్డాయి.

రోగమూ రొమ్మా ఎరుగని బంగరక్కకు జబ్బుచేసింది. మంగవతి యింట్లోనివాళ్ళు రెండ్రోజులసాటు ఆమెను గురించి పట్టించుకోనేలేదు. పట్టించుకోవటానికి ఆమె వాళ్ళ పెంపుడు కుక్కకాదు, పాలిచ్చే గొడ్డూకాదు. స్కూల్ రోజున-సాకలో ముడుక్కున్న బంగరక్క పెక్కిలేవనే లేదు. ఇక బ్రతకడు అని నమ్మకం ఏర్పడిన నిమిషంలో, శ్రవణమీద ఓబులేశుకు కబురు వెల్లింది. అతడు వెంటనేవచ్చి. ఆమెను యింటికి మోసుకుపోయాడు. డాక్టర్ని తీసుకొచ్చాడు. స్నాదులు వేయించాడు. మందలూ కొన్నాడు. వారం

రోజు సాయంత్రం ఒళ్ళు తెరిచుకొని పడివున్న అస్త్రత కు ఆ కోడలు చేసిన సేవల్ని చూసి మాలవల్లిలోని వాళ్ళంతా వేనోళ్ళ మెచ్చు కున్నారు. బతికి బయటపడిన బంగరక్కకు కోడలిమీన సముద్ర మంత వాత్యుల్లం పుట్టుకొచ్చింది. ఓరోజు ఉదయం, వీరసం కాస్త తగ్గి, మాట్లాడే ఒపిక రాగానే, “ఒసే గన్నేరూ!” అంది. అంత మృదువుగా కొడుకును కూడా ఎవ్వడూ పిలిచి వుండదు.

“మత్తా?” అంది కోడలు.

“పాపం, బిడ్డలు కలిగినోడు! మందులకూ, మాకులకూ ఎన్ని తంటాలు పడినాడో, బిడ్డ!” అంది బంగరక్క.

“అప్పుడేసినాడు.”

బంగరక్క కొంతసేపు నూనంగా వుండి ‘ఒసే! గుడ పేలి కలో కొంచెం దుడ్డు కట్టి పెట్టినాను. పోయి తమ్ముకి మని చెప్పి వాడితో!’ అంది.

“ఎక్కడుంది?”

“పిడకల గోతంలో!”

“పిడకలగోతం ఎక్కడుంది?”

“అక్కణ్ణే నే! ఆ గొడ్లసానిట్లా!”

“ఎంతందతా?”

“నూ రూసాయలకంటే తక్కువగా నే వుంటానీ!”

అప్పుడు ఓబులేకు యింట్లో లేడు బడికి వెళ్ళిపోయాడు.

గన్నేరు వెంటనే వెళ్ళింది మంగవతిగారింటికి. ఆ యింటి ముందు ఎరరో అప్పేరు, పోలీసులూ వున్నారు బయటి వసారాలోనే కనిపించారు మంగవతిగారు. గన్నేరును చూసి, ‘ఏమి’ అన్నట్లు కన్నెగరేశాడు.

“నూ అత్త ఏదో దుడ్డు దాచిపెట్టిందట సామీ! ఎత్తు కుండా మనస్సివి!”

“ఎక్కడ దాచిపెట్టింది?” అని ఉరిమాడు మంగవతి.

“గొడ్లసానిట్లో-పిడకల గోతంలో.”

మంగవతి నోట్లో తదారిపోయింది. “రేపు రాపో! వసుం దివ్వడు...” అన్నాడు కంగారుగా.

అంతే ఆ మాటలోబాటుగా గొడ్లసానికీద దాడిచేశారు అధికారులూ, పోలీసులూ. అందులోవున్న పిడకలగోతాలు రెండిట్టి తిరగేశారు. ఒక గోతంలో బంగరక్కడబ్బు. మరోగోతంలో మంగ వతిగారి వెండి బంగారాలూ, నోట్లకట్టలూ, (ప్రామిసిరీనోట్లూ, బయటపడ్డాయి.

ఆ తరువాత అందరికీ తెలిసిన విషయమేమంటే తనయింటిని పోలీసులు సోదా చేస్తారని ముందే ససిగట్టిన మంగవతి - లెక్కకు మించిన సామూహంతా క్రితం రాతి తీసుకెళ్ళి, పిడకల గోతంలో దాచాడు పోలీసులు సోదా పూగి చేసి, వుత్తచేతులతో తిరిగి పోబో తున్న సమయంలో, గన్నేరు వెళ్ళింది. లెకపోతే, వాళ్ళు పిడకల గోతాల జోలికి వెళ్ళివుండేవాళ్ళేకాదు.

ఒళ్ళు నయమైన తరువాత బంగరక్క మంగవతిగారింటికి వెళ్ళింది. “ఎందుకొస్తావే?” అని తోక తొక్కిన తాచులా లేచింది మంగవతిభార్య.

“గొడ్లను మాసిపోదామనాసి నమ్మా! రెండు వారాల కింద బడిపోతినా, అవి ఎట్లు అల్లాడిపోయినాయో ఏమో...”

బంగరక్క మాట పూర్తికానేలేదు. “కొంపంతా కొల్లబెడితిని చాలదూ? మళ్ళానొప్పిదా? గొడ్లసానిట్లోనే చంపేసవుంటే బాగుండేది...” అంటూ తాటకిలా పైనబడింది మంగవతిభార్య.

తేనెలోపడ ఈగ-ఈవిధంగా బయటపడింది.

ఈ ఉదంతం విని, తన తల్లిని సంతోషపెట్టే పనిఒకటి చెయ్యానుకున్నాడు ఓబులేకు. కొరికబీళ్ళ కల్పతరువులా ‘తథామ’ అంది, ఆఊళ్ళోని బ్యూకు.

ఓరోజు ఉదయం ఆమె కళ్ళు తెరవగానే, వాకిట్లో కనిపించిందేమిటి? కామదేనువులా నుంచున్న ఓ పాడిగేదె. “ఎవరిరా యిది?” అంది చేటంత ముఖంతో.

“నీదేనే!” అన్నాడు ఓబులేకు.

బంగరక్క పేడపిసికి పిడకలు తడుతున్నప్పుడు “బంగారు పిడకలు తడతా వుండవా బంగరక్కా?” అంటుంటారు యిప్పటికీ ఆ మాంవల్లిలోనివాళ్ళు.

అని బంగారు పిడకలైనా కాకపోయినా, ఆయింట్లో-బంగారు పిడకల కంటే ఎక్కువ విలువ-బంగరక్కకే!

విశ్వనాథవారి కిన్నెరసాని

శ్రీ దిలావర్

“యథా యథా భియోగళ సంస్కారళ భవేత్కవేః
తథా తథా నిబంధనాం తారతమ్యేన రమ్యతా
ముక్తకే కవయోః సన్ధాః సంఘాతే కవయః శతం
మహా ప్రబంధేతు కవిరేకో ద్యౌ దుర్లభాస్తయః”

అని రాజశేఖరుడు సాహిత్య మీమాంసలో అన్నాడు.

చెదురు పద్యాలు వ్రాసే కవులు అసంఖ్యాకులు. శతకాలు ఇండ కావ్యాల వంటివి రచించే వారు మార్గురు. మహా ప్రబంధ నిర్మాతలు ఒకరిద్దరు. కాని సకల సాహితీ శాఖా పాకాలను ఒక్క చేతి మీదుగా వడ్డించిన ఘనత కవి సప్రమాట్ విశ్వనాథ పత్యనారాయణగారిది మాత్రమే.

విశ్వనాథవారి విరాడ్రూపాన్ని పరిమిత పరిధిలో సాక్షాత్కరించ జేయడం అసాధ్యం. విశాల విశ్వనాథ సాహితీ సింధువులో నేనెరిగింది బిందువు పరిమాణం మాత్రమే. అయినా భిందువుల కలలుకే కదా సింధువుకు మూలం అవు డైర్యంతో దాన్ని మీ ముందుంచ ప్రయత్నిస్తాను ...

వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం అని కదా విశ్వనాథుని మతం? సతీవాక్యమూ రసాత్మకంగా సృజింపబడిన కావ్యాన్ని ఏమనాలి? ఆ అనూహ్య రసరమ్య భావనా జగతిని ఆవిష్కరించిన కావ్యం కిన్నెరసాని పాటలు! విశ్వనాథవారి విదలో ఉప్పొంగిన భావవహానికి పరివాహమే కిన్నెరసాని పాటలు! క్రొంచ ద్యంద వియోగోత్తమైన ఆదికవి శోకమే శ్లోకత్రయమందివల్లు విశ్వనాథవారి యాత్మయందు నడించిన రసార్ధ్ర సంగీతమే కిన్నెరసాని పాటలు!

కరగిపోతి నిలువెల్లను
తరలించితి నా జీవము
మరగిపోయి నా గుండీయ
సురిగి పోయినే ప్రేయురాలా...!! ఓ కిన్నెరసాని...!!

అంటూ తనలోని ఆవేదనను కవితాగానం చేశారు విశ్వనాథవారు.

అడ్డమైన చెత్తంతా రాసి కవిత్వమును కొమ్ముని డబాయించడం కాదు. కవిత్వం గడ్డి అనుకొని ప్రతి గాడిదా మేయడం మొదలెట్టించటం! ప్రతి పదాన్ని తూచి తూచి వాడాలి. ప్రతి పదబంధాన్ని సుందరంగా కళ్ళకు కట్టించాలి. ప్రతి భావాన్ని రసజ్ఞ హృదయాహ్లాదం గాంచాలి. సందర్భశుద్ధి, డాచిటీ పాటించి కావ్యానికి జీవం పోయాలి. చూడండి!

పరుగెత్తెడు నీవేలే
బంధము పూరిత వేళను
కారమున నేణికి బదులుగ
కాల్కగట్టె నీటి పారలు...

అత్తసారు బరించలేని కిన్నెర ఆశోకహృదయంతో అడవుల వెంట పరుగెత్తింది. తల్లిని కాదనలేని, భార్యను ఎదుట కొనూలేని కిన్నెర భర్త ఆమెజడపట్టి ఆపేందుకు ప్రయత్నించాడు. సతి సుభాన్ని కోరిన అతనికి ఆమె దుఃఖమే మిగిలింది. కిన్నెరను అమ్మల మిన్నగా మలచినా ఆమె నీటి గుణాన్ని మరనలేదు కవి. ‘కాల్కగట్టె నీటి పారలు’ అని కిన్నెర దుఃఖాన్ని, ప్రవాహ శీలాన్ని ఒకే ప్రయోగంలో సాధించాడు. ‘ఈపు రసాక్రూతి వగుటను ఈ వైఖరి ప్రసహించితివి’ అని మరొకచోట రమణీయోక్తితో రసానందాన్ని కలిగిస్తాడు.

ఇంతి కిన్నెరసాని యేడ్చినా యేడ్చులో
సుధతి కిన్నెరసాని చూపిన దుఃఖమా
అనికూడ జలములై ఆమెలో కలిసిన్నె.

కిన్నెరసాని జలస్వరూపిణి. ఆమెదుఃఖించింది. యేడ్చింది. యేడ్చగా వెడలిన కన్నీళ్ళు కూడా ఆ జలంలో కలిసిన్నె. సర్వం జల మయమైంది. సకలం దుఃఖమయమైంది. ఆమె శోకం. శోకమే ఆమె అయింది. పూల రేకులమీద, తృణపల్లవములమీదా ముత్యాల్లా మెరిసి చేతిలో గ్రహించగానే నీరుగా మారిపోయే మంచు బిందువులను పోలిన చమత్కారమిది.

కావ్యాలు ఉక్తి ప్రధానములుకదా? ఉక్తి వైచిత్రి, తిగుబా త్మకమైన కావ్యహేతువు నమగంగా విరిగిన వారికే సాధ్యమౌతుంది. అది విద్యత్కవులకు మాత్రమే వల్లువడుతుంది. అందుకే “విద్య త్కవయః కవయః కేవల కవయస్తు కేవలం కవయః” అని పెద్దలన్నారు.

బొట్టు బొట్టుకొక వేయి విదలుగా
తరగ తరగ కొక వేయి నోళ్ళుగా
ఒడలి నీరయే యేడుపు మయమై ...!

కిన్నెరసాని శోక తరంగిణి! తరగ తరగకూ వేనవేల బొట్టు నోళ్ళు! ఒక్కొక్క బొట్టులో వేనకువేల శోక సంతప్త హృదయాలు! ఆమె ఒడలంతా నీరమే! నీరంతా యేడుపు మయమే! అలలి అలలి పదాలతో అత్యంత శక్తి వంతమైన భావాన్ని అవిష్క-

రింపాడు కవి. అత్యాక్షరాల్లో అనల్యార్థ పని పొడవ చేశాడు కవి నైపుణ్యవలన మామూలు పదాలే నైతిత్యం పొందాయి. జడవరాలు రక్తకూంపాలు వెంటరించుకొని జీవం పోషకున్నాయి. అందుకే "పతి గూటకీ శక్తి వుంది, పదమువుంది, పతి చిత్తణకీ అర్థం వుంది. బాచిత్యంవుంది" అని ఉద్ఘోషించాడు తిలక్.

యోగదలో యెదురైన
బెడదలో కష్టాల
కడలియే కలగాంచెనో కన్నీటి
కడవలె ప్రవహించెనో...

భర్త కౌగిట్లో కరగి కరగి వీరే వాగై ప్రవహించింది కిన్నెర. ఇల్లు బయల్దేరి బయటే వసంచంలోకి వెళ్ళి తే పట్టింది కాని అడుగుడుగునా కష్టాలే ఎదురయ్యాయి. మనసు కలగుండువడి కలలోలిని అయింది. కన్నీటి కడవలు ప్రవహించింది. ఆ కళ్ళలో గాంచిన కల కష్టాల కడలి గాక యింకేమవుతుంది?

ఇప్పుట్టున విశ్వనాథవారిలోని పరివాడితనం ప్రస్ఫుటమౌతున్నది. పరువంతో ఉన్న అమ్మాయి. ఒంటరిది. పైగా మగళ్ళ విడిచి వస్తున్నది. అందమైన ఆడపిల్లా. ఒంటరిగా నెట్టుకుపోయే రోజుల కావని. ఏ పోకిరి నము దుడ్డైనా తనను అల్లాగి పట్టవచ్చు. తన శిలాన్ని నీటకలవచ్చు. కీడు శంకించింది కిన్నెర. రాబోయే కష్టాలను పూహించింది. వాటినే కలగన్నది. తానె చెప్పకుండా జరిగిపోయే కథను అతి నైపుణ్యంతో వాచ్ఛం చేశాడు విశ్వనాథ.

వన్నెలాడి కిన్నెర వయ్యారపు పడకలను అతింమ్యంగా ఎక్కించాడు విశ్వనాథ పత్యనారాయణ.

కదలగా కదలగా
కాంతి కిన్నెరసాని
పదుపు కట్టిన లేళ్ళ కదుపులా తోచింది
కదలు తెల్లని పూల నదివోలె కదిలింది
వదలు తెల్లని త్రాచు పడగాలా విరిసింది.

మరుమలు గుక్కుతూ, సుళ్ళ తిరుగుతూ, వొడుగులు పోతూ అద్దరిద్దరి వోరుసుకుంటూ ప్రవహించే కిన్నెరసాని కవికి అవేక దర్శనమిచ్చింది. పదుపు కట్టిన లేళ్ళ గుంపులా, కదిలిపోతున్న పూలనదిలా, విరిసిన తెల్లని తామరడగలా రమణీయంగా కదులుతున్న రమణీ కమ్మలకు కట్టింది. అందమైన అలంకారాలతో జాచు తెమగు పజుకులలో కవితాకన్య మనసు పలకరిస్తున్నది.

నిస్సహాయో పతి రాయవలె మారిపోయాడు. పతిని విడతేక కిన్నెర సుళ్ళ తిరిగిపోయింది. తన కెరటాల పాపాలలో కౌగిలించు కుంది. వెతపోంది బిట్టు ఫెహించింది. రాయిని కరిగి, ప్రవహించు మని వేడింది. కెరటాలు కెరటాలుగా కలసిపోయాయి. వీయందు యిక తప్పవేయను అని భావ చేసింది. కలిగిపోయింది. పలిగిపోయింది. బడలిపోయింది. మండి యారిన నిస్సహాయుడిగా వారింది పతిని వదల లేని ఆ ముడిత తల్లి దగ్గరనుండి మెడకు పలుపాపి లాగబడ్డ లేగ

మాడలా సాగి ది.

సాగింది సాగింది
జాలుగా సాగింది
ఆపు పాదుపున సాలధార కటి కయ్యల్లో
వనదేవతలు నీళ్ళ వోలకబోస. యెట్లు
తలి చల్లని ప్రేమ వెల్లివారివ యెట్లు

తలి తారకల వెలుగులా, తలిరు పూవుల నెలా నెలా,
తెలుగుసాటిల తియ్యందనంలా రసార్ధంగా లోకోత్తరంగా పాగిందివర్ణన.

అడవిలో చిలు సాము
శ్రీ జాలులై కిన్నె
రలు ప్రాకి యెట్లు ప్రాకి

దివ్య నృత్యములతో దివ్యనిర్వసములతో
దిగ్వింతము లంటెనే మరనదీ
దీప్తి దిక్కుల చిమ్మెన!

ఈ చరణాల్లోని శాబ్దిక సౌందర్యం కిన్నెరతో సమానంగా పోటీపడి చిలుసాయలై, జాలులై అటు పాకి యెట్లు, ప్రాకి దివ్య నిస్సవాలను వినిపిస్తోంది. వ్యంజనకార ధ్వనులను ఒకదానికొకటి ఒకటి మిన్నగా సంతరించు కున్నది కావ్యం. వ్యంజనకార ధ్వనులు కూడా రస వర్ణనాయులై అని కదా ధ్వన్యలోకం. రసమయమైన కావ్యంతో అయాస్వతమైన ఛందమును జతచేసే బంగారానికి పరిమళమిచ్చి నెట్టుంటుంది విశ్వనాథవారు ఎన్నుకున్న జానపదగేయ ఛందము కావ్యానికి యోగ్యం. కలిగించి రసానంద ప్రాప్తిని సుమడించ జేస్తున్నది. Congruity of the images తోపాటు Musical composition ఈ కావ్యంలో పోటీ పడుతున్నది.

సాగారు అలలతో సంగారము లోలుకుతూ చెంగు చెంగువ దూకే "కిన్నెరపుత్యం" మనోహరంగా చిత్రీకరించింది. 'ముహూర్త మూర్త దధంగ తరంగ మృదంగ నిస్వరాలు' చిరువెల్లు పోపలై పీరులొల్పూ సోనలై లోగొంతు రాగాలు వెలయించాయి. దరులొత్తు మరుగుతో గల్లగల్లువ మోగుతూ, జల్లుమని వెల్లువలు విర జిమ్ముతూ వన్నెవన్నెలు పోయింది కిన్నెర. క్రొవ్వెల తళుకు లొప్పింది. తెలిపూల తేనె వాకలు వారగచేసి తెమగు వాగై సారింది.

పికిలి పిట్టల యీలలకు క్రొత్తసాటిగా "కిన్నెర పంగీతం" సాగింది. తలిరాకు కన్న మెత్తనిది కిన్నెర పంగీతం. అంత కిన్నెరు యెట్లు అడవి సాగవయెట్లు, అందగత్తెల జిల్లుటందె మోసవయెట్లు, వనము వనమంతా ఒకసాటయై పోయినట్లు పికిలికిన్నెరసాటి మిగిలింది.

గాలిపిల్లలే పోయి పూచెనో. మొగిలు కన్నెలే చెప్పెనో కిన్నెర సావి సాగసు చూడాలని గగనమునో కొనదాక కెరటాలు వుదాకించి చూశాడు సముద్రుడు. కిన్నెరసాని తలపులో అతని నీటిగుణం యింకీ పోయింది. అతనిలోని బడబాగ్ని మదన తాపమై రదిలింది. మంచి

కీన్నెరసాని, మగనిక్కెన్న వావ తనను పొందువా? తనకు దక్కువా? విందేవోలేతో సతిమతమయ్యాడు నమ్ముదుడు.

కడలి మిక్కిల తాకూ, తరగల వూగూరూచి కీన్నెర కీమ తలచింది. ఆమె చితా న ఫిగలెగళాయి. కొన్నివ్యక్తులు కమిలించాయి. వాధుని విడిచివచ్చినందుకు తన్నుతాను నిందించుకున్నది. ఈ యేవపుం బదుకు నిం పొందితినిని నగచింది. చేతులు కాలాక ఆకాల పలు కున్నట్లు అప్పుడు నిలిచి పో నెంచింది. కాని నిం లాభం. ఆమె ప్రవాహశీలి. రాయడ్డంగా చేసుకున్న పాదలడ్డంగా, చేసుకున్నా కదిలి పోక తప్పతుందా?

“కీన్నెరనృత్యం, కీన్నెర సంగీతం కడలిపొంగు” లోని కథా కథనం అలవోకగా పాగిపోతుంది అనవరమె నందబంధా సతిబంధ కాలు లేకుండా, సగ సార అమవనలు లేకుండా పోయిగా వెన్నెలవాకలా పాగిపోతుంది.

ప్రాకిపోయే తన గుణం చంపుకోజాలక పోయిన యేడ్చింది కీన్నెర యేడుపు నిప్పుకలు ఎగసి చిమ్మింది.

మక్కునైతే యీ బెడద తప్పనే

మొక్కునైతే యీ వగపు తప్పనే |

అంటూ వాపోయింది. విశ్వనాథవారి లోకజ్ఞతకూ, విశిష్ట పరిశీలనకూ పై చరణాలు చక్కని ఉదాహరణలు. చివరైనా ఎదలో ఉన్నప్పుడు “అడవిలో మాకునై పుట్టివా బాగుండును!” అని అను కోవడం లోక సవాజంకాదా. మక్కునా, మొక్కునా ప్రహరం చడం తప్పేది. ప్రహరంచడం తప్పినప్పుడు సతి సన్నిధి దక్కేది!

కడలి లో కాలే శరణ. ధర్మములు నిలిపే దొర. కంచే చేమ మేసినట్లు అతడే సత్ప్రతల కవయనోచి అదర్శానికి పాల్పడితే యి

దిక్కెవరు? కీన్నెర యేడ్చింది. ఏడ్చి ఏడ్చి జలమెల విరనం తనుకెల్ల నల్లనయింది. వడకల్లు వేగుయ్యాయి. కథకూడా వేగం పుంజుకుంది.

అల్ల వల్లన కీన్నెర యేడ్పులు గోదారి గర్భము వెల్లిలో వారిబారి మొరపెట్టుకున్నాయి. గోదారి జాలిగుండె పేలులు తడిసి, గేదంగి తెల్ల రేతెత్తు కొత రగిలో చాచుకొని అభయ మిచ్చింది. తెరటాల చాచినది. గోదారి పంగమతో కీన్నెరసాని దిగులు మానింది.

తూర్పున తెల్లనై ఉడకాంత లోచినది మొదలు వడికి రేయి వరకు మరకతాల నేలవరచబడ్డట్లు. పారుటాకుల మీద పసియి యూదిషముట్లు కీన్నెర వన్నె చిన్నెలు వర్షించబడ్డాయి.

ఋతువు ఋతువున మారు రోజులలో కీన్నెరా
కారు కారున మారు కాలిలో కీన్నెరా
తెలుగు సత్కవిరాజు పలుకుండుకోలేని
చవులారి చవులారి జలముల్ల ప్రాపులై
కదిలెను కీన్నెరా!
పాగును కీన్నెరా!

ఋతువు ఋతువులో “కీన్నెర వెల్లభవ” గళలను అత్యంత శక్తివంతంగా సుందర తమంగా చిత్రించారు విశ్వనాథవారు కాల కను పరివరనలో, అనంతమైన కీన్నెర ప్రవాహరూపాలను అందంగా పలచారు విశ్వనాథవారు.

రమణీయార్థ సతిపాదక శబ్దాలతో, సుందర బంధురమైన సద బంధాలతో, ప్రళయమైన వన్య ప్రాంతాల దగ్గరలతో, అనితా సాధ్యమైన శిల్ప విన్యాసంతో కావ్యతా మొందింది కీన్నెరసాని. రస మర వాహినీ కావ్యగనంచేసి అమరత్వ మొందాడు కీన్నెరసాని.

విశ్వనాథవారి కోకిలమ్మ పెళ్ళి

శ్రీమతి రాజేశ్వరి దివాకర్ల

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారిక జ్ఞానపీఠము. ఈ జ్ఞాన పీఠమును సముచితముగా సత్కరించింది జ్ఞానపీఠము. సాంధ్ర మైన ఈ జ్ఞాన దీపిలోని చిరు కిరణమే 'కోకిలమ్మ పెళ్ళి'

విశ్వనాథవారు గేయ కావ్యకర్తలుగా కూడా సుప్రసిద్దులు. వీరి కన్నెరసాని పాటలు ఆంధ్రుల హృదయాలలో కన్నెర సంగీతాలను అలపించాయి. 'కోకిలమ్మ పెళ్ళి' అనే గేయ కవిత్వంలోని భావ మధురిమ అందరిని ఆకట్టుకుంటుంది.

'కోకిలమ్మ పెళ్ళి' కవితావిమర్శచేసేముందు అందులోని కథను తెలుసుకోవడం చాలాముఖ్యం. ఇది చాలాకాలం క్రిందటికథ. తెలుగుదేశంలోని ఒక వల్లెదొరకు ఇద్దరు కూతుళ్ళు. చిలుకతల్లి, కోకిలమ్మా, వాళ్ళ పేర్లు. వీళ్ళిద్దరికీ రంగూరూపూ వేరు. చిలుకమ్మ అందంగా ఉండేది. ముద్దు ముద్దు మాటలు చెప్పేది. కోకిలమ్మ నల్లనిదే కాకుండా నూటలుకూడారావు. చిలుకతల్లినిమాస్టే తండ్రికి చాలా ప్రేమ. కోకిలంటే చిరాకు. తండ్రిమాస్టే నిరాదరణకు కోకిలమ్మ దేబిగా తల్లివెరుక నక్కిపోయేది. ఆమె స్థితిమాస్టే తల్లినిమీ చేయలేక నిసుక్కువెది. అప్పుడు కోకిల ఒంటరిగా అడవిలోకి పోయి అక్కడి చెట్లనూ, పూవులనూ, కొండలనూ చూస్తూ కూర్చునేది. చిలుకకూ కోకిలకూ యుక్తవయసువచ్చింది. తలిదండ్రులకు చిలుక పెళ్ళిని గురించి చింతకాని కోకిలను తలచనైనా లేదు. ఒకనాటి మధ్యాహ్నం వేదవనసులు చెప్పకొనే బ్రాహ్మణాడొకడు వచ్చాడో ఊళ్ళోకి. అతనికి మనసిద్ధింది చిలుకమ్మ. మనసు చెదిరిన కోకిల అడవిలోకిపోయి తిరిగి ఇంటి ఛాయలకు రావడం మానేసింది. సహజ ప్రేమగల తల్లి కూతుర్ని వెతుక్కుంటూ అడవిలోకి వెళ్ళి ఆమెను అనునయించింది. తల్లి ప్రేమకు వరవలించి కోకిల కమ్మగా పలికింది. మధురమైన కోకిల పలుకులు విని వసంతుడు వరవలించి ఆమెను వేరవచ్చాడు. వసంతుని అందానికి, కోకిలమ్మ గొంతుకు పరిమైన జోడి కుదిరిందని వనమంతా అనందించింది. ప్రకృతి వాల్చిద్దరికి వైభవంగా పెళ్ళిచేసింది.

పై కథ సామాన్యమైన ఒక కన్నెసిల్ల కథలా గోచరిస్తుంది. కాని ఈ కథను సృష్టించడంలో కవి భావన వేరు. కవి ఇందులో అన్యోదేశంగా ఒక సాంప్రదాయ బద్ధమైన సిద్ధాంతాన్ని చెప్పాలని తలచారు. ఈనాడు అనిరథ ప్రచారంలోఉన్న ప్రతీకాత్మక కవిత

ఇందులో ఊసిరిని పోసుకుంటుంది. ఈ కవితలోని అంతరార్థ సోమిటో చివరి వంక్తులు చదివేవరకు బోధపడదు. ఆ వంక్తుల్లో కవి

"చిలుక తల్లి మహాన్వయంబున
నిలచినవి సాంస్కృతిక వాక్కులు
కోకిలమ్మా తెనుగు పలుకూ

కూడబెట్టింది" అంటూ తన కాన్వోస సంహారాన్ని కానిస్తారు. ఈ పదాలు కోకిలమ్మ పెళ్ళిలోని సారభూతమైన భావాన్ని సరసంగా ప్రకటిస్తాయి. కవి చిలుక తల్లిని సంస్కృతభాషకు, కోకిలమ్మను తెలుగు భాషకు ప్రతీకచేసి ముందు అతి సామాన్యంగా గోచరించిన కథారాన్ని చివరకు వ్యంగ్యం చేస్తారు.

సంస్కృతము, తెలుగుభాషల అన్యోన్య సంబంధాన్ని గురించిన వాదాలు భాషాస్పందంలో అనేకం ఉన్నాయి. కాల్వెలు పండితుడు తెలుగు ద్రావిడ భాషాజన్యము అని చెప్పితే డా॥ చిలుకూరి నారాయణ రావు ప్రభృతులు తెలుగు సంస్కృత ప్రాకృత జన్యమని విశ్వసించారు. అదికని నన్నయ "ఆంధ్రశబ్దచింతామణితో" ఆధ్వర్య ప్రకృతిప్రకృతిప్రకృతి విషా తయోర్పాచే ద్వ్యక్తి" అని తెలుగును సంస్కృత ప్రాకృత భాషల వికృతి రూపముగా పేర్కొన్నాడు. అదికనిలాగే విశ్వనాథకూడా తెలుగు సంస్కృతాలు అన్యోన్య సంబంధము కలవి యని విశ్వసించారు. అందుకే సాంస్కృతిక వాక్కులకు, తెలుగు పలుకులకు ప్రతిరూపాలైన చిలుకమ్మను, కోకిలను తమ కవిత్వంలో అక్కచెల్లెళ్ళగా నిరూపించారు. ఇక ఈ భాషల అన్యోన్యతను కవితావరంగా ఎలా నిరూపించారో చూద్దాం.

విశ్వనాథవారు తాము చెప్పదలచుకున్న భావాన్ని కవితలో నిష్కర్షగా చెప్పదలచుకున్నారు. అందుకనే కావ్యరంధంలో

"లేత బుర్రలు కొక్కిరిస్తే
అతగాళ్ళతో యేమిగానీ
తాత తాతల నాటి కతలూ
తప్పి పోస్తానోయ్" అంటారు.

లేత బుర్రలు అంటే మిడిమిడి జ్ఞానంకల పండితులు; వాళ్ళు తన కవితను గురించి వివిధంగా తలచినా తాము లెక్కించబోమని తెలుపుతారు.

అనాదిగా తెలుగువారికి సంస్కృతమంటే అభిమానమెక్కువ. పూర్వం సంస్కృతభాషాపండిత్యం ఉన్నవారే సుస్కారులుగా ఎన్నబడతూ ఉండేది. పూర్వం ద వాఙ్మయాన్ని చూచినా మనకవులకు సంస్కృత భాషాభిమానం అపారమైనదని తెలుస్తుంది. తెలుగువారికి గల సంస్కృతిక వాగభిమానాన్ని పురస్కరించుకునే విశ్వనాథ, ఆ వాక్కులకు ప్రతీక అయిన చిలుక అంటే తలదండ్రుకు చాలా ప్రీతి అని వర్ణించారు. కోకిలంటే నిరాదరమని తెలిపారు. ఆ కాలంలో వేషశాస్త్రాలు అభ్యసించిన బ్రాహ్మణులకు సంస్కృత భాషపైన అధికారం ఉండేది. అందుకనే కవితలో చిలుకమ్మ వేదవనసులు చెప్పుకునే బ్రాహ్మణుని వరించింది. కోకిలకు మాటలు కూడా రావచ్చు కని. వసంతకాలంలో మూతమే కోకిల కూస్తుందని చెప్పడం కని సమయం. అలాగే తెలుగు నందనంలో వసంతం పరిసేవరకు కోకిలమ్మ పలుకలేదు. ఒకసారి నోరువిప్పిన కోకిల ఇంకా తెలుగు పలుకులను కూడబెడుతూనే ఉంది. ఆ మంజలా రావలోని స్వచ్ఛత వసంతుని మరి మరి మురిపిస్తూనే ఉంది.

విశ్వనాథవారి భావుకత కవితనిండా నల్లనించింది. కోకిల, చిలుక కన్నెపిల్లలు. వయసు తెచ్చిన నవాజమైన వారి అందాలను వర్ణించడానికి కవి ఏ ఉపమానాలను వాడలేదు.

“ఆ దొరకి కూతుల్లిద్దరు

మోదుగలు పూచాయి పెదవులు” అని కేవలం ఒకసంక్తిని వ్రాసారు. మోదుగపూలు నిట్టనివి. ఈ పూలు తరుణత్వానికి రమ్యమైన చిహ్నాలు. పాఠకుడు ఒక్కసారి మోదుగ పూవులను ఊహించుకున్నంత మాత్రాన ఆ కన్నెపిల్లల సౌకుమార్యం కళ్ళెదుట ప్రత్యక్షం అవుతుంది. కుటుంబంలోని వారందరివేత నిరాదరింపబడిన కోకిల దుస్థితిని తెలుపడానికి కవి ఏ సమాసాలను ఉపయోగించలేదు.

“చిలుక తల్లి నవ్విపోతే
తండ్రి మారుపలుకకుంటే
తలి వంకా చూచి కోకిల
తెల్లపోతుందీ”...

“చిలుక తల్లి వెళ్ళి గిన్నే
తం డీవచ్చి కసురుకుంటే
తల్లి వెనుకా దాగిపోతూ

తల్లి డీలుతుందీ”... అంటూ నింతో కుహంగా క్రింది ఆ భావాన్ని నింతో అత్యీయం చేస్తారు.

వేద బ్రాహ్మణుని వర్ణన వచ్చేటప్పటికీ ఆ కావ్య ఎలుకు బడినే ఉపయోగిస్తారు.

“వేద వనసులు చెప్పుకుంఘా
వాదములకూ కాలు తప్పుఘా”
“అతిని వేదస్సములు వింఘా
అతిని వర్చస్వంత కంఘా”

ఇందులో చ కొరొన్ని నల్లి పలుడం ఆ సందర్భానికి నింతో ఉచితంగా ఉంది” దొర పాలించే పల్లెను వర్ణించే సందర్భంలో కవి ఒక నవ్య భావాన్ని వెల్లడించారు.

“ఉన్నవాళ్ళకు నింతనేల
దుర్మకుంటే చాలుతుందో
మించి ముట్లరు కూడ పైనా
చిన్న చెక్కియినా”

ఆ కాలంలో దున్నేవాడికి నింత భూమి చాలుతుందో దానినిమించి చిన్న చెక్కియినా ముట్టుకోలేదట. ఈ భావం నేటి ఇరవై మూతాల పథకానికి చక్కగా సమన్వయిస్తుంది.

ఈ కవిత అత్యంత సరళమైనది. తెలుగు సంస్కృతాల అర్యోన్య సంబంధం వివరింపబడే ఈ కవితలో సంస్కృత పదాల వాడుక తక్కువ. ముత్యాల సరాలలో వాయుడిన ప్రత్యక్షరం ముద్దులే లుకుతూ ధారాశుద్ధితో శోభించింది.

తాత్విక కళాజగత్తులలో

కలలు బాగా ఎవరు కంట్రాక్టు

శ్రీ కొండిసర్తి శేషగిరిరావు

అందంగా కలలు కనటానికి మందర స్వస్థలలో విహరించి మధురంగా భావించటానికి, కళాకారులే అగిన సమర్థులని, వారి భావాల్ని ఏమీ గుంజిపట్టుకొని కిందకు లాగలేవని అనుకొంటుంటారు.

కానీ భావించటం అన్న దానిని పట్టుకొని, కళలమీద, తత్వ శాస్త్రంమీద పరిచిచూస్తే; ఒక తత్వవేత్త భావించినంత వైశాల్యంతో అంత సుదూరంగా ఎవరూ భావించలేరేమోనని అనిపిస్తుంది. ఈ తాత్వికుని ఊహ అప్పటిలోనూ చొరబడటానికి, ఇతను దానిమీద ఆధారపడి కలలు కనటానికి; ఇంకా వీలుంటే వీలు స్నిహితీమీద నిలబడి ఎంతో పెద్ద కల గనటానికి అవకాశం ఉంది.

ఇలా భావించబడిన ఇతని కలలో ఎక్కువభాగం జరగటానికి అవకాశముంది. ఎందుకంటే ఇతని కలవేసిన సత్యాలకుగూ, ఆ అడుగు కిందనున్న 'సద్జగత్తు' పూర్వవరాల వాసనను కలిగి ఉంటుంది. కనుక ఇతని కల ముచ్చాతిక ముచ్చాసాలు జరగటానికి ఎక్కువగా అవకాశము ది.

ఈ స్థితిలోని తాత్వికుని కల ఉచ్చులువేసి బిగించటానికి కూడా వీలుపడలేనంత బలంగా ఉంటుంది. ఒకసారి అంతబలంగా విశాలతలో విస్తృతిలో సాగిపోతుంది ఇతని కల.

అందుకని కలలు కనేవారిలో తాత్వికుడు మొదటివాడుగా నరేంద్రు ఇతను కలలు కనటానికి వీలులేని చోటంటూ ఉండదు అంత విస్తృతమైంది ఇతని పరిధి. కనుక అంత సువిశాల పరిధిలో ఎక్కడ ఏ మూలముంచైనా విరకమైన కలనన్నా కనగొడు వీలుంటే అవి నిజమవగలవని కూడా చెప్పగలడు. అవకాశం ఇస్తే వాటిని నిజంకూడా చేయగలడు.

★ ★ ★

పోతే కళాకారుని తీసుకొంటే, ఇతను ఈ విశ్వంలోని భావన నంతనూ తన గుప్పెట్లో పెట్టుకొన్నవాడుగా ఉంటాడు. ఇతను ఎంతగానో ఊహజగత్తులో విహరించగలవాడుగా కనిపిస్తాడు.

కానీ ఇతని ఊహ ఎంతవరకూ తన కన్యమౌనా, తన చెవి విని వాటిని, తన శరీరం తాకిన వాటిని మాత్రమే అందంగా వ్యక్త

పరుస్తుంది. ఆ తరువాత ఆ ఊహను ఇతను ఎంతో అందంగా వ్యక్త పరుస్తాడు. అంటే అవి ఇలాంటివి అలాంటివి, లేకపోతే వాటిని ఒక దాని వెక్కన మరొకదానిని పెట్టి ఉపమానంతో పోలుస్తూ చెప్పగలడు. వినిపించగలడు. చూపి చూడగలడు. పోనీ ఇంకా పెక్కిలాతే, వాటిలోలేని అందాల్ని, కానీ కొన్ని స్వభావాల్ని ఊహించి వాటికి అంటగట్టి ఆ అందమే ఈ అందం అనే ఇవి అని అనిపించగలడు.

ఇంకో విశేష మేమంటే, తన ఊహలనున్నింటినీ పంచదారతో కలిపి తినిపించగలడు. అలాంటివాడు కళాకారుడు.

ఇంతవేసినా అతను రామణియతా మందర స్వస్థి అనే ఒక్క దానిమీద ఆధారపడే తన ఊహను నడపాలి.

అతని ఈ ఊహ వస్తువరమైన దానిమీద, ప్రకృతి వరమైన దానిమీద, గతంమీద, వర్తమానంమీద అధికంగా ఆధారపడి ఉంటుంది. ఒకసారి ఈ రెంటినిదాటి భవిష్యత్తుమీదకు కూడా అందంగా పోతుంది. అలాంటి స్థితులలో ఉండే కళాకారుని కల కేవలం అందం. అవందం అంటూనే కలవరిస్తుంది పరివరిస్తుంది కాక పోతే సుఖం అనో, కాకపోతే అనుభూతి అనో, లేక ఆహా! ఓహో! అనో అని అంటుండేగానీ, నిర్దిష్టమైన ఓ హేతుమయమైన స్పష్టమైన కలను అక్కడ కనలేదు. దానివల్ల కలను కనే తత్వంలోని బలాన్ని కళాకారుడు కొంత కోల్పోతున్నాడు.

★ ★ ★

అలా కళాకారుడు ఆగిపోయినచోట తత్వవేత్త లేస్తూ, ఇది ఇలా ఉంటుంది. అలా ఉంటుంది. ఈ కారణాలవల్ల ఇది ఇలా ఉండగలిగింది. ఆ కారణాలవల్ల అది అలా ఉండగలిగింది అని కారణాల కలలను కనటం ప్రారంభిస్తాడు.

ఇవి దాటితే ఇవి తగులుతాయి. వాటి స్వభావాలు ఇవి. ఆ స్వభావాలు ఇందువల్ల అందులోకి వచ్చాయి. అవి రాబట్టే ఇవి ఇలా ఉండగలిగాయి అని అంటూ-

ఇంకా ఇంకూడా దాటితే, అనే సత్యసాదనతో తన స్వాస్థిక జగత్తును ముందుకు నడపటానికి మెట్టును కట్టుకొంటూ ఇంకా ఇంకా ముందుకు సాగిపోతుంటాడు. కనుక తాత్వికుని కోరిక ముందుకుపోతూనే ఉంటుంది. ఆ కల విషయం ముందుకు పోలేదు అని అంటే సమాధానం చెప్పటంకష్టమేమరి.

ఈ మధ్యలో అతను నిన్నిటిమీదనో కలలుకంటాడు. ఎంతో సారి ఏమైన కలను కంటాడు. నిన్నిటిలోదాటి కలలు కంటాడు. అలా పెద్ద పెద్ద కలలను ఏలా కనగలడు అని ప్రశ్నించుకొంటే దానికి అతని స్వప్నిక జగలే సమాధానం చెప్పాలి గాని మరొకరు సమాధానం చెప్పలేరేమోననికూడా అనుమానం.

* * *

కలంటే ఈ రెండు స్థితులనూ ఇంకొంచెం పరిశీలిస్తే, కళాకారుడు తన కలకు ఒక రూపాన్నిచ్చి తన సుందరమైన కలను రసక్రతులవారా బహిర్గతం చేస్తుంటాడు. ఇక్కడ కళాకారుడు ఒక పనిని చేస్తున్నాడు. ఈ దృష్టిలో కనుక తాత్వికునిచూస్తే -

ఇంకేముంది తాత్వికుని పని, అయిపోయింది. అతని కల కల గానే మిగిలిపోయింది. ఒకదానిని సృష్టించడం అంటూ జరగటంలేదు అని అనిపిస్తుంది.

కానీ తాత్వికునిలో మనం ప్రవేశించి సమాధానంకోసం వెతికితే అది సమాధానం చెప్పేదిగదా, నేను నా కలలోఉండే 'మెటీరియల్' పంథా ఒడబోసి సారంతీసి సిద్ధాంతాలను సృష్టి చేస్తుంటాను అని చెబుతుంది.

కనుక కళా, తత్వశాస్త్రమూ అన్నవి రెండూ రెండు పనులను చేస్తున్నాయి. కాకపోతే ఒకటి తీసి పని, మరొకటి తీపు పని.

అందుకని ఈ రెంటికీ కలలు కనటంలో సమస్తా యిఉన్నా తాత్వికునికే కానీ, వికల్పన చోటున్నట్లు నిపిస్తుంది.

తాత్వికుని కల తీయగా ఉండదు. అసలు కల అంటేనే తీయగా ఉండాలిగదా. కనుక కళాకారుని కలే నిజమైన కల, కలగా చెప్పబడు తున్న తాత్వికునికల కలకాదు, అని అంటే, పోనీ తాత్వికునిది ఊహ అందామా. ఈ తాత్వికుని ఊహనా, కళాకారుని కలనా, జాగదావస్థ లోనే జరుగుతోందిగదా. కనుక 'ఊహ' 'కల' అన్నవి విరుధయుల లోనూ సమన్వయంలే.

* * *

ఈరెంటిని పట్టుకొని పరిశీలిస్తున్నప్పుడు సామాన్యులూ సమాజమూ అనుకొంటున్న మాటలను వింటే -

సమాజం అంటుందిగదా కళాకారుడు అంటేనే భావకదా తీయటి కలలు కనేవాడూ, అతను ఎంత దూరమైనా పోగలడు.

అతనికి అంటులేని ఓ పెద్ద అందమైన కలఉంది. కానీ తాత్వికుని తర్కం ఎన్నటి కప్పుడు లాగివట్టా ఉంటుంది. ఆ లాగివట్టటం వల్లా తాత్వికుడు కలనుకనే స్వేచ్ఛను కోల్పోగా, ఎంతసేపూ 'మాడబడినా' 'గిహించబడినా' హేతువునుట్టు, కారణంనుట్టు గిరగిరా తిరుగుతుంటాడు అని అనిపిస్తుంది.

కానీ కానీ ఆలోచిస్తే, కళాకారుడూ లేక రస సహ, రసమూ అనుభూతి అన్నదాంతో తన కలను పూర్తిచేస్తుంటాడు. కానీ తాత్వికునికి ఏక్కడి కక్కడ ఏక్కటానికి మెట్టు రేడిగా ఉంటుంది. తర్కంవల్లా ఇంకా తెనుసుకోవాలి అనే జిజ్ఞాసనల్లా మరోమెట్టును ఏర్పరచుకొంటాడు. దాన్ని అతను ఎక్కిపోతుంటాడు.

కనుక బాహ్య దృష్టిలోఉన్న కళాకారుని కలలను కనెస్తానాన్ని తాత్వికుడు అందుకొంటున్నాడు పరిశీలనలో.

తాత్వికునికిఉన్న కలలు బాగా కనలేని స్థానాన్ని పూర్తిగా కాకపోయినా కొంతవరకు కళాకారుడు అందుకొంటున్నాడు, పరిశీలనలో చూచినప్పుడు.

కనుక పైకి కనిపించిన కలలుకనే కళాకారుని స్వరూపం తాత్వికునిదిగానూ, అంతిమాగా కలలు కనలేని తాత్వికునిస్థితి కళా కారునిదిగానూ భాసిస్తూఉంది దార్శనిక దర్శనంలో.

కళాకారుడు అంతగా కలలు కన లేకపోవటానికి, తాత్వికుడు ఇంకా కలలు కనటానికి మరో కారణంఉంది.

కళాకారుడు కలలు కని కని ఒక స్థితిలో (ద్రవీకరించి అక్కడ కరిగి (కళాకృతిలో) అంతరించిపోతాడు. తాత్వికుడు ఆ స్థానంలో (ద్రవీకరించినా కరిగిపోడు, ఓజస్సుతో ఇంకా కలలు కంటూనే అలా కలలు కనటానికి ఇంకా ప్రశ్నలు వేసుకొంటూ ప్రశ్నల మెట్టును కట్టుకొంటూ సమాధానపు కలలను కంటూ ముందుకు సాగిపోతాడు.

ఈ ఒక్క నెత్తమే కళాకారుని కలలు ఆగిపోవటానికి; తాత్వి కుడు కలలు ఇంకా కనటానికిగల కారణం. ఆ ద్రవీకరణ స్థాయిలో కళాకారుడు కళా నిర్మాణంలో నిమగ్నమౌతాడు. తాత్వికుడు ఆ స్థితిలో ప్రశ్నను లేక ప్రశ్నలను తయారు చేసుకొంటుంటాడు ఇంకా ముందుకు పోవటానికి.

అందుకని

కళాకారుడూ తాత్వికుడూ సమస్తానిలో సమసాంద్రతతో కలలను బాగా కనేవారయినా, కళాకారునికన్నా తాత్వికుడు ఒక్కనానీ ఎక్కువగా కలలు కనగలడేమోనని అనిపిస్తూ ఉంటుంది రసితత్వక అంతర్ లోకాల పరిశీలనలో.

శ్రీ పాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు :

వారి అనుభవాల జ్ఞాపకాలు

“శ్రీ వి రిం చి”

శ్రీ శ్రీ పాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు తెలుగు వచన రచనలో కాకలు వీరినవారు. శిష్ట వ్యవహారిక భాషకు ఒరవడి పెట్టి ప్రబంధ రచనలో నూతన సంప్రదాయాన్ని వెలకొల్పినవారు.

కవిత్వము - అవధానములనంటే ప్రక్రియలు యెన్నిచేసినా రచన రచన వారు బిచ్చికముగా యెంచుకొన్న పనిముట్టు. ‘అప్పటియైన తెలుగు భవమును వలచి వచ్చిన రచయిత ఈయన’ ఇరవది యేండ్ల వయసు వచ్చేవరికే సానబట్టిన రత్నమువలె తయారయి జారు. అతే కథలు-అభ్యాసములు వ్రాసి ‘కథక చక్రవర్తి’ అనే బిరుదు పొందినారు. వీరి రచన యేది చదవడము మొదలు పెట్టినా ముచ్చటరగి శ్రోత్రీయ బ్రాహ్మణ కుటుంబములలో యిరుక్కు సోదాసు; అయితా వీళ్ళెట్లు అనిపించదు. ఆ రోజులలో పరిస్థితులు అలా వుండేవి కాదో సాపేక్ష, అనిపిస్తుంది అంటే. వీరి కథలలో కైదిక కుటుంబములలోని నడతలు, వర్తనములు అగుపిస్తాయి. ఇంకొకరైనా ముచ్చటలు; అప్పటి సాంఘిక ఆచార వ్యవహారములు వీరి రచనలవలన తెలుసుకోవచ్చు.

శ్రీ శాస్త్రిగారు ఖరనామ సంవత్సరం జనవరి 23-4-1891 లేదని జన్మించినారు. 1961లో కరచువదిందినారు. వీరి మొదటి కథ ‘ఇరువరము ఒక్కచోటకే పోదాము’ అన్నది 1915లో ప్రచురితమయినది. ‘మిథువానరాగము’ అన్నది వీరి మొదటి నవల. 1923 వరకు గ్రాంథికముగా రచనలు చేసి తదాది రెండు సంవత్సరములలో సంపూర్ణముగా వ్యావహారిక భాషకు దిగిపోయినారు. శాస్త్రిగారు వ్యావహారికము, గ్రాంథికము పోలిక మధురమయిన శైలిలో వ్రాయగలిగిట్లు అనిపించుకున్నారు. 1938నుండి వీరు పద్యరచనను పరిపూర్ణముగా నిషేధించినారు.

అనేక ఖండకావ్యాలు, నాటకాలు, ఏకాంకికలు, నవలలు, కథలు వ్రాసినారు. వీరి వ్యతిక ‘ప్రబంధాంధ్ర’ మొదటి సంపుటమును క్షేత్రకావలండి ఆంధ్ర సమాచార పత్రికగా రూపాంతరంపొంది దాదాపు పది సంవత్సరాలు సాపాతి ప్రచురణమును నవ్వరచనా రీతితో వైఖరులలో ఓలలాడించినది.

శాస్త్రిగారు హంసీ-దాండ్-ఖద్దరు యీ మూడింటిని

గిట్టించి వ్యక్తి. తమ వ్యక్తిత్వమును చివరివరకు అట్టి నిబద్ధిత్వము కున్నారు. మహా సవాహమువలె జాతీయవాదము, పరుగులు తీసిన సమయమున శాస్త్రిగారు ఉప్పచోటనే స్థాయిగా నిలువబడి సంయుక్తముతో వ్యవహరించగల స్వేచ్ఛమును పొందివుండినారు.

శాస్త్రిగారు ఒక యుగసంధిలోపుట్టి పెరిగిన వ్యక్తి. చుద్ద శ్రోత్రీయ కుటుంబములో పుట్టి ఆ కుటుంబ వ్యవస్థ తాలూకు ఆచార వ్యవహారాలనుండి బయట పడటానికి నానా యాతనలునడిగడిచి గట్టెక్కినవారు. దేశకాల పరిస్థితులలోను, మనుష్యుల వర్తనములలోను అర్థముకాని, లేని, మార్పులు వస్తున్న రోజులవి. వైదిక విద్యలంటే వైదిక కుటుంబాలలోనే వెగటు పుట్టుకున్నప్పటివలన అవి. ఈ మార్పులను త్వరత్వరగా అమలు చేసుకొన్నవారు కొందరు, ప్రతిఘటించినవారు కొందరు, చూచియు చూడనట్లు పున్నవారు కొందరు, సమాధాన పరచుకొని సమన్వయము చేసుకొన్నవారు కొందరు. అయితే శాస్త్రిగారు యేం చేశారు? యిలా చేశారు?

ఈ ప్రశ్నలకు సరయిన సమాధానం కావాలంటే వారి ‘అమలవాటా-జ్ఞాపకాలాను, చదవాలి. ఈ రచన ఒకరకంగా వారి ఆత్మకథ. సాధారణంగా ఆత్మకథలో సమకాలిక జీవన దేశ-చరిత్ర ఓక ప్రాతముగా కలిసిపోయి వుంటుంది. ఇటువంటి ప్రతి కథలోను తరువాతి తరాలవారు తెలుసుకోవలసినది, నేర్చుకోవలసినది యేదో కొంత తప్పనిసరిగా వుంటుంది.

‘అమలవాటా-జ్ఞాపకాలాను’ అన్న గ్రంథం మొదటి సంపుటం 1955 జూన్ లో మొదటికూర్పు వెలువడింది. కలభినర్తనీ పరిషత్తు, రాజమహేంద్రవరంవారు దీని ప్రచురణకర్తలు. ఈ సంపుటంలోనే ఈ క్రింది పూచనకూడా ముద్రితం అయివుంది:

‘ఈ గ్రంథం యిప్పటికీ నాలుగు సంపుటాలు రచన పూర్తి అయి వుంది. వీటిలో యిది మొదటి సంపుటం. తక్కిన మూడు సంపుటాలు ఈ 1955లో అచ్చు అవుతాయి.’

విశాఖపట్నం కవిలా సమితివారు 25-4 1955న శాస్త్రిగారి 65వ జన్మదినం పురస్కరించుకుని వారికి సునమైన సన్మానం,

కవకాభిషేకం చేశారు సన్మాన సంఘంవారి యేర్పాటుతో. రెండవ సంపుటం, ఆ కవకాభిషేకానికి చివ్వాంగా ప్రకటితమై శ్రీ శాస్త్రిగారికి సమర్పించబడింది. ఈ పుస్తకం లోపల పేజీలోనే, మొదట కూర్పు, 1000 జనవరి 1958 అని వుంది. దీనికి ప్రకాశకులు కలాభిరత్తిని పరిషత్తు రాజమహేంద్రవరము వారే.

ఈ రెండో సంపుటము చివరి పేజీలో, ఈ గ్రంథం మొత్తం దినిమిది సంపుటాలు అవుతుందని అంచనాఅని, ఒకటి-రెండు-పంపుటాలు అప్పుయి సిద్ధంగా వున్నాయని సూచన వున్నది.

సోతే స్వాగత సంపుటం సెప్టెంబర్ 1966 లో పదమొదటి అయింది. మొదటి రెండు సంపుటాలలో లేనిది దీనికి 'ఆటో బయోగ్రఫీ' (ఆత్మకథ) అని సబ్ టైటిల్ (ఉపశీర్షిక) వున్నది. ఈ సంపుటం చివర యీ సూచనకూడా వున్నది:

'శ్రీ శాస్త్రిగారి అకాల మరణంవల్ల మూడవ సంపుటంతో ఆఖరు'. ఈ సంపుటాన్ని అద్వైతల్లి ఆండ్ కో వారు (రాజమహేంద్రవరం) ప్రచురించారు.

కాగా, వారి 'అనుభవాల్ జ్ఞానకాలును' మూడో మూడు సంపుటాలతో ప్రచురణ నిలిచిపోయినాయన్నమాట.

మొదట శాస్త్రిగారు 'అనుభవాలు-జ్ఞానకాలును' అన్న ఈ సంపుటాలు యెందుకు వాకారో పరిశీలిద్దాం:

వారికి ఆత్మకథ వ్రాసుకోవాలన్న ఉద్దేశ్యంలేదు. 'సవోదయ' పత్రిక కోసం దాని సంపాదకులు నిలంరాజు వెంకట శేషయ్యగారు వారిచేత బలవంతంగా వ్రాయించారు. అంతకుపూర్వం శ్రీ శాస్త్రిగారు 'ఆనందవాణి' వారపత్రికలో 'వాదిపాపలి ముచ్చట్లు' అన్న శీర్షికను యిటువంటి రచనలే చేశారు. ఇప్పటి పాఠకులకు యీ ఆనందవాణి, ఆ సవోదయం రెండూ బహుశ తెలిసివుండవు. ఈ సంపుటాలలోనుండి మనం యిప్పుడు తెలుసుకుని ఆనందించగల గత కాలపు వైభవాలు, విశేషాలు అనేకం వున్నాయి. మార్గదర్శకం అయిన సూక్తులు చాలనే వున్నాయి

'ఆంధ్రభాషలో చెత్తవాజ్ఞయం చాలా వర్ధిల్లింది. దాని వల్ల జాతీయత చాలా దెబ్బతింటోంది. అలాంటిదిక ముందయినా రాకుండా దేశీయులు ప్రతిఘటించాలంటే వారి రోషాగ్నికి నా యీ రచనకూడా ఒక సమీధ అవుతుంది' అన్నారు శాస్త్రిగారు. మొదటి సంపుటం పరిచయ వాక్యాల్లో (I-13)

శాస్త్రిగారు ఆసలు వచన రచన నయపు-ఎలా దృష్టి మరల్చారు? ఎందుకు యీ మార్పు ఆవలంబించారు? వారిమార్గం మొదట దర్శనం అయి చివరకు ఎలా సుగమం అయింది? శాస్త్రిగారి వ్యక్తిత్వం ఎలాంటిది? వారి పూనిక, శత్రు, నిరంతర శ్రమ ఎలా రూపొందినాయి? భారత జాతీయతకు వారు సమకూర్చిన విశేషము ఎటువంటిది, ఎంత విశిష్టముగానది?..అన్న విషయాలను సమ్మోచించి ముందుకు యీ సంపుటాలలోని విషయాలు

చాలవరకు ఉపకరిస్తాయి.

*

*

'వేదమూ, శ్రోతమూ, స్మార్తమూ, జ్యోతిషా నమూ, మంత్రశాస్త్రమూ, నీటి సమ్యద్భేదకు సాహిత్యవిద్య'- యీ వారి కులవిద్యలు. యజ్ఞ యాగాది వైదిక కర్మానుష్ఠానం అనూదాన సంపత్తిగా వుండిన వంశం వారిది. (I-13) ఈ విద్యలన్నీ నిరసన భావంతో వదలి పెట్టి ప్రయత్నపూర్వకంగా కొత్తదారిని తొక్కిన శాస్త్రిగారు. ఈ మార్పులు సుగమంగా జరగలేదు. ఈ పాఠంలో-తనమ్మతో-వారు యెంతో బాధకు గురి అయినారు. వ్యధకు బలి అయినారు, సంఘర్షణకు ఏర అయినారు. ఈ సంపుటాలనిండా యిందుకు ఉదాహరణం పలికే ఉదంతాలు కోకొల్లలు.

శాస్త్రిగారు నాలుగు పాఠశాలల్లో వారాలుచేసుకు చదివారు. ఆళ్ళటి సర్వత్ర అంతే. చుట్టూల యింటికి భోజనం కోసమే వెళ్ళడం ఎట్టెట్టూ అనిపించి, యీ మాటా ముంపుడనే అనిపించుకునేంత వరకూ-సితాపురం ప్రవేశించేంతవరకూ-హోటలులో భోజనం చేయలేదు. హోటలులోకూడా శ్రోతియులగానే భాష్యులు మడిబట్ట, పట్టుపంద కట్టుకునే భోజనానికి కూర్చునే రోజులుఅవి. సత్యాల్లో కూడా అప్పటికి వ్యాపార సర్వత్ర అంతగా ప్రవేశించలేదు.

శాస్త్రిగారు విద్యార్థి దశలో వల్లూరు గ్రామంలో వుండగా ఒక దెబ్బయి యేళ్ల వితంతువు వోకానిది కావాలని పరినయం చేసుకుంది. ఈ పరిచయాన్ని నటికబెల్లం యిత్యాది తినుబండారాలు యిచ్చి పెంచుకుంది. ఇంతకూ ఆమెకు శాస్త్రిగారినుండి కావలసిన ప్రత్యుపక్రతి 'మదనకామరాజు కథలు' యేకాంతంగా చదివి వినిపించడం. ఆమె యీ పుస్తకాన్ని నాలుగుమాట్లు చదివించుకుని నిన్నది. ఈ పుస్తకమే శాస్త్రిగారికి వచన రచనలో ఆస్వాదత కుదిర్చింది. అంతకుముందు, వారు 'కథలకు పుస్తకాలుంటాయా?' అనుకునే వారు. కథలు వింటూవున్న - చెబుతూవున్న-అల్లాటూ వున్నాను. (I-137)

తరువాత వారు మేడసాడు గ్రామంలో అరేబియన్ నెట్స్ కథలు, చార్ దర్మిన్ కథలు, సుక సప్తతికథలు, రేచుక్క వగటి చుక్క కథలు-చదివారు. వాటిలో భాష అసహ్యంగావున్నా ఆ ధోరణి కోసమూ ఆ యుక్తులకోసమూ అవి విడిచిపెట్టి లేకపోయేవారట. (I-165). మూడవ తరగతిలో 'రుక్మిణీకళ్యాణం' చదివినప్పుడూ, దరిమిలా 'వసుచరిత్ర'లో వాచకమే నరిగా నడవకప్పుడూ పద్యంమీద కంటే వచనంమీద-వచనంలో మళ్ళీ సులభమయిన సరిక వచనంమీద రుచి అభిమానము కలగడానికి కారణం అయిందట. (I-141) వచననీతి తరువాత తరువాత స్థిరపడిపోయింది.

ఈ సందర్భంలోనే శాస్త్రిగారు పిల్లలకు (ప్రారంభకులకు) యెటువంటి సాహిత్యం అందించాలో సూచిస్తూ గులా వాకారు: 'పిల్లల సభద్ద మనః సాకామీద మొగుట మొదట మహా పురుషులరూపాలు అంకితం చెయ్యాలి కానీ కుక్కల క్షుద్ర రూపాలు కావు' (I-158)

'విద్యాభ్యాసం ప్రారంభించిన కొత్తలో మధురమూ సుల

భగవాం లలితమూ, రసబంధురమూ అయిన భాషగల గ్రంథాలు చదివించడమూ, వర్ణింపజేయుడమూ మిక్కిలి అగత్యం. (I-160)

వారికి వచనంలోవున్న సౌలభ్యం పద్యంలో కనబడలేదు. ఈ సౌలభ్యమే వచన రచనలోనున్న ప్రవేశ పెట్టింది. (I-324)

విజయవిరాసం ఆంధ్ర వాఙ్మయంలో ధృవతార (II-135). దీనిపైన వారు సమీక్ష వ్రాసుకున్నారు-వచనంలో. వెంకటరామశాస్త్రిగారు యీ సమీక్ష చూడడం తటస్థించింది. 'జాంటి రచనలు వాఙ్మయానికెన్నో కావాలి. మీ రచన విలువగలదవుతుంది. కనక మీరిక పద్యరచన కట్టి పెట్టి, కనీసం తగ్గించి, వచన రచన చెయ్యాలి' అన్నారు. అంతేకాదు, రామకృష్ణశాస్త్రిగారు 'పద్యబంధం చాల సుళువు. రసవంతమయిన వచనం రాయడం మూలకాదు. మీ వచన రచన విరిజిణంగా వుండి' అన్నారు. (II-137)

పద్యమోహంలో పడి కొట్టుకుపోతున్న నన్ను వచన రచనకు మళ్లించడం రూపంగా వారు (గురువులయిన రామకృష్ణకవులు) నాకు చేసిన మహాసేవారం యిగా జన్మలోనేకాదు. మరెన్ని జన్మల్లోనూ మరచిపోనీయక అంటారు శాస్త్రిగారు కృతజ్ఞతాంజలి సుటిమ్మా. (II-140)

సాహిత్య ప్రముఖులు కావరిసింది రసం, రసం ఆన్వది వాక్య నిర్మాణంలో పాటమరిస్తుంది గాని శబ్దరూపాల్లోనూ క్రియాభాసాల్లోనూ కాదుమరి' అంటూ గ్రాంథిక వాదులను 'వ్యావహారిక రచనలు చదివినప్పుడు మీకు రసమభాతి కలగడంలేదా?' అని అడుగుతారు. అంతేకాదు, అత్మ దోహం చేసుకోక జరాలుమ్మా చెప్పమంటారు. (II-144, 146)

రామకృష్ణ కవుల దగ్గర చేరిన ఆరుమాసాలకే తమలో యేదో కొత్తదనం జాగ్రతం అయినట్లు అనిపించిందట శాస్త్రిగారికి. అక్కడ వారి 'అత్యంతత్యయం' బలపడిందట. (II-248-249)

వీరి 'వీరపూజ' తెలుగులో అపూర్వమూ విశిష్టమూ అయినది. బహు సత్తం తమయిన రచన కూడాను. శ్రీ కౌతా శ్రీరామ శాస్త్రిగారిద్వారా నిశ్చదాత కాశినాడుని నాగేశ్వరరావు సంతతులుగారి పరిచయభాగం పొంది, వారి సహాయ సహకారంతో ఈ పుస్తకం అచ్చువేయించుకుంటారు. రెండు నెలలు ఆ పనిమీద శాస్త్రిగారు మదరాసులోనే ఆంధ్రపత్రిక, వెనెలో దాదాపు వారి అతిథిగా వుండిపోయారు. ఆ సమయంలోనే 'మద్రాస్ రామన్న కథలను బజారు భాషనుండి సులభ గ్రాంథికంలోనికి సవరించి యిచ్చారు వానిళ్ళ వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు కోరగా. శ్రీ కొవ్వజ్ఞాన లక్ష్మణరావుగారిని పండిత దీవి గోపాలాచార్యులుగారిని పరిచయం చేసుకున్నారు.

శాస్త్రిగారు కవిత్వంలోనికి దిగడం తండ్రిగారికి సుతరామూ యిష్టంలేదు కులవిద్యలను వదలడం వారికి హిసాతీతమయిన ప్రసక్తి. తండ్రిగారు చిన్ననాడు నైతికబంధాలు కలిగించినకొద్దీ శాస్త్రిగారికి తెలుగు సాహిత్యంపట్ల అభిరుచి అభిమానము యిక్కువ

కాసాగాయి. చదువు-అంటే సంస్కృతమే చదువు. కవిత్వం చెప్పేవా సంస్కృతంలోనే చెప్పాలిగాని తెలుగులోకాదు -అంటే అప్పటి పెద్దల దృష్టి.

'సనాతనుల దృష్టిలో సంస్కృతం నేర్పినవాళ్ళే చదువుకున్న వాళ్ళు. ఆధునాతనుల దృష్టిలో ఇంగ్లీషు నేర్పినవాళ్ళే చదువుకొన్న వాళ్ళు. ఆ సనాతనులూ ఆధునాతనులూకూడా అచ్చంగా తెలుగు వాళ్ళేమీ మళ్ళీ. కానివారి కుభములకూగూడా తెలుగు తమ మాతృభాష అవు అభిమానమూలేదు; జ్ఞానమూలేదు. మళ్ళీ చూడ్కోలే.' అని నిర్దేశం ప్రకటిస్తారు శాస్త్రిగారు (I-198) వారికి మనం గజంయెత్తు వచ్చేటన్ని పుస్తకాలు రచించాలనే పూనిక, స్ఫూర్తి ఒక ఇంగ్లీషు నవల చూచినమీదట కలిగింది. ఆ ఇంగ్లీషు నవల కాదుదీ పుస్తకానికి పేరిసే, మూరటిత్తు అప్రతాయని వారి బంధువుల ఆభాయి చెబుతాడు. కాని, ఆరోజులలో 'తలుగలో కవిత్వం చెయ్యగూడదు. అది అప్రతిష్టాకరం, శతనమున్నూ. మావాళ్ళ దృష్టిలో తెలుగు ఒక నిద్రాభాషకాదు. తెనుగులో సాహిత్యక్రమి అంటే అకార్య కరణం' అని అప్పటి పరిస్థితి నిరూపారు. (I-216)

'సవ్యాధికారాలలోను యితర్లకిచ్చేసినవిహిగా, అచ్చునడిపుండిన విప్లవాక మొదటికూర్చే కావలసివనికా దెబ్బయిదాకా పున్నాయి, నాగ్రంథాలు' అంటారు ఒకచోట. (I-240)

తండ్రిగారు, చిన్ననాడు కృతిరేకత చూపి సాధించినా వారి పెద్దనైనా మాత్రం తెలుగు సాహిత్యం చదవమని ప్రోత్సహిస్తారు. అంతేకాదు. తెలుగు కావ్యాలు యే వరసలో చదవాలి'కూడా చెబుతారు; 'నవ్వుయ్య భారతం; మమచరిత్రలో మొదటి మూడు అశ్వాసాలు; పారిజాతా విహరణం పూర్వార్థం; శృంగార వైషడం, తిక్కన భారతం'-ఈ క్రమంలో చదివితే 'గంభీర రచనలమీద అదరభావం కలుగుతుంది, దృఢపడుతుంది. అప్పుడు అర్థం సాధించాలన్న దీక్ష దానంతట అదే వుడుతుంది...తెలుగులో నీకు మంచి అభిరుచి, సాహిత్యమూ కలగలంటే యిది సరయిన సాత్యక్రమం' అంటారువారు. (I-194) అవకాశం రావడంతోటే శాస్త్రిగారు అప్పగారు చెప్పిన సలహాను తు. చ. తప్పకుండా పాటించారు. అది లాభించినదని చెప్పారు.

శ్రీ రాజా మంత్రిప్రగడ భుజంగరావు సంతతులుగారి చాలు (వబంధం 'వారకాంత' క్లుప్తంగా చదివి దానిని వచన నాటకంగా మలుస్తారు. 'నాటకాంతం కవిత్వం' అన్న అలంకారికల మాటను 'నాటకాద్యం కవిత్వం' అని సూక్తికరించు కుంటారు తామే (I-283). అప్పటికింకా వద్యాలమీద వ్యామోహం పున్నది కనుక వారకాంతలో చాల వద్యాలు ప్రవేశ పెట్టారు. వీరిని కవిత్వం చేయవద్దనటానికి పెద్దలు చెప్పిన కారణాలుకొన్ని విచిత్రమయినవి పుర్నాయి. ఉదాహరణకు వడ్డాది సుబ్బారాయకవిగారికి కవిత్వం చెప్పడంవల్లనే అన్ని పెళ్ళిళ్ళు చేసుకోవలసి వచ్చిందట. (I-293)

'పంచాంగలు చెయ్యడమూ, జాతకాలు చెప్పడమూ, తమ్మా అంగా వార్తలు సందపించుకోవడమూ నాకిష్టంలేదు. తెలుగు కవిత్వం చెప్పినేనామాత్రం; సంపాదించుకోగలను' అని లెగేసి అలి

గారికి చెప్పగలగడానికి ముందు శ్రీ శాస్త్రిగారు యెన్నో అటంకాలు మానసిక కేళాలూ, శారీరక యాతనలూ ఎదుర్కొనలసి వచ్చింది. 'తెలుగు పుస్తకాల చదవవద్దా - అంటే, అందులో కవిత్వం చెప్పడానికి ప్రారంభించావా?' అని తండ్రిగారు నిరుచుకు సడతారు ఒకసారి.

తెలుగు పుస్తకాలు చదవకుండా చేయడానికి - కవిత్వం రాసి సమయం మిగలకుండా చేయడానికి తండ్రిగారు, చిన్నప్పగారు కఠిన పీరికి విధించిన శిక్షలలో కొన్ని :

అమరం వల్ల వేయించడం - అన్నమానమూను,

పంచాంగం లెక్కలు కటించడం - దాని అచ్చుపని అప్పగించడం.

వీధులు గుమాస్తాగా చేర్పించడం.

తండ్రిగారికి కవిత్వం రాయడంకంటే కొడుకు వీధులు గుమాస్తాగా తయారవడమే మేలయిన పని అనిపించింది. విచిత్రం! కాగా, శాస్త్రిగారికి అది కులపద్ధతికంటే లక్షరెట్లు వెలుగు అనిపించింది. (1-367) ఎలాగయితేనో ఒక సన్యాసయోగు కలుగజేసుకొనడంవల్ల వీధులు గుమాస్తాపని యెక్కువ రోజులు అక్కర్లేకుండానే వాడటం పోయింది. కానయితే తండ్రిగారు-యెంతోమంది చేత చెప్పిస్తారు, కొడుకును ఋజుమార్గంలోనికి మలింపాలని, కవిత్వపు వాయలనుంచి తప్పించాలని!

ఫామిలీ కాపురస్తుడయిన ఒక కమ్మదొంగగారు 'కవిత గర్వన

రాజ్యాధికారమేల?' అని మెచ్చుకోలుగా - ప్రశంసతో కొడుకును కొగిలించుకోవడం, కవిత్వాన్ని మృతించడంతో తండ్రిగారిలో ఎట్టు కేలకు కొంతలో కొంత సద్భావన కలుగుతుంది. 'కులవిద్యలు నిలాగా విడిచిపెట్టావు. ఆ కవిత్వం సంగతుల్ని కూలంకషంగా తెలుసుకో; నలుగురూ మెచ్చుకునేట్టు చేయి రచనలు-' అంటూ ప్రోత్సహించి నట్టుగా మాట్లాడుతారు (I-388) తండ్రిగారు. తల్లిగారు నరేళి! తండ్రిగారు 'చొక్కాలుకూడా తొడుగుతున్నాడూ. అప్రాచ్యుడూ' అన్నప్పుడు ఆ వేషంతో వారి కంటపడకుండా జాగ్రత్త పడమని తల్లిగారు హెచ్చరిస్తారు. కొపింగు పెట్టుకున్నప్పుడూ కొంత రగడ జరుగుతుంది. శాస్త్రిగారు నాటకాలలో నేయటం, ఆ సమాజంలో సంబంధం పెట్టుకోవడం తండ్రిగారికి యిష్టంలేక పోయినప్పటికీ నిడిపోతానని తల్లిగారిద్వారా కబురు అందడంవల్ల మాచీ మాడనట్లు ఊరుకున్నారాయన. శాస్త్రిగారు సంగీతం నేర్చుకున్నారు. ఇదీ తండ్రిగారికి యిష్టంలేదు. ఏమంటే, సంగీతమూ కవిత్వమూ, చిత్రలేఖనమూ యలాంటి బలిత కళలు వేదశాస్త్రాలవంటి సుపావిద్యలూ సభ్య విద్యలూకావు. నటనిటకని గాయకులు పెంకి, బాహుళ్య-కనీసం, అప్పటి రోజులలో.

ఇంటివద్ద ప్రతి బంధుకాలు తొలగినంత మాత్రంచేత అంతా రావటం అయిందనుకుందుకులేదు. చంద్రు నేర్పుతానన్న కొత్త చల్లి సూర్యనారాయణగారు కుచ్చితం చేయడం, గమకం వేర్చుకుండా నర్తనపుడుగారు కాలహరణం చేయడం సమ్మెటపోటులయినాయి

ఆంధ్రగ్రంథమాల ప్రచురణలు

పండితారాధ్య చరిత్ర

డాక్టరు తిమ్మాచర్లజి కోదండరామయ్యగారు వ్రాసిన పీఠికతో అమ్మకానికి సిద్ధంగా ఉంది.

వల రు. 15-00

(పోస్టేజీ అదనం)

బసవ పురాణము

బైండుచేసిన రంగుల అట్టతో, కీ. శే. కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారి 'సన్మాన'తో కళాప్రపూర్ణ నిడుదవోలు వేంకటరావుగారి విపుల పీఠికతో అమ్మకానికి సిద్ధంగా ఉంది.

వల : రు. 7-50

(పోస్టేజీ అదనం)

భగవద్గీత

కీ. శే. కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు వ్రాసిన వ్యాఖ్యానముతో బైండు చేసి అమ్మకమునకు సిద్ధముగా నున్నది.

వల : రు. 7-50

(పోస్టేజీ అదనం)

ఆంధ్రపత్రిక ఏజెంట్లద్వారా కూడా తెప్పించుకోవచ్చు.

.....వ తు ల కు.....

మేనేజరు,

ఆంధ్రపత్రిక, గాంధీనగర్, విజయవాడ-3

వారి సాధనకు. అందునేతనే కొండేపూడి సుబ్బారాయుడుగారు ఛందో సంధోలు తీర్చినా మరొకరు గమకాలు నేర్చినా గొప్పపండితుడు, మహాకవి అయిన యే మహానుభావుణ్ణి ఆ శయించాలనే తీవ్ర ఆకాంక్ష కలిగింది. ఆంధ్రపత్రిక కొత్త సంవత్సరాది సంచికలో ప్రచురిత మయిన కవుల పోటీలుమాచి యెన్నో శంకలు సందేహాలు బేరీజు వేసుకుని రామకృష్ణ కవులవద్ద ప్రవేశించాని నిర్ణయించుకుంటారు, చేరుతారు. ఈ సందర్భంగా కొత్తగా అన్నడే ప్రచురితం అయిన ఆంధ్రపత్రిక కొత్త సంవత్సరాది సంచికను మెచ్చుకుంటూ కాస్మిగారు 'ఇది శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి ద్విధృతికి ద్వువతార; విష్ణుమ సేవకు జయంతాక' అంటారు (II-67).

రామకృష్ణ కవులవద్ద శిష్యురికంలో కవిత్వంపట్ల మోజు పెరగడమూ విరగడమూ కూడా జరుగుతుంది.

'శబ్దశక్తి అనగాహన కావాలి రసనిష్ఠ యేర్పడాలి. శబ్దార్థ పరిజ్ఞానం వచ్చినంతమాత్రాన చాలదు. పంక్తి సమన్వయించుకోగల శక్తి వుండాలి. రసస్వరూపం గుర్తించగల ప్రతిభ వుండాలి. అది అనుభవించగల యోగ్యత వుండాలి. విశిష్ట భాగ్యలిప్తి' అంటారు. (II-108)

'ఛందస్సు తెలిస్తే కవి అయి వుండవచ్చురేదు, ఎవరయినా కట్టెల్యనమ్మ పద్యాలు. అయితే అవి కమ్మెచ్చున లాగినట్లు నడి పించడం విశేషం. నడక అంటే యెగుడులేకపోవడం మాత్రమేకాదు. రెయిలు పెట్టెలకలా అనుస్యూతత యేర్పడాలి.'-యిటువంటి సమవయన భావాలు యెగ్గుడుతాయి వారికి.

అష్టావధానం, శతావధానం, ఆకుకవిత్యం-అంటే యేకొంచె మున్నూ ప్రీతిలేదు వారికి ఎప్పుడూ (II-113) అయితే ఆది మధ్య. భావనారాయణచిన్నిగారనే వకీలు-పోలవరం ఆయన 'అష్టావ ధానం చేయలేని వాడిని యేం కవినయ్యా?' అంటే పోరుషంచచ్చి ఆ సాధన చేస్తారు. అవుననిపించుకుంటారు. దరిమిలా మల్లాది సత్య నారాయణశాస్త్రితో కలిసి అష్టావధాన నేతావధాన ప్రక్రియలు నడిపి కాస్తో కూస్తో డబ్బా సంపాదించుకుంటారు.

'తెలుగుదీక్ష' పూనారు శ్రీ సాధవారు. ఆందువల్లనే ఇంగ్లీషు జోలికి వెళ్ళలేదు (II-164) ఇంగ్లీషు చదువుకోసందుకు అంత చివరించకపోయినా 'అయ్యో!' అనిపిస్తూ వుండేదట అప్పడప్పుడూ. నిజానికి ప్రపంచం అంతటా బహుళ ప్రచారంగల ఇంగ్లీషు రాక పోవడం నాకే కాదు ఎవరికయినా దౌర్భాగ్యమే అంటారు ఆయన. (I-27)

'భాష పరసీమలు చూడాలి.

గజూ ఎత్తు పుస్తకాలు రచించాలి' యిదీ వారి ఆకాంక్ష. (I-238) రాశిలోను వాసిలోను వారు యీ మాట నిలబెట్టు కున్నారు కూడాను.

*

*

*

కాస్మిగారిది విశిష్ట మునున శ్లోకీత్యం. వారికి అపూర్వ మయిన అభి సాయాన్నియై నిరంతర శిష్యులర ఆ అభి సాయా లను సానబట్టు కున్నారు. ఏ పనిచేసినా పూనికతో, శ్రద్ధతో సర్వ

హించారు దానికోసం నిరంతరమూ శ్రమించారు. చదువుకోవడానికి పుస్తకాలు లేకపోతే వాటికోసం రోజూ ఎనిమిదిమైళ్ళు నడచి నెళ్ళ టానికి జంకలేదు ఫడేలు. సాధకం చేయడానికి యిలానే రోజూ ఆరు మైళ్ళు నడచివెళ్ళారు. (నబుద్ధాంధ్ర సమరణలో యెన్ని ఒడు దుడుకులు వచ్చినా సాహసంతో యెదుర్కొన్నారు. చేతనయినంత వరకూ. 'పీరపూజ' అచ్చునేయించుకుందుకు కేవలం పద్నాలుగువృర అడాలు చిల్లరతో మదరాసుకు ప్రయాణం అయినారు ఈ పుస్తకం అచ్చుకు ఒక ఆసామీ నూరు రూపాయలు యిస్తాననగా మూడు సంవత్సరాలు ప్రతిబుధవారము రాసు పోసు ఎనిమిదిమైళ్ళు నడిచారు.

వారు వెలిబుచ్చిన కొన్ని స్థిర అభిప్రాయాలు యీ రోజుకూ సర్వసమ్మతమయినవి; విలువ అయినవి.

'సంస్కారం అన్నది ప్రాకృతం. బహుజన్మల్లో చేసుకున్న విద్యా పరిశ్రమకు పరిణామం అది. (II-3)

'జనుల చిత్త వృత్తులను సంస్కరించి, జీవితాలు సరళరేఖ మీద నడిపిస్తూ రసబంధురాలున్నా చేసే ఉత్తమోత్తమ కళను నిరసించడం ఏవేకమా? కాదు గనుకనే వేదశాస్త్రాలకు తప్పనిసరి అవుతోంది పతనం'. (II-13)

'విద్యార్థి కే గనుక పట్టుదలవుంటే వాక సండితుడు కుచ్చి కంగా ప్రవరించినంత మాత్రాన యేమీ దిగడిపోదు; ఆ పండితుని నైశ్యమే వెల్లడి అవుతుందిగక.' (II-61)

'తెనుగు వాక సలక్షణమయిన భాషేకదా, ప్రత్యేక శ్రద్ధతో బాగా పరి శమ చెయ్యకుండా దాని గంభీర్యం యేమీ అవగాహన అవు తుందీ ఎవరికయినా? (II-105)

'ఏపరి గంధంవారు అచ్చునేయించుకోవలసి రావడంకంటే మరి దౌర్భాగ్యంలేదు కవులకు. పనితలకు తామయి వల వెళ్ళవలసి రావడం వంటిది కవుల కిది.' (II-179)

'మల్లె పువ్వులోనుంచి అనుస్యూతంగా వ్యక్తం అవుతుంది పౌరభం. పద్యంలో నుంచయినా' పదనంలోనుంచయినా బావమున్నా అలాగే ద్వితీకం అవుతూ వుండాలి; విరచధికంగా. విచారణకున్నా అలాగే అది...అలోచనామృతంగాని సంగీతంలాగ అపొద మధురంకాదు కవిత్యం.' (II-283)

'రాయగా రాయగా భాష స్వాధీనం అవుతుంది. రచన విధానం పరిష్కృతం అవుతుంది. కాంతి దర్శిత నిశితం అవుతుంది, తమస్సు సిద్ధించి మహర్షి అవుతాడు కవి.' (II-183)

'గంధకర్తలకు స్వాతంత్ర్యం ఒకటేకాదు. బాధ్యతా వుండేంతో.' (II-323)

'రచయిత యే దేశం, జాతి. భాష అనే వివరాలు లోకులకు అక్కరేదు. అతని రచనలు యెలాంటివి, తమకు అనందం కలిగిస్తున్నాయో లేదో అన్నదే ప్రాముఖ్యం. (II-333)

డాక్టర్ దీవి గోపాలాచార్యులుగారి ప్రత్యాపానసరగా తీసుకుని సమీక్షగా 'పీరపూజ' వరకడిలో భారతీయ చరిత్ర వాయాలంటే సంస్కృత భారతం చదివాలిమందు అని నిర్ణయించుకుంటారు

శాస్త్రిగారు. ఒకమారు విమర్శలకు ప్రాధాన్యం యిట్టేవొక ప్రతిక ప్రారంభించండి అంటారు రామకృష్ణ కవిగారు ఒకమారు. వారేదీనికి నామకరణం కూడా చేస్తారు. అయితే 'స్వత్వం' పోకుండా వుండేందు కని ఆ పేరు తమ పుస్తకంలో వ్రాయలేదు శ్రీసాదవారు. ప్రబో ద్ధాంధ్ర అనే పేరు అప్పటికే వారి మనసులో మెదులుతోంది. అదే పేరు అన్యాయించుకున్నారుగాని గురువులు చెప్పారుగాడా అని మార్పుకో లేదు.

'బహు రసవంతమయిన ద్విపద రచనలచే యీసడించారుకదా మన పండితులు, వచన రచనల నాదరిస్తారా మరి!' అని యెంత విరేధం నిరాశ ప్రకటించినా తమ సాధన, తపస్సు మాత్రం వదల లేదు అప్పటికే విరేశలింగంగారు గద్యతిక్కనగా పేరుపొందారు. చారి త్రక విమర్శకులెవ్వరూ చేయని విమర్శలు చేయడానికి జంకలేదు శ్రీసాద వారు. 'సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి వొకరే చెయ్యగల పని అది' అంటారు సామగంటివారితో యీ సందర్భంలో.

విజ్ఞాన చంద్రికవారు ప్రచురించిన రాణిసంయుక్త కథలో శ్రీసాదవారి నందేహం: 'సంయుక్త. పృథ్వీరాజా పెళ్ళాడవచ్చునా? సంయుక్త తండ్రి జయచంద్రుడూ, పృథ్వీరాజా అక్కాచెల్లెళ్ళ బిడ్డలు కావడం మూలంగా అన్నాతమ్ములుగాడా!' అది విని శ్రీ కొమ ఙ్గాజ లక్ష్మణరావుగారు 'కొత్త ప్రశ్న యిది. ఎవరూ చేసివుండని ఆక్షేపణ. ఆలోచించిగాని తేల్చడానికి వీలులేనిదిన్నీ' అన్నారుగాని నిర పించి పారవేయలేదు.

ఘటవంటి స్వతంత్రమయిన ఆలోచనా దోరణి శ్రీసాదవారిది.

'నా తెనుగుభాష యుగయుగాలుగా ప్రవాహిని అయి వుండి వదిగాని ఆ భాషలోనుంచి ఒకమాట, యీ భాషలోనుండి మరో మాట యెరువు తెమ్మకుని భరతవిద్య ప్రదర్శిస్తున్నది కాదు. నా తెనుగుభాష సరస్వతీకేలేనేనికులందించిందిగాని నిరుపవృత్తినిదికాదు; నా తెనుగుభాష ఎక్కడ పట్టి నా చక్కవర్తుల రాజ్యాంగాలు వడిపింది కాని పరావృథుక్కుగాదు. నా తెనుగుభాష స్వతంత్రంగా బతక గలిగిగాని కృత్రిమ సాధనాలతో ప్రాణనాయువు కూర్చుకోవలసింది కాదు, అక్కడ దోహదంతో సోపింపబడవలసిందికాదు. లోనావద్యారత దేశంలోనూ-యీ విశాల విశ్వంలో కూడా తెనుగువాళ్ళిగా నేనే నిర్వ హించవలసిన కార్యక్రమం కొంతవుంది. నా దృఢ విశ్వాసం యిది. అందుకోసం అన్ని సీమల పలుకుబళ్ళూ బోధపరచుకొని అన్నిసీమల జీవశక్తి కూర్చుకుని స్వస్వరూపజ్ఞానంతో దృఢంగా నిలగలగాలి మేమ' అంటారు వారు. (III-62)

ఒక్కొక్క సీమలో-తమ ప్రాంతం, విశాఖ, నెల్లూరు, కడప అవంతపురం, వంద్యాల, హనుమకొండ సంచరించినమీదట అయిదు ప్రాణాలూ సంతకుంచి ఆంధ్రరక్తం పరిపూర్ణం అయినట్లు అను భూతం అయిందట వారికి. (III-60)

పకకొండో శతాబ్దిలో యే రుచివుందో-జాతికి, యిరవయ్యో శతాబ్దిలోనూ అదే రుచివుంది స్థిరంగా. అంటే జాతికి సరయిన నైత్యం లేదప్పమాట. వీటితో సంబంధింపొనిన చెరువుకి జాతికి వొక్కటే పోలిక కావడం దౌర్భాగ్యం' అంటారు (I-326) తెనుగు

తనం, భారత జాతీయత యీ రెండూ యేలా సమన్వయం అవు తాయో సుదీర్ఘంగా చర్చిస్తారు శాస్త్రిగారు. 'భారతదేశానికి ప్రత్యేక భాషయేదీ, ప్రత్యేక వేషంయేదీ ప్రత్యేకసంప్రదాయమున్నూ యేదీ- భారత జాతీయత యేర్పడటానికీ? ఈ విషయమై మనవారికి సరిఅయిన పరిజ్ఞానం వున్నట్లు లేదు, పరివ్రత్యయనేయత తప్ప' అంటారు. (II-210) ఆత్మీయ సంస్కారం అబ్బిందే అందరూ యేకం కాలేదు' అంటారు కూడా. స్వధర్మపట్ల వారికి యెంతో అభిమానం. దీన్ని నిర్లక్ష్యం చేస్తున్న వారిపట్ల కించిత్తు కనుకాను.

'సాస్టేటి ఫర్ ది ప్రమోషన్ ఆఫ్ ది ఆంధ్ర లిటరేచర్' అని ఒక సంస్థ ప్రారంభిస్తారు (SPAL-యిది సూక్ష్మ నామం ధానికి), యిద్దరు మిత్రులతో కలసి అయితే. అది ఒక్క పుస్తకం తోనే మూతపడిపోయింది.

విరేశలింగంగారి పట్ల వారి రచనలపట్ల నింత గౌరవం వున్నా, ఆయనకు మన దర్శనాల పరిజ్ఞానం లేకపోవడంవల్ల బంకించంద్ర చటర్జీలాగ పదకర్తవ్యంలో ఏకత్వం సాదించుకుని యీ విశాల ప్రపంచంలో తాను భారతీయుడుగా నిలదొక్కకోగలగడం సాధ్యం కాలేదంటారు (II-388, 92)

శ్రీసాద వారి దృష్టిలో జాతీయతకు రెండు కేంద్రాలు వున్నాయి. ఒకటి ఆంధ్రజాతీయత, రెండవది భారత జాతీయత. అసలు భారతదేశంకాదుయిది, 'భరతఖండం' అంటారు. అందులో అంగ, వంగ కలింగాది చప్పన్నదేశాలు (II-400). ఇవన్నీ అంత ర్గత దేశాలు. ఈ భిన్న దేశాలకు ప్రత్యేక భాషలున్నాయి. భరత ఖండానికేగాదు. దేశభాషల ప్రాముఖ్యానికి యంతకంటే నిదర్శనం అక్కర్లేదంటారు శాస్త్రిగారు.

'చప్పన్నదేశాల వారినీ యేవిధంగానూ చాలించని 'ఏకత వుండంటే ధానిక్కిలకం యిదుగో యిక్కడుంది. మన ధర్మమూ - సంస్కృతభాష అనినాభావనాలు. అది సంస్కృతం మనకు జాతీయ భాష కావడం' అంటారు. జాతీయ భాష అన్నది 'ఉగ్గడ బద్ద శబ్దాల వంటిదికాదు. జాతి జీవనాడికి అది ప్రసరకం' అనికూడా అంటారు. భాషైకదేశ వ్యవస్థ ఈశ్వర నిర్దాగం అనీ ఇప్పుడేకాదు యెప్పుడో భరత ఖండంలో యేవొక్కదేశానా వ ప్రసారం వుండిన భాషకాదు సంస్కృతం అనికూడా అంటారు 'మొదటమనం ఆంధ్రులం. తరువాత భారతీయులం, ఆంధ్రదేశం భరతఖండంలో ఒక భాగం గనుక, భారతీయత మనకు సహజంగానే సిద్ధిస్తోంది అని సిద్ధాంతీకరిస్తారు. (II-423)

'రచయితలు బయలుదేరినంతమంది విమర్శకులు బయలు దేరలేదు మనలో. విమర్శకుడు పాచీనము ననీనము అయిన సాహిత్య శాస్త్రం బాగాతెలిసిన వాడయివుండాలి. అనపాపపరుడు కాగూడదు. తనకు ప్రామాణికత ప్రధాన ధర్మం అనికూడా గుర్తుంచుకోవాలి' అంటారు (III-92) ఘటవంటి విమర్శకులు తమ ప్రబుద్ధాంధ్రతో

వారవడి పెట్టినారు.

శాస్త్రిగారికి మంచి 'సిన్యాన్ హ్యూమర్' వుంది. 'పూర్వ కపులకు అంతగా లేదని, సమీపము తమ రచనలకు 'పేర్లు పెట్టటంలో కొత్త అభిరుచులు యేర్పడ్డాయి' అంటూ గంభీరమైనట్లే కలిసి పలికితే విపరీతాద్భుతము గురించే గంభీర జాబితా టుస్సోరు; విశేషించిగారి 'అభాగ్యోపాఖ్యానం'నుంచి శ్రీ శ్రీగారి 'మహా ప్రస్థానం' వరకు. తమ 'శృశాన వాటికా' యిందులో చేరుస్తారుగాని విడిచి పెట్టరు. (III-231)

కవిత్వ ఖండన మండనంలో వారి సెన్స్ అఫ్ హ్యూమర్ కు సాక్ష్యాలు కోకొల్లలు.

మూడవ సంపుటంలో అనుబంధంగా శ్రీ సుప్రసిద్ధాభ్య శాస్త్రిగారి 'వీలవామా' వంటి పుత్రరం ప్రచురిత మయింది. ఇది చదివితే గృహస్థుగా ఎంత పేదరికాన్ని అనుభవించాలో వృష్యం అవుతుంది 'నిర్లక్ష జన్మ అనుభవించినాది. రచనలయినా సాపురాసే అన్న జాతికి సమస్యకొలేకపోయాడు' అంటారుగాని చెట్టు కింద పున్న తమ కుటుంబానికి యేమీ చేయలేకపోయినానని నిరాశ నిస్పృహలు ప్రదర్శించారు. నాదేశానికి, భాషకు వేవేం చేయలేకపోయానని సీదేదం ప్రకటిస్తారు.

వారు ప్రకటించిన చివ్వు కథల సంపుటాలే 27 వున్నాయి. మూడవ సంపుటంలోని కూడనలో అద్వైతల్లి అండ్ కో వాటికి వీటి తాత్పర్య సంపూర్ణ హక్కులూ వున్నట్లున్నాయి. ఈ పుస్తకాలు పునర్ముద్రణభాగ్యం పొందుతున్నాయో లేక ముక్తిచే పొందినాయో తెలియదు. ఇవిగాక శాస్త్రిగారు వ్రాసిన యితర గ్రంథాలు అనేకం వుండివుంటాయి. వాటే ఒకవొట చెబుతారు: యింకా 70 వ్రాత సత్యులు పుష్కలమని, వాటకాలు 'వారకాంత', 'ప్రేమహాసం', 'నిగళ బంధం', 'తాజరాజు' యింకా అనేక ఏకాంశికలు (కలంపోటు 'అనేది ఒకటి) అనేవి పుష్కలమని తెలిస్తోంది. అలాగే 'అత్త-అల్లుడు', 'అంబుకృతి', 'అభిచారిక', 'బాలిక-తాత' మొదలయిన ఖండకావ్యాలు పున్నట్లు ప్రకటితము. రేడియో ప్రసంగాలూ వున్నాయి. 'మిథు నాథురాగము', 'సృశానవాటిక', 'రక్త బంధవము' యిత్యాదులయిన నవలలన్నాయి. దాదాపు సదీ సంవత్సరాలపాటు 'ప్రబుద్ధాంత' లో వారు నిరీధములయిన రచనలు చేసివుండినారు. సన్నయ శ్రీవధ జయంతులు సడిసినారట. వారి కవిత్వము గురించి ఎన్నో విపుల వ్యాసాలు వ్రాసివుంటారు.

ఒక ఉద్యమముగా పోహిత్య పేన చేసిన వీరి కృషి శాతగర్వముతో

కలిసిపోవలసినదేనా? సామాజిక చైతన్యం, పు హకల రచనలలో అప్పటి సమాజము (వతిబిందితమయినవీరు, మార్పుకూర్చినవైతరి యీ తరమువారు గమనించవలసిన అవసరము లేదా? వారు సాహిత్యము, విమర్శ, సమకాలికజీవనముల గురించి వ్యక్తముచేసిన అది ప్రాయములలో యీనాటికి చెక్కుచెదరక సబబనిపించేవి యెన్నో పున్నవిగా-వాటి ఉల్లేజమును (యీనాటి సాహితీవరులు, సాతకులు సరకు చేయవలసిన అవసరములేదా? మూర్ఖిదాయకమై, శిష్టి వ్యావహారికరచనలో నూతన శకమును పోషించిన యీ సాహితీవేత, రచనల సర్వకాలీనతను (వస్తుత నందర్బములకు సమన్వయ పరుచు కొని అవగాహన చేసుకోవడం అయినా మన కనీసధర్మము అవుతుంది.

'అనుభవాల్లా-జ్ఞానకాలాసు' మిగతా సంపుటములు (వ్రాత ప్రతులలో వున్నట్లయితే వాటి ప్రచురణ అవశ్యకర్తవ్యము. అన్ని సంపుటములను తిరిగి దీక్షించి, ప్రస్తుత స్థితికి ఉపకరించు వద్ద తిని సమగ్ర సంపుటము ప్రకటించడము జాతికి ఉపయుక్త మయిన పని. శాస్త్రిగారి ప్రియవామా ఉత్తరం శ్రీ పురిషంధా అప్రెస్సామి గారికి ప్రధానంగా ఉద్దేశించబడినదే అయినా, అది పుర కంఠో అచ్చు వేయబడింది గనుక 'సెల్లిక్ డాక్యుమెంట్' అయిపోయింది. ఈ పిలు వామాను అమలు పరచవలసిన బాధ్యత ఆంధ్ర ప్రజానీకం అందరి మీదావున్నది. శాస్త్రిగారు మరణించిన తర్వాత దేశంలో ఆచేక హర్షులు జరిగినాయి. 'వాజాతి-నాభాష' అనుకుని జీవితం ధార పోసిన శాస్త్రిగారివంటి ఉదాత్త పురుషునకు దేశం యేరకంగా కృతజ్ఞత చూపాలో వివరించి చెప్పవలసిన పనిలేదు. అయితే యిది కేవలం చెదవులలో సానుభూతి (లవ్ పింవితీ) చూసే రోజులు.

చెన్నగుభాషకు జాతికి పేరుచేసినసేన (వధువుకొద్దా ములోనే మరుగుపడిపోకుండా యేదయినా స్థిరము; ఉపయుక్తము అయిన కృషి జరుగవలసివున్నది. ఏ సాహిత్య ఏకాదమీవారో, విశ్వవిద్యాలయ ములవారో పూషుకొని యేమిచేయ తగునో నిర్ణయించవలసివున్నదని యీ వ్యాసకర్త సవినయ విన్నపము.

('అనుభవాల్లా-జ్ఞానకాలాసు' మూడు సంపుటాలు నాకు బిభ్యంచేసి యీ వ్యాసం తయారు చేయడానికి దోహదంజేసిన శ్రీమాన్ వి. వి. కృష్ణమూచార్యులు - బెంగుళూరు - గారికి వా కృతజ్ఞతలు.

వ్యాసం యిద్విక రిఫరెన్సులు : రోమన్ అంకె సంపుటము, ఇంగ్లీషు అంకె అందులో పేజీని.)

సంజీవి పర్యతం

శ్రీ కొడవంటి లీలామోహనరావు

రోడ్డు పక్క నన్ను దింపేసి పర్వత బుప్పు ముందుకి సాగిపోయింది. తోవంతా బంటిరెడ్డవల్ల నన్ను హానమైంది. చల్లని పైరుగాలి వంటికి తగిలేసరికి కొంత రిలీఫ్ అనిపించింది. చల్లని మెల్లని పంటకాలువ గల గల మనసులో ఉత్సాహం నిండింది. గట్టగా ఊపిరిపీల్చి, సూట్ కేస్ తీసుకొని బయలుదేరాను. నాలుగడుగులు వేసేసరికి గుంకే ట్రుల్లునుంది. అంతదూరంలో సంజీవి పర్యతం. ఆకాసానికి విస్తరించి ఉంది. నల్లగా చిక్కగా అంతటా చెట్లు. కారుమేఘంలా భయంకరంగా ఉంది.

మామయ్యకి ఆ ఊర్లో పాపు ఉంది. తెండు దోబాలు బడిల్ గావే గడిపేసాను. పాపుదగ్గర కొంతసేపు కూర్చోవడం, తిరిగి ఇంటికి రావడం. మామయ్య మొదటే కాషన్ ఇచ్చాడు. “సంజీవి పర్యతంకేసి వెళ్ళుకు. మీ ప్రాంతం కొండలాటిదికాదు. స్కా అడివి.” నా సంగతి వాళ్ళకు తెలుసు. పెండ్లుతో కలిసి కొండలూ, గుట్టలూ, తిరిగడం నాకు అలవాటు. ఆ అద్వైతదర్శనో కొన్నిసార్లు కొద్దిలో ప్రమాదాలు తప్పడం కూడా జరిగింది. నేనే ఊరు రాక మునుపే సంజీవి పర్యతం గూర్చి విన్నాను. దానిగూర్చి ఏవో కథలు ఉన్నాయి. ఏవరో గొల్లవాడు కొండ గబగబా దిగుతుండగా కాలికి దెబ్బతిగిలిందట. చేతికందిన ఆకులు తొంపి దిగుతూనే వసరు రాసాడట. గాయమైన గుర్రేలేకుండా పోయిందట. అది సంజీవి అని తెల్లకొని మళ్ళీ దానికోసం దింత వెదికినా కన్నడలేదట. అందుకే ఆ కొండకా పేరు.

ఆధునికి ఓరోజు ఉదయమే అటునైపు బయలుదేరాను. తోవలో చెట్లనిండా రామచిలకలు విసరితంగా గోలచేస్తున్నాయి. ఆకులు కనబడవంతగా చిలకలు ఉన్నాయి. ఒక చెట్టుమీదనుండి మరో చెట్టుమీదకి విగురుతూ అలికిడి చేస్తున్నాయి. ఆ ప్రాంతం వాటి అరుపులతో చాలా కోలాహలంగా ఉంది. నేనింతవరకూ అటు వంటి దృశ్యం చూడలేదు. కొండ మొదట్లో కొందరు మనుషులు కనిపించారు. నావేపు వింతగా చూసారు. నా ప్రయత్నం తెలుసుకొని ఒకరిద్దరు మందలింపారు.

కొండంతా జీబుగా ఉంది. సన్నని కాలితోవగుండా ఎక్కడం ప్రారంభించాను. కొంతదూరం వెళ్ళేసరికి ప్రకృతి నాకోసమే సాక్షాత్కరించింది అనిపించింది. చుట్టూ విశాలమైన ప్రదేశం-వీరిముల్ పూ్వ కన్నడింది. పచ్చని పంటపొలాలు మెల్లకొలది దూరంగా చిన్న చిన్న గ్రామాలు, నాటిని కలుపుతూ బాటలు-అక్కడా అక్కడా గొంగళి పురుగుల్లా బుప్పులు. చల్లని గాలి కొడోంది. కొంతసేపు అలాచూస్తూ ఉండిపోయాను.

నాలుగడుగులు వేసిం తర్వాత చదునైనబోటు తగిలింది. అక్కడ ఇసుకోనివిధంగా ఒక సంఘటన జరిగింది. (తుళ్ళిపడ్డాను. నన్ను చూసి ఆమె కూడా కంగారుపడింది. కాని అంతలోనే సర్దుకొని పుల్లలు నిరుకోసాగింది. ఇంత ఎత్తులో, వంటరిగా-నాకు ఆశ్చర్యం వేసింది. కాని మాట్లాడకుండా కొండ ఎక్కడం కొనసాగించాను. పోను పోను మరి కాలితోవలేదు మరి చీదరగా ఉంది. సన్నని కొండ నాగు సారుతూ ఉంది. చెట్లు, జీబుగా పొదలూ, మార్కంలేదు. మనిషికంటే ఎత్తైన పుట్టలు ఎక్కడ బడితే అక్కడ ఉన్నాయి. కిమరాళ్ళ శబ్దంతప్ప మరేవిధమైన చప్పుడూలేదు. ఎక్కడా పక్షి అరుపైనా విన్నడంతేదు. అటువంటి పరిసరాల్లో వంటరిగా ఉన్న నన్ను అలోచనే భయంకరంగా ఉంది. అప్పటికి తిరిగి వచ్చేసాను.

కొండ పూర్తిగా ఎక్కినవాళ్ళు లేరని చెప్పారు. ఒకరిద్దరు వెళ్ళినవాళ్ళు తిరిగి రాలేదట. పైని ఎక్కడో నిత్యం తపస్సు చేసు కుంటూ మునీష్యులు ఉంటారనీ, వాళ్ళ కంటపడేనవాళ్ళు తిరిగి రారని చెప్పుకుంటారు. ఏది ఏమైనా చొరరానిదిగా ఉంది. సాధించాలంటే తగిన బంధోబస్తుగా వెళ్ళాలి. బయం, సంతోషం, ఆశ్చర్యం వెంటవెంటనే అనుభవంలోకి వచ్చే తీరే ఇది. ఈ ప్రయత్నం విడిచి పెట్టకూడదనుకున్నాను.

ఈసారి వెళ్ళినప్పుడు ఆ అమ్మాయి నీటివాగు దగ్గర కూర్చుంది. కట్టెలమోపు సక్కుస్తుంది. లేవబోతుంటే నగ్గరకు వెళ్ళాను. పేరడిగాను. “లచ్చిమి” అంది. చామన చాయ మెరిసే కళ్ళు. ఆకర్షణ ఉంది.

“ఎక్కడుంటున్నావు?” అన్నాను.

“ఈ వూరే. మాటపేటలో.”

కట్టెలమోపు నిత్తుకుంది.

“కట్టెలకి ఇంతదూరం ఎందుకు వచ్చావు?”

“నికోసమే...”

చెంపమీద కొటి నట్టయింది. విన్నుపోయాను. వెంటనే గట్టిగా నవ్వింది.

“ఒట్టే అన్నా. నాకిటు రావడం అలవాటు” అని గబగబా చెప్పిపోయింది.

నేను మాత్రం షిక్‌నుండి లేరుకోలేదు.

ఆ ఊరు చాలా చిన్న గ్రామం. పెంకుటిళ్ళు మూడో, నాలుగో. మిగతావన్నీ పాకాలు. హరిజనులందరూ ఒక దగ్గర. వాళ్ళకి వేరే నుయ్యి. పైవాళ్ళు అక్కడికి పోరు వాళ్ళంతా పోలాల్లో కూలి నాటి చేసుకుంటారు. ఏరోజు కారోజు వెచ్చాలు కొనుక్కుంటారు. ఆవాడ అంతా చాలా చీడరగా ఉంటుంది. మమమంతా రోడ్డుమీదే కూర్చుంటారు. ఇంటి పనులన్నీ రోడ్డుమీదే. వాళ్ళ గుడిపెలు బొరి యలు మాత్రమే.

రెండు మూడుసార్లు నేనుంటేనే వెళ్ళడం మామయ్య పసి కట్టి నట్టున్నాడు.

“ఒరేయ్ మాలపేటకేసి వెళ్ళకు. తప్ప వడతారు,” అన్నాడు.

“నాకా కట్టెంపు లేదు. మా పూర్వో మేం హరిజనవాడ కెళ్ళి పోషల్ నర్సిస్ చేసేవాళ్ళం. రోడ్డు తూడిచి, వాళ్ళ పిల్లలకి పిళ్ళపోసి, పుస్తకాలిచ్చి-రకరకాల పనులు చేసేవాళ్ళం” అన్నాను.

“ఇది మీ పట్టుంకాదు. ఇక్కడ ఉన్నన్నాళ్ళూ ఇక్కడ వద్దతు లకి కట్టుబడవలసిందే” అన్నాడు మామయ్య.

నేను మాటాడలేదు. జవాబు చెప్పకుండా నా పని చేసు చేసుక పోవడమే మంచిది.

నేను కొండపైకి వెళ్ళవచ్చుడలా లక్ష్మి కచ్చినుంది.

“సంజీవి నీకు దొరుకుతుందేమో...” అన్నానా ననింది కాని కచ్చి శీరియన్‌గా ఉన్నాయి.

“అదంతా ఒట్టిది. అయినా యిప్పుడేందుకు? అవాడు దొరి కితేనేమో...” అంది.

నాకు అర్థం కాలేదు.

“మవ్వనేదేమిటి?” అన్నాను.

తనేమీ మాటాడలేదు. నేను కొండపైకి పోడానికి లేచాను.

“అట్టే పైకి పోయూక పానాలు పోతాయి” అని కేకపింది.

కొంచెం ఆల్లరి పెట్టాలనిపించింది.

“పోతే యేం?” అన్నాను.

ఉరుకుంది. కొద్దిగా నవ్వుకుందేమో కూడా.

“ఆడ మాసింది పెప్ప” అంది.

బండరాళ్ళున్నచోట ప్రాకి ఎక్కవలసి వచ్చింది. పొదర్చి మండి దూరి కొంతపైకి పోయాను. చాలా రిస్కీగాఉంది. మళ్ళు తగిలి చొక్కా చిరిగిపోయింది. ఒళ్ళు అక్కడక్కడ రక్తుకు పోయింది.

ఆంధ్ర సచిత్ర వారపత్రిక

[స్థాపితం : 1908]

గాంధీనగరం, విజయవాడ - 3

ఇంట్లో అందరికీ ఆనందాన్ని ఇచ్చే శీర్షికలు! కథలు!! బొమ్మలు!!!

★ సాహిత్య విలువలున్న సీరియల్ కథలు

★ వైవిధ్యం వున్న కథానికలు

★ అన్ని తరాలవారినీ అలరించే “ప్రశ్నావళి” “ధర్మపథం” కార్టూన్లు మొదలైన వాటితో ఏవారానికి ఆ వారమే కొత్తదనాన్ని పుణికిపుచ్చుకుని మీకు అందుతుంది!

విడి ప్రతి వెల 75 పైసలు

సంవత్సర చందా (పోస్టుద్వారా)

రూ. 41-60 పై.

రచనలు పంపే చిరునామా :

ఎడిటర్, ఆంధ్ర సచిత్ర వారపత్రిక

గాంధీనగరం, విజయవాడ 3.

ఆరు మాసాలకు

రూ. 20-80 పై

మీ స్థానిక విజయవాడ ద్వారా తెప్పించుకుంటే

ప్రతివారం తెల్లారేసరికల్లా మీముందు వుండుంది

ఇతర వివరాలకు :

మేనేజరు, ఆంధ్ర సచిత్ర

గాంధీనగరం, విజయవాడ 3.

తిరిగి వచ్చేసరికి నాకోసమే ఇంకా బయలు దేరకుండా అగినట్లుంది.

“తెలిసోనాది. మరెం పెప్పక్కర్లేదు” అని వక వకా నవ్వు నొగింది. కత్తిలేని నవ్వు, మెరిపేకళ్ళు, చలకీతనం. వేను మరచి పోలేను.

తరువాత్తురువాత నాకు కొంత సమాచారం తెలిసింది. రెండేళ్ళకితంమాట. పెద్దవాయుడుగారి అబ్బాయితో ఆపిల్లకు సంబంధం ఉండేదట. కళ్ళంలో కలిపేవారట. తండ్రికి తెలిసి తిడితే ఏం డి.తాగి పోయాట్ట. ఊరంతా ఈ పిల్లనే తిట్టుకున్నారు. ఈ విషయం నవ్వు పోకే చెయ్యలేదు సరికదా నేను అవిధి మెచ్చు కోకుండా ఉండలేకపోయాను. ఇంత జరిగాక ఆ తెగున, పెంకితనం అనిడ విలబెట్టుకుందంటే వేను అభినందించక ఏంచేయను? అనిడ వ్యక్తిత్వం ఎంత గొప్పది! నివంగామా, హంతకురాలిగానూ చూసే మనుషులను అంతకంత టెంకెగా ఉండడం రేటికాక మరేమిటి?

“మవ్వు మివూరు తివ్వుగ వెళ్ళేట్టు లేవు” అన్నాడుమామయ్య.

“లేదు, లేదు. నాలుగు రోజుల్లో వెళ్ళిపోతాను” అన్నాను.

మామయ్య బ్రాబ్రిషన్ పీరియడ్ కి చెందుతాడు. కొత్త భావాలూ, కొత్త అభిరుచులూ తెలుసును—కాని నలుగురితోకలిసి పోయేరకం. నవ్వు బండించమాలేదు. ప్రోత్సహించమాలేదు. తన దగ్గర ఉన్న వీకే వేవేమీ అవక తవక వసులు చేయకుండా ఉంటే చాలు నవనికే.

ఆరోజు పెంజళకడే సంచీవి పర్యటానికి బయలు దేరాను. కొండ వాగు దగ్గర కూర్చోని ఆలోచిస్తున్నాను. అంతలో లక్ష్మి అటు వచ్చింది.

“అప్పుడే ఒక్కోసానా” అంది.

వాకు గుండెలు తీవ్రంగా కొట్టుకోసాగాయి. బుర్రంతా వేడెక్కి పోయింది. లక్ష్మి నవ్వింది. నా అవస్థకే నవ్వనట్టుగా కంగారు పడ్డాను. చివరకి అవ్వాను.

“వేను రెండు మూడు రోజుల్లో మావూరు వెళ్ళిపోతాను.”

ఏం మాట్లాడలేదు. ధైర్యం చిక్కబట్టుకున్నాను.

“వాతో వచ్చేయకూడదూ?”

చురుక్కున చూపింది. కళ్ళు నిరబడ్డాయి.

“అవును. వేను వెళ్ళివేసుకుంటాను.” అన్నాను.

అనిడ ఆశ్చర్యం అంతా ముఖంలో కనిపిస్తోంది.

అంది.

“రా” అని పెద్ద బండమీదికి తీసుకువెళ్ళింది. “నూడు”

దూరంగా నీలాలి. మధ్యలో చిన్నపాక.

“అవును తెలుసు. పిరికివాడు. తన స్వార్థం చూసుకున్నాడు” అన్నాను.

తెల్లబోయింది. పుల్లలేరకుండానే గజగజా వెళ్ళిపోయింది. నాకేమీ తోచలేదు. నావని అయినట్టో కానట్టో తెలియలేదు. ఇంటికి తిరిగివచ్చేసాను. ఈ వ్యవహారంలో దిక్కనే పోనాలి. దిగిం తరువాత ఏమీ లేకపోతే అంతకంటే వర్గీ మరొకటుండదు. రెండు రోజులయింది. మరి లక్ష్మి కన్నడలేదు. పిచ్చిగా తిరిగాను. ఇంక కథ ముగిసి పోయిందనుకున్నాను, చారిజనవాడకేసి మాటే మాటికి వెళ్లాను. కాని ఏక్కడా కన్నడలేదు.

మూడోరోజు ఏప్పటిలాగే కొండకేసి వెళ్ళాను. రోజానెళ్ళే చోటుకి వెళ్ళేసరికి ఉలికి పడ్డాను. ఏదురుగా రాతిమీద ఒంటరిగా కూర్చోనిఉంది. జబ్బువడిలేదని దానిలాగాఉంది. నవ్వుచూపి సేలవంగా నవ్వింది.

“ఏమైంది? అన్నాను.

“మవ్వువైదే విజం: ఈ రెండ్రోజులూ యమరాద పడ్డాను” అంది. సాసం ఇన్నాళ్ళూ అతనికి తనమీద వల్లమాలిన ప్రేమ అనే అలోచించింది. ఆ ప్రేమ కోసమే చచ్చిపోయాడని అనుకుంది. తాను బ్రతికుండంటే తనకు అంత ప్రేమ లేదనీ, అవక ప్రేమించేశక్తి లేదనీ అనుకుని ఉండాలి. ఆరోజు గుండె తేలిక పడినట్టుగా మాటాడింది.

మరునాడు వేను మామయ్యతో చెప్పి బయలుదేరి పోయాను. నాలోజులు పోయాక మారేజి రిజిస్ట్రారు ఆఫీసులో కాగితాలిచ్చి ఇంటికి వచ్చాను. అప్పుడే మామయ్య దగ్గరనుండి ఉత్తరం వచ్చింది, లక్ష్మి నవ్వుతూ వక్కని చేరింది. ఆ ఉత్తరంలో ఒకచోట చూపించాను. “ఈ మధ్య ఊర్లో గడబిడ అయింది. లక్ష్మి అని ఒక మాల పిల్ల సంచీవి పర్యటం మీదికి వెళ్ళి మరి రాలేదు. ఎంత వేదికనా కన్నడలేదు. నీకు చెప్పినట్లుగా - కొండపైకి చాలా మీదికి పోయిన వాళ్ళు తిరిగి రాలేదని. ఇంకానయం, అటువంటి ప్రమాదం నీకు జరగలేదు...”

వేనూ, లక్ష్మీ నిరగణదీ నవ్వుకున్నాం.

వెలిదండ

శ్రీ కే. కిశోరుబాబు

శ్రీ కే. అశోకుబాబు

వెలిదండ పేరు విన్నప్పుడు సాహితీపీఠం భావుకలకు వెలిదిండ్ల వేంకటపతి స్ఫూరిస్తాడు. అతని కుటుంబం ఆర్కాడు సీమలో ఉండేది. వారు నియోగి బ్రాహ్మణులు. కౌశిక గోత్రులు. ఈ వంశంలో రెండు మూడు తరాల కవులున్నారు.

వేంకటపతిగోత్ర అతని తమ్ముని కుమారుడు "అశఫురి", నేంకటపతి కుమారుడు "అయ్యప్ప" గూడా కవులే. అరుద్రగారు వేంకటపతి సోదరుల్లో ముగ్గురైనా కవులై ఉంటారన్నాడు గాని అశఫురి సాక్ష్యాన్నిబట్టి వారైదుగురు గూడా కవులే అనటాని కాస్కారముంది. కాని వారి రచనలేని దొరక్కపోవటం నివారణం.

అశఫురి సుదంతా పరిణయ తాళపత్రులనుబట్టి పరిశోధనా వరమేష్వరులగు శ్రీ నిడుదవోలుగారు వీరింటిపేరు వెలిదిండ్ల-వెలి దండ-వెలిగండ అని కనిపిస్తున్నదని, వెలిదండగాని, వెలిదిండ్ల గాని గ్రామనామమైతే వారు మొదట నెల్లూరు మండలంలోని సోక నాటి సీమలో ఉండి ఉంటారని తమ దక్షణ దేశీయాంధ్ర వాఙ్మయంలో తెలిపారు. వారి కుల గోత్రాలుగూడా వారే తెలిపారు గాబట్టి దన్నిబట్టి వారింటిపేరు వెలిదిండ్లగాని, వెలిగండగాని కాక వెలి దండ కావటానికి వీలుంది. ఆ యింటిపేరుగల కౌశిక గోత్రానికి చెందిన కనిపండితుల కాలవారాలైన నియోగిల కుటుంబాలు మా ప్రాంతంలో చాలాఉన్నాయి. వారిని గురించి ఈ కథ గూడా ఒకటి ప్రచారంలో ఉంది.

పూర్వగామం కథ

వెలిదండ ప్రస్తుతం కలువకుర్చి తాలూకాలో ఉంది. ఆ తాలూకాకు పూర్వం "వంగూరు విషయ"మని పేరు. ఆ గ్రామం గూడా నేడదే తాలూకాలో ఉంది.

పూర్వ గామం ప్రస్తుత గ్రామానికి దక్షిణంగా "పాటిగడ్డ" అనే ప్రదేశంలో సుమారు మైలు వైశాల్యం గలిగి పేటలుగా విభజింపబడి చాలా అందంగా ఉండేది. పట్టణంలో నీటి యేర్పాటు గూడా ఉండేది.

ఆ పట్టణాన్ని దొరలు పాలించేవారు. వారికోట మిక్కిలి బలీష్టమై నలువైపుల పెద్ద పెద్ద గవనులతో, బురుజులలో మేరువులా ఉండేది. కోటలోని అంతఃపురాల నెల్లప్పుడూ కొజ్జాలు రక్షిస్తుండేవారు. అందుకు వారికి గ్రామంలో బావులు, పొలాలు మాన్యంగా ఉండేవి.

ఈ పట్టణానికి తూర్పున రెండుమైళ్ళ దూరంలో "గుండాం" అనే గ్రామముంది. అక్కడ ఓ పెద్ద రాతిపె్ల చారికలలో ఏడు గుండాలేర్పడ్డాయి. వాటి నాధారంగా చేసికొని అక్కడ రామలింగస్వామి వెలిశాడు. ఆ కారణంగా అదిక్కడ పేరందిన జైత్ర

మయింది. అక్కడి స్వామి ఏటేట ఇక్కడినుండే మహావైభవంగా జాతరకోసం "గుండాంకు" తరలిపోతుండేవాడు. ఇది చాకతీయం నాటిమాట.

దేశం తురుష్కాకాలతమైన పిమ్మట మహమ్మదీయుల కన్ను ఆ పట్టణంపై బడింది. వెంటనే వారు దండెత్తినప్పటి పట్టణాన్ని కమించుకొన్నారు.

అంతవర కక్కడుండే దొరలు రెడ్లు. వారు మంచి నలుకు బడి, బలగము గలవారు. మహమ్మదీయులు వారికోటను ముట్టడించి లోపలి వారిని బయటికి రావేయకుండా నిర్బంధించారు. అప్పుడు పెద్ద దొంగారు తన గుట్టోన్ని కోట గోడపైనుండి దూకించుకొని బయటికి దాటి సుల్తానుగారి దగ్గరకు వెళ్ళి ముట్టడి అపవిత్రపందని హాకుం తెచ్చాడు. అతడతా దాన్ని తీస్తుతడగా మహమ్మదీయ సైనికులు కొందరితన్ని దారిలోనే పట్టుకొని నరికివేసి సుల్తానుగారి హాకుం తమవారికి తీలియకుండా దాని తన పని ముగించుకున్నారు.

ఇక ఆ దురాక్రమణకు అక్కడుండే దొరలు నిరసనలేక కొక నూరికి వెళ్ళిపోయారు. వారలా వెడుతు, తమ నిధులతో పాటు మహమ్మదీయులకు మిగల్చుకుండా తమ యిండ్ల కప్పలుగూడా విచ్చుకువెచ్చారు.

-కాకునూరు ప్రస్తుతం షాద్ నగర్ తాలూకాలో ఉంటుంది. పూర్వం అక్కడో పండితుడు కకరాణికి నూరిర్థాలు చేప్పి "కాకు నూరిని" ఆ గ్రామ నామాన్ని సార్థకం చేశాడట-

దొరలు వెళ్ళిన తరువాత మహమ్మదీయులు గ్రామంలో తమ సంపూర్ణాధిపత్యాన్ని స్థాపించుకొని అక్కడుండే హిందూదేవాలయాల్లోని సుందరమైన మూర్తులన్నీ విరుగకొట్టి పారవేసి, ఆ ఆలయాలకు పోటీపడి మసీదులు గట్టి, పట్టణాన్ని మతతేద్రంగం రూపొందించుకొని దానిపేరు "సుల్తాన్ నగర్" అని మార్చివేశారు.

ఆ విధంగా పట్టణంలో తమక్కావలసిన కట్టుదిట్టాలన్నీ చేసుకొని దాన్ని ఓ నవాబు పాలించటం మొదలుపెట్టాడు.

అక్కడినుండి దొరలు వెళ్ళారుగాని వారి దివాన్సీ కుటుంబం మాత్రం అక్కడే ఉండిపోయింది. (కొత్తగా ఏర్పడ్డ నవాబు నరి పాలనానుభవం గలవాడని అదే దివాన్సీని గౌరవించి మంత్రిగా నియమించుకున్నాడు.

దివాన్సీ నవాబుకడ మంత్రిగా కుదిరాడు కాని అతని ఆను యాయులు చేసే మత విరోధం చూస్తూ చూస్తూ భరించలేక పోయాడు. అందువల్ల విలాగైనా నవాబుగారికి ఉద్వరణ చెప్పాలనే గట్టి సంకల్పం అతనికిక్కిరిగింది.

ఈలా ఉండగా కాకతాళియంగా నవాబుగారికి మక్కాను దర్శించాలనే కుతూహలం కలిగింది. ప్రభువు మారినా మంత్రి మార

నందువల్ల రాజ్యం యధావికారంగానే శాంతంగా ఉండిపోయింది. నవాబు పట్టాన్ని మంత్రిగారి కప్పుబెట్టి తాను యా తండ్రి చేసి సామగ్గిండ్లకు వస్తానని చెప్పి సకుటుంబంగా మక్కాకు వెళ్ళి పోయాడు.

నవాబు వెళ్ళిన పిమ్మట గ్రామంలోని పెద్దలంతా దివాన్షి తో మహమ్మదీయుల దుండగాలు సహించలేక అతడు తిరిగి వచ్చినవాటి తెలిగైనా అతనిదిరిరితామని కూడబలుక్కున్నారు.

నవాబు యాత్రలన్నీ సేవించుకుని చెప్పిన గడువుపోటికి పట్టానికి వచ్చి ఊరి వెలసలి విడిసి దివాన్షి గారికి తాను వనిన వాళ్ళ తెలిసి, నాయద్యంతో ఎదుర్కొని తోడుకొని పోవలసింది దూతను పంపించాడు.

అది విని దివాన్షి కొందరు పెద్దలతో నవాబు దగ్గరకు వెళ్ళి నీళ్ళ మాకు పట్టాన్ని అప్పజెప్పిందేమిట, మేం నీకు మళ్ళీ అప్పగించేదే లేదు. మా పట్టాన్ని మేం పాలించుకుంటున్నారని కాబట్టి మీ గ్రామానికి మీరు వెళ్ళరాదని నిర్మామాటంగా చెప్పేశాడు.

అది విని నవాబుగారు తానూహించిన సమాధానానికి దండ్రి పోయి దివాన్షికి వచ్చి చెప్పి ప్రయత్నించాడు గాని గ్రామస్థులు తమ పట్టు విడనలేదు.

నవాబు రెండు దినాలు అలాగే గ్రామకంఠంలో విలిచి మూడోనాడు హుటాహుటే సుల్తాను ప్రభువుల దగ్గరకు వెళ్ళి తమ దివాన్షి చేసిన విప్రమిత్రం చెప్పకొని సైన్యాన్ని సహాయ పర్చించి పెన్ష రాణునతో దివాన్షి పైకి యుద్ధానికి వచ్చాడు.

గ్రామస్థులకు, నవాబుకు ప్రస్తుత గ్రామానికి తూర్పు దిక్కున తుముల యుద్ధం జరిగింది. గోలకొండ సేవాయాలు గ్రామ స్థుల నూచకోత గోసే దివాన్షి కుటుంబాన్ని సజీవంగా పట్టు కున్నారు.

నవాబు తనపై తిరుగుబాటుచేసిన ఆ దివాన్షి కుటుంబాన్ని మిగిలినవారితో తీసుకువచ్చాడు. అందరి వ్యక్తులందరినీ అల్లా పాక్షికా తాము వేలిదినం ప్రార్థన సలై మసీదుముఖం తలలు నరికితాడు.

అలా అతడు వారి కంఠనాళి తరంగం చేయిస్తుంటే గ్రామం తోని వారంతా తల్లిడిల్లిపోయి ఏ విధంగానైనా అతని కుటుంబాన్ని కాపాడాలనుకున్నారు. అప్పుడా యింట్లో వున్న ఉండే ఓ కమ్మరి అక్క విలాగో ఆ యింట జాతబడి ఓ చిప్పి పిల్లాడినో గొవలో కూర్చోబెట్టుకొని గదిని దాటి బయటపడింది.

ఆమె ఆవిధంగా బయటపడిన తరువాత భటుల కాపిల్లానిపై అనుమానం తగులగా ఆమె తన యింటలోనుంచి ఇంత పెరుగున్నం తెచ్చి ఆ పిల్లాడికి తినిపించి, తమ పిల్లాడే అని వాక్కులిపించేసి, బాటుని విలాగో ఆ బాటనుండి తప్పించి కాపాడింది.

ఆ పిల్లవానిపేరు "జక్కన". అప్పు ఆ పిల్లవానిని నాలుగైదేండ్లు తన స్వంత బిడ్డనిలా పెంచి తరువాత ఓ బ్రాహ్మణ కుటుంబానికి అప్పగించింది.

అలా అప్పుడు రక్షించబడిన పిల్లవాడే పెరిగి నేటి వెలిదండ పేరుగల నియోగి కుటుంబాలకు మూలపురుషుడైనాడు. అతని వంశం మూడుపువ్వులు ఆరుకాయలై ప్రాకింది. ఇప్పటికీ వెలిదండ

తోని కళకాలం తరువాత రక్షించిన ఆ కమ్మరి కుటుంబంలో నివసించే కాలభిల్లిం దేందీసో వారి కుటుంబానికి కృతజ్ఞతగా శాచం పాటించి నట్లు స్మరణ చేస్తుంటుంది! ఈ విషయం (కథగూడా) మాకు మిత్రుడు శ్రీ వెలిదండ వేరకటరావు గారు చెప్పారు.

ఈ యుద్ధానంతరం గ్రామవాసులు మారణహోమం జరిగిన గ్రామస్థలాన్ని విడిచి ప్రస్తుతం గ్రామమున్నచోటికి జరిగారు. అప్పుడా స్థలం గ్రామానికి వెలసలిగా ఉండే "చిన్నతండ" దాన్ని వెలితండ అని పిలిచేవారు. రానురాను ప్రధాన గ్రామమే అక్కడ స్థిరపడిన తరువాత గ్రామానికదేనామం రూఢియై "వెలిదండ" అయి పోయింది.

వికమాత్మచరిత్ర కర్త జక్కన్న ఉంటేమీరు గోత్రం తెలియకుండా పోయిపోయింది అతడి జక్కన వంశానికి చెందినవాడే ననే అభిప్రాయం ఈ ప్రాంతపు పెద్దల్లో ఉండేది. ఇంటిపేరు, కులం, గోత్రం తెలిసిన వెలిదండ వంశవతి జక్కన వంశానికి సరిపోతున్నాడు కాబట్టి ఈ కథలోని సత్యం అన్వేషించవలసిఉంది. ఈ వెంకటవతి తన కృతినీ ముగడత రామదాసామాత్యునికి అంకిత మిచ్చాడు. రామదాసామాత్యుని ఇంటిపేరు వ చుగడల గూడ మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలోనే. దీన్ని ప్రస్తుతం మల్తల్ అంటారు. ముఖ్యమంత్రి అని దాని ప్రాచీననామం. అదిగూడా గొప్పచరిత్రగీత పట్టణం.

ప్రస్తుత గ్రామం కథ :

ప్రస్తుతం వెలిదండ గ్రామంలో మూడు హనుమదాలయాలూ, మూడు విశ్వాలయాలూ, రెండు శివాలయాలూ, ఓ నీరభద్రాలయం, రెండు పోదమ్మగుళ్ళు, ఓ మైనమ్మగుడి, వినిమిది మసీదులు, ఓ గుంబదు, ఓ కుటుంబ ఉన్నాయి.

గ్రామంలోని మూడు విశ్వాలయాలలో రెండు రంగనాథాలయాలూ, ఒకటి చెన్నకేశవాలయం.

తెలంగాణలో చెన్నకేశవుని పిమ్మట చెప్పదగిన దేవుడు రంగ నాథుడే. రంగనాథరామాయణకర్త ఈ దేవునిపేరనే వెలసినవాడు.

ఇవికాక ఈ గ్రామంలో ఉండే రాకాసి మడవలకు, భాగ్యలలో బయటపడ్డ నీటి హాజలకు లెక్కలేదు.

ప్రస్తుత గ్రామానికి తూర్పుగా గుండాలదారి ప్రక్కనగల పనిపదున్నత పాతశాల ముందుండే బావిని గ్రామస్థులతో పర్యాయం బాగుచేస్తుంటే ఆందులో పెద్ద పెద్ద విముకలు బయటపడ్డాయి. అవిబావి వారు అవి గురాలవిగాని, లెకంటే ఒంటెలు ఏనుగుల వంటి పెద్ద జంతువులవిగాని కావచ్చు అని భావించారు.

ఈదారిలోనే ఓ మసీదు. ఓ గుంబదు ఉన్నాయి. గ్రామానికి సుమారు నాలుగు పర్లాంగులపై "బుధవరాపుపేట" అనే స్తంభం ఉంది. అక్కడో అంజనేయుడున్నాడు. అతని కప్పదపుడు పూజలు కూడా జరుగుతుంటాయి.

గ్రామానికి దక్షిణ కంఠంలో "మాదిగ పోమ్మ" అనే దేవత ఉంది. ఆ దేవతను ప్రత్యేకంగా పూజిస్తారు. ఆ దేవత

రెండు ఫర్లంగులమీద "పాటిగడ్డ" ఉంది. అదే పూర్వ గ్రామసీతం. అక్కడగూడా ఓ అంజనేయుడున్నాడని అతనికి పూజాదికాలుతెచ్చు ఆలయానికి దక్షిణంగా చెన్నకేశవాలయముంది. అందులో ప్రస్తుతం మూర్తి లేదు. దానిముందు ఓ పుష్కరిణిఉంది. ఆ పుష్కరిణిలో కట్టిన సత్రాల్లో ఓ వృంతంపై దశావతారాలున్నాయి గని మాసిపోయాయి.

దాన్ని ఒకప్పుడు పూడిక తీస్తుండగా అందులో కోదండరాజు హస్తం, మురళీ కృష్ణుని వ్యత్యస్త పాదాలు, మూతి హరిన హను మంతుడు, తలలు విరిగిన ఆశ్వరుల ప్రతిమలు బయట పడ్డాయి.

దశావతార ప్రతిష్ఠ ఈ ప్రాంతంలో వర్తమాన పురంలో ఉంది. దాని తర్వాత ఇది రెండోస్థానమని చెప్పాలి.

పాటిగడ్డ మీద చెన్నకేశవాలయానికి తూర్పునమరోపోవమ్మ గుడి ఉంది. ఈ దేవతను హరిజనేతరులు పూజిస్తారు. ఈ పోవమ్మ గుడి వడమరగా మైసమ్మగుడిఉంది. ఆమె అనాటి కోటకు అధిష్ఠాన దేవత.

ఈపాటి గడ్డకు దక్షిణ పూర్వముంతా గుట్టలమయం. అందులో మొదటి గుట్టకు "వీర్లగుట్ట" అని పేరు. దానిపై ఓ మసీదుంది. అందులో పూర్వం వీర్లను నిలిపేవారు.

రెండోగుట్టకు శివుని గుట్ట అనిపేరు. దానిపై ముందు వైపు శివాలయముంది. దానికి తూర్పుగా ఓ నీటిదొనఉంది. వేసవిలో తప్ప తక్కిన కాలాల్లో అందులో నీరుండుంది. ఆకాలాల్లో శివాభిషేకాని కానీరే ఉపయోగిస్తారు. ఆ గుట్టకు రెండోవైపు రంగనాథాలయముంది. అందలిమూర్తి శేషశాయి. అది మిక్కిలి సుందరంగా ఉంటుంది. దానివెనక ఓ గుండముంది. దాన్ని "పుట్టుగుండ" మంటారు. దానిలో నీరెల్లప్పుడు ఉంటుంది. ఈ నీరే సాగమి అభిషేకాని కుపయోగిస్తారు.

ఈ ఆలయంలోని భజనమందిరంలో పూర్వం చాలా విగ్రహాలుండేవి కాని ఈనాడవి లేవు.

ఈ ఆలయానికి తూర్పున గుట్ట కింద ఓ చిన్న వెలుపువేసి దానికి "రంగనమ్మదమ"ని పేరు పెట్టారు. వర్షాకాలంలోని ఆ గుట్టలపై నీరంతా దానిలోనికి జారి అది నిండుతుంది.

ఈ గుట్టల వాలకం వానిపై ఉండే ఆలయాలుమాస్తే వానిలో శివాలయం మొదటిదిగాను, రంగనాథాలయం రెండోదిగాను. మసీదు వానికి పోటీగా కట్టించిగాను తోస్తుంది.

గ్రామానికి పశ్చిమ కంఠంలో వీరభద్రాలయముంది. అందులోని మూర్తి మూడడుగులుంటుంది. దాని వెక్కగా ఓ బావిఉంది. దానికి "అయ్యబావి" అని పేరు. బహుశా అది అనాటి గ్రామాధికారిది కావచ్చు. ఈ ఆలయానికి ఫర్లంగు దూరంలో "వంజగుట్ట"పై మరో మసీదుంది. దాని కీర్తనంగా "కుతుబ" ఉంది. ప్రస్తుతం సందుగ దినాల్లో మహమ్మదీయులక్కడే తమ వమాజ చేసుకొంటారు.

గ్రామాని కుత్తరంగా ఊరుదాటగానే ధృవమైన కట్టడాలు గల రెండు బావులున్నాయి. అందులో మొదటిదానికి చిన్నకొజ్జా బావి, రెండవ దానికి పెద్దకొజ్జాబావి అని పేరు.

చిన్నకొజ్జా బావికీశాన్యంగా ఇంకో మసీదుంది. దానికి "జాతర మసీద్"ని పేరు. ఒకప్పుడు వీర్లవండుగలో అక్కడ జాతర సాగేది. పెద్దకొజ్జా బావికి ఉత్తరంగా మరో మసీదుంది. దానికి "తలగొట్ట మసీద్"ని వ్యవహారం.

ప్రస్తుతం పంచాయితీ ఆఫీసుకు పడమటి వీధి ఆవల ఓ మసీదు, ఉత్తరం వీధిలో మరో మసీదు, దాన్ని దాటగానే మరో మసీదు ఉన్నాయి. ఇప్పుడు వాటిలో వీర్లను నిలుపుతారు

గ్రామాని కుత్తరంగా రెండోవీధి దగ్గర ఇంకో రంగనాథాలయముంది. అదేవునికిపుడు పూజాదులున్నాయి. గుండాలకు జాతర సమయంలో వెళ్ళే దేవుడాచారం ప్రకారం ఇప్పటికీ ఈ ఆలయం నుంచే వైభవంగా వర్షానికి నడతాడు. కాని ఇప్పుడు గుండాలలో నిడు గుండాలు లేవు. వానిలో నాలుగు మరీ విటంగా ఉండి జాతర సమయంలో మనుష్యులు పశువులు జారిపడుతు ఉండటం వల్ల ప్రజలు వాటిని పూడ్చివేశారు.

"గుండాల గుండాల్లో బెత్తంవేసే గుదిబండ గుండంలో తేలేదని పసిద్ది. గుదిబండ అచ్చంపేట తాలూకాలోని కొండవాగులో ఉంటుంది. కాని ఈ విషయాన్ని నమ్మటం కష్టం. ఇక్కడ జాతర వున్నంతలో జరుగుతుంది.

ఈ రంగనాథాలయానికి వడమరగా మరో అంజనేయాలయముంది. ఈ ఆలయంలో శివ ప్రతిష్ఠ గూడాఉంది. ఈ చోటుకు "అంగడి వారపుపేట" అని పేరు ఈలా ఈ గ్రామం అనేకమైన ఆలయాలతో, మసీదులతో నిండిఉంది. ఇది ప్రస్తుత గ్రామస్వరూపం. మాకీ గ్రామ వివరాలన్నీ వై. రుక్మాంగదరెడ్డి గారి రంగజేశారు. వారికి కృతజ్ఞతలు.

ఇక్కడ పేటలపేర్లలో మిగిలిన ప్రదేశాలు, భూగర్భంలో బయటపడిన నీటి మౌజులు ఈ పట ణంయొక్క గత వె భవాన్ని స్ఫురింప చేస్తాయి.

అంతేగాక రంగనాథాలయంముందుగల పుష్కరిణిలో బయట బడ్డ చిరిగిన విగ్రహాలు, పాతశాలముందు బావిలో బయటపడిన ఎముకలు, తలగొట్ట మసీదు. ఇవి పురస్కరించుకొనిమాస్తే, గ్రామస్థులువెళ్ళే కరణంగారి కథ నిజమనటానికాస్కారముంది.

ఇక్కడి ఆలయాలను మసీదులనుబట్టి చూసే జైవంపై శైవం, దానిపై వైష్ణవం, వానిమీద మహమ్మదీయం ఒకదాన్ని ఒకటి తోసి రాజుని ఎట్లా నిజంకున్నాయో ఆజాడలు సన్నంగా కృష్ణులు కాబట్టి అది పరిశోధకులు, పురాతత్వశాఖవారు తప్పుకుండా చూడవలసిన గ్రామం

అనంతవాణి'

శ్రీ జ్వాలా ముఖి

గంట

జాతి జవసత్వాలమంట

గంట

అనాదిగా నిలిచినదిన్నూన్న
భావితరాల అభయహస్తంపంట

గంట

విన్నటి భయంకరావరాధాల పగటి కలల్ని
వేటివి వేధిస్తూన్న గుండె లవిసే పీడలల్ని |
రేపటి కర్తవ్యంలో ప్రక్షాళనచేసిన
మదీర్ఘ యాత్రల మైలురాళ్ళ జెండా -
చీకటి వెలుగుల నంకుల సమర సన్నాహంలో
దేకువను పంథిన్నూన్న మహోదయంపంట -

గంట

చెలరేగిన చీకటి తుపానుల్లో
చుట్టివేసిన దురాగతాల దుమారంలో
కంటిపాపల్ని పొడిచే క్రూర వికారంలో
అడుగడుగునా పోరాడి విలిచిన సహారాడ
చేదు విజాల సుడిగాలిలో ఓటమి చెదిరించిన మహా ప్రాణంజాడ

గంట

వీండమాపుల కెగసినదే ఆకల్ని మోయలేదు
వలపు ఒయాపిన్సుసోయగాల పంచన దేరా వేయలేదు !
ఘశీయలకు - అడుగులకు మధ్య లయ చెడకుండా
దారితప్పిన అనుభవాలు గమ్యాలను గల్గెంతు చేయకుండా
కాళరాత్రి కాంతి బహిష్కారంలో పాగిన కాగడాయాత్ర
ఉజ్వల ఉదయానికి హిమిరిపట్టిన ఉదయతార

గంట నిలిచింది

కలిచివేస్తూన్న శాన్యంలోంచి
చెదిరిన గుండెల్ని చెదిరిన చూపుల్ని
చెమ్మగిల్చిన అనుభూతుల్ని గాయపడిన కలల్ని |

గంట పలికింది

చరిత్ర గతుల సంఘర్షణ స్మృతుల్ని
అజ్ఞానం మింగేసిన ఆలోచనల అపశృతుల్ని —

కాలం కాందిశీకుల శరణాలయంకాదు
కాలం శ్మతగాత్రుల అంపశయ్య కానేకాదు
కాలం నిజానిజాల పోరుతో నిస్తుల తేజం
కాలం చీకటి కోణంలో సూర్యోదయగానం —

కాలమానంలా కదలాడుతూన్న జీవనాడి గంటను
వియద్యిచి ప్రాచీతరంగాలు ఆలింగనం చేసుకున్నాయి
దిగ్బంధనంలో మానం ముక్తకంఠమై రెస రెస లాడింది
విచిత్ర్యంలో చికిత్సాలయం వైతాళిక గీతం పాడింది
టంగ్ టంగ్—టంగ్ టాంగ్—టాంగ్ టాంగ్—ంగ్ ంగ్ ంగ్ —

ఫిర్యాదుల్ని విచారించే పితామహుల వారసత్వం
ధర్మాన్ని నిర్వచించే ధర్మవ్యాధుల విశుద్ధ్య వంస్కృతి
గణగణ గంట నోటి వంటల్ని
అన్యాయం సహించని కంటి మంటల్ని
నిషేధించింది నిర్బంధించింది
అవాక్కుగా మిగిల్చి నిజాన్ని నిర్మూలించింది —

సత్యంవద నాలుక పీకేసిన మహర్షి విషాదం
భాషకందని మానిషాదకవితావేశం
పోటెత్తిన సముద్రాల హోరు—పెల్లుబికిన వ్యధ్విగీతం
లయకూర్చిన విలయ ధుంధూమారుతం
గంటను ధ్వజసంభంలా మోగించిన గణ గణారావం
చీకటి ఆకాశం వాకిలి తెరచిన పక్షుల కలకలారావం
టాంగ్ టాంగ్—టాంగ్ టాంగ్—టాంగ్ టాంగ్

నిద్ర చెడిన లంక
దుల్లమన్న ఆత్మ రతి
గంటను పగులగొట్టి పాతరవేయమంది
ధన్ ధన్—ధన్ ధన్—ధనాంధం—ధాం ధాం —

పంచభూతాల్లో కంచు ప్రాణా లూడుతూ పగిలింది గంట
కణ కణాలలో గణగణల్ని మేలుకొలిపింది గంట
'విశ్వబ్ద విర్గుణ నిరాకార భీభత్సం' లో జేజేల జీవాలు పోసింది గంట
నిర్మల స్వప్నాల సాకారరూపాలకు సోపానాలు వేసిందిగంట —

ముక్కు చెక్కులు కాని అనాది అత్యస్తాత్మల అనంతవాణి
చెక్కుముకిరాళ్ళలో లీనమై కాలాన్ని కల్లోలితం చేసింది...
టన్ టన్—ట్యన్ ట్యన్—టియన్ టీయన్—న్ న్ న్ న్ న్ న్ న్ న్ —

ధ్యనులు ధ్యనులు—ప్రతిధ్యనులు
ప్రకృతి ధ్యనులలో రెచ్చిన విచ్చిన కనులు
భూమి సీరల్లోంచి నదీనదాల ఒరల్లోంచి
ఆకాశం పొరల్లోంచి ఆదర్శం కలిల్లోంచి

జేగంటలు భూమంటలు భూనభోంతరాళాల గంటలు గంటలు
తల్లిడిల్లిన భూమ్యాకాశాల దిక్కుక్రంలో నవోదయం వంటలు
చీకటి కోటకు కన్యంవేసిన ఉదయతార మహాపరి నిర్వాణం
తూర్పు పగుల నున్న భూమి తెలుకమన్న ఉద్యత వాతావరణం —

ఎ గి రి పో తు న్న కాలం ఏ మౌ తుందని అడుగకు

జే ఎ స్వీ

ఎగిరిపోతున్నకాలం ఏమాతుందని అడుగకు
ఎవరియిందూ విప్లవకోలేని ఈ భూమ్యానికి
అర్థమేమిటని అడుగకు
అనాదిగా ఆకారం లేకుండా వస్తున్న నాకు
కంతల బొంతను తొడిగి
రసిప్యందనలు పులిమి
నయవంచనచేస్తున్న పంచభూతాలగురించి తర్కించకు
ఈ నీడకు మరో పది నీడల్ని తొడిచి
ఏడ్చుకోమ్మనీ నవ్వుకోమ్మనీ అంటున్న
ఇంద్రజాలం గురించి తలపించకు
ఆలోచనగురించి అసలే ప్రశ్నించకు
అంధకారాటపుం
ఆత్మీయాస్వానం నేను వినిపించుకోలేదనుకోకు

ఈ క్షణం
కవచాలన్నీ వదిలేసి
నన్ను వమ్మగా
ఉండవివ్వ
ఈ ఉచ్చాసని నిశ్వాసాలలోనే
వేయి చావులు చావవివ్వ
వేయి బతుకులు బ్రతకవివ్వ
నా వ్యాధయాన్ని వేణువుగా నీ చేతి కందిస్తాను
నాలుగు ఆలాపనలు విరువివ్వ
దోసెడు కన్నీళ్ళకు పిడికెడు రాగాలు బదులిచ్చి
ఈ ప్రాణాన్ని తేలిక నడవివ్వ

గీతా భ్యుదయమ్

“సాంధ్య శ్రీ”

1

అలనాటి చీకటి వేకువలో

అలా ఎందుకన్నారబ్బా గురుదేవులు (1)

నేడు

వా జాతికెన్ని అభ్యుదయోషస్సులు..

చూడు గారి రివల్యూషన్ సైతం ప్రగతి గీతికలు...!

వన్నానే

విస్త్రోతమేటట్లు

రక్తవర్షంలో ముంచబడ్డ భారతార్కుడు...

పీఠమేదేతేనేం?

పాఠం తీర్పు - తూర్పు...!

పవన సౌధాగ్ర ప్రగతి శిఖరాలపై

వివరీ తాతలు

గతకాలపు వార్తా హరుల్లా

పహాయికాస్తున్నారు - గంటాలతో

జాతి జాతి

జాగదావస్తలో

వెర్చిద్రాముద్రిత నేత సీమల్లో

ఉత్సవాలు జరుపుకుంటుంటే

కచ కుచ భారములు తప్ప

వర్ణింపవి

కవ్వర విడెమ్మలు

ఇంకా

దిక్కులుచూడటం తప్ప

కొత్త బుక్కుల బుక్కులు తీసుకోవేం...?

విన్న

జ్ఞాపకం ఉందా...?

కలాన్ని ఏత్తి కాగితంపై పాడిచినపోట్లు...

మరినేడో

కలం తిప్పివాస్తే

మూరిపోయిన అక్షర పుటల వాట్లు ...!

2

ఈ రోజు చిత్రమేమిటోగావి

సంసదాయ కుంత విహతమ్మే న

దివా వ్యవ్వి మిథ్యా ప్రగతి గామిని

దాన్య విముక్త పునరుజ్వలత్ మహానీయునిగా

అభ్యుదయ వాదిగా

మలచింది ...

సాదానరుడు

నిదా స్మరణీయుడైవాడు ...

వివృట

ఛాంద సారణ్యాన్ని

సుందర వచన కవితావందనంగా

విలపింది...!

ఆత్మ నమ్ముకోని మహాకవుల కలాలు

పవన నియంత్రిత వ్యతప్రతిధిలో

(కొత్త గొంతులెత్తిన ప్రథమ సమావేశ మీనాడే ...

ఇది నవ శకానికి వాంది...నరశకానికి ...!

3

నేదకాలం వాడుమాని

కొత్త మార్పుల్ని జౌదల దాల్చింది ...

నవలా తీర్పులతో...ఓర్పుగా...

అందుకే అన్నాడా ...? ఆవృద్ధుడు

సాక్షాత్తు మానవ సంతతివాడు...?

“ఇది విరాట వర్షమరా” అని

4

ఏమైతేనేం...?

వివృటవరకు గుణంలేని గుండెకింత గుణాన్ని

కెల్తురులేని గుడి సెకింత వెల్తురు దాదాన్ని

అతికించాలని - నేడు
పద్యాలతో సంక్తులతో
అవతారం దాల్చిన
అడుగుజాడ కవులతో
గగనేందిర వాణి గలితో అందికదా
(2) "అనాం సర్వస్య ప్రభవోమతః : సర్వం సచరతే
ఇతిమత్వా భజన్తేమాం బుధా భావ సమన్వితాః"

5

కప్తణ భావంతో
వృషతి
కవిని శాసించిన గతం విగతమై పోయిందిక...
ఇతే

వర మానం భావక ఏమై చోతుం నే
తగ్గనికి
గీతా భ్యుదయంలోని - చరమ సూక్తి
(3) "సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ" ...
సమాధానమైంది...

- టీక :
1. కవిస, మాట్ విశ్వనాథవారు ఆంధ్ర ప్రశస్తి అనే కావ్యంలో "ముఖలింగ" క్షేత్రాన్ని గురించి వాస్తూ - "నా జాతి పూర్వ పదా" అంటూ వాసిన పద్యాలు నా మనోవీధిలో మెరిసాయి. ఆ పద్య సాదాలు నాకు యితా వ్యంగ్యమై వి ప్రేరణను ఇచ్చాయి.
 2. గీతా శ్లోక మిది.
 3. గీతా శ్లోకమిది, 1 సాదం మూలమే!

శ్రీ

శ్రీ జి. రామశేషయ్య

ప్రగలు ప్రకాశించే సూర్యుడు
నాకు మీ తుడవి అందునా -

మరి రాత్రిమాట ?

హెచ్చుకగ్గుల్ని తెక్కుచేయక
చంద్రుడు నాక మీ తుడందునా -
ఆనంతైనా ఆదెంతైనా సరే
అమరన నిపిలో ఆ మాత్రం
రెలుగులు పంచే దెవ్వరు ? !
మేఘాలను చీల్చే
మెలుపుతిగె క్రాంతి -

క్షణికమైనా అదే - ప్రా
మాణికమైతే !!
స్వల్ప వ్యవధిలో - ఆ
నల్ల చెత్తవ్యాన్ని
ప్రదర్శించే కెరటం మాట ! ?
ఉదయావికెల్లా విచ్చి వాసల్లే
ను వలి చూపుతున్న బాట ! ?

పుంజీకృతోత్సాహ శోభితమై
ఉజ్జ్వలించే ఉనికితో నా చెలిమి
అవవరతం స్పందించే పడికెడు
గుడియయే నా కలిమి పలిమి.

కందుక కేళి

డా. నాయని కృష్ణకుమారి

నిన్నబ్బ కాసారంలో

విసిరి పృథు శిలాఖండాన్ని
చిరునవ్వులు చిందిస్తూ
చిద్విలాసంగా నువ్వు !

మనసు కేంద్రమై నవోట
సందేహ తరంగ వలయాలు !
మెదడు గట్టును మెట్టి,
ఉదుటుగా వెనక్కి వచ్చే
వ్యతిరేక ప్రతిప ఇక్తులు !

నా మనసాక బంతి !
నీ చేతుల్లో పడుతూ లేస్తూ
అట అపేసి
అప్యాయంగా నువ్వు గుప్పిట నమిరే
అమర క్షణం కోసం
విదురుచూస్తూ !

బుర్రమో అన్యథమో

బ్రతుకు ముడి
విడిపోని నికట గంధీగా మారి
నిన్ను విప్లమంటూ
దీనంగా కోరుకుంటూ !

ఈ బ్రతుకులో
విభిమించే అసృష్టహాలు
నీవు గాలిలో చెక్కి అక్షరాల్నై
విన్నో సందేహ సూచక
హస్త చాలనాలకు
అర్థాల్ని వెతుక్కుంటూ
ఆరాధిస్తూ ! —

నీ అడుగు కొన వేలి సృర్మలో
పరీక్ష ఫలితాలు వెతుకుతున్నాననేకదా
నన్నుచూస్తే
నీకు అట !

ప ర మ హం స లా ...

శ్రీ తిరునగరి

ఏ మృదు చాంద్రీ సృష్టతో
పులికించి పోయిందో ఈ మనస్సు |
వెన్నెలపదాలు పాడుతున్నది
అమృతం తాగిన చకోరంలా
ఏ విశాంత పవనోన్మీలనంతో
ఆనందంతో పరవశించిందో ఈ హృదయం

జాగ్రతీ తేజోమూర్తియై
ఋగ్వక్యాలను కూజిస్తున్నది
తమసానదీ స్నానం చేసిన ప్రాచేతసమానిలా
ఏ సాయం సంధ్యారుణిమల్లో
కుంకుమ పూదోటల్లో విహరించిందో ఈ చేతన
రానున్న కాలాల రాగరంజిత స్వప్నాలను కంటున్నది
దిలజవ్వనంలో ఏదో మౌఢ్యంలో తేలిపోయే
మదిరాక్షిలా

ఈ గుండె ఒక క్షీర సముద్రం
మధించగా, మధించగా, మధించగా
వచ్చిన హోలాహలాన్ని
జీవితేశ్వరుడు గళంలో దాచుకున్నాడు పదిలంగా
త్రచ్చగా త్రచ్చగా వచ్చింది
అమరత్వం ప్రసాదించే అమృతం
ఆ అమృతం - ఈ ఆనందం
జీవితపు చల్లకుండను చిరుకగా అవతరించిన నవనీతం
బ్రతికిన నాలుగు నాళ్ళైనా
ఆనందామృతాన్ని జ్వరకొమ్మంటున్నది కాలం

స్వేచ్ఛగా బావనాపక్వా లూపుకుంటూ విశావిష్య గులా
చుట్టిననూ అమరగీతం పాడుకొమ్మంటున్నది జీవితం
జీవితమనే హోర్మోనియంపై
సంతోషపు సరిగమలు మీటుకొమ్మంటున్నది హృదయం

ఈ హృదయం ఒక పియానో
దాని మాధుర్యం అనుభవై కనేద్యం |
ఈనాడు ఎగసి ఎగసి పడుతున్నది
పచ్చని వనాల్లో గెంటే కురంగంలా
ఏంలో చైతన్యంలో ఉద్వీగిస్తున్నది
పరమార్థం తెలుసుకున్న పరమహంసలా

అందుకే
కనినై కమ్మని గీతం వాసుకుంటున్నాను |
గాయకుడనై గొంతెత్తి పాడుకుంటున్నాను
అనిత్యాలైన కషాయనూ-కన్నీళ్ళనూ-బహిరమైన
కంటకాలనూ

అదేపనిగా విదుర్కొంటూ-జయిస్తూ
చిరునవ్వుల సేవనం చేస్తున్నాను
మురిపాల మనస్సుతో ముందడుగు వేస్తున్నాను
వెన్నెల పదాలు పాడుకుంటున్నాను
తేజోపథాన్ని సందర్శిస్తున్నాను
రానున్న కాలాల రాగరంజిత స్వప్నాలు కంటున్నాను
పరమానందమూర్తి నై నేడు
పరమహంసలా...నేను.

మార్పు

శ్రీ భట్టిపాళా కృష్ణమూర్తి

నిగ్గుక మొన నీవు నేను

తిరిగినార మచట తీరభామి,

సైకత స్థలం దూకులాడుచు, హాయి

నవ్వుకొనుచు ఇసుక రుప్సుకొనుచు —

అవుడీ గుండెల కింగివిండ విరతమ్మలోమె వేలా ధూ
రపు కాలంపు మలిమనస్కృతి దుమారంబింతయున్ లేదు-వే
త్రపు కోణమ్మలలో అత్యపుల వివీచ్యాయుక్ లేవు-స్వ
ర్గపు సోతసిగ్ని వీచికాద్యయముగా రాణించి నా మిర్చరున్ !

మలిసంజ గగనంపు మృణ చాంపేయాభ

వెన్నెలగామారి విరిసికొనెడు

అమృతంపు వేళలో అచట తరంగిణి

భంగ స్పృశిత గృహ ప్రాంగణమున

మెట్టపై వసియించి మెల్లగా వీచెడు

అమల దక్షిణ సమీరములలోన

గళమెత్తి నీవు రాగమ్మల పింఛగా

(మోగె నా హృద్యేణ కుతిలి గలిపి — —

తనువులు జారె అప్పుడట - దారులు మూపిన వనిచె పులన్ —
మనమగు వర్తమానమె అఖండపు కుడ్యములన్ సృజించె వి
మనముల నాల్గు మూలల-ప్రమత్తత జోగుచు తూలిపోవుచున్
శీతముల రీతి మారినవి గంటలె, దివ్యుల కామనమై !

... .. ముప్పదేడులు చల్లగా మురిగి జరిగె -

మరల కలపితి మిచట ఈ మార్మందు -

కావి నన్నును నను బిగికొగలింత

ఒడిసి కొన్నది భూతమీ గడియలందు !

నోరార నవ్వజాలము —

తారా నీ రంధ్ర కుభధామము దెసగా |

సొరించలేము దృక్కుల —

సారసహీనపు కబుర్లు, సంభాషణలే !

ప్రాకృతభాషలో మాట్లాడే ప్రేయసికావాలి

శ్రీ వనమాలి

నేను సంస్కృత భాషవి

మూడు పూటలూ తాగుతాను
టావిక్కు తాగినట్లు.

నా పృథ్వీమండలంలో కండరాల్ని పెంచుకోమనా భావాలు
బంగారు పంజరంలో చీకెల్లా
తరచు సంస్కృత శ్లోకాల్ని పఠక తుంటాయి.
అప్పుడప్పుడూ ఆ భాష నాటకాల వనభోజనాల్నికూడా
అనుభవిస్తుంటాను

పాడుతున్న బ్రాహ్మిని రోలాటి
ఆ బైండు పుస్తకాల్లోంచి పదే పదే
వాకు సూత్రధారుడి గొంతు వినిపిస్తుంది.
వదుస్తున్నప్పుడు ప్రతి పాదవెనక
నాకు వాయికా నాయకుల
సంభాషణలు కనిపిస్తాయి.

ఒకానొక విపణి నీధిలో

కనిపించిన భానుణ్ణి అడిగాను
ఆరోగ్యహాతమైన పండ్లదుకాణం సక్కు కప్పిలిచి
“మీ కవుల ప్రతీ నాటకంలో నాకెందుకని
వసంత ఋతువు మా తమే కనిపిస్తుంది?” అని
“మేమన్న ఋతువుల్ని పేమించాం” అన్నాడాయన
కానీ ఆయన పదాలు
మామిడి పూతలా నా వంగిన
శిరస్సుమీద రాలాయి.
అవును !
నేనుకూడా అన్ని ఋతువుల్ని పేమిచాను
కానీ పొగడబోతే ప్రతిసారి
నా శ్వాస పొగమంచులా వారింది
కోత కొచ్చిన వరిచేసుమీద.

డాక్టర్. జి. నాగయ్యగారి

-దాకిణాత్య సాహిత్య సమీక్ష-

మొదటి సంపుటము - ఒకపాటి అనుశీలనము

శ్రీ మరుపూరు కోడండరామరెడ్డి

ఆంధ్ర వాఙ్మయంలో తులనాత్మక పరిశీలనము - ఒక కొత్తదాకి;

ఆ ప్రస్థానంలో ఒక మార్గదర్శక చిహ్నం ఈ నాగయ్యగారి గ్రంథం; ఇది వివిధ విషయపూర్వము, అనేక గ్రంథవరస శోధన ఫలితము, బహుభాషా పాండిత్య ప్రభావం. తన భాషగర్వితర మెరుగక "నా భాషే గొప్పది" అనడం ఆపాత మధురమైనమాట - దురభిమాన సూచకము. "ఎల్లస్థులు గొల్లి బొసాడ ఎరుగవే? దేశ భాషలందు తెలుగుతెప్ప" - అని, అన్నిభాషలు తెలుసుకొని కృషి చేసేవారాయు అప్పు ఈ మాట వసిడి తునక. తెలుగునాటి నడిగడ్డన ఉన్నవారికి సాధారణంగా ఇరుగు పొరుగువారి భాషల నంగతి అంతగా తెలియకున్నది-సంస్కృతమో ఇంగ్లీషోదన్న. ఇట్లా తెలుసుకోక పోవడమే వీరాంధుని ప్రత్యేకత అని గూడ అంటారు. తేలంగాణా వారికి ఇది అన్యాయంవడు-వారు బహుభాషావేదులు. ఈ మట్టు సాలి మేరలో ఉన్నారితో చాలామందికి ఆయా భాషల సరివయము, కొందరికి పాండిత్యము అద్వి భాషల పోల్చిచూపే మదింపు చేయ గలుగుతున్నారు. సాహిత్య అకాడమీ వివిధ సాహిత్యాలను రచనలను సరివయం చెయ్యుచున్నది. వివిధ భాషామణుల నమగ్ర హైందవ సంస్కృతి సూత్రానికి కూర్చుంటున్నది. ఈ గ్రంథం ఆట్టి సంప్రదాయానికి ఎంతో సహాయకారి. "వివిధ భాషలనుగురించి తెలుసుకోవడం, తెలుసుకొని అనందించడం ఒక మధురమైన అనుభూతి" అని డాక్టర్ తిమ్మాచర్ల కోడండరామయ్య, ఈ పాత్రపు "ముందుమాట"లో అన్నది మధురసత్యం.

పూర్వం మానవత్వి రామకృష్ణయ్యవోటి పెద్దలు ఈ తులనాత్మక పరిశీలనా ప్రక్రియను కొంత ప్రారంభించినారు. ఇప్పుడు దక్షిణ నాలుగు భాషాపండితులు చాలామంది అనేక భాషలను పార మంట నేర్చి, పోల్చి మేలిమి సరుకును బయట చెల్లుతున్నారు. ఇక ఈ సూతనాలంకారాలతో ఆంధ్రభారతి భాసించగలదు.

దాక్షిణాత్య సాహిత్యాల విశిష్టత

డాక్టర్. జి. ఎన్. రెడ్డి యాజ్ఞప్రస్థాన శ్రీ వెంకటేశ్వర

యునివర్సిటీలో దాక్షిణాత్య సాహిత్యముల తులనాత్మక అధ్యయనాన్ని ఒక శీర్షభాగం కల్పించి ఈ సూతనోద్యమానికి అస్త్రీభారం ఏర్పరచడం పొగడదగినచేత. ఇంతవరకు సంస్కృతము ఇంగ్లీషు భాషల విలువను చాలా తెలుసుకొని ఉన్నాము; హిందీలో గూడ మంచి పరిశ్రమ జరిగి ఉన్నది. నన మట్టునట్లు ఉన్న ఉడియో మహారాష్ట్ర కన్నడ భమిళములను కొంత దూరానఉన్న మళయాళమును - వీటి సాహిత్యాలను తెలుసుకొనే పరిశ్రమ ఇప్పుడెప్పుడో జరుగుతున్నది; ఇది మన భాష పెరుగుదలకు సహాయకారి. ఇప్పుడు ముఖ్యంగా దాక్షిణాత్య (ద్రవిడ) సాహిత్యాలకు వ్యవయగం. ఈ సూతన కృషివల్ల ఇతర భాషలలోని గొప్పను తెలుసుకోగలుగుతున్నాము. అంతేగాదు, దీనివల్ల నా భాషే గొప్పదన్న దురభిమానం నమసిపోయి, ఆ ధాని ప్రదానాలతో తోడిభాషలెట్లా అభివృద్ధి చెందుచున్నవో మనసుకు రాగలదు.

అజంతమైన తెనుగు శ్రుతిమధురమైనా, అనాదిగా విశిష్టంగా అభివృద్ధి చెంది, సంస్కృత ప్రాజ్ఞాన్ని అంటున్నటుకుండా ఎదిగిన తమిళవికాసం దక్షిణాపథంవారు గర్వంపడగలది.

డాక్టర్ గూడూరు నాగయ్యగారు

ఈ గ్రంథకర్త-డాక్టర్ నాగయ్య కన్నడం, తమిళం, మళయాళ భాషలతో గట్టిపండితుడు; ఇత తెనుగు, సంస్కృతం, ఇంగ్లీషుల నంగతి చెప్పనేసినతెడు. వీరి పాండిత్యం కల్లా పండిమెరుగుగాదు, పుటాలు బడిన కురిదనపు బంగారుచాయ. దీనికివోడు నిశిత విమర్శక ప్రశ్న-విస్మయ రచనా సైపుణ్యము మెరుగుచెల్లుతున్నది. లోతు పరిపుగత ఈయన వివిధ భాషా సరిజ్ఞానం రాశివాసిగల ఈపుస్తకాన్ని నేటువరిస్తున్నది. ద్రావిడ భాషలన్నీ ఇంతగా తెలిసే సమన్వయించి వ్రాయగలిగినవారు ఆంధ్రులలో అరుదు. ఈ రచనలో ఒక ప్రయోజనకరమైన విషయం:- ఒక విషయాన్ని వివరించి విమర్శించి, అక్కడక్కడనే వివిధ గ్రంథాలలోని వైరుధ్యాన్ని (ముఖ్యంగా రామ

కథ విషయంలో) సామరస్యస్థి విడదీసి చెప్పడం (Cross References) పాతకుని విజ్ఞానాన్ని పెంచడమే గాకుండా ఆనందాన్ని అతిశయింప జేస్తున్నది. ఇది అన్నిటా చాలిన వారి చేతనై నవని. ఇదే ఈరచయిత ప్రత్యేక ముద్ర. ఈ గ్రంథంలో తెనుగు విమర్శక పండితులందరి వాతలకుండి ఉద్దాహరణములు గలవు; ఇట్లే ఇతర భాషలనుండి గూడ. ఇది ఓపిక కావలసిన లోతు చదువు.

తమిళభాషా విశేషం

ద్రావిడభాషలలో తమిళం, క్షిప్రుశకారంభంనుండే పూర్ణ వికాసం పొందిన భాష. ఇందు సంస్కృత సంవర్కంలేకనే స్వతంత్ర్య రేఖలతో సర్వతోముఖంగా భాసించిన పూర్ణ భాష. ఇది అప్పటమైన దేరి! ఇందలి సాహిత్యమంతా గేఘరూపం; (పాటలు) అందువల్లనే జానపదులమనగూడ ఆకర్షించి, ఊరూ నాడు అంతా వ్యాపించినది. ఈ కన్నడం కాలమానంలో రెండోది, తర్వాత తెనుగు; దీనికి చెల్లెలు మళయాలం.

అప్పుడు తమిళం సంస్కృతాన్ని తాకలేదు, ఇప్పుడు దగ్గరకు చేర్చుకొన్నది. కన్నడము తెనుగు (ఆంధ్రమై) ఆర్యసంప్రదాయాను వర్తులై తమ్ము సంస్కృతానికి దత్తపుత్రికలుగా జేసుకొన్నవి; కమేణా ఇవి అన్నివిధాలా సంస్కృతికరణములై పోయినవి.

డా. నాగయ్య ఈ విషయాలు చెపుతుంటే ఆశ్చర్యము ఆనందము జనిపిన పెనవేసుకొంటుంది. ఓహో! ఈయనది ఎంతటి పరిశ్రమ-ఎంతటి సుగమ రచనా పాటవము! విషయపూర్ణమైన ఈ పుస్తకాన్ని పలుమారు నెమరువేసుకొని తీర్చింపుకోవలసిఉన్నది.

మొదట దాక్షిణాత్యభాషల చరిత్ర, స్వభావం, అభివృద్ధి తులనాత్మకంగా చర్చించినాడు. ఆవల ప్రత్యేక విషయాల గా :- 1. రామ కథ; రంగనాథ కంబరామాయణములు 2. సాహిత్యములు-దేవి, 3. యక్షగానములు - ద్రావిడ దృశ్యరీతులు - అను నీర్షికలక్రింద విపుల వ్యాఖ్యానం చేయబడిఉన్నది. ఈ సంపుటం మొదటిభాగమే, ఇంకా రెండు రానున్నవి.

ఇక ఒక్కొక్క నీర్షికను పరిశీలించుకొందాం :-

1. రామ కథ -

రంగనాథ కంబరామాయణాలు

రామాయణాన్ని గురించి తెనుగులో అంత సమగ్ర చర్చ వెలువడి యుండలేదు. ఇంచుమించు యాభైయేండ్ల నాడు తాసి సర్కార్ రావు 'భారతి' పత్రికలోనే "రాముడు సీతకు ఏమి కావాలి?" అన్న నీర్షికతో, ఇది ఒక చోప్పడంటు ప్రశ్న కాదని, వివిధ రామాయణాలు విన్నా చదివినా ఇదే అనుమానం కలుగుతుందని ఒక ఫనం వైన వ్యాసం వ్రాసి కలకలంపుట్టించినారు. అంతకుముందే, డాక్టర్ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి, మదరాసు గోఖలేహాలు ఉపన్యాసంలో (1921) భారత విమర్శచేసి, సాంప్రదాయక వాదులకు పాకా, నవ్యులకు సంతోషమూ కలిగించినారు. ఇదే సమయంలో వేదం

వెంకటాచల అయ్యరు (కళాప్రపూర్ణ వేదం వెంకటరాయశాస్త్రి సోదరుడు) ఇంగ్లీషులో భారత విమర్శ నవ్యరూపి తోచేసి ప్రచురించి నారు (1922) ఇది భండార్ కర్ పరిశోధక మండలికి సహాయపడి నది. పెండ్లాల వెంకట సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి భారత విమర్శ తెనుగులో ఒక బాంబువంటిది. ఈయనే కట్టమంచి అయన సూచన మీద రాయసూర్యు ఒక నరమేధమని ఒక పుస్తకం ప్రచురించినారు. ఆ తర్వాత సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారి "రామాయణ విశేషాలు" వచ్చినది; ఇందు రామాయణాన్ని గురించి సమగ్ర చర్చగలదు. నిన్న మొన్నటి అరుద్రగారి వారలు వీటి సారాంశమే.

ఈ నాగయ్యగారి రామకథా విమర్శ అపూర్వ విషయ పూర్ణమై, రాముడు సీతకు ఏమి కావాలి? తెలియనిక తీకమక పెట్టుతున్నది.

రామకథలో వైవిధ్యం

దీనికంతా కారణం రామాయణాన్ని వాల్మీకి ఒక కావ్యంగా వ్రాయడమే! కుశలపులు-అనే వీధిగాయకులు పాడుతుండిన జానపద గేయాన్ని రాకెక సంస్కృత కావ్యంగా వాల్మీకి మొదట వ్రాసినాడు. ఆవల అయన కవితాగీతి పైత్యం జోడింపై నది. ఇది భారతంవలె శివహాసం కానందున, ఇందు అభూత కల్పనా చాతురి వీరవిహారం చేసినది. దీనికిదోడు, పరమట ఇరాను మొదలు తూర్పుర ఇండో నేషియా, ఉత్తరాన టిబెటు లావోసు వరకు రామకథ వ్యాపించి, దేశ కాలానుగుణంగా మార్పులు చెందినది. దివ్యసూరాలవారు తమ కనుకూలంగా కథను మార్చి మొదటి రూపాన్నే గుర్తుపట కుండాచేసి వేసినారు.

భిన్నాక్షయాలకు చిత్ర విచిత్ర కల్పనలకు మొదటిపుట్టు పద్మ పురాణం. తర్వాత బ్రహ్మాండ పురాణము, అధ్యాత్మరామాయణము, అద్భుత రామాయణము మహారాష్ట్రుల అనంద రామాయణముఉన్న భిన్నకథలను ఒకదానికొకటి జోడించి, ఇచ్చిపుచ్చుకొని కల్పించి పెంచి తారుమారుచేసి రామాయణాన్ని గవ్యపాద చేసినవి. ఇక తెనాలిద్వారాలు ఇతర మతాలవారు కథను సంకరం చేసిపారవేసినారు. లావోన్ బూటాను కథలు ఇంకా విచిత్రాలు. ఇవిగాక రామకథ చాలా పురాణాలలోను, భారతము కథానరిత్యాగరంలోను ఉన్నది.

వీటిలో చాలా అంశాలు అవాల్మీకియాలే!

ఇట్లే ద్రావిడభాషలలో కవుల స్వకవీల కల్పితాలు సైగర విహారం చేసినవి. వాల్మీకి మూలాన్ని చేబట్టి కతకు సొంత కొమ్మలు రెమ్మలు పుట్టించినారు. తెనుగున గోనబుద్ధారెడ్డి తన రంగనాథ రామాయణంలోను, కంబమహాకవి తన తమిళ రామాయణంలోను, తెనుగు తమిళ దశల కల్పించి నూతన జాతిత్వాల దూర్చినారు.

కంబునికి భరతుడు అదర్శ పురుషుడు, వేయిమంది రాములైనా ఒక భరతునికి ఈడు జోడు గాదని అంటాడు.

డా.నాగయ్య ఈరామకథ.వివిధభాషలలో వివిధరామాయణాలలో ఎట్లా మార్పుబడినది,చేర్చబడినది విపులంగావర్ణించినాడు. ఈసబ్బు ననే అయన వివిధ భాషాజ్ఞానము-సాండిత్యము-విమర్శక పాటవము

అమలబడిలో అందులో ఆ సంగతి. అందులో ఈ విషయము అని అక్కడక్కడనే ఉదాహరించడమే ఈ రచనకు ఒక మెరుగు. వ్యక్తులు బాంధవ్యము అన్నీ తారుమాస్తా ఎగదిగై ఉన్నవి. వీటి నన్నిటిని తీరి కగా ఓసికగా చదివి అడుగుడుగున నిస్మయం పొందవలసి ఉన్నది. ఇవి చదివితే మీరూ రాముడు సీతకు విమిశ్రావలని అంటారో లేదో చూస్తాం.

రంగనాథ-కంబరామాయణాలు

గోప బుద్ధారెడ్డి దేశీ భండమైన ద్వంద్వంలో తెనగు పలుకు బడులలో రంగనాథ రామాయణం పేరిట రామకథ చెప్పినాడు కంబుడు తమిళంలో పాటలుగా తమిళతత్వ ప్రతీకగా వ్రాసినాడు. ఇద్దరూ రాముని దేవుడు చేసినారు. హిందీ తులసిదాసు ఈ ఇద్దరికీ సమ ఉద్ది. ఇద్దరూ తమ తమ నాగరకతను, స్థానికాభి రుచులను జాతీయ తత్వాలను దూర్చినారు. ఈ రెంటి తులనాత్మక చరిత్ర ఈ గ్రంథంలో చాలా పొంపుగా ఉంపుగా ఉన్నది. ఇద్దరూ ఎన్ ఎన్ కల్పించినారు. కంబుడు రావణునివేత సీతను తాకనీయడు; ఈ రావణుడు పంస్కారి సంగీత పీయుడు. వీణ ఈయన ధ్వజవిహ్వం కంబుని రామాదులు శాసనాలు.

ఇకరెడ్డి. తెనుగునాట ఇప్పుడు వ్యాపించియున్న జానపద గేయాల వన్నిటికీ మూలరస్మివు కల్పించినాడు లేదా, దేశవ్యాప్తంగా ప్రచారం ఉండిన గామీణ కథలను గంభీరం చేసినాడు అని అన్నా అనవచ్చు. అరాత్మికములుగా పారికథాలోమ పుక్కిటి పురాణాలలోను వినబడే వివేకతపు వింతకథలే ఇందు చెప్పబడియున్నవి. ఉడులభక్తి ఊర్మిళనిద్ర-సులోచనవత్సంతము - కాంచనమిథ్య తబరి ఎంగిలి పండను స్వకము-లక్ష్మణుని నవ్వు మొదలైనవి రంగనాథలో ప్రత్యేకాలు.

ఇప్పుడు ఎవరూ లోకపు అరాత్మిక వివి తగాథలు క్కడెక్కడ ని యే రామాయణాలలో ఉన్నవో అన్నీ చెప్తూమీది నిరి పుస్తకంలో కుప్పల బోసి ఉన్నాడు. వరుసబేటి ఎతి కాండాన్ని చర్చించుకున్నాడు.

చదివి ఆనందించవలసినదే, వాయసు అలవకాదు. బుద్ధారెడ్డి కంబుడు చేసిన పాత చి తికరణాలు కళాపూర్ణాలు. ఈ రెండు రామాయణాల ఈ తులనాత్మక చర్చ అనందదాయకమేగాక, జ్ఞానాభి వృద్ధికి తోడ్పడుచున్నది. ఈ గ్రంథంలో వివిధ భాషలలోని రామ కథలు అనుసరించబడియున్నవి-ఆసక్తిని గూరుస్తున్నవి-చదవండి.

2. దాక్షిణాత్య సాహిత్యములు-దేశీ

ఇక రెండవ శీర్షిక :-

ఇది రచయిత వ్యాకరణాత్మ ప్రదీపకము. నాలుగు దానిడ భాషలందు భండారీతూను పోల్చి చెప్పి పండితులకు విద్యార్థులకు ఎంతో ఉపయోగకారిగా వ్రాసినాడు. మార్గ అంటే-భావ భావ

మొదలగు సమస్త విషయాలలో సంస్కృత ప్రతిరూపమైనదవి; దేశీ అంటే-దీనికి భిన్నంగా, ప్రాతిమ్యపు అచ్చపు దేశీభాష భావం నాగరతలు గలిగినదని బాగా ఊహించినాడు దేశీలో నిబద్ధి అబద్ధ రెండువిధాలు. ఎంతాళి అమకోకంపే నాలుసరుకు అందాం జాను ఎదానికి గూడ స్యదేశీ అవే అర్థం ఇప్పుడం ఆమోదకరమే.

త మి శ ం

వివిధ భాషా భండస్థలను వివరిస్తూ, తమిళభాష కీసు శకారందానికే పూర్వీకానం చెందినది అని చెప్పినారు. ఈ కాలం లోనే తిరుమళ్ళునర్ తరుకురన్. శలంగ్ అదిగన్ శివప్రదీకారం (మంజీరగాథ) మణిమేఖలె మొదలైన మహాకావ్యాలు సృష్టించబడి నవి. వీటిపేర్లు ఇతివృత్తము భండము భాష భావాలు కవి సమ యాలు అన్నీ స్థానికాలే గాకుండా స్వతంత్రాలు; ఇవి సంస్కృతపు సాయికలై లెక్కడా ముందుకు సాగినవి తమిళ వ్యాకరణమే తొలి కన్నీయం. శ్రీ. పూ మూషవ శతాబ్దంలోనే పుట్టి పెరిగ్గేవాడు సంజ్ఞాళకు అంబవేరే, బెట్టినది పాణిని సంస్కృత వ్యాకరణం తర్వాత దానిడ భాషలకు ఇదే పథకం వ్యాకరణం కావచ్చు. ఈ దానిడ మహావాక్యము ప్రపంచంలో కంబుని రామాయణం మొదటి సంస్కృత అనువాదం కావచ్చు. అట్లా తమిళం దేశీగానే పుట్టి పెరిగినది. తమిళానికి బోధ జైన పాబ్యం ఎక్కువ.

క న్న డ ము

కన్య భాషావికాసం తెనుగుకంటే ముందే ప్రారంభమై వది. దేశీ పద్ధతులు భండముల రూపొందినా అంతా సంస్కృతానుసారం గానే సాగింది.

తె ను గు

తెనుగుగూడా ఎక్కువగా సంస్కృతీకరించబడినా, కందం సీసం రిగడ తరువోజ నిలబోటి దేశీభాషలు వెలసినవి అటవెలదిన వేమన బాగా అడించి ముందుకు దెచ్చినాడు ద్వంద్వ తెనుగు సొంతం అయినా తెనుగు భాషావికాసం 11వ శ.లో నన్నయలో సంస్కృత మార్గాన ప్రారంభమై నది. రేనాటి దవంజయ చోళుని రెవ శ. శాసనము; 9 శ. లో కందుకూరు పండంగని తెనుగు పద్యాల శాసనం 10 శ. లో బెజవాడ గుణక విజయాదిత్యుని పద్యశాసనం దేశీరూపాన్ని కలిగిఉండినా, కన్నదానికి ఎంతో వెనుక తేనుగు వికాసం నొందినది.

మ శ యా శ ం

మళయాళం తమిళానికి రూపాంతరంగా చాలాకాలంఉండి సామాజ్యంనుండి విడిబడిన చిన్నరాజ్యంవలె స్వతంత్రమై వది. (బెంగళి పలుకుబడినుండి అసమీ బయలు బడినట్లు) సంస్కృత భాషా పభావం ఇంత ఎక్కువగా గలిగిన దాక్షిణాత్యభాష ఇంకోకటి లేదు. దేశీ ఇక్కడ ఉండి లేనట్లు ఉన్నవి చెరిగిగంగా సంస్కృతము మళయాళం కలిసిన మణిప్రవాళ భాష (రత్నాలు-పగడాలు) అనే పద్యరూపం ఈ భాషకు ఒక ప్రత్యేకత.

ఇట్లా నాగయ్య విషయ పూర్ణంగా సమగ్రంగా చర్చించి

క్రింది సిద్ధాంతాల నేకొత్తైనాడు :- దక్షిణాది భాషలన్నిటిలో ఒక సామ్యమున్నది (ఇది కాలేడ్ వెల్ కనిపెట్టిన కీలుకు) ఈ నాలుగు భాషలలో మొదట దేశి వంధాన సాహిత్యం బాగాఉండి కమేణా మార్కు చోటిచ్చి నెదొలిగినది. మొదట దేశి జానురంజకం గళిండి, సంస్కృతపు నెలకుబడివల్ల మారి రెండూ ఆదరింపబడుతూనే వచ్చినవి. తమ పత్యేకతను - భాషలో భంగములో నిలుపుకోవాలని ఈ నాలుగు భాషలు ఇంకనూ నియత్నిస్తూనేఉన్నవి. కాని, దేశి తమిళమునందే నిండుకొని ఉన్నది తమరు. మాయాళములో సంస్కృతభాష వధావం ఎక్కువగా కనబడుతున్నది. ఎప్పుడు మరే ఈ భాషలలో దేశియత ఎక్కువగుతున్నది.

ఈ శాస్త్ర విద్యా సవణం బరువైన విషయాలను చెప్పినా, చదివేవారిని ఆకర్షిస్తున్నది.

3. యక్షగానములు -

ద్రావిడ నృత్యరీతులు

ఈ ప్రక్రియ ఈ నాలుగు ప్రాంతాలలో పుట్టి పెరిగి శాఖాన శాఖల్లో తమ పత్యేకతను నిలుపుకొని రాజీమున్నవి. యక్షగానముని సంస్కృతవాచం తగిలించు కొనిఉన్నా ఈ "జక్కులపాట" నీనలైన దక్షిణాత్య గ్రామీణ గానపుత్ర నృత్యాత్మకమైన వినోదక్రీడ. కవి సాహిత్య శ్రీనాథుడే భీమేశ్వర పురాణంలో ఈ నామకరణం చేసినట్లున్నది. ఇటువంటివాటికి ఈయన మొనగాడు. 'రాయబారం' అనే పారశీకపదాన్ని తెనుగులోకిదింది 'కాగితం' అనే పదాన్ని సృష్టించి నట్లున్నది. భీమేశ్వర పురాణాన్ని కుద్దదేశి చేసినాడు. కంబుడు నెరయూనదిని కావేరినేస్తే, ఈయన ఉత్తరహిందూదేశ దేవతలనంతా గోదావరి తీరానికి దెచ్చినాడు. ఈ ప్రత్యేక వినోదభాణి దక్షిణ సంస్కృతికి అవతంసము. దీని మొదటి పేరు కొరవంజి; కొరవ లంటే ఎరుకలవారు. యక్షగానము-నీచిభాగవతము (బోగతము) - నీచినాటకము - కొయ్యబొమ్మలాట - తోలుబొమ్మలాట-జంగంకథ-బుర్రకత-వారికథ-పురాణకథనము (కాలక్షేపం) మొదలైనవి, ఈ అరటి పాదంలో పుట్టిన పిల్లలు. గుడ్డలు లేక, జక్కులు తెనుగు జాతులు; జక్కు-చిక్కు-అక్కు పర్యాయ పదాలు.

ఇవి ఆంధ్రలో 9 వ శ. నుండి ప్రచారంలోఉన్నవి. పాల్కుర్కి సోమనాథుడు (1160-1240) తన దేశి కవితలో ఈ దేశి రీతులను వర్ణించి, పీటి భేదాలను-బయలు-దొమ్మలాట-తోలుబొమ్మలాట-వెడ్డంగము చిలు-దాసరి చిందులు గంటలు-కేళికలు అని పేర్లు చెపుతున్నాడు ఇవి పరస్పర పోష్య పోషక భావంతో పెరిగినవి.

ఆంధ్ర కర్ణాటకములలో ఒకే కాలంలో ఇవి వ్యాపించినవి. ఉభయభాషలలో అనేక గంధాలు (నీచినాటకాలు), ఇప్పుడు వాట కాలనలె వెలువడినవి. తంజావూరు నాయక రాజులు ఈ కళను పోషించినారు. విజయరాఘవుడు, తర్వాత రాజ్యానికి వచ్చిన మహా శాస్త్ర కావోజిరాజు వ్యయంగా తెనుగులో అనేక యక్షగానాలు వాసి ప్రయోగించబడినారు. కమేణా యక్షగానాలు నీచిభాగవతాలైపోయి నవి.ఇట్లు తెలంగాణారాయలసీమలోగూడఇవి ప్రచారంలోకి బాగావచ్చినవి.

త్యాగరాజు, నారాయణశిర్దులు, మేలతూరు వెంకటరామ శాస్త్రి యక్షగానాని వాసినారు.

ప్రాచీన చిత్ర భాష

వేదం వెంకటరాయశాస్త్రి, గురజాడ అప్పారావు నాటకాలలో ప్రాచీన చిత్ర భాషను (సవేశ పెట్టినారు శాస్త్రికి సంస్కృత నాటకాల నిలుకుబడి కుదిరినది. కాని తంజావూరు శాహాజి రాజు (1684-1712) వాసిన యక్షగానాలలో ప్రాచీన చిత్ర భాషను సవేశ పెట్టినాడు. హాస్యానికి, కటిక వానిని వాని యానను ఉపయోగించినాడు. తెనుగుకుని అయిన ఈ మహారాష్ట్రాజు, సంస్కృత నాటకాలలో సలె యక్షగానాలలో అంకభాషన చేసినాడు.

తెనుగు యక్షగానం ప్రాచీనమైనది

కన్యకంలో 17వ శతాబ్దంలోనే యక్షగానాలు ప్రారంభమైనవి. ఇంతకుముందే తెనుగులోను, రెండవదిగా తమిళంలోను రూపొందినవి; మూడవదే కన్నడం, అస్సామి అంకియనాట్, బెంగాలు జాతా నాటకము, మహారాష్ట్ర తమిషి ఇట్టివే. తమిళంలో దీనిని తెరిక్కుట అన్నారు; ఇందు హాస్యగాడిని కోమలి అన్నారు. ఆంధ్ర దేశంలో నీచినాటకాలు ఆడేవారిని మేళము; స్త్రీవేషిని భామ అంటారు. మలబారు కథకలి పీటి స్థానిక రూపాంతరమే.

కొయ్యబొమ్మల మన జంగలు ఆడించేవారు; తోలుబొమ్మలు ఆడించేవారు; తోలుబొమ్మలు (ఆం) మహారాష్ట్ర సామ్య. తోలు బొమ్మలు తెనుగు జానదులకు ప్రధాన వినోదంగా ఉడినది ఇది ఇండోనేషియా, ఇండోనేషియా గూడ ఎగ బాకినది. ఇందలి హాస్యానికి, బంగారక్క జల్లుపోల గడు కేతిగడు పుట్ల సానరా.

యీ నీచినాటకాల తర్వాత వారికథ సవలకు భక్త్యోదేశము నకు మహాప్రక్రియ అయినది. ఈభాగవతాలు దక్షిణ దేశాల అప్పటి లోను గెడు. మహారాష్ట్రంలో అభంగలు భక్తిగనగుళికలు.

కర్ణాటక నిర్వచనం

"ఎవరెమన్న నాకేమి కొదుక? విజము నాదు భాష కర్ణాట భాష" అని శ్రీనాథుడు గర్జించినది మొదలు, ఈ కర్ణాట శబ్దానికి అర్థాలు వేరువేరుగానే చెప్పుతూ వస్తున్నారు. సాతవాహన పండితులు చరిత్ర పొందెరుగక, చెవికి ఇంపినదని, స్వరేగదేశముని చెప్పిపోగ నారు. కర్ణ (కాతకర్ణ)నాడు కర్ణాకముని చరిత్రవాదులు అన్నారు. ఈ ప్రదేశం కృష్ణకు దక్షిణ భాగంగానే వీరు విర్ణయించినారు. ఈ గ్రంథం ఈ విషయంలో ఒక గట్టి వెంగలిని బయడ బెట్టుతున్నది: కన్నడ భూవతి నృపతుంగుడు (1814-1817) కవి రాజ మార్గమన్న తన గ్రంథంలో కావేరి గోదావరల మధ్యమన్న దేశమే కర్ణాటము-అని బాగా వొక్కి చెపుతున్నాడు. కర్ణాట పంగీత మంటే సరిపోయ్యే అన్యయం ఇదేగదా!

ఈ వ్యాసమంతా, నాగయ్య వంటకంలో ఒక మెతుకు ఎత్తి చూపడమే, నిండు విడుకు పున కమంతా చదువండి

[- పుస్తక వివరం: డెమి; పొటలు 270; వెల 20 రు. సతులకు జి. లక్ష్మమ్మ, 18 1 699, భవానీవగ్, తిరువెలి; ఇంగరే బుక్సు, వెల్లూరు 4]

కందుకూరు తాలూకా కవిపండితులు

శ్రీ వికాశ శేషాచార్యులు

ఏ కార్యమునైనను తగురీతిగ విభాగించుకొని చేసినచో నది సుకరముగ కొనసాగెను అట్లే కవిపండితులయొక్క విషయమును వ్రాయునెంచినచో నేదోయొకవిధముగ విభాగించుకొని వ్రాయుచో సులభముగను (కొంతవరకు) సాకల్యముగను నెఱవేరనవశముకలదు. అయితే ఆవిభాగము దేశమును బట్టియూ, కాలమునుబట్టియూ, కులమునుబట్టియూ అని యోచన కలుగును. కులమునుబట్టి చేయు విభాగము కేవలము సక్షిపాత బహుళముగ నుండును. ఆ దేశకాలములనుబట్టి చేయు విభాగముకూడా వివాద గన్తమై యే యుండును. అయినను ఏమర్చక వతంసముల అభి పాయములే ఇట్టి కార్యముల యందు ఆశ్రయజీయములు.

మా మి తులైన శ్రీయుతులు అష్టావధాని శ్రీ రేపూరి అనంత వన్నాభారావు యం. ఏ. గారు (పూర్వము కందుకూరు ప్రభుత్వ కళాశాలాంధ్ర శాఖాధ్యక్షులు నేడు కడప ఆకాశవాణి నిలయం (పాఠశాలవర్గ) "కందుకూరు మండల సాహిత్య చైతన్యం"లో "ప్రకాశుణ్ణి కందుకూరు మండలం ప్రాచీన కాలంనుంచి సాహిత్య రంగంలో ప్రథమస్థానం పొందివుంది" అనినమాట ప్రత్యక్షర సత్యము. ఈ తాలూకాలో పుట్టి శాస్త్ర సాహిత్యరంగములలో వినలేని కృషిచేసి కీర్తిశేఖరియైన కొండల ప్రముఖులను గ్రామముల వారిగా నీ వ్యాసమునందుఁ జేర్చుచున్నాను.

1. గుడ్లూరు గ్రామములో

1. 14వ శతాబ్ది మధ్యభాగమునందు ఎట్టా వగడ.

భారతములో నారణ్య పర్యవేషమును, భారతమునకు చేపమైన హరివంశమునుఁ దెలిసింది ఆంధ్రభాషలో మహాభారతమునకు నమ్రగ గానము చేసిన మునుఁ డీతఁడు. మఱియు నానెగొ పురాణమును, రామ యణమును రచించిన కవిచంద్రుఁడు. ఈతని రామా యణమును వ్రాసినది. ఈయన నన్నయ అక్కాకు దిటుగా గారి భారతశేషములను పూరించి వారికి మూడవవాడై ప్రసంగములో బహు విష్ణురు దులు త్రిమూర్తులన్నట్లు ఆంధ్రభాషా ప్రసంగములో నీ మువ్వరు కవి తయము వారిని ప్రఖ్యాతికే గౌరవమొనాడు. ఈతఁడు నృసింహపురాణములోఁ జూపిన ప్రబంధోచిత వర్ణనల కాశలముచేత ప్రబంధరసభోజ్యులఁజేసి ఖ్యాతిగాంచెను. ఈ యెట్టవార్యుఁడు తన కవితా చతురీసుముచేత ప్రాయ నేమారెడ్డి అస్థానకవియై అద్దంకి చేరుకొనెను.

2. గుడ్లూరు గ్రామములోనే మఱియొక కవి 16వ శతాబ్ది పూర్వార్థములో వెన్నెలకంటి సూరనార్యుఁడు-

చతుర్విధ కవితా చాతుర్వధుర్యుడైన ఈ కవికుంజరుఁడు మహాపురాణములలో మూడవదియైన విష్ణుపురాణము వాంఛిక రించెను. ఇందు అప్పడు సంస్కృత భాషలో చెప్పబడిన నివిధ ద్విపములు వాటిలోని వివిధ దేశములు నదీ పర్వత నట్టకాదులు మానవుల జాతిభేదములు మున్ముగ్యుగల భూగోళ విషయములన్నియు నిందు బహుచక్కగ వివరింపబడి యున్నవి. ఈ సూరన ఆ సాధన యుండేయైన రాఘవరెడ్డి అను రెడ్డి ప్రభునయొక్క అస్థానకవి తన విష్ణుపురాణమును ఈ రాఘవరెడ్డికి అంకితముఁ గావించెను

ఈ సూరనార్యుఁడు చేసిన గుడ్లూరు వర్ణనము -

గౌరీ నమేతుడై గరిమలో నేవీట
నే పారు నీలకంఠేశ్వరుండు
వారాళి కన్యలో వర్తించు నేవీట
గిరిభేదినుతుడైన కేశవుండు
యోగిని నమీతుడై యొప్పారు నేవీట
బసిడి పోలెరమ్మ భిక్షుని కొమ్మ
పావనివాళిమై ప్రవహించు నేవీట
మన్నేలు మిన్నేటి మారటగుచు

కుంజరములు వేలు కొలువంగ నేవీట
గొడుగు చక్రవర్తి పుడమియేరే
నట్టి రాజధానియై యొప్పు గుడ్లూరి
నొనర నేలుచుండి యొక్కనాడు.
ఈ సూరనకు నాల్గవ తరము మనుమఁడు

3. వెన్నెలకంటి వేంకటాచలము.

ఈయన కృష్ణ విలాసమును కావ్యమును రచించెను.

ఈతని వంశస్థుడేయైన

4. జన్నమంత్రి.-

భక్తిరస భరితముగ మృదుమధురమైన దేవకీనందన శతకమును నిర్మించెను. ఇతఁడు సంస్కృత భాషలో కూడా కవి. ఆ భాషలో కవిరాక్షసుఁడని చెప్పబడువాఁ డీతఁడు. ఈ నేడుకు డేరకీ నందన శతకములో కూడా వాడుకొని యున్నాఁడు. "కవిరక్ష శ్రేష్ఠుఁ డుత్సాహియై" అని కొంచెము మారుతూ, ఇతఁడు రచించిన కవి రాక్షసీయమును సంస్కృత కావ్యము సవ్యాఖ్యానాంధ్ర టీకాభాత్యరముగ నలు సర్వాయములు ముద్రణమునొంది చాల ప్రసిద్ధి నొందినది.

ఈ యూరివాడో కాడో కాని ఈ సంశయవాదే అయిన

౧. ఇక్కడ మంత్రస్వరంబియుండైన సద్దమంత్ర కంకితముగ వికమార్క దర్శితము లచింబినాడు.

2. తెట్టగాముములో

1. హాద్య, శిలపాత్ర :- అను సోదరులు ను పసిద్దులు.
 2. దత్తపాత్ర :- పిరు పాత్ర, వింస్త్వాదాధిపతు
 తన నేతెంక, విభువు
 యా, శిక్షలు. పిరు వికబింబిన
 గంధము లెవియు గనరావు.

కారి వేంకట వేంకటగిరి సంస్థానాధిపతి యిచ్చిన దుర్జుటము
లెన సమస్తము పూర్తిచిన పద్మములు జగద్విదితములు. ఈ
వేంకట అదినవాంధ్ర కవితాపితామహ బిరుదశాలి, ఈతంధు వేంకట
గిరి ప్రభువుల సమక్షములో నాకాపుగం జెప్పిన తెల్పు గ్రామ
పర సముక

తెట్టు కుమార కృష్ణ జగభీమనందన రాజ్యలక్ష్మికేం
బటు, ధరాంగనామణికి బావలు బొట్టు, రిపూరగళి వా
కట్టు, సముజ్జ్వల ద్వ్యుతికిగట్టు, బుధాళికి నేల్పుజెట్టు, నా
గిట్టు ల కున్గిపటు పు మదీయ నివాసము యాచభాపణ్ణి॥

3. చిత్రగుంట గ్రామములో

1485 పాఠమున

1. పిల్లలకు ఆ విధవిక భద్రమేదు :-

ఈయనది బి.టెక్నికల్ గ్రాడ్యుయేటకు

ప్రథమ కవతరస మణియై న బ్రిటగుంట

దానకరిండుగ నవతారమే నవాడు

భై రవస్యామి దుకల సంపదల నొనగె

మనుకు చిల్లిర వెన్నయామాత్యవరుః॥

అని బిటగుంటలోనుండు ధైరవస్వామి తన కృతిపతిని యేబుగఁగఱఁపని చెప్పటయే చాలును. ఈయన నివాసమైన బిటగుంట కందుకూరు తాలూకాలో కలికివారు దాపుననున్న బిటగుంట కాని నేంకటేశ్వరరామమువద్ద నుండు కొండబిటగుంటకాదు. ధైరవధి గుడి కలికివారు బిటగుంటలోనే యున్నది కనుక.

ఈ పినిపిడిన బహు ప్రబంధ నిర్మాత, వాటితో శృంగార
కాకుంఠలము, జైమిని భారతము, ² సునువంశ పురాణములు
ముద్రితములు. నవరస దర్పణము, వారదీయుఁడు, మాఘమావో
త్సవము, మాజిబొమ్మరసారము, అను గ్రంథములు నున్న రచించినట్లు
కాకుంఠల గ్రంథావధారితములట్టి తెలియుచున్నది. పిటితో శృంగార
కాకుంఠలము తన నివాసమైన బి.ట.గుంట కనకబొరముననున్న

సోమరాజుపల్లి వాస్తవ్యుడైన చిల్లర వెన్నమంత్రి కంకితమొక గేను.
ఆ కౌరవమున సోమరాజుపల్లెను సుదీర్ఘముగ వర్ణించినాఁడు. ఆ
వద్యము -

అనభాబ్ధి నేల హేలాకాంచియగు నాంధ్ర

ధరణిమండలికి ముత్యాలజల్లి

సమగ్రామసార్వ రాజన్య రాజశ్రీకి

చెంపు మీదనే జగజురువు వెల్లి,

దాతలు సముదంచిత (వసూనములుగ)

కామితార్థము లిచ్చు కల్పవల్లి

అణువదినాల్ని విద్యలకు నవ్వార్య ఘర

టా వధంబే న పట్టణమతలి

పంటనూ, కౌను బమ్మలకుం బ

కదన జయలక్ష్మి, తొలునూబ

విప్రుల ముజగర దరిత విమల

రాజీ హుయిలి దరశోనురాజ్ :

१३३३

ఈ తని జైమిని భారతము సంస్కృత జైమిని భారతమునకు సంపూర్ణమున వాదముకాదు; సంస్కృత జైమిని భారతములోని అశ్వమేధ వర్ణమునకు మాత్రమే అంగీకరించెను. సంస్కృత జైమిని భారతములో గూడా అశ్వమేధ వర్ణ మొక్కటియే చాలకాలమునాడు బొంబాయిలో ముద్రితమైనది. ఈ తని రచించిన మనుచంశ్చరాణము మద్రాసులో 1898వ సంవత్సరములో అనగా నిఘటిక 77 (దెబ్బదియేడు) యేండ్ల నాడు అచ్చు పెను అచ్చటి యా గ్రంథములు బయోభస్యము వివరివద నులక భాషా సేవక లోకములో నిర్మల వర్ణము నొందినది.

ఈ బిల్లుగుంట గ్రామమునందే పట్టణముగ్గురు కవులు.
ఈ పీఠవిరట్టదుని

- [illegible]

4. కందుకూరు గ్రామములో

1. కందుకూరు ర్యు దకవి -

ఈయన కృష్ణదేవరాయల ఆస్థానమందలి శిష్యుడిగఱములలో నొకఁడని కొన్ని చాటుపద్యముల ఆధారముతో చారిత్రకులు నెప్పెదరు. పుల్కిభరామండనకు గోలుకొండనవాబు 1558 లో రుద్రకవికి చింతలపాలెము అను గ్రామమును లగభారముగ దానముఁ జేసెనట. అందుకు కీ. శ్రీ. శ్రీ నేలూరు (పభాకర శాస్త్రులవారు ప్రకటించిన ఒక తామ్రశాసనమునందలి యీ శ్రినిధిశ్లోకమును మామిత్రులు పూర్వోక్తులైన శ్రీ అనంతవద్దనాభరావుగారు “కందు కూరు మండల సాహిత్య చైతన్యము” అను వ్యాసములో సుదహరించి నారు. ఆ శ్లోకము—

శో॥ అద్యా-నీతి చతుశ్శరాధిక సహస్రం (1480) వై శాబ్దాగరాః

అస్సీన్ శ్రీ యుత్యరే జయతిదా మాసేన మామే తథా!
పంచమ్యం శ్రీధ్యమతిం త్రిణీ జనదం రు దన్య విద్యత్యనే!
శ్రీత్యా శ్రీ ఇథరామ భూవతి రదాత్ క్షోణీధరాఖండలః

ఈకవి నిరంకుశోపాఖ్యానము అను పద్యకావ్యమును, సుగ్రీవ విజయము అను యక్షగానమును, జనార్దనాష్టకము, జనార్దన పంచరత్నములు అను గ్రంథములను రచించెను. “బలవదరీ దరీ కువార భాస్వదరీయ దరీదరీ వారీ!” అను సుదీర్ఘ మకుటముతో నొక శతకమునును రచించెనని చెప్పెదరు

కందుకూరులోనే మఱియొక పండితుడు

2. కవివాదిభేరుండ నృసింహ యజ్ఞ కుమారుడు ఈశ్వర భట్టు.

స్తూతి మాక్తమాల అను గ్రంథమునకు “తత్వ ప్రకాశిక” అను వ్యాఖ్యానమును రచించెనని ఒక చరిత్రలో కానవచ్చుచున్నది.

5. వైడిపాడు గ్రామములో

1. పైడిపాటి నృసింహకవి.

ఈయన చెంచులక్ష్మి కథలో లక్ష్మీనృసింహ విలాసమనెడు మూడు ఆశ్వాసములుగల శృంగార కావ్యమును, రామచంద్రశతకము, మన్నూరు కృష్ణ శతకము అను గ్రంథములను రచించెను.

ఈ నృసింహకవి భద్రాచల రామాలయమును రామదాసుగారు దర్శించినట్లు పోలూరు గ్రామములోని మన్నూరు కృష్ణాలయము నుద్దేశించిన భక్తవర్యుడు. మన్నూరు కృష్ణ శతకమును ఈ స్వామికేయంతిత మొనర్చెను,

2. ఆంధ్రనామ సంగ్రహమనెడు పద్యరూప నిఘంటువు రచించిన మఱియొక నృసింహకవియు నీతని వంశస్థుడే.

6. చిత్రకవారి పాలెములో

1. చిత్రకవి సింగరాచార్యుడు:-

19వ శతాబ్ది ప్రథమ పాదమునకుఁ జెందిన యీయనయే బిల్లాణీయ రచయితలలో న్నగేనరుడు. సంస్కృత భాషలో ౧౮౦ శ్లోకములుగల బిల్లాణీయమును ఈయన మనోహరముగ వర్ణనములు సంభాషణలు పెంచి ఆంధ్రములో సుమారు ౪౦౦ (చాలుగు వందల) పద్యములలో నీ కథను నిర్మించినాడు. రెండవది చిత్రరత్నాకరము. ఈ రెండు గ్రంథములు ముద్రితములు. మూడవది రామర వాసుదేయము అను ద్వ్యర్థిశ్లేష ప్రబంధము. సింగర రువార్యుని రామర పాదవియమునకు దీర్చిన ఈ ద్వ్యర్థికావ్య వతింపము ముద్రితమై ప్రాచ్యలిఖిత గంధాలయములో రాణివాసము నుండి వెలికివచ్చి ఎన్నడు సూర్యలోకభాగ్యము నొందగలదో?

వీటిలో బిల్లాణీయము పండిపెద్ది కృష్ణస్వామి రచితముగా

ముద్రితమైనది. అది విమర్శకుల విమర్శనలముగా చిత్రకవి సింగరాచార్య విరచితము అని సత్య విషయము బయలుపడినది. ఆశ్వాసాది యందలి పీఠికా పద్యములలో పండిపెద్ది కృష్ణస్వామి- సింగరాచార్యుని పుత్రుడు నరసింహాచార్యుని సహాయముపొంది అది తాను రచించినట్లు చెప్పియున్నను ప్రథమాశ్వాసాంతమునందలి చక్రబంధము విష్ణుచక్రము మదిరి ఆవ్యాయమును ఖండించి నత్తమును నిలిపినది. కాగా పండిపెద్ది కృష్ణ స్వామి నరసింహాచార్యుల సహాయముతో బిల్లాణీయమునందు తాను రచించినది సింగరాచార్యుని పీఠికాపద్యములను తొలగించి వాటివోట పదిపద్యములు మాత్రమే.

3 చిత్రరత్నాకరము చాలా కాలమునాడు ముద్రితమైనను ఇప్పుడది యెచ్చటను కానవచ్చుటలేదు.

చిత్రకవివారి పాలెము గ్రామమునందే మఱియొక కవి.

2. చిత్రకవి నరసింహాచార్యులు:-

ఈతఁడు పై సింగరాచార్యుల కుమారుడు. బిల్లాణీయము వందలి పీఠికా పద్యములలో-

చిత్రకవి వంశదుగ్ధాబ్ధి శీతభానుః
డనునమానోక్తి శ్రీ సింగరాచార్య మానుః
డమిత కవితా విశేషజ్ఞా డవగ వెలయు
నారసింహాచార్యకవి వచ్చి నన్ను మెచ్చి.

అను పద్యమువలన నీయనయు కవియని తెలియుచున్నది. బిల్లాణీయము మొదటనుండు తండ్రిపద్యములఁ దొలగించి ఈయన వ్రాసిన పద్యముల నరలినిబట్టి ఈ నరసింహాచార్యుడు చక్కని కవిగా నున్నాడు. నరసింహాచార్యుడు అమిత కవితా విశేషజ్ఞాడు. కనుకనే కొంతకాలమునకైవసు సత్యము బయలుపడవలెనను నదుద్దేశముతోఁ గావలయును? చక్రబంధ పద్యమును తీసివేయకనే గ్రంథమును పండిపెద్ది కృష్ణస్వామికి ఇచ్చివేసినాడు. చక్రబంధ రహస్యము తెలిసినంతలు కవిగాని పండిపెద్ది కృష్ణస్వామి కీర్తిప్రతిష్ఠల నాశించి శాశ్వతమైన అవకీర్తికే బాతుమై పోయినాడు.

7. కలికివాయి గ్రామములో

1. కళత్పూరు విక్రమ రాఘవాచార్యులవారు:-

జన్మస్థలమునుబట్టి వీరిని కళత్పూరు రాఘవాచార్యులవారనెదరు. వీరి జననము 1844. పరమ పదము 1893 సం॥రము. వీరు చతుర్వేద షడంగవేత్తలు, కనుక షడంగ వేదవిదః అని కాశీ పండితులనుండి బిరుదమును పొందినారు. కాళహస్తి సంస్థాన పండితులు. పంచాంగ రచనకు పూర్వగణితములకంటెను సులభమైన గణితమును కనిపెట్టిన ప్రతిభాకాలులు వీరు. రైళ్ళు రోడ్లు రూపాయలు మున్నగు నవీన యంత్రములపై వర్ణనలకు వీరే ఆదికవులు. వివిధ శాస్త్రములయందు 49 గ్రంథముల రచించినవారు వీరు. అవి-వేదప్రామాణ్యం, శిక్షాభాష్యం, గ్రహదర్శన, ధర్మవిధియం, అంధదేశ భాషాసహాయమునందలి మొరలైనవి సంస్కృత రచనలు. కాళహస్తిపుర శతకము. ప్రపన్న వేంకటేశ్వరశతకము, వేమాలమ్మ శత

కమ, కృష్ణ లీలా శరంగంధటిక. లీలానత్యంధటిక మొదలైనవి ఆంధ్రగ్రంథములు. శ్రీ వేంకటగిరి రాజాస్థానమునందు వేదప్రామాణ్యమును నిలబెట్టిన మహావిద్వాంసులు వీరు. పలు యజ్ఞములలో పరిస్కృతై యగపూజల నొందిన ఆచార్యులు వీరు.

వీరు విక్రాల పంశములోఁ బుట్టిన పండిత పరంపరలో గెరిన వారు.

2. విక్రాల రామనంద్రాచార్యులవారు ¹ -

వీరు పై రామనంద్రాచార్యులవారి కుమారులు. వీరి జననము 1909. పరమపదము 1932 సం॥రము. వీరు అష్టాదశ విద్యలలోను అపారమైన పాండిత్య ప్రతిభలు గలవారు. విద్యారణ్య పంచానన విద్యావాచస్పతి కళానిధి తిరుదాంచితులు. కావలి తాలూకాలోని ముత్యాలపాటి సంస్థానమునం దాస్థాన పండితులు. పలు రాజసంస్థానములలో పూర్వసంభావనలతో సమ్మానితులైనవారు. యాగశాలల యందు, వ్యాయాసానములయందును వైదికులలోను, లోకీకులలోను గొప్ప పేరుపొందిన నర్మలముఖ ప్రతిభావంతులు. సమస్త భారత దేశమును పలుమరు పర్యటించి పండితులలోను, అధికారులలోను, దేశోద్ధారకులలోను గొప్ప కీర్తి గౌరవముల నార్జించినవారు. అప్పటి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమునందు అనేకములైన గౌరవ పదవుల నిర్వహించిన వారు. అనేక శాస్త్రములలో విద్వాంసులకు సైతముకలిగియుండు భ్రమలను తొలగించి ప్రప్రమాణముగ సిద్ధాంతముల నుపన్యసించి గ్రంథముల రచించినవారు. శాస్త్రమును బోధించుటలోను, రచించుటలోను క్రొత్త పద్ధతిని కనుగొని నూతన విధములనురచన ప్రారంభించినవారు. 1300 (పదమూడు) వందల యేండ్లకు నింగ్లీషులో పంచాంగములను (ఇండియన్ ఎఫ్ మిరీన్స్) విరచించినవారు. వైదికము, జ్యోతిషము, గణితము, వేదాంతము, ధర్మశాస్త్రము, ముగ్గుశాస్త్రములలో 89 గ్రంథములను విరచించి సంస్కృతాంధ్ర భాషా భారతికి అపార పేరు గావించినవారు. అవి-వేదాధ్యయన సంప్రదాయః, మానాంతర బోధః, సంఖ్యాను శాసనం, జ్యోతిర్మతా నిర్ణయః, ధర్మనిర్ణయ టిప్పణి మొదలైనవి సంస్కృత రచనలు. ⁴ భీష్మవివాహ నిరూపణము, మాననిర్ణయము, వేదాంతము జడ్జిమెంట్. చాలినద విచారము, వానరజాతి నిరూపణము, మాహాత్య సంగ్రహము, వివాహ విధి, స్నానవిధి మున్నగువి ఆంధ్రగ్రంథములు.

వీరు విక్రాల పంశములోఁ బుట్టిన పండిత పరంపరలో గెరిన వారు.

3. విక్రాల రామనంద్రాచార్యులవారు.

వీరి జననము 1909 సం॥రము. పరమ పదము 1969 సం॥ వీరు పై రామనంద్రాచార్యులవారి సీమంత. (పథము) పుత్రులు. వేదము వ్యాకరణము గణితము, జ్యోతిషము, సాహిత్యముల యందు తండ్రిగారికి దీటైన పండితులు ⁵ బొంబాయి రాష్ట్రములో ధారాద్వా మున్నగు పట్టణములలో జరుగుచుండిన గొప్ప జ్యోతిర్శాస్త్ర పరిషత్తులలో భూభ్రమణసాధము, భూ-గోళత్యము

మున్నగువి ప్రాచీనాధ్యులే బోధించినవి అని అప్రతిహతముగ రుజువు చేసి పశునలనొందిన మహావిద్యావేకులు వీరు. మఱియు వృక్షసంయోగాదులయందు పాపములయ్యేదలను ఖండించి వాటియభాత్యమును నిరూపించినవారు. వీరి రచనలు-ప్రప్టితత్య ప్రకాశికా. (ఇదిసంస్కృతము). ఆంధ్ర గ్రంథములు - ప్రప్టితత్య ప్రకాశికా వివరణము, సిద్ధాంతభాష్యము, శ్రీపతి జాతకాలంకార వ్యాఖ్యానోదాహరణము, సిద్ధాంత సందేహ సందోహ పరిహారము.

వీరు విక్రాల పంశములోఁ బుట్టిన పండిత పరంపరలో గెరిన వారు.

4. పర్వతాల వేంకటనరసింహాచార్యుల వారు -

వీరు సంస్కృత సాహిత్య - గణితశాస్త్రములలో ముగిసిన పండితులు. అప్పటి ప్రభుత్వోద్యోగులయందు చాల మన్ననల పొందిన వారు. సంస్కృతములో శ్రీధరాచార్య విరచిత బీజగణితమును విస్తృతముగ సోదాహరణముగ వ్యాఖ్యానించిన ధీమంతులు.

5. పర్వతాల రామనంద్రాచార్యులవారు -

వీరు పైవారి కుమారులు. వీరి జననము 1866 పరమ పదము సం॥రము. వేదము, వ్యాకరణము, సాహిత్యము, జ్యోతిషము, ధర్మశాస్త్రములయందు గొప్ప విద్వాంసులు. శతాదిక విద్యార్థి జన విద్యాప్రదాతలయిన ఆచార్యులు. వ్యాకరణ పరిభాషా

భారతి

చందా వివరములు

విజయవాడ రా పోస్టులో

విడి ప్రతి రు. 1-50 -

6 మాసముల చందా రు. 9-00 9-60

సంవత్సర చందా రు. 18-00 19-20

మేనేజరు

భారతి

పదములలో విద్యస్థులలో రంజకములైన అనేక చాటు శిష్యములను, భగవత్ స్తోత్రములను చెప్పిన రచయితలు వీరు.

(కలికివాయలో 1-2-3 అంకెలుగలవారు ఈ వ్యాసకర్తకు వరుసగా తాతగారు, తండ్రిగారు, అన్నగారు. 4-5 అంకెలుగలవారు వరుసగా తండ్రిగారియొక్క మాతామహాలు, వ్యాసకర్తయొక్క మాతామహాలు.)

ఈ వ్యాస రచయితయైన మహాకవి కవితాచతురాని విశాల శిష్యులైన రచించిన కలికివాయ వర్ణనము. స్వయం కావ్యకలాపము వందు

అక్షిప్తధరాంగవారత్న భూషిత పార్శ్వ
కేశవస్యామి ప్రకాశ చణము.
భ్రమరాంబికాయోగభాసి మల్లేశ్వరా
వ్యాయ మహేశ నివేశ భానురంబు,
విద్యాగురు భ్యార వికాల రామచంద్ర
దాదార్య ముఖ విద్యదాశ్రయంబు,
ప్రతిత పూర్వానేక పండిత కవరాజ
విద్యా పదాదార్య విలసితంబు,
నైక కవిరత్న సంజననాకరంబు,
బ్లాన లిప్తస్థలోద్భోగి జనగణంబు,
ప్రాప్త "కవిపండితారామ" రమ్యమణము
క్రాలాధర విద్యదనసాయ కలికివాయ

8. సోమరాజుపల్లి గ్రామములో

1. పర్వతాల నరసింహాచార్యులుగారు-వీరు వ్యాకరణ సాహిత్య సంప్రదాయములందు గొప్ప విద్వాంసులు. చెన్నకట్టణము (మద్రాస్)లో పద్మయ్య కళాశాలలో నుపాధ్యాయులు. వీరి రచనలు-ఆంధ్రదేశ భాషా మహిమానువర్ణన వ్యాఖ్యానం, కమలేక్షణాష్టకం (ఇది సంస్కృతము) ఆంధ్ర గ్రంథములు - బాలరామాయణము, శ్రీ వేంకటేశ చతుర్దశ మంజరికా స్తోత్రము, శ్రీ వేంకటేశ్వర శరణాగతి, శ్రీ వేంకటేశ్వర వ్రజకవచము, శ్రీ వేంకటేశ్వర ధ్యానము, నారాయణ హృదయము, శ్రీ గుణరత్నకోశములకు ప్రతిపదటీకా తాత్పర్య విశేషార్థ రూప వ్యాఖ్యానములు. రఘువంశకథ, పర్వతాల అనుపేరుగల సింగరాయకొండ క్షేత్ర మాహాత్మ్యము అను ఈ రెండు వచన కావ్యములు.

9. సింగరాయకొండ గ్రామములో

1. శిష్యులు వీరరామరాచార్యులుగారు - వీరు సాహిత్య సంప్రదాయములలో మంచి విద్వాంసులు. సింగరాయకొండలో శ్రీ నృసింహస్వామివారికి సువర్ణ కవచము రథమువంటి గొప్ప అద్భుత కైంకర్యముల నొసర్చి ఆ స్వామిమీద అపూర్వమైన వాచిక కైంకర్యమును పలికిన భక్తులు. వాచిక కైంకర్యమనగా స్తోత్రరచన. వీరు

రచించిన అవి - లక్ష్మీరాత్రుల్య శతకం, నృసింహాత్రుల్య శతకం, నృసింహ పాదుకాశతకం, నృసింహపాదాదివింధ శతకం, భగవదనుభవః. (౫౦౦ స్తవరావృత్తాని). కళత్పూరు రాఘవాచార్య వతారస్తవః. ఇవి యన్నియు సంస్కృత గ్రంథములు. వీటికి తెలుగు తాత్పర్యములు (తెలుగు గ్రంథములు).

10. కరేడు గ్రామములో

1. ఇంగువ వీరరామన యజ్ఞగారు - వీరు సంస్కృతములో "తత్వ ప్రకాశికా" అను పేర బ్రహ్మసూత్రములకు సంగ్రహముగా వ్యాఖ్యాన గ్రంథము రచించినవారు.

2. విరగుడిపాటి వేంకటాచలం పంతులుగారు. వీరు సంస్కృతములో సీతారామచంద్రహాసన పూజావిధానము, ఆంధ్రములో "రావతల" అను యక్షగానము, కంధవర్ణములతో "మక్కుంద శతకము" అను గ్రంథముల రచించినవారు.

11. ఉలవపాడు గ్రామములో

1. దేవరపల్లి వేంకటకృష్ణారెడ్డిగారు- వీరు అయ్యారీలోని శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి దేవాలయము శివాలయములయొక్క ధర్మకర్తలు. ఆంధ్రవాఙ్మయ ప్రపంచములో అపూర్వముగా ప్రతీతినియు ములయిన విమర్శలూ గావించినవారు. నన్నెచోడుని కుమార సంభవము మీద చాల విమర్శజేసి గ్రంథము రచియించినవారు. వీరి రచనలు- నన్నెచోడకవి చరిత్ర, పెంకణాదిత్యకవి, ఆంధ్ర సాహితీ సార్వభౌముడు.

12. పెదపవని గ్రామములో

1. పెదపవని దొరవారు-శ్రీ రాజా శ్రీరంగభూషణ భార్య రావుగారు -

వీరు రాజ్యపాలనములోగూడా భాషాసౌషణమున గావించిన ఉదారులు. ఈ వ్యాస రచయితయొక్క తండ్రిగారు పూర్వోక్తులైన విద్యారణ్య పంచానన విద్యావాచస్పతి శ్రీమాన్ వికాల రామచంద్రాచార్యులవారు వీరి యాస్థాన పండితులే. ఈ దొరవారి రచనలు. కుసుమ కోమలీ పరిణయాదులు.

ఇచ్చట నొకరిద్దరి కవుల నివాస విర్ణయములో కొలది అభిప్రాయభేదములున్నను ఆ నివాసస్థలములు కందుకూరు తాలూకాలోనని అందరి యభిప్రాయము లొక్కటిగనేయున్నవి. ఉదాహరణము- పిష్టుపురాణము నాంధ్రీకరించిన వెన్నెలకంటి సూర్యవాద్యుని నివాసము గుడ్లూరిని యొకరు, చెరుకూరిని మఱియొకరు. ఈ రెండును కందుకూరు తాలూకాలోనివే - యని యొక నిజము నాశ్రయించి

గుడ్డూరని నిర్ణయించి వాసితిని.

వ్యాసకర్త వి. శే.

అనుబంధము

వ్యాసములో వర్ణన ముఖ్యము ఈ యనుబంధములోఁ దెలిపెదను.

కలికివాయ గ్రామములో -

6. విక్రాల శేషాచార్యులవారు

వీరు పూర్వోక్తులైన షడంగవేదజ్ఞ శ్రీమాన్ కళహస్తీయ విక్రాల శామివాచార్యులవారి యనుజులు. సాహిత్య - సంప్రదాయములందు మహా విద్వాంసులు. తమ అన్నగర్తైన శ్రీ రామవాచార్యుల వారు సంపాదించిన పండితులై కళహస్తీ వాస్తవ్యులకాగా ఈ శేషాచార్యులవారు ఆస్థానికి ప్రతినిధిగా కలికివాయలోనుండి - ఆ చుట్టు ప్రక్కలనుండు పాకల, కడప, ఒంగోలు తాలూకాలో కొత్తపట్టణము, బ్రాహ్మణ నిడమూనూరు మున్నగు గ్రామములనుండి వచ్చి విద్యార్థులకు అన్నదానముతోటి విద్యావాసము చేసి యభివృద్ధి కల దెచ్చిన యాచార్యులు వీరు. ఇట్లు వీరివద్ద విద్యనభ్యసించి విద్యార్థుని శిష్యులయి వెలసినవారు. బ్రాహ్మణ నిడమూనూరు వాస్తవ్యులు రంగ నాయక శతక ఆంధ్రజితంత్రేకా తాది గ్రంథరచయితలునైన శ్రీ బొమ్మరాజు ననసింహదాసుగారు మున్నగువారు ముఖ్యులు. ఇట్లు అనేక విద్యార్థులను సుదృఢ పండితుల గానించిన ఈ శేషాచార్యుల వారు ముందు వ్యాఖ్యానములచేసి రాఘవ యాదవసాంధవీయమునంటి త్సర్గి కావ్యములకును అలంకార సర్గము చేప్పగల సాహితీపాటనమలో నొప్పినవారు. వీరు చెప్పమండగా వీరి శిష్యులు వాసికొని యుంచు కొనిన రాఘవ యాదవ సాంధవీయముయొక్క ప్రతిపదటికా రాత్యర్థ రూప వ్యాఖ్యానము (అవతరమున తావుల నిఘంటు - వ్యాకరణ సూత్ర - అలంకార లక్షణ - స్మృతి-జ్యోతిషాది శాస్త్రములనుండి సమాణ శ్లోకముల నుట్టించుచు వ్రాసినవి), సంస్కృతములో శ్రీ భాష్యోక్త విషయ సంక్షేపరూపమైన వేదాంత సంగ్రహః గ్రంథము మున్నగునవి వీరి వైదుషీ సామ్రాజ్యమునకు వైజయంతులని వీరి శిష్యులు ప్రపంగము వచ్చినవగ్గుడు ఆ గ్రంథములనుఁ జూసి చెప్పమందురు.

(కలికివాయ అగ్రహారము నడిపిదిలోని బావి వీరు తవ్వించినదే. దీనినే వీని బావి యనెదరు. ఇది వీరి యన్నగారి కుమారులైన విద్యారణ్య పంచానందాది శ్రీమాన్ విక్రాల రామచంద్రాచార్యులవారి ఆరములో ప్రభుత్వమువారి పరముచేయబడి మరమ్మత్తు చేయబడి నేరవికాలములో అగ్రహారస్తులతోబాటు ఇతరులకును జరిమునిచ్చుచుండును.)

వీరు విక్రాల పంశములో సుదయించిన పండితసంఖ్యలో పది రెండవ వారు. ఈవ్యాసకర్త మహాకవి కవితావతురానన విక్రాల శేషాచార్యులు పేర్లు "కావ్యకలాపము"లో రచించిన కలికివాయ వర్ణన పద్యముయొక్క పాఠాంతరము -

సీ మన్నెరు పాలేరు మధ్యభూతలి భూప, కేశసస్యమి మల్లేశకాలి;
ఘన ¹ సింగరయకొండ కనుమళ్ళ నందననన బిట్రుగుంటల
స్వరిధివాధి,
మధురోద కూసనంపన్న భూసుర రెడ్డి కిడ్నాయకాది కులాల
యాయజంబు,
కాలి ముద్దాదిక సస్య భూల్లసితంబు, బహుశబ్దాశ్చటా
చరివ్రతంబు,

సీ సైక కవితత్వ సంజననాకరంబు జ్ఞాన కిఞ్చున్నహోద్యోగి
జనగతంబు
ప్రాప్తి కవి పండితాధాను రమ్యయశము క్రాలు ధరిపద్య దన
పాదు కలికివాడు॥

అ ధో జ్ఞా పి క లు

2. దీనిని గుఱించిన నా వ్యాసము భారతి 1976 సె. 1 వది సంవత్సర కలగూరగంఠలో "పితృతనట్టి పినవీర బ్రదుని మనువంశ పురాణము"లో తెలిపియున్నాను.
3. ఇట్లు "ద్యయ" శబ్దము అతోచనీయము.
1. ఈ యొక్కపర్వపు అనువాదమైనను సంస్కృత మూలములోని అన్ని విషయములను తెల్పునదికాదు. సం॥ మూలములోని కాలనేమ్యుపాఖ్యానము మెప్పుగు కొన్ని కథలు నీరులు ధర్మములు ఈ యనువాదము నందులేవు. వ్యాసకర్త వి. శే.
3. ఈ గ్రంథమును గురించిన నా వ్యాసము 1964 ఏప్రిల్ భారతిలో తెలుసుండు "చిత్రకవి సింగరాచార్యుడు"లోఁ తెలిపియున్నాను.
1. వీరి చరిత్రము నా రచించినది 1961 మే నెల భారతిలో "శ్రీ విక్రాల రామచంద్రాచార్యుల వారి ప్రతిభ"లో తెలిపియున్నాను.
4. దీనిని గుఱించిన నా వ్యాసము 1974 ఏప్రిల్ నెల భారతిలో కలగూరగంఠలో "కె. శే. శ్రీమాన్ రామచంద్రాచార్య రామదాసయ్యంగార్ల ప్రపంగ శ్రరూపము" చూడఁదగును.
5. ఈ సభా విషయములు 7-2-1971 ది గల ఆంధ్ర ప్రభ (దినపత్రిక)లో "విద్యార్థులు శ్రీ విక్రాల రామవాచార్యులు" అను వ్యాసమునందుఁ తెలిపి యున్నాను.
1. ముద్రణమునకు నోచుకొనక లిఖిత గ్రంథకాలలో రాశి వాసము చేయుచున్న "విష్ణునాయావిలాస" పద్య కాముయొక్క ప్రచేత నిఘంటుకొటి వేంకటకవి ఈ యూరివాడేమో యోగించఁదగును.
1. సింగరాయకొండ, 3. నాయక-నాయుడులు.

రిద్దమదేవి విస్మయ శాసనము

శ్రీ ఎం. కొమరయ్య

వర్సగల్లు జిల్లాలోని జనగామ తాలూకా దేవరపుర గ్రామమునకు 16 కిలోమీటర్ల దూరములో విస్మయ గ్రామము కలదు. గ్రామమునకు వెలసల నిటీవల నత్తవారాముణస్వామి ఆలయమొకటి విర్మించబడినది. ఇంతకు పూర్వమిచ్చట ఒక ప్రాచీన శివాలయ ముండెడిదనియు తదుపరి కొందరు విష్ణుభక్తులు దీని నిటీవలనే నత్తవారాముణస్వామి ఆలయముగా మార్చిరనియు గ్రామములు చెప్పకొందురు. ఈ ఆలయమువద్ద శివాలయమునకు సంబంధించిన చివ్విము లేవియు లేకుండెను. ఈ శాసనము మటుకు వెనుకటి శివాలయమునకు చెయబడిన దానములను తెలుపు అవశేషము. ఈ శాసనము దా|| వెలబూరి వేంకట రమణయ్యగారు వరంగల్లు జిల్లా శాసన సంపుటి ప్రకటించునాటికి లభ్యము కానందున దీనిని క్రొత్త శాసనము అనవలసియున్నది. ఈ శాసనము సుమారు 5 అడుగుల విత్తు, 1½ అడుగుల వెడల్పుగ శిలాస్థంభముపై నలువైపుల తొలచబడి యున్నది. ఈ శాసనము మొత్తము 78 పంక్తులలోకలదు. మొదటి "అవిష్ణుమస్తు స్వస్తి శ్రీ జయాభ్యుదయశ్చ" అను మంగళ వాక్యము చివరి భాగమునందుండు వ్యాస గీత శ్లోకముకంటే తక్కు మిగిలిన దంతయు తెలుగు వచనములో రచింపబడెను. అక్షరములు 13వ శతాబ్దమునాటి తెలుగు అక్షరములను అన్నివిధముల పోలియుండును.

అక్షర విశేషములు :

దేవమునకు పరమందుండు హల్లాలకు తరమ ద్విత్వము కనబడును. 'శిష్ణోయాభ్యుదయశ్చ' [2వ పంక్తి]; 'ధమ్మోశ్వరదేవరకు' [పం. 19]; 'అచం దాక్' [పం. 23]; 'పూవ్క' [పం. 24] 'షష్ఠి వ్క' [పం. 66]. 'ప' వర్ణమునకు కొమ్ము కొన్నిచోట్ల వెనుకటినిధముగా 'ప్' [పం. 52] గను మరోచోట అదేమాటలో "కొమ్ము" ఇప్పటివలె మున్న ప్రక్కనుండి యివ్వబడుట కాననగును. "పు" [పం. 17]. 'భ' అను వర్ణము రెండు భాగములుగా మధ్య కలియ కుండా యిప్పటి ఒత్తు లేకుండగా వ్రాయబడుచుండెను. శకట లేపము ఇప్పటి మామూలు "కారములోనూ, పది, పదకొండుశతాబ్దము లందున్న 'ది' ఆకారములోనూ వ్రాయబడెను. 'ద్వి' [పం. 22] 'చట్టాశీసేన' అను మాటలో దీర్ఘటకారము, కింద శకటలేపము ఒత్తుగా నియబడెను. 'శిరియను అర్థమునిచ్చు పదము 'జా'తో కూడినదని తెలుపబడెను.

శాసనములోని తేది :

శక వర్షము 1202కు సరియగు ఏకమ వర్షము ఆశ్వయుజ

బహుళ 2 గురువారమునాడు ఈ శాసనము చేయబడెను. ఈ తేది సరిగా క్రీ|| శ|| 1280 అక్టోబరు 11వ తేదీతో సరియగుచున్నది. కాని వారము శాసనమందు చెప్పబడినట్లు గురువారముకాక శుక్ర వారముగా "స్వామి కన్యపితృ" గారి 'ఏసీమెరీస్'లో తెలుపబడెను. గురువారమునాడు పాడ్యమి వెచ్చగా విదియగూడా వచ్చినది.

శాసన విషయము :

శ్రీమన్ మహా మండలేశ్వర కాకతియ్య రుద్రదేవ మహారాజులు రాజ్యము చేయుచుండగా రాయల అంగరక్ష పాలకుడైన రుద్ర నాయని కుమారుడైన దిదినాయంకపు వారు వినుకూరి విశ్వనాథ ధర్మేశ్వర దేవరకు కొన్ని పుత్తులు ఇచ్చినట్లు చెప్పబడెను. ఆ పుత్తులు చెరువుల కింద నీరు వేరురూపమునను, కొంత వెలి పాలముగను, కొంత ద్రవ్యరూపముననూ చెప్పబడెను. వ్యాసగీత శ్లోకము తరువాత కూడా మరికొన్ని పుత్తులు పేర్కొనబడి యున్నవి. అందు 'రపుతులు' [మనిషికి] 'చిన్నము' వంతున, 'బింటులు' [మనిషికి] 'అడ్డుగు' వంతున ఇచ్చిరి. కాంపులు వరు సంధాను [వారుచేయు] భూమిలో మరత్తురు 1½ 'అడ్డుగు' వంతునను ఇచ్చిరి. తుదియందు మొగమారేశ్వర దేవరకు, కప్పేశ్వర దేవరకు, మలినాథ దేవరకు కూడ భూమిచ్చుట తొనగబడెను.

విశేషాంశములు :

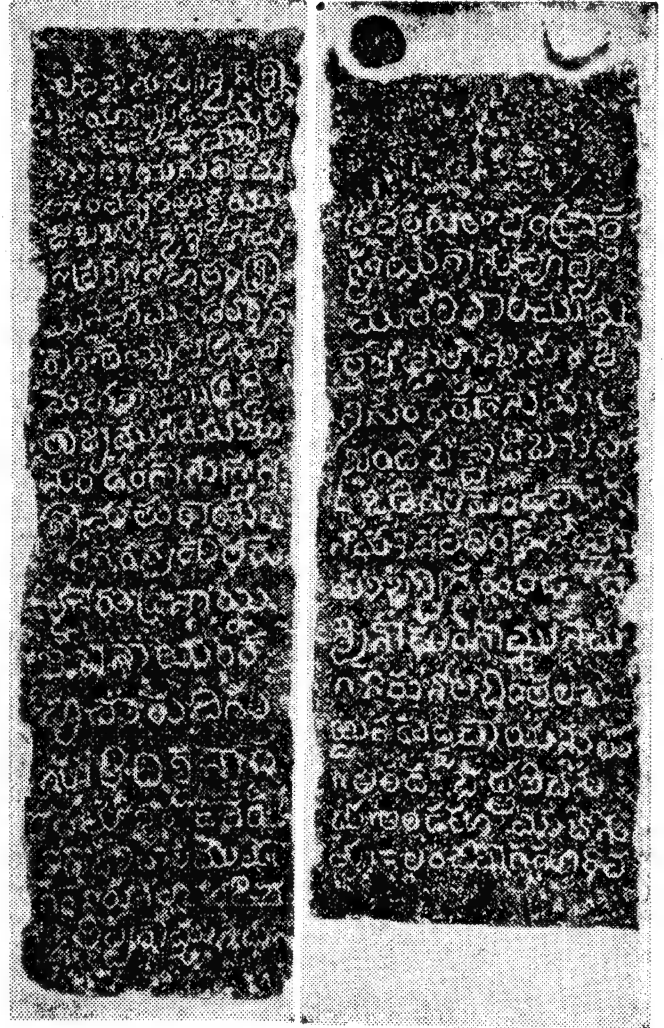
ఇందు చరిత్రాంశము విశేషించి చెప్పబడలేదు. తాని అప్పటి రాజకీయ వ్యవస్థలో వెలమ నాయకులు ప్రముఖస్థాన వహించినట్లు దీనివలన తెలియుచున్నది. ఇందు పేర్కొనబడిన "కాకతీయ రుద్రదేవ మహారాజులు" మహారాణి రుద్రమదేవియని విశేషించి చెప్ప నక్కరలేదు. గణపతిదేవుడు తనకు పురుష పంతానము లేనికారణమున తన కూతురైన రుద్రమదేవిని పుత్రునిగా భావించి ఆమెకే రాజ విద్యలు నేర్పించి పెట్టముకట్టెను. ఆమె 'రుద్రమదేవ మహారాజా' అని పురుషనామము స్వీకరించి పురుషదేవముతో కొలువును తీర్చుతూ రాచకార్యములను నిర్వహించుచుండిన ప్రతాపరుద్రయము మొదలగు గ్రంథములనుండి తెలియవచ్చుచున్నది ఈమె తం డియగు గణపతి దేవుడు జీవించి యుండగనే క్రీ|| శ|| 1261 నుండి రాచకార్యములు నిర్వహించుచుండెను. ఆమె 1289 వవంబరులో చనిపోయినట్లు

చందునట శాసనమునబట్టి తెలియుచున్నది. ¹ కనుక 1280 వాట శాసనము ఆమె కాలమునకు చెందినదని చెప్పటలో ఆక్షేపము లేదు. ఆమెకు అంగరక్ష పాలకుడగు దివి నాయంకపువారు ఈ శాసన మందు దాతలుగా పేర్కొనబడిరి. ఈయన రుద్రనాయుని పుత్రుడని కూడ ఈ శాసనమునబట్టి తెలియుచున్నది. వీరు రెడ్డుగక వెలమ నాయకులని తోచును. రుద్రమదేవి రాజ్యాభిషేకమును కొంతమంది దాయాదులు, ఇతర సామంతులు కొందరు అంగీకరించక ఆమె అధికారము నెదిరించిరిని చరిత్రవలన తెలియవచ్చుచున్నది. రేచర్ల వెలమ నాయకులు దామానాయకుడు ప్రసాదిత్యనాయకుడు, రుద్ర నాయకుడు, అను ముగ్గురు సోదరులు [వీరు చెప్పిరెడ్డి లేక బేలి రెడ్డికి పుత్రులు], రుద్రమదేవి ఇతమున పోరాడి తిరుగుబాటును అణచి ఆమె అధికారమును వీరు సుస్థిరము చేసినట్లు 'వెలుగోటి వారి వంశావళి' యను పుస్తకములో చెప్పబడినది. వారిలో మూడవ వాడగు రుద్రనాయకుడే ఈ శాసనమందలి రుద్రనాయకుడు కావచ్చును. అతని కొడుకు దివి నాయకుడు ఈ శాసనదాత. ఇతని పేరు 'వెలుగోటివారి వంశావళి'లో కానరాదు. ఇతర శాసనములందుకూడా ఇతనిపేరు కానరాదు. ఈ రుద్ర నాయకుని గూర్చిన ప్రశంస 'వెలు గోటివారి వంశావళి'లో ఈ విధముగా కలదు: ²

క. వాలనిఁ బెట్టికేనఁ బరబూ
పాలస్తి భూవణములు పాసి పడును నీ
నా లావనితల తొడవుల
కిలా? రేచర్ల రుద్ర కీర్తి సముద్రా.

మ. ఒగి నుక్కుంబొడిరాల రాయుదురు మున్ను
ద్రిపురై యిప్పడున్
దగ నీ యందియ యందునుండి తలకిం దై
వైరి భూపాలకుల్
జగతి భాగమునం బసిండి పొడిరాల రాయు
చున్నారటే
తగదే రాయ పితామహంక జగభద్రారుద్ర
నిం జెందినన్.

కనుక రుద్రనాయకుడు రుద్రమదేవికి సహాయ మొనర్చిన వెలమ నాయకుడేయని చెప్పబడినచో అతని కొడుకుగా ఈ దివి నాయంకపువారు ఈ శాసనమునలన తెలియవచ్చుచున్నాడు. అప్పటి 77గురు నాయకులలో అతడొకడని తెలియవచ్చుచున్నది. ఇతడు రాయ అంగరక్షపాలకుడని చెప్పబడినది. అనగా రుద్రమదేవికి విట్టి ఆపద జరుగుకుండ విల్లప్పడు రక్షించెడి వాడని అర్థము. అట్టివారికి కూడా ఆ రోజులలో నాయక పదవిని ఇచ్చి కొంత సైన్యమునకు అధికారిగా చేయుచుండెడివారు. ఈ దివి నాయకుడు అట్టి నాయంకపు అధికారియని శాసనమందు చెప్పబడినది. నేటివరకు విసువూరి గ్రామ ములో వెలమల సంఖ్యయే యితరుల సంఖ్యకంటే అధికముగా నున్నది. దీనినిబట్టి కూడా ఇది వెలమ నాయకులకు రుద్రమదేవి యొనగిననాయం కరమని నిశ్చయముగా చెప్పవచ్చును. వెలమ నాయకుల మొట్టమొదటి

మొదటి వైపు

రెండవ వైపు

శాసనమిది కాదగును. కాకతీయ రాజ్యములో రుద్రమదేవి కాలము నుండి నాయంకర విధానము అను సైనిక వ్యవస్థ యుండెడిది. ఈ వ్యవస్థ ననుసరించి రాజ్యమందు అప్పటప్పలు సైనిక స్థావరములు వెలకొల్పబడెను. ఒక్కొక్క స్థావరము ఒక నాయకునకు లేక నాయకునకు ఒప్పవెప్పబడెడిది. అతనికి కొంత రాజ్యము నాయంక వృత్తిగా ఇవ్వబడెడిది. దాని పాలన చేయుచూ కొంత సైన్యము నతడు పోషించి రాజు కొఱకు సిద్ధముగా నుంచవలయును. యుద్ధ సమయములో కొంత రోతు బలమును, కొంత కౌశలమును తీసుకొని రాజునకు సహాయ పడవలయును. ఇట్టి సైనిక విధానము మొదటి సారిగా రుద్రమదేవి కాలముననే ప్రారంభమైనట్లు శాసనములను బట్టి తెలియుచున్నది. ఇట్టి శాసన మొకటి గంటూరు తాలూకా 'కాజ' గ్రామములో గలదు. ఇకము 1191 (శ్రీ శా 1269) సం॥ మున 'బుల్లి నాయకుడు' తన నాయంకరములోని 'కాజ' కళ్యాణ కేశవదేవరకు కొంత భూమిని దానము చేసినట్లు చెప్పబడినది. మః

ప్రస్తుత వినుమూరి శాసనము కూడ అట్టిదే. అనగా ఇచ్చట ఒక నాయకర ముండెడిదని తెలియుచున్నది. (నేతానరుడుని కాలములో ఈ నాయకరములు అనేకములు ఉన్నట్లు శాసనములవల్ల తెలియుచున్నది. 'మక్కలో' [మహాబాహుగిర్ బిల్లా] ఒక గిరిపాటి గుండయ్య నాయకుడు పాలించుచుండెను. అతని ఆదేశముతో కూడ కొండలు రోతులు, ఒంటె బంట్లు, కాల్చంట్లు యుండెడివారని అచటి శాసనములో గలదు. 4 అట్టి నాయకరము మరొకటి తెనాలి తాలూకా 'పెదకొండూరు'లో ఉన్నట్లు అచటి శాసనము తెల్పుచున్నది. 5 ఇందు 'మాలు దేవలింగ'గారి కొడుకు 'రుద్ర దేవనింగ' తన నాయకరమునందు జేసిన దానము చెప్పబడినది. అట్టి నాయకర విధానము రుద్రదేవి కాలమునందు ఏర్పాటు చేయబడి యున్నట్లు ఈ వినుమూరి శాసనము మరియు పై కిప్పిన కాజీ శాసనములబట్టి తెలియుచున్నది.

ఇందు దానము చేసినవారిలో బంటులు, రోతులు కూడా పేర్కొనబడిరి. 'రోతు' ఒకటికి 'చిప్పము' వంతున, బంటు అడ్డుగు వంతున ఇచ్చిరి. మిగిలిన దానములు చెరువుల, కింద భూములు. అవి 'మరతుల లెక్క'లో వ్రాయబడినవి. మరతు అనుటకు 'వే' అను అక్షరము మాత్రమే చెప్పబడినది. ఈ పద్ధతి మరికొన్ని ఇతర శాసనములలో కూడ కానవచ్చును. వీటి వివరములన్నియు శాసన మూలములో సులభముగా తెలియుగలవు.

ఈ శాసనము చదువుటలో నాకు తోడ్పడిన గా|| శ్రీ పి. వి. సి. కాన్రా, [డిప్యూటీ డైరెక్టరు పురావస్తుశాఖ] గారికి నా హృదయ పూర్వక కృతజ్ఞతలు.

ఈ శాసనము ప్రకటించుటకు ఆమహర్షి నొసగిన పురావస్తు శాఖ అధికారులకు నా హృదయ పూర్వక కృతజ్ఞతలు ఈ శాసన ప్రతిమును తెలిపిన యవం. గోపాలరెడ్డిగారి (దేవర ఉప్పల) నా కృతజ్ఞతలు.

శాసన మూలము

మొదటి వైపు

- 1 అనిమ్మనుమ్మ || సన్మిశ్రీ
- 2 శ్లోకయాభ్యుదయశ్చ [II] *
- 3 శక సంవత్సరములు
- 4 ౧౨౦౨ యగు విక్రమ
- 5 సంవత్సర ఆశ్వయు
- 6 జ బ ౨ గు|| సన్మిశ్రమ-
- 7 స. ప్రతిపదాతం శ్రీ
- 8 మన్మథమహామండలేశ్వర
- 9 కాకితియ్య రుద్రదేవ

మూడవ వైపు నాలుగవ వైపు

- 10 మహారాజులు (పిడిగి (టీప్)
- 11 రాజ్యము సేముచూ
- 12 నుండంగాను సన్మి
- 13 శ్రీమతురాయ అ-
- 14 ౦౧ రక్షకాలకు
- 15 లైన రుద్ర నాయు
- 16 దివి నాయక-
- 17 పు వారు విను-
- 18 మారి విశ్వనాథ
- 19 [-] ధర్మేశ్వర దేవర
- 20 ప్రితి వెలి వాలము
- 21 ౧౦ వీరు నేతి భండీ చ.
- 22 అప్ప తిప్ప కొమ్మునవో

రెండు వైపు

- 23 దేవరకు ఆ సంస్కార
- 24 స్థాయిగాను పూర్వ-
- 25 ము నెలి నొలము కొ-
- 26 త్త చెఱ్ఱులోనున్న-
- 27 ల్లి గుండ్ల కడనుమ్-
- 28 భండి చెఱ్ఱుది బనుమ్-
- 29 ఒడిసెలకుంట వాంగు-
- 30 నమ్ 3X వలి విండి చెఱ్ఱులో
- 31 మ్ ఒ బచ్చిడ కుంట ద-
- 32 షీణపుంగొమ్మునమ్
- 33 రి నీరు నేల చిత చె-
- 34 అగ్న వదుడ్డె సాయనుమ్
- 35 || అంద చట్టాతి చేను
- 36 మ్ | అంద తూము చేను
- 37 మ్ | = అంద పొగమారిన-

మూడు వైపు

- 38 అందు అమ్ | = అంద
- 39 బూతు కుంట కడమ్
- 40 || భండి చెఱ్ఱున
- 41 మ్ || కొత్త చెఱ్ఱున
- 42 మ్ | బచ్చిడ్డ కుంటను
- 43 మ్ || వనధి కొండూ
- 44 రను కాలగనుమ్ || నె
- 45 అమారమ్ | భోగం
- 46 విత్తి వెలుమల చెఱ్ఱు-
- 47 నమ్ ఒ | = కొత్త చె-
- 48 అగ్ననమ్ || = చింతల
- 49 అగ్ననమ్ - భం-
- 50 డి చెఱ్ఱు నది సా -
- 51 ల వందుఅమ్ ||
- 52 బిచి నాయంకపు
- 53 వారు చింతల చెఱ్ఱు
- 54 వెనక మొగవాలకు

- 55 భోగానకుం బెట్టిన-
- 56 దిమ్ రంపుతులూ

నాలుగు వైపు

- 57 మ బంటును విడ్చిన వ-
- 58 మ్ రపుతున చిన్నము
- 59 బంటు నను అడ్డుగు
- 60 వినుమారి కాంపుల న-
- 61 లు వండ్లూను చతుసి
- 62 మమూను దీపాలకు
- 63 ములుతురున అడ్డు -
- 64 గుసేసి|| స్వదత్తాం వరద-
- 65 తాం వాయోహ శతి వను-
- 66 అధర పచ్చివర్గ వర్గ నహ-
- 67 -ణి విష్ణాయాంజే.....
- 68తే: (తే) కిమి:
- 69స్థానం మల్లినా-
- 70 ధ దేవరకు చింతల
- 71 చెఱ్ఱునెనక మొగమారే
- 72 శ్వర దేవరకు.....భ -
- 73 ండి చెఱ్ఱు.....వార
- 74 నుమ్|| కుప్పేశ్వరదేవ-
- 75 రకు కొత్త చెఱ్ఱునమ్
- 76 1=దుడ్డె మల్లినాధదేవ-
- 77 రకు చింతల చెఱ్ఱొడ్డండి
- 78 గట్టునమ్ 1=

అధోజ్ఞాపికలు

1. తారతి 1974, మే (పుట 4)
2. వెలుగోటివారి వంశావళి, పుటలు 9, 10
3. SI I IV, 705, 707
4. COR US I I P. No 52, 54
5. SI I X P. No 499, 521

“కథకుని అంతరింగ తరంగాలు!”

(చైతన్య స్రవంతిలో రచన)

శ్రీ పి. యస్. శాస్త్రి

...రాయాలి...రాయాలి... మళ్ళీ వో మంచెకథ రాయాలి...

పోతున్నాయి. పోతున్నాయి...వేజారిపోతున్నాయి, వేల వేల రూపాయల బహుమతులు!...వెయ్యి. వెయ్యి, మళ్ళీ లాటరీ వెయ్యి! వెయ్యి రూపాయల బహుమానం లభింపొచ్చు!... అవునవును...అవు నవు నవును... “నాన్”! “నాన్ లేదు వెర్సీలేదు!...” అవునవును ఛాన్స్! జగితే వెయ్యిరూపాయల పోతే రూపాయి...భలే భలే భలే! యచుకం చమక్కు!...‘పోతే రూపా’...‘పా...పా...’లు...‘పాపాలు’... ఛ! పాపాలుకాదు!... “గుమ్మెట లెందరు వాయింవలేదు?”... “మచ్చు కొట్టిన బాణం దెబ్బకు గాయపడి చీకటి ఎరు వెక్కిరించి!”... ఎందుకు...ఎందుకు...ఎందుకు?... ఏమిటి, ఏమిటి జ్ఞానకాలు?... కిలగా పులగంగా...పులగం బెల్లం కలిపిశించి...భలే మజాగా...” “చెలరేగిన కలగా పులగపు, పిలయావర్తపు, బలవత్ యుంవత్ సరిహగ్నలో...” లో లో! లో...

“హలో హలో! మీరా ఎవరో అనుకున్నా...అబ్బే ఏం లేదు ఏమిటి కథల పోటీకా?...ఏం ఏలేదండీ! అబ్బే!...మీకు అలీదా?... ఈ కథల పోటీలు ఎమెడూర్ బాలెంట్స్ లొకేట్ చేయటానికి.. మాలంటి వెయ్యితిరిగిన వాళ్ళకు కాదు! వెళ్ళొస్తారా? మంచిది!”

...“ఓరి రామారావు! ఎంత అబద్ధాలకోరుడైనావురా! నువ్వు పోటీకి కథ సంపించావుగా!” ...“వీ! మెల్లిగా మాట్లాడు మైడియర్ ఆత్మా! అవతలాయనకి తెలిస్తే బాగోదు! మనం పోటీకి సంపించామని, ప్రజల రాలేవని తెలిస్తే ఎంత ఎరువునవ్వం!”...

“నిజం! నరువుండి ఏడిసే గా?” “ఏడిశాన్లే బోడి పాత జోకూ మచ్చా! కాసేపు వోరు మూసుకో!”...నిజం నిజం...మన నరువు నడిచి కెక్కి...నడిచిది...అంటే వీధి నడుమకూ, వీధి నడ్డి మీదనా?...ఏదో వాకటి పోనిమ్మా!...నద్దు చెయ్యద్దు.

...“హరికథల్లా, ప్రాసకోసం, యమకకోసం పడి చావడ మేనా, మంచిభావంతో కథరాసేదండరా?”...“అగాగు మైడియర్ అంతరత్మా! అంత కోపంకూడదు. “తైలి కుదిరితే భావం యెలా వున్నా ఫరవాలేదని గొప్ప గొప్ప వాళ్ళంతా ఫెంషిస్తున్నారు! తైలి కోసం కృషి చేస్తున్నా!” నిజమే? నిజమేనా? తైలి బాగుంటే భావం ఎలావున్నా ఫరవా?...బే ఫరవా?...“ఫిక్సీమత్ మేరే ఆత్మా!”... నిజంగా భావం బాగాలేకుండా మంచి తైలిలో రాసి చెత్తనేనా చదువుతారా?...‘తారా’... రా!...

“ఈ మధ్యనేం రాయటం లేదండీ! మంచి పాటుకోసం ఆలోచిస్తున్నా!...థాంక్యూ థాంక్యూ...మీలాంటివాళ్ళ సోత్సాహం వుంటే తప్పకుండా అమూల్య సాహితీ కళాఖండాల్ని వెలువరిస్తా! థాంక్స్ వన్సే!”

...పొట్టకోసం మనం, పాట్లు పడి పడి, పూరుకోవ్వ పంగతి ఆయనకి...అమ్మో!...ఆయనకితెలిస్తే మనవరువు గంగలో...లోతుగా కలుస్తుంది! “వరువుకోస మేడ్చెద వేలే కూసుమనసా?”...సా... మన.. నమసా...మానన.. నవ...నన... “ధన్! నీ వెర్రి కర్తం లేదా?” “వటవ్! మైడియర్ ఆత్మా!”...

...జానాను! రాస్తాను రాస్తాను! అద్భుత సాహితీ కళాఖండా లను...జానూ కళని ఖండిస్తే కాని కళాఖండం రాదా? పైగా అది అమూల్యం. అంటే వెలలేనిది. మూ్యం... అంటే “వేల్యూ” “విలువ” లేనిది అంతేనా?...అంటే చెత్త!...భలే భలే!...సెర్పి... సెర్పి...రీసెర్పి...జాగ్రత్త జాగ్రత్త...! ఇటువంటివి ఏంటే మన కళాపోషకులూ, కళాసంస్థలూ, ‘నన్న’ అంటే...వృష్టిచేవాడు... ఆర ఆర...! అలాంటి వాళ్ళందరూ మచ్చి చిత్కొట్టేస్తారు... ‘చెత్త’ గురించి రాసి వీవు చిత్కొట్టించుకోకే మనసా!”...

“ఓయీ రామారావు! నువ్వు అమూల్య సాహితీ కళా ఖండాల్ని వృష్టిస్తా నన్నావు! నీదీ అటువంటి చెత్తేనా...” “కాదు కాదు! నాది అటువంటిది కాదు...నాది అసలు సీనియర్ కళాఖండం! మరోడు వృష్టించేది చెత్త కళాఖండం! ఈ రచావ్యం వీరి మాత్రమే చేస్తాను! ఇంకెవరికీ తెలివివ్వకు!” “హిపోక్రసీ! ఆత్మవంచన!”... “కాదు మైడియర్ ఆత్మా! “ఆత్మవిశ్వాసం” హిపోక్రసీకి, ఆత్మ విశ్వాసానికి నీకు అర్థాలు సరిగ్గా తెలుసో, తెలేదో, ‘బ్రోణ్జం’లోనూ, ‘శబ్ద రత్నాకరం’లోనూ చూడు! హిపోక్రసీ మూసుకో!”...కో...కోకో! “యేస్కో కోకోకోలా!”...“అకేస్కో.వాక్సేస్కో, ఆపైన మాస్కో” ...“కోసకిస్కో” అవునూ...ఆత్మవిశ్వాసానికిఅహంభావానికి మధ్యవుండే నన్నునిపార, సారపాటున తెగితే...నీమరుతుంది?...అహంభావం మిగులు తుంది!...“అంటే ఆత్మా విశ్వాసం ముదిరి, బరువైతే, అహంభావం లోకి దిగుతుందన్నమాట! అంతేనా?”...“అంతే అంతే! అంతే! అన్న మాటేమిటి ఉన్నమాటే అది!” శభాష్!...తెలుగు సీని, నాటక, నడి కట్టు డైలాగులు, మనకి వస్తున్నాయి... “సీని ‘నాటకాలు’ యివేవి టోయ్! మైడియర్ రామారావ్!” ... “అబ్బ! నాలోనివాడా! నా ప్రాణం తింటావే? సీనిమాలు, నాటకాలు అని అంతేకాని ‘టీ. వీ. సినిమాల్లా’ ‘సీనినాటకాలు’ కావు!...”

“నమస్కారం సార్ ! మీ మిత్రుడేవరో సినిమాటన్నట్టు తెలిసింది ! కథ తయారువుందా ? లేక ఇంకా తయారే... షూహ్ !”

...“ఏందుకా వెధవకథ? విద్యయంగా, మాటిగా, “మీ కృష్ణ దొరక్కపోతే నాథగార బండెడు కథలున్నాయి కావాలి” అని తిన్నగా యాడవలేవా?” “ఏడిశివట్టుంది నీ ఫలహా! అంత డైరెక్టుగా అడిగేస్తే మనవి చవగ్గా కొంటాడాయన! ఆత్మ శ్రద్ధి ‘స్ట్రాటజీ’! నీకు తెలియ! నోరు మూసుకుని లోపల పథకుని పథమాత్మని తలుచుకో!”

...“...అహ! అలాగేసార్! అవిడ మాంచి రైటర్లెండి! మనోపుల్ నేరేషన్! బ్యాటిపుల్ ఫీల్స్!... ఈసారెదనా క్రొత్త కథ కావాలిసే, కాస్తావకు కబురెట్టుండి!”

...వెధన! వెధవపుర వెధన! ఆ ప్రహ్వత రచయిత్ర పాత కథని కొత్తగా రంగుల్లో తీస్తాడట! ఇదంతకపోయాడు!...అయినా అవిడ “క్రొత్త క్రొత్త యింగ్లీషు పుస్తకాలు చదివి కాసికథలు రాస్తుంది మొర్రో” అని జనం గోలం పెట్టినా వీళ్ళకాకదలే కావాలి! “... కాక మీదున్నాన్ రామారావ్! నువ్వు అవిడ కథల్ని మెచ్చు కోలేదూ?” “మెచ్చుకుంటే? ... అప్పటికీ నాకింకా మెద్యూరిటీ రాలేదు! నేనెంకా రాయటం మొదలెట్టునూలేదు!” “అదీ! అదీ! ఆ సంగతి ఏడు! నువ్వు రాయడం మొదలెట్టాక మిగిలిన వాళ్ళని నచ్చటం మానేశాయి!”... “అవునయ్యా! అంతే! అయితే ఏం చేస్తాన్ మిస్టర్ అత్తా?”... “ఏప్పటికీ పేరు పొందిన ఆ పాత రచయిత్ర రచయితల కథలే చీస్తే నాలంటి వర్తమాన రచయితల వచేంకావాలి? ఐ హేట్ దిస్ యన్ జస్టిస్! ముసలివాణ్ణి సోయాక, గ్యామరు, గ్లోరీ వస్తే లాభనెటి? ఏమిటి అంటే?” “శివాన్ భలే అన్నాన్! అవేరైలు!” “మీరెవరు? నేను నీ అహమ్మీ! ఆ అత్తగాడికంటే దగ్గరగాడిని!” “సరే! సరే! సరే!”... అవునూ... మనం తొందరగా పేరు పొందటం ఏలా? ఏలా ఏలా? లా? లలా! “లా! హీ హీ నిన్నూ...” లా?... “లా! వాక్కింతయు లేదు!” “లా” అంటే న్యాయం లేదు!” ఏడిశాన్ లే! ఇది పాత జోకే! అచ్చయిన పాతకథనే మళ్ళీ కొత్తగా సక్రిటిక్కి పంపినట్టు టులాంటి పాతజోకు తెయ్యకు అత్తా! అనలే చిరాగ్గావుంది! “చిరాగ్ కహా? రోషిని కహా?”... బావుంది బావుంది!... భలే వుంది!

...“అబ్బు, అబ్బు, పెనకట్టు! ఉప్పాతో కలిపి పట్టు, ఓ పట్టు!” ఓహో ఏం బాగా నడుస్తోంది వాక్యం!... వాక్యం నడవటం చేమిటి నా మొహం?... నడిచెడువాడు... నడిచెడువాడా? నడి, ‘చెడు’ వాడా?... ఏప్పటి జోకు? ... ఏమో!... పట్టు పట్టు మరోపట్టు!...అన్నట్టు పట్టుబడివుంటే మన్ని పట్టుకువే వాడుండడు! అప్పుడు మనం ప్రొడ్యూసర్, డైరెక్టర్, కథకుడు, స్క్రీన్ ప్లే, పాటల మాటల రైటర్... అన్నీ అంతా మనమే! అప్పుడు మనవి “మోత మోత!”... .. “ఏర్దే ముందుపేత

అతరువాత మోత!... ‘మోత’... మోతుబరిరైతు నినదేనా తడిలితే బాగుండును! తగిలిందన్నమాటే ఛాన్సు!...

...ఏలా ఏలా? వో ప్రొడ్యూసర్ని వట్టాలి!... లేకపోతే కారణజన్మడైన వో యాక్టర్నేనా పట్టాలి, ‘కా’! తప్పదు! “ఫూకం కే కా...భేకం బాకా!...” ...“ఓ యీ రామారావు! అఖరికిలా దిగజారి పోయావా?” బాల రసాలసాల నవపల్లన కోమల కావ్య కన్యకన్ కూళల “...కివ్వనన్న, పోతన్న పుట్టిన తెలుగు గడ్డలో పుట్టే, నీ కిదేంబుద్ధి?” ... “స్టాప్! స్టాప్! భోగలక నం కాదు మన సినిమాకి రాయడం! కళాపోషణకి!” “జానోను! కలా పోషన!” “చాలే నీ వ్యంగ్యం! వీశేం తెలుసు? ఏక్కువమంది ప్రజలు మెచ్చిందే కళ! సినిమానివాలామంది ‘మామూలు మానసిలు’, ఆదరిస్తున్నారు కనుక అదే సేవలైనకళ!” ...“సేవలైనకళ ‘సీసాల కళ!” అక్కడ నీసాలు భలే పగుల్తాయట!... పగుల్తాయా ప్రేమాయా? ఏదో నొకటి పొనిద్దూ!” ...కనక నేను సినిమాలకు రాయడం కళాపోషణకి!... కాదు! కాదు! ఉదరపోషణక్కాదు! అప్పుడు మనపేరు ‘కళాకాళం’లో...భవే ‘కళంకం’ కాదు! తిన్నగా విను! ...అక్కడ మనపేరు ఉజ్జ్వల తారలా ప్రకాశిస్తుంది!... ‘తారైతే రాలిపోవచ్చుకదా’ అనా నీ అనుమానం! వానావా! ‘నక్షత్రం వెలిగినా రాలినా నక్షత్రమే!” ... భలే! గొప్ప డైలాగు తాగను! దెబ్బకి నోరు మూసాడు అత్తగారు!...

...అసలు యీ సినిమావాళ్ళకి మానిపోయి, మాసికలేసిన పాత సక్రల్లాంటి పాతకథలేకావాలి కాని మన కొత్త కథలక్కర్లేదు! ...హీ హీ! వాళ్ళ తీసుకోకపోతే హీ! ... మనకేంలేటా?... ఉత్తమ సాహిత్య నృష్టి చేద్దాం!... ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రలో మన పేరు చిరస్థాయిగా నిలబడుతుంది!... “హిస్ట్రీక్! అందని ద్రాక్షపళ్ళు పులుపుట!”... ఏవరు ఏవరు ఏవరు?...ఏవరి మాట న్నది?... “ఓరీ అత్తా! మళ్ళీ వచ్చావా? వాచ్చున్నతెలుసా నాకే ముక్కుతెప్పించే? నేనేం సినిమా ఛాన్సులు రాక సాహిత్య సేవ చేస్తా ననటంలేదు!... చూస్కో ఏలా రాస్తాన్! విశ్వనాథ పత్యనారాయణ గారికంటే ఏక్కువగా తెలుగు భాష పేరు ప్రఖ్యాతులు నిజమేకా! “పన్న విభూషణ” “మహా మహాపాద్యాయ” గారన డాక్టరేట్, ‘రామన్ మెగసేసే అవార్డు’... అవును! ఆంధ్రభాష సాహిత్యాలక చేసిన సేవకు!... అఖరికి నోబెల్ బహుమానంకూడా సాధించి తెలుగు భాష పతాక యున్నెటెన్డే నేషన్స్ బిల్డింగ్మీద ఎగరేస్తా! ఏమనుకుంటున్నావో!... “ఊరుకుంటానా నేను, కసిగా, కసాయిగా ఉవద్రవంలాగా, ఉవ్వెత్తుగా లేచి...” ... లేచి లేచి? “ఒక లక్ష, నక్షత్రాలమాటలు, ఒక కోటి జలసాతాల పాటలు” రాస్తాను! రాస్తాను... ఏమనుకుంటున్నావో! కన్న వశి ఘర్మధారణ కురిపించి కురిపించి రాస్తా! ఘర్మజలానికి ధర్మజలానికి, ఘర్మజలానికి ఖరీదు లేదోయ్!” ... తెలుసా... “హింస నడణ, ధ్వంస రచన, ధ్వంస నడణ, హింసరచన! చేస్తా!... “వా అదర్బాల రవ్వల జడిగ కురి

(ఎంకా 70 వ పేజీలో)

కిలగూరిగంప

గమనిక

"తేవారం తయం", రచన (ప్రొ. బి. జి. వీల్. స్వామి, బ్యాంకలో ఉదహరించబడిన గ్రంథాల పట్టి ఈ సంచికలో వెయ్యి తానికి పరిమితి.

1. బాంసు బుయ్యం రిస్; ఆర్. 1966, ఏర్రి చోళా ఆర్ట్స్, ఏషియా నవ్ హవుస్, బొంబాయి. 2. -డిటో-; ఏర్రి చోళా బుయ్యం, ఓరియంట్ లాంగ్ మాన్స్, బొంబాయి. 3. కార్డ్స్ ఆర్. 1875 ఎ కంపారిటీస్ గ్రామర్ ఆఫ్ ది ద్రవిడి యన్ ఆఫ్ సోత్ ఇండియన్ సామిరి ఆఫ్ లాంగ్వేజెస్. (బుల్లెట్ సిండ్స్. లండన్. 4. చక్రబార్తి చాన్. 1970 పాపనత హుత్రన్ అకాడమిక్ సబ్, కలకత్తా. 5. దొర్లె స్వామి పిక్లెయ్ ఎస్. ఆవయ్ 1958 తమిళ సాహిత్య చరిత్ర (తమిళంలో) అన్నా మలయ యూనివర్సిటీ, అన్నామలయనగర్. 6. గణేశన్ సా 1971 ఫెడ్ లయట్ ఆఫ్ పల్లవా హిస్టరీ, కె. ఎ. వీలకంఠశాస్త్రి సెరి పిటెషన్ వాల్యూమ్, పు. 474-78. 8. కృష్ణారావు కె. 1970 కర్ణాటక పాంక్త్యుత్త సంగీతం (కన్నడంలో) ఉషాసాహిత్య మాలె, మైసూరు 9 లక్ష్మీనారాయణరావు ఎస్-పంచముఖి ఆర్. ఎస్. 1946 కర్ణాటక అంసు మనె తనగళు (కన్నడంలో) కన్నడ రిపెర్టి ఇన్స్టిట్యూట్ ధార్వార్. 10. మహాలింగం టి. ఎ. 1968, కాంచీపురం ఇన్ ఎర్లీ సోత్ ఇండియన్ హిస్టరీ. ఏషియా స. హవు. బొంబాయి. 11. మినాక్షి సి. 1938, ఎడ్మినిస్ట్రేషన్ ఎండ్ సోవల్ రెస్ అండర్ ది పల్లవాన్. యూని. ఆఫ్ మదరాస్, మదరాసు. 12. వాగస్వామి ఆర్. 1971, డా. ఎ. రామన్ పెరిసి టేషన్ వాల్యూమ్. 13. సంజాండన్ కె. ఆర్. 1972, తిరు మూర్తి ఔర్ గౌంట్ నార్ (హిందీలో) సి. చాన్. డి. థిపిన్. మీరట్ యూనివర్సిటీ, మీరట్. 14. వారాహ అయ్యర్ పి. ఎ. 1936 ఆరిజిన్ ఎండ్ ఎర్లీ హిస్టరీ ఆఫ్ శైలినిమ్ ఇన్ సోత్ ఇండియా యూని. ఆఫ్ మద్రాస్, మదరాసు. 15. వెల్బర్ జి. చాన్. 1808, ది మదురా కంట్రి, మదరాసు 16. వీలకంఠ శాస్త్రి కె. ఎ. 1941, హిస్టరీకల్ మెథడ్ ఇన్ రిటెషన్ లు ప్రాజెక్టుస్ ఆఫ్ సోత్ ఇండియన్ హిస్టరీ, యూని. ఆఫ్ మద్రాస్. 17. -డిటో- 1955 ది ఎ హిస్టరీ ఆఫ్ సోత్ ఇండియా, ఆక్స్ఫర్డ్ యూని. ప్రెస్, మదరాసు. 18. పిక్లెయ్ కె కె 1969, ఎ సోవల్ హిస్టరీ ఆఫ్ ది టామిళల్, యూని. ఆఫ్ మద్రాస్ మదరాసు. 19. రాజమాణిక్యం ఎమ్. 1960. పెరియ పరాణ అర చ్చి (తమిళంలో) 20 - డిటో - శైలినిమ్ మలయ సరిప్టి (తమిళంలో) అన్నయ మాలక్కమ్, మదరాసు

21. రామన్ అయ్యంగర్ ఎమ్. 1928, ఆల్బర్ట్ గా కంసెయ్, మదరాసు. 22. రమేష్ కె. ఎ. 1970, ఎ హిస్టరీ ఆఫ్ సోత్ కెవరా, కర్ణాటక యూని; ధార్వార్. 23. వచ్చిందేంల వరవ్యతి 1963, శ్రీ కంకర భగవత్వాన వృత్తాంత పారవర్త్య (కన్నడంలో) అద్వాత్య (సకాళ కార్వాలయ. హాలె వర్సిపూర్ (మైసూర్) 24. సదాశివ వండరత్. టి. ఎ. 1937 తమిళ సామిరి 3. 25. -డిటో-1957 తమిళ సాహిత్య చరిత్ర (కీ. క. 250-600, (తమిళంలో) అన్నామలయ యూని. అన్నామలయనగర్ 26. -డిటో- 1967, తమిళ సాహిత్య చరిత్ర 13, 14, 15 శతాబ్దాలు, (తమిళంలో). అన్నా యూని. అన్నా మలయనగర్. 27. - డిటో- 1967, తరువాతి చోళుల చరిత్ర (తమిళంలో), అన్నా. యూని. అన్నామలయనగర్ 28. మండరరాజన్ కె. ఎ. 1969, కల్క్ ఇన్ పల్లవా టెంట్ థిన్, బ్రాన్. ఆర్క్. సా. సా. ఇండి, 1962-5. పు. 143-162. 29. సుబ్రమణ్యం టి. ఎన్. 1955 సోత్ ఇండియన్ టెంట్ ఇన్స్ కిన్స్ III(1) (ప్ర.సా. వి.గం. మదరాసు-30-డిటో 1966 తర్లీ, పల్లవా కావర్ ప్లేట్స్, తమిళ వరలలు కళగన్. మదరాసు 31. శ్రీనివాస్ కె. ఆర్. 1960. సమ్ ఆఫ్ పెకెట్స్ ఆఫ్ రిలిజన్ యాన్ రిలిక్, జై ఎర్లీ మాన్య మెంట్స్ ఎండ్ లిటరేచర్ ఆఫ్ ది సోత్. యూని. ఆఫ్ మద్రాస్; మదరాసు 32. -డిటో- 1964, కేడ్ టెంట్స్ ఆఫ్ ది పల్లవాన్. భారత్ వెభుత్వం, న్యూఢిల్లీ 33 శ్రీనివాసపిక్లెయ్ కె. 1949, తమిళ వరలారు తంజావూరు. 34. సు బుయ్యన్ టి. ఎన్. పల్లవ కోయల్ జైన్ కావర్ ప్లేట్స్ ఆఫ్ ఎర్లీ పల్లవా పిరియడ్. బ్రాన్. ఆర్క్. సా. సా. ఇండి. 1958-9, పు. 41-83. 35. మండరం పిక్లెయ్ సి. 1898 సమ్ మైల్ స్ట్రీట్ ఇన్ ది హిస్టరీ ఆఫ్ తమిళ లిటరేచర్ ఆఫ్ ది విజి ఆఫ్ తిరుజ్జాన సంబంధ టి. ఎ. సోసయిటీ, మదరాసు. 36 స్వామి బి. జి. వీల్. 1972 ఎ. ది సోర్ శైలినిమ్ సమయావార్తా ఆఫ్ ది తమిళ కంట్రి ఇన్ ఎస్గ్రాఫీ జర్. ఆఫ్. ఇం. హి; 49. 37-డిటో- 1972 ది గోలకీ మూల్ ఆఫ్ శైలినిమ్ ఇన్ ది తమిళ కంట్రి (అచ్చులో) 38. -డిటో- 1974 ఎ. ఏ వోల్ట్ ఆఫ్ ది గోలకీ ఎండ్ కోగలి బ్రాంవెస్ ఆఫ్ శైలినిమ్ అరయచ్చి (అచ్చులో) 39-డిటో-1972 డి. చిదంబరం ఎండ్ నలరాజా ప్రాజెక్టు ఎండ్ రేషన్ యుసేషన్ (అచ్చులో) 40 స్వామి బి. జి. వీల్. -సంజాండన్ కె. ఆర్. 1972 ది కాలామూలి పెకెట్ ఇన్ ది తమిళ కంట్రి జర్నల్. ఇన్ టెడ్. కల్ (మదరాసు) 101-113. 41. వెల్బర్ నాథన్ కె. ఎన్. 1953, ముత్తగయల్ నాడు జర్. ఆఫ్ మిల్ సా X LIV 39 53. 42. వెల్బర్ నాథన్ కె. 1962, ఎన్నుమ అరుమురై వరళు (తమిళంలో) అన్నా యూ. అన్నామలయ నగర్. 43. వెంకటసామిశివ, మయల

1950, మహా దళయన్ (తమిళన్) పి. థం. కె. సిద్ధాంత వరకన్ పట్ పాన తిరువెల్వేలి, మదరాసు.

“సర్వం కష - 2”

ఫిబ్రవరి 1977 భారతిలో ‘శృంగరవైషధ సర్వంకష వ్యాఖ్య-2’లో (4)లో శ్రీ కళ్యాణపూర్ణ నిడుదనాలు వెంకటాచల గారు “సఖలుదాబుప్పిస్తు, జతపెట్టు పదమున నభిషేక మొన రించువని నాథు” అన్న పాదానికి అర్థం చెప్పలేదు.

“మన్మథుని స్నానమున నలుని నిలుపుటకు - చెలికత్తెలు సర్వము పిర్వము చేయగా దమయంతి నలుని మన్మథ స్నానమున నాతని సభిషేకించిన” దని అర్థముకాదు.

ఆ పద్యపాదానికి ప్రశ్నంగా అర్థం చెప్పాల్సివుంది. “సామాన్య పదవికి” అనివున్నా “జతపెట్టు పదమున” అనివున్నా, అన్వయంలో తేడా యేమీవుండదు. పద్యం చినరపున్న “నీరజాక్షి”, పద్యంలోవున్న అమ్మి వాక్యాలకి కర్త. అది యేకవచనం గనక “అభిషేక మొనరించున్” అని యేకవచన క్రియ వచ్చింది. “సఖలు” కూడావున్నా, “తా” మా తమే కర్తగా విలుస్తుందని వన్నయ ప్రయోగాలు చూస్తే తెలుస్తుంది.

- 1) “తానును దొహతులు నూర్చు లోకంబునకుం జనియెనని”
అది. 3-225
- 2) “కొంపుణ్డేమని తలంచునొక బుద్ధి నిప్పులుదానున్”
అర. 1 238
- 3) “ఉదితతేజఁడు గ్రీడలాడుచునుండు నింతులుదాను”
అర. 3-360

నన్నయ ప్రయోగాలు యిటువంటివి కోకొల్లలు. నన్నయ పద ప్రయోగకోశంలో వెదుకలాడుకోకుండానే దొరుకుతాయి.

— శ్రీ స. చ. రామానుజాచార్యులు

‘సాహిత్యంలో సృజన’ - ఒక పరిశీలన

‘సాహిత్యంలో సృజన’ అన్న మధర్మవంగారి రచన - దానిపై తిరుమలరావుగారి చర్చ అటుపిమ్మట ఫిబ్రవరి “భాగతి”లో వచ్చిన విమర్శలు చూసిన పిమ్మట వాకు స్ఫురించిన అభిప్రాయాలు పత్రికా ముఖంగా వివేదించుకుంటున్నాను.

1) కథలు - నాటకాలు - నవలలు కవిత్వంమంచి వేరుచేసి చూసిన అర్. యన్ గారి పరిగణనను, అన్నీ కవిత్వమే అంటూ ఠండిస్తున్న తిరుమలరావుగారి మాటల వెనుకనున్న అంతర్భావ్ని, ఆవేదనను వేనిలా అర్థం చేసుకొని, విపులీకరిస్తున్నాను.

తిక్కన నాటకీయ శిల్పిని విమర్శించమంటే ఆయన కవి త్యాన్ని, నాటక లక్షణాలతో చెప్పి పంచ సంగతులు అవస్థలు అనే

ప్రేమలో బింగుజాసే విమర్శకులు, సాహిత్యవిమర్శకులని నందితుల వరకూ ఉన్నారు - అది సాచిన సాహిత్యంమీద తెలుగు విమర్శ సాదించిన ‘అభ్యుదయం’ కాగా - ఆధునిక విమర్శకులలోపై తం అదే ధోరణి కనిపించతోలే-తెలుగు విమర్శ వీరితో పెరిగాలని అనిపిస్తుంది. కవిత బాహ్యకృతి పరిశీలనకు విక్కున విలువ ఎప్పుడూ - అంతరిక తత్వానికి తగినంత ప్రశాసం ఇవ్వక పోవడం - దువాటి విమర్శ స్థితి.

ఉదాహరణకు ‘వచన కవితా’ ప్రక్రియనుండి-అభ్యుదయ తి అని ముద్ర పడాలంటే వాడు తప్పని పరిగా మార్చుకొనం రాలా- అందులోనూ వచన కవితలో వాసితీరాలి... ఈ ‘స్మైలు’ ఎంత సడలితే వాడు ఆధునికుడు కాడు - దీన్ని శ్రీశ్రీ యే క్లుప్తంగా వెలిమివ్యాడు ఒకచోట.

పితదాన్ని (అది వీరిత మంచిదైవా) నిరాకరించుంది. కొత్త దాన్ని (అది వీరిత అనుమానావృతంకా కనపడ్డా) ఆదరించుంది.
(వ్యాస కీడలు, పేజీ 140)

పిత సంకెళ్ళను కాదని ఇనతళకు వచ్చిన ఆధునిక కవిత్వంలో విర్భరచిన క్రొత్త సంకెళ్ళు ఇవి.

కవిత్వానికి ‘అర్థం’ అత్య అయితే (అలంకారికుల దృష్టిలో అనడంలేదు) శత్రుత్వాలు దేహం. కాగా దాని ఆకార కల్పన కవితలో ప్రక్రియ. దేహం నక్కరం...ఆత్మ విత్వం...అదే ఉత్కృష్టమైన తాత్విక జ్ఞానాన్ని అవాదిగా రకగతం చేసుకున్న మనం...ఈ శాస్త్ర దేహంమీద విందుకింత మోహపడుతున్నాం? ఇది పురోగతా? తిరోగతా? శ్రీశ్రీభావాలు ఛందస్సులో చెప్పతగదా? ఉత్కృత సత్యవారాయణాచార్యగారి ‘జంట నగరాలు...’ ఖండ కృతిలో, చెప్పాల తాత అమనయం చదివి సానుభూతితో కళ్ళు చెమర్చినవే ‘భిక్షు సర్ప యన్ లో’ లేని ప్రసన్నత అందుకు కారణమే... మరి వ్యాపారక భాష వాడులు ఎంతమంది చిన్నయసూరి రచనలో వినిపించే సంగీతం కాదనగలు? కనుక, కవినిబట్టి ప్ర కీయ రాణిస్తుంది... ప్రక్రి యనుబట్టి కవిస్థానం విర్భీతం కారాదు. విన్నవేదీ...వేడు ఉన్నదీ... ముందుండనిదీ అయిన ఈ ప్రక్రియాదేహ్ని తడమకండి... కవి త్యంలో ఆత్మను వెదకండి... తెలుగు విమర్శ ప్రమాణాలు పెరిగా లంటే విమర్శకులు గుర్తించ వలసినది ఇది.

కథలు... నాటకాలు... కవిత్వం కాననే వారు ముందాకా కవిత్వం అంటే ఏమిటో తెలుసుకోవాలి. బుచ్చిబాబు కథల్లో కవిత్వం లేదా? నాటకాలలో కవిత్వం లేదా? రాచకొండ నవలల్లో కవిత్వం లేదా?... పోనీ వీటికి ‘కథా కవిత... నాటక కవిత... నవలా కవిత’ అని పేరు పెడదామంటే మళ్ళీ ప్రక్రియలు మీద ప్రక్రియలు పుట్టు కొస్తాయే - అంతెక్కడ?

కవిత్వానికి అర్థం సంకచిత పరచడంవల్ల ఇన్నీగకరకాల ప్రక్రియలుగా భ్రమించేస్తాయి. అర్థం విశాలం చేసుకున్న వ్యధు అన్నీ ఒక్కటే... అదే కవిత్వం శ్రీశ్రీ ‘కదిలేది...కదిలిం

చేది... 'కక్కపిల్ల... అగ్గిపల్ల...' ఇత్యాది దీన్ని మనకు గుర్తు చేయడంలేదా? - సామాన్యం విషయం అటుంచి తత్త్వాన్వేషణ చేయబూనిన విమర్శకుడు సైతం ఇట్టి పరిగణనకు సిద్ధపడడం ఊహ్యం కాని నేరం.

పాఠకుడి భావనాశక్తి ననుసరించి - అతిపేలవంగా తోచే మాటల్లో మహాస్మృతమైన కవితాస్ఫూర్తి తోస్తుంది-ఉదాహరణకు గురజాడ దేశభక్తిగేయం... 'అందులో' కవితా లక్షణాలేవు... అనలు గురజాడ కవే కాదు పామ్యున్నాడు, కవిత్వానికి గిరిగీసుకొని కూర్చున్న వాళ్ళు. ఆ ఒక్క గేయాన్నిబట్టి, అందులోనూ మొదటి నాలుగు పదాలలోనే-గురజాడమ మహాకవిగా ఆరాధించేవాళ్ళున్నారు-

2) ప్రాచీన ఆలంకారికులది సాహిత్యంలో కూలంకషమైన పరిశోధన - వారు స్పృశించని సారస్వత లక్షణమే లేదనిపిస్తుంది. వారి సిద్ధాంతాల పరిధి అతి విశాలం-అలాంటిది వారి నధిగమించి మనం చెప్పేదేమంటుంది అనిపిస్తుంది? అలాగని పరిశీలన జరుగ రాదనికాదు. అది సరియైనది కావాలి. ఆ పరిశీలన వెనుక ఒక ప్రమాణం ఉందని మరువరాదు-'తెలంగాణ...కోటి రత్నాలని' అన్న చోట ప్రాచీనులు చెప్పిన లక్షణా వృత్తిని పరిపరిచేసి అర్థాన్ని చెప్పుకోవాలి -

3) సుదర్శనంగారు రచనను, ధ్వని యని ప్రాచీనులు యేదైతే భావించారో అదే 'సృజన' అన్నారు - కానీ 'రచయిత దృక్పథంనుంచి ఉద్భూతమైన సృజనశక్తి విలా అభివ్యక్తమవు తున్నదో' విచారించే ప్రయత్నం వారు చేయలేదు'అంటూ ప్రాచీనులతో విభేదించారు. నిజమే: తెలుసు. విమర్శ ఇప్పుడిప్పుడే అడుగు పెడు తున్న సూత్రమార్గం అది. సందేహం లేదు - రచయితయొక్క మనో విశ్లేషణద్వారా రచనను విమర్శించడం అది -

కానీ వారి వివరణలో 'సామాజిక చైతన్యం...వ్యక్త చైతన్యం ... సాహిత్యోద్యమ రథ సారథ్యం...' అంటూ విచార ముడిపెట్టి సృజనాత్మక శక్తిని కొందరికే పరిమితం చేయబోగా, అమాటకు అర్థం సంకుచితమై వివాదాస్పదమయింది. సృజనాత్మకశక్తికి నిరూ పణలుగా వారు పేర్కొన్న లక్షణాలు లేని శ్రీనాథుడు, తిరునాటి కవులు ఆయా కాలాలలో సాహిత్యోద్యమ కర్తలుగానే భావించ బడ్డారు. పైగా కవికి ఉద్యమ సారథ్యం సమాజం వ్యవస్థ - సామాజిక చైతన్యం ప్రతిబింబించడం సృజనయొక్క అనే కానక లక్షణాల్లో ఒకటి-నమస్కరమూ అదే కాదు-

4) వీరి సిద్ధాంతానికి-నిరూపణకూ పాత్తుకుదరలేదు-వీరి దృష్టిలో శ్రీశ్రీ, కృష్ణశాస్త్రి సృజనాత్మక శక్తిగల రచయితలు.

'ఒక రచయితగానీ - కవిగానీ - పూర్వరచయితల ప్రభావం నుంచి, ప్రతిభావంతులైన సమకాలికుల ఛాయలనుండి తనను తాను రక్షించుకొని తనదైన వ్యక్తిత్వపు ముద్రను, భాషమీద, ప్రక్రియ మీద, శిల్పమీదా చూప గలిగితే తప్ప అతని రచనలోని సృజనాత్మక శక్తి నిరూపణ కాదు. అని వీరి వివరణ -

గురజాడ అనే మహాకవివల్ల అప్పటికే వ్యావహారిక భాష - చందోస్యేధ్య - వస్తు సూతనత్యం, తెలుగు కవిత్వానికి సంక్రమించాయి-పైగా, అతని వెనుక సమాజస్థితి తప్ప మరే పూర్వ కవుల ప్రేరణ లేదు. గురజాడ కవిత్వంలో అక్కడక్కడ కనిపించే భావ కవితను, ఆత్మాశ్రయ రీతిని కృష్ణ శాస్త్రి విపులీకరించాడు. ఆయన లక్ష్మణుని, భాషనూ, అడుగుజాడగా చేసుకొని చందస్సును పెంచు కుని ముందడుగు వేసాడు శ్రీశ్రీ - కనుక సృజనాత్మక రచయిత వీరరు కావాలి?

ప్రధానంగా సృజనాత్మక కవికి ఉండవలసినదిగా 'భావనా తీవ్రత' అనీ, ఇతర కవులనుండి అతనిని వేరుచేసేది అదేనని వీరి అభిప్రాయంగా గోచరిస్తున్నది. శ్రీశ్రీ, కృష్ణశాస్త్రి, కవితలో భావనా తీవ్రత మాత్రమే కనిపించగా, గురజాడలో భావనా తీవ్రతను సంయుక్తమనం చేసుకొనే తత్త్వదృష్టి, ఋషిశాస్త్రా మూ కనిపి స్తాయి-ఆయన ఉద్యమ కవులను మాత్రమే ఉత్తేజపరచే ప్రథమ శ్రేణి ఉద్యమకవి-శ్రీశ్రీ, కృష్ణశాస్త్రి నంటవారు ద్వితీయశ్రేణి ఉద్యమ కవులు-అని వా తీర్మానం-

4) ఇక కవిత్వం ప్రయత్న సాధ్యమా? అ ప్రయత్న జన్యమా? సుదర్శనంగారి ఆంతర్యం బోధపడడంలేదు-సృజనాత్మక రచయిత కాదలవినవాడు-తనదైన వ్యక్తిత్వపు ముద్రను భాషమీద.. ప్రక్రియ మీద... అంటూ కొన్ని మాటలు వ్రాసారు-అనగా ఆంతరంకు వస్తున్న తెలుగు, సంస్కృతం వదలి తెలుగు... ఇంగ్లీషో ... లేదా తెలుగు... హిందీయో ... లేదా మరో భాషో కలిపి కొత్త భాషను సృష్టించుకోవాలి. ఎవ్వరూ స్పృశించని ప్రక్రియను వెదికో ... లేదా తయారు చేసుకొనో-అప్పుడు కవితా రచన మొదలుపెట్టాలి- ప్రక్రియను, భాషను కవిత్వం అనుసరించాలా? లేదా కవిత్వాన్ని అని అనుసరించాలా? ప్రయత్న సాధ్యమయిన కవిత సృజనాత్మక కవిత అనిపించుకోదు-

5) 'కళ అంతా అనుకరణ - మౌలికతకు వల్లమాలిన ప్రాముఖ్యం ఇయ్యరాదు' అన్న తిరుమలరావుగారి మాటల్లో ఎంతో వాస్తవం ఉంది. సుదర్శనంగారు 'ఇతర కవుల ప్రభావంనుంచి బైట పడి కవిగా తనదైన రీతి సాధించుకోదానికి... అంటూ కవిమంచి సమకాలిక, పూర్వకాలిక ప్రభావాలు వేరుచేయడం శాస్త్రవికీత్య చేసి తొలగించినంత తేలిగ్గా భావించారు. ఏ వ్యవస్థ కవితాసాహిత్య (వీరన్న సృజనాత్మక రచయిత) పూర్వకవుల ప్రభావంనుంచి అత్యంతమూ వేరు కాలేదు- అవే మౌలిక లక్షణాల పునాదిపై, అదే పరిధిలో సుదూరం వయనించగలడు-విలాగంటే దారపుకొన మన చేతిలోనే ఉంటుంది-గాలిపటం మేఘాలు తాకుతూ విగురుతుంది.గాలిపటానికి, దారానికి సంబంధంవలె, పూర్వ, సమకాలిక కవుల ప్రభావం ఏ వ్యవస్థ కవిమీదనైనా అన్వయంగా భాషించినా-అవాస్తవంకాదు-

సుదర్శనంగారి 'సృజన' సాహిత్య విమర్శలో అవిష్కరించదగ్గ సూత్ర స్ఫూర్తిని స్ఫూడిస్తున్నంతవరకు ప్రయోజనకారేగనీ-అర్థం

నంకుచితమై అనుచితమైన ప్రతిపాదనలకు దారితీసిందని నా అభిప్రాయం.

— శ్రీ కల్లూరి భాస్కర

“సాహిత్యంలో సృజన - సాహిత్య విమర్శలో నిహిలిజం”

(చ ర్చనా వేదిక)

ఆగస్టు 1976 “భారతి”లో ఆర్. ఎన్. సుదర్శనంగారు (ఆర్. ఎన్.) “సాహిత్యంలో సృజన” అనే వ్యాసంలో ఒక ఆలంకారిక సిద్ధాంతం పలికించారు. దానిలోని అలాక్షణికతను చూపిస్తూ నవంబరు 1976 “భారతి”లోనే నాక వ్యాసం వ్రాసితిని. ఫిబ్రవరి 1977 “భారతి”లో శ్రీ జి. సత్యనారాయణమూర్తిగారు, ‘సాహిత్య విద్యార్థి’గారు నా వ్యాసంపై ఖండనలు వెలువరించిరి. జి. ఎ. నా గారు నాకు వైదుష్యం లేదన్నారు. నాది సాహిత్య విమర్శలో “నిహిలిజం” అనవచ్చునన్నారు. మొదటివాని కభినందనములు రెండవదానికి అభినందనములు తెల్పుకొన్నచున్నాను. దాశరథీగారి “నా తెలంగాణ కోటి రత్నాలవీణ”లో “సృజన” ఉంది అన్న ఆర్. ఎన్. గారి విగ్రహవాన్ని వీరు బలవరుస్తూన్నారు. ఇందులో ఉపమ, అతిశయోక్తి అనే ఆలంకారాలు తప్ప వేరేగణం లేదని నా వాదం. పై కవితను మరి పరిశీలించితిని ఇప్పుడు దీనిలో కొన్ని లోపాలూ, అసమంజసాలు కూడా కన్పడ్డాయి. “గాణ.....వీణ” అను పాదాలు, అను పాదాలకల కవిత్యం, ఏ కొలబద్ధతో కొల్పోనా, తగ్గు రకపుదే. ఇంకొక లోపమేమంటే, అనుపాదంలో “ఆణ.. ఈణ” అనే స్వరాలున్నవి అమృలు మారినవి. “నా తెలంగాణ కోటిరత్నాల వాణ” అని యుండి ఉంటే బాగు. వీణకు వేదంలో వాణ అని ఉంది. ఇంకొక అసమంజసం ఏమీ అంటే, వీణ గొప్పతనం దాని తంతుల సంఖ్యబట్టి, మెట్లు నిర్మాణంబట్టి ఉంటుందీకాని, దానికి పాదుగ బడిన రత్నాలబట్టి ఉండదు. బృహదీవిణ, మహాదీవిణ, కచ్చపీవిణ, గజదీవిణ, రుద్రదీవిణ, విచిత్రదీవిణ, రావణదీవిణ, సరస్వతీదీవిణల పై శిష్ట్యం వానితంతులు, మెట్లు బట్టి ఉంది. రత్నాలు పాదుగబడిన వీణ. స్వర్గరులకూ, రత్నాల వర్ణకులకూ అమ్ముడు సరుకగునేమో కాని, సంగీతజ్ఞులకు ఆరాధ్యవస్తువు కాజాలదు. ఇది “నా తెలంగాణ.. వీణ”లోని సృజనా విలనం!

ఇంక, “సాహిత్య విద్యార్థి”గారు నా చర్చ కొండపిటి చేతాడు అన్నారు. ఇప్పటి విద్యార్థులందరికీవలెనే వీరికి ఆలంకార చర్చన్నా, సాహిత్య శాస్త్ర చర్చన్నా “బోరు”కొడుతుంది. దర్శన సూత్రచర్చ అంటే ఏమనుకొన్నారో వీరు. వ్యాయదర్శనంలోని సూత్రములలోని ఆక్షరాల సంఖ్యమీద కూడ సుదీర్ఘ చర్చలున్నాయి!

నేను “సృజన” అంటే ఎలా వుంటుందో తెలియక తికమక పడుచున్నానన్నారు. ఇది నిజమే. సాహిత్య పరిసీద్ధాంతాలు “లేదీ”లు

వేసికొని శుభంగా సార్వభౌమ ద్రవంలో నిర్లక్ష్య జంతువుల సమూహాలవలె, గడ్డితో నింపబడి గోడకు వేలాడే జంతువుల దేహముల వలె, వీరి సాహిత్యపు మ్యూజియంలో ఉంటాయి. నాదా, వజీవమైన, యధార్థమైన, చైతన్యవంతమైన డిక్షనరీలు. ఇందు అంతా అద్భుతాలూ, తికమకలే. దీనికి నిదర్శనం ఆర్. ఎన్. సుదర్శనంగారి “సృజన”పై ఈ వుపసంహరింప.

నిర్వచనం ఇది :

“మాటలకందని సంశ్లిష్టమైన అనుభూతిని మాటలద్వారా అందజేసే ప్రయత్నమే సాహిత్యంలో సృజన”.

దీనిని ప్రక్రియా విశ్లేషణం (Functional analysis) చేస్తాము.

1. సాహిత్యమంతా సృజనే కాబట్టి సాహిత్యంలో సృజనచర్యత చర్యణమే అవుతుంది. పుట్టిన పల్లెలంతా సృజనలే. అందులో కురువులు, సురువులు, తెలివిగలవారు, అది లేనివారూ ఉండవచ్చు. సాహిత్యం మంచిది కావచ్చు, చెడ్డది కావచ్చు. అయినా ప్రతి కవిత ఒక సృజనయే. అన్ని కుండలూ ఒకేరకంగా ఉన్నా అన్నీ సృజనలే. వినంప; ఒకటి సాధారణముఖం కలిగి నదికాగా, ఇంకొకటి పందిమూతికలదిగ ఉండవచ్చు. ఈ గుణానినే “మౌలికత” (Originality) అంటారు. ప్రతి కవిత సృజన అవుతుందికాని ప్రతి సృజనలో మౌలికత ఉండక పోవచ్చును.

2. పై నిర్వచనంబట్టి సాహిత్యం (కవిత్యం) అనేది నిదానముగ, ప్రయత్న పూర్వకంగా, “నేను అందజేయవలెను” అనే self-consciousnessతో చేసే పనివలె కన్పడుతుంది. కాని కవిత్యపు బూట (Springs of Poetry)కు మూలం ఇదికాదు. కవిత్యం భవ్యావేశం (Inspiration)వలన అప్రయత్నకంగా (Spontaneous) వచ్చే భావవరంపర. కవులకు తాము వెలుతుండేది తెలియదు, తామేమి చెబుతుండేది తెలియకపోవచ్చును.

వాల్మీకి “మానిషాడ...” చెప్పిన తర్వాత ఆశ్చర్యపోతాడు. ఇదేమి నేను శోకిస్తూ ఉంటే, శ్లోకం వచ్చింది! అరే! శ్లోకం పాద బద్ధంగా, అక్షరసేమంగా, తంతులయ సమన్వితంగా ఉండే అంటాడు. వాల్మీకియే “అందజేసే ప్రయత్నమూ” చేయలేదు. అది అప్రయత్న మూలకం. అతని శ్లోకం ముందున్న విషాదునికిగని, వెనుకన్న శిష్యునికి గని “అందలేదు”. కవిత్యం భవ్యావేశవలెతం కాబట్టి, అందు “నేను అందజేస్తూన్నా”ననే సంబుద్ధి వుండదు. పోతన “పలికిం చెడు వాడు రామభగండట” అంటాడు. మిల్టన్ Paradise Lost రచనారంభంలో “What in me is dark, illumine” అని భగవంతుని ప్రార్థిస్తాడు. చునపోతనవలెనే Sing, Heavenly Muse అంటాడు. “రామాయణ కల్పవృక్షము” ఆరంభంలో విశ్వ నాథ, “నన్నయ్యము, తిక్కనము నవ్యావేశించిరి” అన్నాడు. A. E. Housman తన Name and Nature of Poetry (1932) అనే కవిత్య తత్వాన్నిపేర్చే వ్యాసంలో, కలతానానాన్ని, ఎచ్చరిక

లేనప్పటి జ్వరభాధతో పోలుస్తాడు అందుకే నేనంటాను, కవిత్వం అనర భంగా, ప్రయత్నంగా, అనపొంకారంగా వచ్చే Inspired flow of noble ideas మీ కాని అందరాని అనుభూతిని ఒక్కొక్క మాటలోనే పట్టి చేసు నేట వండికాదు అని. అలాకాకుంటే "అగ్ని మీకే పురోహితం," "మానిషిద," "పూతమెటుంగులన్", "గుత్తిం బులైలుగుట్టి," "ఇతడారంగదభంగ సంగర...", Iliad, Divine Comedy, బేకు కవిత్వమంతా Piers Plowman, Pilgrim's Progress, వేమన పర్వజ్ఞ వత్సవారుల కవిత్వం మున్నగువాటి అవిర్భావాన్నెట్లా explain చేయగలం? Religious poetry యే కాదు, సెక్యులర్ సాహిత్యాలు కూడా ఇదే ఉత్పత్తి క్రమంకల్గి ఉంటాయి. శాస్త్ర (గ్రీకు కవయిత్రి) గీతాలు, జేమ్సుజాయిన్ Ulysses, లూయీకార్లో Alice in the Wonder land, శ్రీశ్రీ "ఓ కవితా...", మొక్కపాటి "దారిన్వ పార్వతిశం" మొదటిభాగం, దిగంబరకవుల ప్రారంభంనాటి కవిత ఉదాహరణలు.

3. "... సంశ్లిష్టమైన అనుభూతిని..." అనడంలో, "చచ్చే కవికి సంశ్లిష్టమైన అనుభూతిని" అనే అర్థం ఉంది. మన కవికి అనుభూతి రావలెను, దానిని మాటలద్వారా అందజేయడాని కతడు పరపరాధారు కావలెను, కవికి అనుభూతి సంశ్లిష్టంకాలేదు కవిత్వం లేదుపో. మహాకవుల రచనలు పరిశీలిస్తే, కవికి అనుభూతి కలుగకున్నా, మహారచనలు వచ్చినట్లు స్పష్టమైతే కాగలదు. అనుభూతి (అంటే Experience) పర్యంత్యజీవని, జితేంద్రియులై, బుద్ధులైన మన కవులు (పురాణేతిహాసాలు వ్రాసిన ప్రాచీనులు). కామకోదాది అనుభూతులను సంశ్లిష్టం చేసుకొని కవిత్వం వ్రాసారా? తనకేమీ అనుభూతి లేకున్నా, లానుచచ్చే కవిత్వంలో ఇమిడియున్న అనుభూతిని సాధకునికి లేదా శోధకు కలుగునట్లు చేయుటేకదా కవిత్వమహత్వం? అరిష్టాటలు 'పాయిటిక్స్' తర్వాత అంతటి గొప్ప 'వార్ట్ ఛాన్ ఆర్ట్' వ్రాసిన బాల్ ట్రాబాయి ఒక ఉదాహరణ ఇస్తాడు. ఒకడు నీ కళ్ళముని ప్రేళ్ళు తొక్కినాడు. నీకు కొంచెం నొప్పి అయినది. దానిని తెల్పేందుకు "అయ్యో" అని అతని అందటి సానుభూతిని పొందడం కల. నీ కళ్ళ ముని ప్రేళ్ళు తొక్కిబడకున్ననూ, "అయ్యో" అని అతని అందటి సానుభూతిని పొందడం ఇంకా గొప్పకల" అని కవిలో అనుభూతి సంశ్లిష్టం కానక్కరలేకుండానే సాహిత్యాన్ని సృష్టించ వచ్చును, కనుక ఆర్. ఎన్. గారి నిర్వచనం కవితోత్పత్తి రహస్యాన్ని మూలించదు.

4. సాహిత్య సాఫల్యానికి రెండు దశలున్నాయి.

(i) వ్యక్తన (Expression) (ii) సాధకుని లేదా శ్రోత అనుభవంలోకి తెచ్చుట (Communication).

వీటి స్వభావం తెలుస్తాను.

కీటుకు ఒకానొక కావ్యం పరిశీలిస్తాము.

Eve of Saint Agnes అను కావ్యారంభం

"St. Agnes' Eve. Ah, bitter chill it was!" అని ఉంది.

మొదటిభాగం expression, రెండవది Communication.

ఇంకొక మచ్చు :

కోతి తెచ్చి వట్టి కొత్త పుట్టుము గట్టి

కొండమచ్చుల్లై కొలిచినట్లు

ఇది expression భాగం. కవి ఇదంతా ఎందుకు చెబు తున్నాడో మనకు తెలియదు. ఇప్పుడు వస్తుంది. Communication అనే కవి ఆంతర్యం "నీతిహీనునొద్ద నిర్వాగ్యులందురు." Poetic expression is now communicated. ఇది ఈ క్రమంలోనే ఉండ నక్కరలేదు. "వచ్చెడువాడు పల్లులు దవళ్ళము గెల్తు మనంగ రాదు"లో మొదటనే poetic communication ఉండటం గమనించదగినది. ఒక కవితలోని Communicative failure వలననే ఆ కవిత అవిర్భవించేనాడు ఉపేక్షించబడి తర్వాత మరువాడో, లేక కొన్నితాదృశతర్యతో కాల దేశ సా తలు మారినప్పుడు మహారచనగా గుర్తించబడుట, పింగళి సూరన, వేమన కవిత లిట్టివి. కవిత్వంలో Communication వె ఫల్యం చెందకుండా ఉండేందుకే రసం, ధ్వని, అలంకారం ఇత్యాది సేవజాలు, వ్యంజనముల ఉపయోగిస్తాడు కవి. రాగ సంకటిలోనికి దిగుటకు చింతతోక్కు. కొరివికారం ఉపయోగించినా, తతిమ్మా రెండూ సాధకాలే. ముఖ్యపాత్రం రాగ సంకటే. దా రసాదులున్నందున సృజన అనే గుణం ఉందని అనుకోవడం పొర పాటు. ఈ అర్థంతోనే నేను రసం, ధ్వని వక్రీకులపై చెబుతు వివరినాను. ఇవి కవిత్వంలో ఉండాలట. అలంకారిక పర్మలో మా త్రం ఉండరాదన్నట్లు కన్నె రజేసే పూర్వవక్రీయుల మనస్తత్వం విశ్లేషణార్హం. నే ననేదల్లా ఒక్కటే. కవిత్వమునకు రహిదులు గొణములే కాని వధానంకాదూ అనీ, సాహిత్యం (కవిత్వం) అంతా సృజనే అనీ, Creativity అనేది లేదనీ, ఉండదీ, Creation మేలసీర్చి దేన్ని Creativity (సృజన) అని అంటున్నారో జాని కది Originality (సృజితత్వ) అనీర్చి.

5. ఆర్. ఎన్. గారి నిర్వచనంలో, ఒక సాహిత్య ఖండికలో మాటలద్వారా అందజేసే ప్రయత్నం చింతవరకు సఫలమైందని కొల్పుటకు కొలమానంగానీ. అందులో సృజన ఉందో లేదో తేల్చేందుకు తేజావు కాని లేదు. ఆర్. ఎన్. గారికి నచ్చితే సృజన ఉంది వారికి నచ్చకపోతే కవితలో సృజన ఉండదు అని అనుకొనవలసి వస్తుంది. ఆర్. ఎన్. సిద్ధాంతానుసారాలు సాహిత్యంలో ఈ విధంగా "ఇంపీరియలిజం"ను తెస్తున్నారు. వారిది సాహిత్యంలో "ఇంపీరియలిజం" అయితే వాది సాహిత్యంలో "సాహిత్యం" అవుతుంది. ఇది చరిత్రగతి తార్కికం. (Dialectics of History)

ఇంతవరకు నిర్వచనాన్ని జానయోగిక దృక్పథంనుండి చూచినాము. ఇప్పుడు నిర్మాణ అక్కతి విశ్లేషణ (Structural and formalistic analysis) చేస్తాము.

6. "సంశ్లిష్టమైన" అంటే ఏమి? "అనుభూతి" దేంతో సంశ్లిష్టమైందో? "సంశ్లిష్టమైన" తీసివేసి నిర్వచనాన్ని ఇట్లా వ్రాస్తాను:

“మాటల క దని అనుభూతిని మాటలద్వారా ... సృజన.”

“అనుభూతి” అనే గాఢమాటను తీసివేసి, దాని స్థానంలో నర్తనామం కేసి ఇట్లా వ్రాస్తాను: “మాటలకందని దానిని మాటల ద్వారా... సృజన.”

దీన్నిబట్టి సాహిత్యంయొక్క గాని అందులో ఉన్నదనే సృజన యొక్క గాని స్వరూపస్వభావాలు స్పష్టమైనాయా? పైగా స్వచ్ఛంద విఫలానకూడానూ. మాటలకందనిది అనుభూతి. మాటలతో చెప్పబడేది సృజన. మాటలకందకుండా అనుభూతి. మాటలకందితే సృజన. ఇత్యకు ఉత్త రమీయకుండా సత్యనే ఉత్త రం అడగడం ఇది. Begging the question. నిర్వచనాన్ని రెండుభాగాలుగా విభజింప వచ్చును.

“మాటలకందని సంశ్లిష్ట మైన అనుభూతిని మాటలద్వారా” ఇది మొదటి భాగం.

ఇక రెండవ భాగం.

“అందజేయడానికి చేసే ప్రయత్నమే సాహిత్యంలో సృజన.”

మొదటిభాగంలో ఒకే బరుం (“మాట”) రెండు ప్రయోజనాలకుపయోగింపబడ్డది.

రెండవభాగంలో రెండు బరులు (“ప్రయత్నం”, “సృజన”) ఒకే ప్రయోజనానికుపయోగింపబడ్డాయి. “సృజన” అంటే ఏమిటి? అదే. “ప్రయత్నం” అని ఉత్త రం. ఇదట “ప్రయత్నం” అంటే ఏమిటి? Force is nothing but energy అంటే ఎంత అర్థవంతంగా ఉంటుందో “... .. ప్రయత్నం (సాహిత్యంలో) సృజన” అంటే అంతే తెలిసిడి కలుగుతుంది.

ఈవిధంగా సూత్ర నిర్మాణం ఆకృతులు అశాస్త్రీయంగా అయోమయంగా ఉన్నాయి. నిర్వచనానికి తర్వాతి వాక్యంలో తగిలించబడి “నిత్యమాతనత్యం”, “నన నవోన్మేషిత్యం” అనేవిదాలు అమాయకులను భ్రమగొల్పేవేలాని సాహిత్య మర్మమును తెలిపేవికావు.

7. ఆర్. ఎన్. గారి నిర్వచనంలోని “మాటలకందని అనుభూతి” తత్వం ఆలోచిస్తే, ఇది, రొమాంటిసిస్టుల Unrestricted flight of imagination వలె కన్పిస్తున్నది. అంటే వీరి నిర్వచనం రొమాంటిసిస్టు కవిత్వాని కన్వయించేందుకేగిడినట్లు భావించవచ్చును. ఆధిభాత్య (Classical) యవార్థ (Realistic) కవిత్వాలకే నిర్వచనం పొందదు. బ్రహ్మ పదార్థం తప్ప తక్కినన్నీ మాటలకందవే. ఈ బ్రహ్మ పదార్థాన్ని మాత్రం వదిలారా మన జేదాంతులు?

“కతోస్పరకృతం స్మర” అంటాడు వేదాంతి నన్ను మరచి పోవద్దు నునూ అని పరమాత్ముణ్ణి హెచ్చరిస్తాడు. “వేదాహమేతం పురుషం మహంతం” అని ఇంకొక ఋషి అంటాడు. దేవుణ్ణి చూచితిని అని గంతులు సెప్పాడు. ఆ దేవుడు సూర్యునివలె ఉంటాడంటాడు. మరొక వేదాంతి దేవుణ్ణి రుచి చూచాను అంటాడు.

“నేతి నేతి” (అదికాదు ఇది కాదు) అంటూనే దేవుణ్ణి పట్టుకుంటాడు ఒక ఋషి.

8. ఆర్. ఎన్. గారి నిర్వచనం మాటలకందని అనుభూతి కన్వయమైందని మాటవరుసన కొప్పకుండా. మాటలకందే అనుభూతి సంగతేమిటి? మాటలకందే అనుభూతిని సృజనాత్మక సాహిత్యంలో అందజేయలేరా? అందజేయరాదా?

కొడుకు దుర్మరణం చెందాడు. తల్లి ఏడుస్తూంది. అప్పుడు తిక్కన “పోయను, ధర్మరాజ తనయాయను” అనే సుభద్రావిలాపం వ్రాసినాడు. వాదిన మాటలూ, అనుభూతి అందేవే. అయినా ఇది మహా కవిత్వముగా భాసిల్లుతుందే! సత సావాసగాళ్లు ఒకచోట ఉండడంమాచి మణికంధరుడు “ఓహోహో మా బంధువ్యూహం బంతయును నచ్చినట్లెయ్యో” (కళాపూర్ణోదయం) అంటాడు. ఇందలి అనుభూతి అందరికీ అందేదే ఐనా విచక్కగాఉంది సాహిత్యం! ఎతనం జెంది కబోదియైన ఇడిసమరాజ నాటకాంతంలో తనకూతుండ్లను అప్పలించుకొంటూ, “నావంటి సాపం చేపేనాని కూతుండ్లని తెలిసి మమ్మల్ని ఏవరు పెండ్లి చేసుకొంటారమ్మా” అని గోడాడి నపుడు అతను అందరి తండ్రుల అనుభూతినే చెప్పుతున్నాడు. సాసో క్కిను అందరి కందే మాటల్లోనే చెప్పుతున్నాడు. “నీకూ నీవారు లేరు, నాకూ నావారులేరు, తెప్పమీద తేలిపోదాం పడర, చల్ మోహనరంగా” అనే గ్రామీణ నాయక పలుకుల్లో మాటలకందని అనుభూతిలేదు అయినా ఇంతకంటే బాగా చెప్పిన విధమూలేదు. తనకు దిక్షం పెట్టేందుకు ఆలస్యంచేసిన గృహిణిపై కన్యేరజేస్తూ ఒక ముని “నీ మగడంత విక్కువే, మనమలు బ్రాహ్మణులింత తక్కువే” (అరణ్యవర్ణం-విరాగిగడ కవిత్వం) అంటాడు. ఇందను భూతి సామాన్యమే అయినా కవిత్వం అసామాన్యంగాఉంది. “భారతి” వారు స్తంభిస్తే కొన్ని పుటల ఉదాహరణ లివ్వగలము. “మాటలకందని” అనే షరతు అవసరం. అప్పుడు ఆర్. ఎన్. గారి నిర్వచనం ఇట్లా తయారవుతుంది:

“అనుభూతిని మాటలద్వారా అందజేయడమే సాహిత్యంలో సృజన.”

ఇది ఆలంకారిక పీడ్తాంతమేకాదు. విందుకంటే దీని ప్రకారం “నాకు లేలుకుట్టినట్లెంది” అనేది సాహిత్యమేకాక సృజనకూడ కల్గినదై ఉండవలసివచ్చును. సాహిత్యంలో ప్రత్యేకంగా కన్పించేది మాటలతిరు, పొందికలు. అనుభూతి సామాన్యమానవునికీ, కవికీ ఒకటే. ఇందుభేదంలేదు. ఇద్దరికీ భేదమెక్కడుంది అంటే అందిన అనుభూతిని సామాన్య డొకవిధంగానూ, కవి వేటొక విధంగానూ చెప్పతారు.

9. ఇప్పుడు ఆర్. ఎన్. గారి నిర్వచనాన్ని ఇట్లా వ్రాయవలసి వస్తుంది:

“సంశ్లిష్ట మైన అనుభూతిని నేజే మాటల కందని విధంగా అందజేసే ప్రయత్నమే సాహిత్యంలో సృజన” అంటే, అనుభూతి అందినా, దానిని ఫలానా మాటల్లోకాక వేజే మాటల్లో అంద

వీల్చేని విధంగా చెప్పడమే సాహిత్యంలో సృజన - సృజనను దేహిస్తున్నామని కాన - సాహిత్యం అవుతుంది. సామెతలు, దేశీయాలు, మహా కవుల పలుకులు, ఆ స్వరూపంలో ఉంటే తప్ప సాంస్కృతిక, సాంస్కృతిక సాహిత్యాల విషయం కోరేవు. అందుకే బాగురు "గీతాంజలి", "ఫ్రెంచికి బాధ్యు" కవిత్వం (Fleurs du Mal) అనువాదం చేయడానికికూడా సాధ్యంకాదు * పిట్టలో. అమాటకు వస్తే, ఏ ఉత్తమ సాహిత్యంలోనైనా, మాటలకందని అనుభూతి కాక, అనుభూతికందని మాటలుంటాయి. ఒక ప్రాచీన శ్లోకార్థం ఇట్లుంటుంది: సాహస్యం మాటలు అర్థాన్ని అనుసరిస్తే, మహా కవుల మాటలనే అర్థం అనుసరిస్తుంది.

10. రసాదులుంటే సృజన అదేఉంటుంది అంటారా? రసం, ధ్వని, అలంకారం, గుణం, రీతి, భావిత్యం ఏమీ లేకుండానే కవిత్వం ఉండగలదు అనే నా వాదం. కవిత్వం ముందువచ్చిన చెవులు కాగా, సిద్ధాంతాలు తర్వాత వచ్చిన కొమ్మలు. ఈ ఆరు అలంకారిక వాదాలలో కవిత్వ తత్వం తెలిసికొనేందుకు సమర్థించడం. ఆరుగురు గుడ్డివారు ఏమగు అంటే ఏమో తెలిసికోవడం, మన అవగాహనార్థం, ప్రకటించడం వంటిది. ఇవేవీలేని మహా కవిత్వాలను దిక్కువిగా ఇస్తాను.

"శీటల్ గిట్టి నభోంతరాళమున సాతెన్ బక్కులు"
ఇది సృజనాత్మకతలంకారమని తప్పించుకొంటారా?

ఊరిబయట కామకుకూర్చున్న నలుని స్థితి వర్ణన:

"పురము నెలి మూడవో రాతములు వసించి
యున్న నలుసారి కెవ్వరు నోడిరగు
జన విభుండైన పుష్కరు శాసనమున
కలిక్రత ద్యూత విద్యేన కారణమున"

(అరణ్య వర్ణం)

తనను అడవిలో విడిచి, రథంలో పోతున్న అష్టాక్షానినెపు మాన్యున్న సీత వర్ణన:

"రమణి మణి కొంతవడి దాక రథముఁ జూచు
దరుణి మణి కొంతపేపు కేతనముఁ జూచు
గాంత మణి మీద రథవరాగంబు సూచు
బడఁతి మణి యంతటను వట్టి బయలుపూచు."

(ఉత్తర రామాయణం)

మాటలకందే అనుభూతినే అందే మాటల్లోనే ఇంత గొప్ప కవిత్వం చెప్పారే వన్నయ కంకంటలు! పైగా పోరుపారం (పుట్టి రెండు క్లాసు) పిల్లకాయలు చందస్సును అయ్యవారు వెర్చుతూనే వాసే తెలు గీతలోనే వాసినారే. "కరీటము" అనే చందస్సులో వాయలేదే! ఈ కవితలు కవిత్వ జైత్రయాత్రలు (Triumphs of poetic achievement) గ భాసిల్లున్నాయి. కంకంట పద్యం ఒక ముఖ్య కవిత్వతత్వస్వరూపం చేసుకొనేందుకు ఉపకరిస్తుంది. అదేమిటంటే, నేను ఇంతకముందునుంచీ చెప్పతూ

వస్తున్న మౌలికత కంకంట పద్యంలో మౌలికత లేదు! ఇది "రంగ నాథ రామాయణం"లో రథంమీద రాము డడవికిపోయే దృశ్యాన్ని దశరథుడు తిలకించే వర్ణన అగు-

"తననూను రథములు తవ్వక చూచి

యదియుఁ గానక ధూళి నలు చూచి చూచి

యదియు గానక బయలు చూచి చూచి"

అనే కవిత్వానికి "ఇంపుమెంటు" మా అమె. దీని పర్యవసానమేమి? "మౌలికత" లేకుంటే కూడా మహాకవిల కావచ్చుననే ఉండవచ్చుననే!

11. రసము, ధ్వని ఇత్యాదులు విశ్లేషణ సాధనాలే (Analytical tools) కాని, సాహిత్య సృష్టికేర్పడ్డ geneలు (జీవకణాలు) కాదు. దేవాన్ని రక్తం, మాంసం ఎముకలు అని విభజించి గుర్తించినంతమాత్రాన రక్తం, మాంసం, ఎముకలు తెచ్చి ఒక మూస (Mould)లో నేసిన, జీవదేహం అవుతుందా? దేహమంటే ఏమి? దేవాన్ని చెల్లెల్లనంతంచేసే అదృష్ట, అన్యత్, అకాల అవిద్యవనియ శక్తి ఏది? ఇట్టిదానే నేను "కవిత్వంలోని కీలుకు" అన్నాను. నేనే కాదు. "ధ్వని"కారు దానందవర్మనుడూ ఇట్లే అన్నాడు. అంతా తెలిసింది అనుకొన్న తర్వాత, మళ్ళీ మహాకవుల వాణిలో మనకందకుండా పోతువుండే వస్తువేదే ఉంటుంది అంటాడు.

ప్రతియమానం పునరన్య దేవ
వన స్త్రీ వాణిమ మహాకవీనాం
యత్ తత్ ప్రసిద్ధావయవాతిరిక్తం
విభాతి లావణ్య మివాంగనామ

(ధ్వనాలోకం)

ఇట్లున్నందుకు ఆనంద వర్ణననిపి చూపే గౌరవానికి, అదేఅన్నా పై ఓర్మిభావాన్నైనా చూపగూడదా మన సాహితీ సర్వాదయులు? వ్యాస వాల్మీకీకాదులను చెడమడా తిట్టితే "కిమక్కు" మనకుండా ఉండే మన సాహితీ విద్యార్థులు ఆలంకారిక సిద్ధాంతాలను విమర్శిస్తే చాలు ఎరుకుక పడుతారు. ఈ ఆలంకారికులెవరి మహర్షులా? వారి సిద్ధాంతాలేమి ఉపనిషత్తులా? ఒక ఆలంకారికునిపై ఇంకొకడు ఇండనలు వ్రాయలేదా? "ధ్వని" సిద్ధాంతపు బండ వాళ్ళాన్ని "స్వక్తి వివేక"కారుడు బయటపెట్టలేవా?

12. మనమెన్ని సిద్ధాంతపు సాలెగూళ్ళనైనా నిర్మించివా, కవిత్వపు కీలుకును పట్టలేం. ఇది సాహిత్యవిమర్శలో "విపాలిజం" అంటారా? నాకేమీ అభ్యంతరంలేదు. నా విమర్శ, "విపాలిజం" కావడానికి గర్వపడుతున్నాను. ప్రపంచ విశ్వవేద్యంలో ప్రాథమిక,

* వీని కనురాదాలు లేవనికాదు. చాలానేఉన్నాయి. దేహానూ మూలంలో ఉండే సౌందర్యం రాలేదు. ఎందువేత? అనుభూతి మాటలకందకపోవుటవల్ల కాదు మూలంలోని మాటలకంటే నేతే మాటలు సరిపోవుటలేదు కావున.

టర్నెన్. బకున్. కోహ్లీన్, బాల్బాయి మున్నగువారి “పహిజం” ప్రముఖుల తే మహించింది వారి ప్రకారం, చట్టాలు, రూలు మానవుని సహజ హక్కులైన స్వతంత్రతను అవరోధించలేవు. అటులే వా ప్రకారం కవిత్వానికి నియమాలు, రూలు. ఆలంకారిక పద్ధతులు చెల్లవు. కవిత్వం స్వతంత్రం (independent) పంపూర్ణం, (Complete) మరియు స్వయం నిర్ణయాధికారం (autonomous) యుక్తం.

— శ్రీ సర్దేశాయి తిరుమలరావు

ప్రాచీన అద్దంకి: ఈనాటి పరిశీలన:

‘అద్దం-అంకి’ అనే దంపతులు ప్రాచీన అద్దంకి పురావృతి విర్మించిన ఆది దంపతులుగా ఇక్కడి ప్రజలు భావిస్తారు. ‘దర్బణ పురి’ అనే వేరే నామాంతరం అద్దంకికి ఉన్నట్లు తెలుస్తున్నది. వీటి కచ్చితకీ చరిత్రక ఆధారాలు లేకపోయినా ప్రజల నానుడిని, అలాడిగా అనుకుంటున్న సంగతులను అంత తేలికగా త్రోసివేయలేముకదా!

ఈ చట్టణ పరిసర వాతావరణం దివ్యంగా ఉండి స్వేచ్ఛగా వెరవచ్చు తొక్కుతూ, సుఖ తిరుగుతూ సహించే బహుకుండీ¹ నదీతీరంలో చల్లని పిల్లలాయువులను ఆస్వాదిస్తూ పక్షి ప్రసాదించిన ‘శాంతికితనం’గా భావించి కవులు అనేక కావ్యాలను వెలువరించి ధన్యతలెన్నారు.

ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రలో అద్దంకికి చాల ప్రాముఖ్యం వుంది. నన్నయగారికి పూర్వం తెలుగులో మొట్ట మొదటి పద్యకావనం యీ అద్దంకి శిలాశాసనంగా పరిశోధకులు గుర్తించారు. గుణగ విజయాదిత్యుడి సేనాని పాండురంగడు ఆంధ్రభాషా పోషకుల్లో ప్రథమునీ² ఈ అద్దంకి కావనాన్ని రచించిన అజ్ఞాతనామధేయుడే ప్రథమాంధ్ర కవి అని అంటే అతిశయోక్తి కాదు.

“కవిత పుట్టిల్ల వెన్నెలకంటి యిల్లు” అని పసిద్దీగాంచి రాజులచే సైతం సమస్కరించబడే వెన్నెలకంటి వారు యీ గ్రామస్థులే!

స్వరాష్ట్రభిమానం, స్వదేశాభిమానం, స్వభాషాభిమానం గల అనేకమంది రాజులచే సరిపాలించబడిన సీమ అద్దంకి సీమ. వీరులు తమ వీరత్వంతో పౌండరవర్ణం కాపాడిన వీరభూమిగా అద్దంకి సీమ ప్రసిద్ధిగాంచింది. సోలయ వేమారెడ్డి తమ్ముడు మల్లారెడ్డి మహా జయంతకుడు. నిరంతరం ఆంధ్ర పాఠ సముద్రతీరంలో ‘సహారా’ కాస్తా సముద్రపుదొంగత్తి తరుముతూ ఉండేవాడని తెలుస్తున్నది. ఇతడు రామడివెంట లక్ష్మణుని మాదిరి అనుగర్చి వెన్నంటి తిరిగేవాడు. ఎర్రా పెగడను అనుగారికి పరిచయంచేసి ఆంధ్రదేశానికి మేలుచేసిన సాజన్యమూర్తి మల్లారెడ్డి. అందుకు తమ్ముడికి కృతజ్ఞత తెలియజేస్తూ — ³ “నాతమ్ముండు ఘనుండు మల్లారచీ నాధుండు, నిన్పూతత శ్రీతోడన్ సముపేతుజేసి యెలమిం చేపట్టి మాకిచ్చుటన్” అని ప్రోలయ వేమారెడ్డి అంటాడు.

ఆనాటి అద్దంకికి ఈనాటి అద్దంకికి పోలికలేదు. సమృద్ధం అద్దంకికి మైలు దూరంలోవున్న ‘బోడిగుడి’ ఆనాటి అద్దంకి

నగరానికి ‘నడిబొడ్డుగా’ ఉండేటంత పెద్దదిగా నగరం నిర్మించి ఉండేది. అది రాజసీదులు వేశ్యావాటికలు గొడవలు, గోసగారతో నిత్యకళ్యాణం పచ్చతోరణం గ విలసిల్లే సు అనవేమారెడ్డి మదాసు మూజుమం కావనంవల్ల తెలుస్తున్నది.

రాజసీదులలో “సద్మాదిరేఖల వి పోత మలు” “గజా ముద్దు గుమ్మం” ఆకుల నాసిన కొటికలపూడి గొల్ల పిల్లలు” తటస్థ పడతారు. ఇక్కడ మత్స్యల వీధుల కూడా వున్నవి.

‘అలి తేనెవాడికి అద్దంకి’ సామెత వివాదానికి గ్రీనాథుడు అప్పటి సాంఘిక పరిస్థితులను తెలియజేస్తూ వాసిన చాటుధారలు ఆనాటి ప్రభువుల రసకలక మమతనుకలు.

ఇక్కడ 80 ఎకరాల వైశాల్యం కోట ఒకటి వుంది. దీన్ని వారిచాలుడు కట్టించాడని చెబుతారు. ఈ కోటలోనే వేరే ఒక చిన్న కోట వుంది దీనిని “చక్రపు పిల్లకోట” అంటారు. వేడు పోతు రాజు గండి” అని పిలువబడేది ఒకానొకప్పుడు కోట ‘అగడ్త’గా ఉండేది. శతరాజులు వస్తున్నారని తెలిసినప్పుడు ఈ గండండా నీరు నింపి కోటను రక్షించుకొనేవారు. కోటను ఇప్పుడు పుష్కలంగా గుర్తించ వీలులేకున్నా బురుజులు, అగడ్తలు, ఎగిర పాలకులు, సింహద్వారాలు మున్నగువాటిని నామమాత్రంగా గుర్తించడానికి సరిపడింది. రెడ్డిరాజులు పుట్ట మట్టితో నిర్మించిన గట్టి కోటలలో యిది మొట్టమొదటిది. కోట వాస్తుశాస్త్ర పద్ధతి ప్రకారం నిర్మించబడింది కోటకు ఒకచైపు నది తాకుతూ వెళ్ళడం, రాలి గొట్టాలద్వారా కోటలోపలి జలతువులకు నీటివసతులు చూస్తుంటే మనవారు ‘ఇంజనీరింగు’లో వివాదా అభివృద్ధి సాధించి ఉన్నట్లు తోస్తుంది.

ఈ కోటను శ్రీ కృష్ణ దేవరాయలు శాలివాహనశకం 1437 (క్రీ. శ. 1515)లో పరిపాలనాకొచ్చాడు. ఈ విషయాన్ని తెలిపే కథ ఒకటి యీ పాఠంలో బహుళంగా వ్యాప్తిలో వుంది.

ఆనాటి అద్దంకి ప్రభువు అనపోతారెడ్డి విజయనగర రాజుల వల్ల తనకు ముప్పుతప్పని గ్రహించాడు. తన ఆంధ్రకాలంలోనే ‘కొండవీడు’ ఉపరాజధానిగా వుండేది ఇక అద్దంకి చిన్నపట్టణము. అది బలిష్ఠమైన దుగ్గంకాదని భావించి అప్పనిధారి అమకూల మైన కొండవీటి గిరిదుర్గమునకు చల్లగా మకాం మార్చేశాడు దరిమిలా రాయలవారి సేన తమ్ముడును తి ఆధ్వర్యం కింద అద్దంకి కోటను ముట్టడించింది. కోట చిన్నదైనా అనుకున్నంత సులభంగా వశం కాలేదు. కోటలో నీటి ఎద్దడి, తినుబండారముల కొరత లేకుండా యథావిధిగా సమలు సాగిపోవటం మం తిగార్చి ఆశ్చర్య పోయేటట్లు చేసింది. కారణం తెలిసేకొని రండని వేగులను కోటవలు వైపులా పంపడం జరిగింది మూడరోజులదాకా ముట్టడి సాగు తూనే వుంది. అంతలో ఆశ్చర్యకరమైన విషయం వేగులద్వారా అందింది. మామూలుగా ప్రతిరోజూ కోటలోనికి ఆకలిబొడ్డునవున్న ‘కోటికలపూడి’ అనే గ్రామంనుండి గొల్లవారు పాలు, పెరుగు తెచ్చి ఉండేవారు ఒకరోజు పెరుగు తెచ్చు గొల్లపిల్ల మంత్రోహండ్లి వెన్నుమద్ద నదిలో జారిపోవడం జరిగింది. ఆమె యథా సకారం కోటలో పాలు, పెరుగు యిచ్చి ఆక్కడేవున్న ‘విమగులబావి’వద్ద

మంత కడక్కుంటూ పురుపుడు అక్కడ వెన్నముద్ద తేటంటగమ నిందింది. ఈ రహస్యం అందరికీ చెప్పింది. విషయాన్ని తా చారులద్యారా సేకరించిన మంత్రి వెంటనే నదిలోనుండి కోటలోనికి వచ్చే 'గవాక్షం' మూసివేయించాడు. కోటలోని సేన సిటి ఎద్దడివల్ల కోటద్యారాలు తెరచి లొంగిపోయి వచ్చింది. అనాటినుండే "అవ పూవునంటి అద్దంకికోట అతివ చేతిలోన అది కోటపోయే" అనేది ప్రజల నానుడిగా నిలిచిపోయింది.

ఈ ప్రాంతంలో జైనమతాన్ని అణగదొక్కి శైవమతం ప్రాబల్యంలోనికి వచ్చినట్లు కొన్ని గుప్తాంతాలు కచ్చిస్తాయి. పూర్వం జైనారామాలగా ఉండేవి శైవాలయాలగా మారాయి. అద్దంకికి కొద్ది దూరంలోవున్న ధర్మవరం⁶ జైన కేంద్రంగా వుండేది, అక్కడ అనేక శాసనాలు ఉంచాయి. 9వ శతాబ్దంలో యీ ప్రాంతాన్ని వేంగివాళుకన్యలు పాలించారు. వారిలో గణగ విజ యాదిత్యుడు, చాళుక్య భీముడు ముఖ్యమైనవారు. రాజవంశాలను బట్టి రాజ్యంలో హతప్రాబల్యం మారుతూ వుంటుందనటానికి యీ అద్దంకిని మంచి ఉదాహరణగా తీసుకోవచ్చు. ప్రస్తుతం యిచ్చట శిథిలావస్థలోవున్న విషాయకుడి గుడి ప్రాచీన జైనారామ మను పోలి వుంది. అంతేకాకుండా యీ ఆలయం విగతా అన్ని దేవాలయాలవలె కాక, కొన్ని కిటికీలు కలిగివుంది. ఎదురుగా రాతిపై అశ్వమేధ లాంఛన గురువునకూడ చూడవచ్చును. అప్పటి రాజులు యజ్ఞయాగాలు చేసిన చిహ్నాలు, వీరలాంఛనాలు, వరాహ లాంఛనాలు కూడా యీ దేవాలయ అవరణలో చూడవచ్చును. దీనివలన జైనులను పార్శ్వదోలి శైవులు విషాయకుని నిగ్రాం అందు ప్రతిష్ఠించి ఉంచవచ్చునని మనకు సులభంగా తెలుస్తుంది.

అనపోతారెడ్డి తన రాజధాని అద్దంకినుండి కొండవీటికి మార్చినదృష్ట్యా యిక్కడ పురావస్తు పరిశోధనలు అనవసరమని కీ. శే. వేమూరి ప్రధాకరరాస్త్రిగారు 'అద్దంకి శిలాశాసనం' పరిశోధించటానికి వచ్చినపుడు అభిప్రాయపడ్డారు. కాని యీనాడు బయల్పడుతున్న అనాటి నాణాలు, ఆరామాలు, శాసనాలు మొదలైనవాటి దృష్ట్యా యీ ప్రాంతాన్ని పురావస్తు పరిశోధకులు పునః పరిశీలన చేయాల్సిన అవసరం ఎంతైనా వుంది.

అ ధో జ్ఞా పి క లు

1. గుండ్లకమ్మ.
2. నెల్లూరు మండల శాసనములు.
3. హరివంశము పీఠిక పేజీ III.
4. అనకూరెడ్డి మ దాసు మ్యూజియం శాసనం.
5. ఇది 2 ఫ. పొడవు. 2 ఫ. చుట్టు 20 గజముల వెడల్పు 10. గ. ఎత్తు గలిగిన గోడలు గలిగివుంది. బారతీయసంస్కృతి కోడలి లక్ష్మీనారాయణ పేజీ.52.
6. "ఆంధ్రుల చరిత్ర" కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు.

— శ్రీ ముప్పాళ్ల మధుసూధనరావు

000000000000

కథకుని అంతరంగ తరంగాలు

(61వ పేజీ తరువాయి)

సిస్టా"... అమ్మా సరస్వతీ మాతా! 'లలిత లలిత కలితామహితా, అనుపమితా, అపరిహితా, కలితా ఓ కలితా!' వన్య కరుణించు! మరొకరి శ్రీ శ్రీ చెప్పినట్లుగానే "అందీ అండక పోయే నీ చేతాండ లముల విసరే కొవగలలతో" సాహిత్య సృష్టి చేస్తా. ఈనా అత్త గాడి పొగరణుస్తా... "హా! ఎవరని యెంచెదరో నన్ను! లోక భీకర పఠిని" ... పాబ్బ! ఈ దెబ్బతో అత్తగారి పొగరణివా! దెబ్బకి పారిపోయాడు. ఎవయం మనదే! విజయే నెగ్గిరి విజయే... విజయే!

ఈమధ్య గౌరవ డాక్టరేట్లు చాలా ప్రదానం చేస్తున్నారు. మనమూ వొక సాత విషయంపైద కొత్త థీసిస్‌రాసే బాధ పడులు తుంది! అదృష్టం బాగుంటే నినాడో వోనాడూ మనకి గా. డా. లభించొచ్చు! బాధ...బాధ...గౌరవం దక్కలేవని యేడుపు!...బాధ బాధ...అంటే 'సాదాసే'...చితం బాధ 'సాదాసే' కలిశాయే" "సాదాలా కథేదము...భేదం...నదం...నభం ... పదం... 'సాత్'! అరె ఇది కల సోంది! చూడు చూడు ఇంకా చూడు...క్లీక్ క్లీక్! ఎక్కిళ్ళు...పాక్కెప్... భలే... సాక్కా సంస్కృతం!... "తి..." మూడు... 'తి' మూడే! అరె! నెలలన్నీ యింగ్లిషు, సంస్కృతం... కవీ తెలుగు కలుసున్నాయే...నెప్పెంబరు...నవ ... అక్టోబర్... అప్త ...నవంబరు... నవ...డిశంబరు... దశ...భలే భలే! డెసిమల్ దశాంశ... సింబర్...శత... 'నవే' ...నావికా... అబ్బ! చాలా పదాలు కనుక్కున్నాం. ఇన్నీమాసే గ్రీకుమూలాలున్నయింగ్లిషు పదాలన్నీ తెలుగు సంస్కృతాలనుండి వచ్చినట్టే తెలుతోంది. కనక ఆంగ్ల సాహిత్యంపై తెలుగు సంస్కృతాల ప్రభావం అని వో థీసిస్ రాసి సారేద్దాం! కొంపదీసి యీ విషయం యిదివరకే వరేనా రాశారేమో!... అయినా పరివాలేదు! మన సొంత మసాలా కాస్త బోడించి యీ పరిశోధనకోసం తంజావూరు సరస్వతి మహల్ శైలిబరీని, మ దాసు సెంట్రల్ లైబ్రరీ, ఓరియంటల్ మాన్యుస్క్రిప్టును అనుతంగా గాలించాంనీ రాద్దాం! రైట్ అంటే!

... "భ...హాయిగా లా సాహిత్య సేవ చేసుకోక యిచ్చాళ్ళూ వాళ్ళు కాళ్ళూ వీళ్ళు కాళ్ళూ పొక్కుకున్నాను సినిమాకోసం...దెబ్బతో సాహిత్యాశాంతో ఉన్నతిస్థానం లభిస్తుంది అదృష్టం బాగుంటే కల్పరత్రి ఎచ్చేసంబి కార్యక్రమంలో యే రిప్లైకో, ఫిలిప్పే ఎచ్చేకో డెలిగేట్‌గా వెళ్ళచ్చు...అరే అరే ... పారి అవే ... మనపేరు పిర స్థాయిగా...

"సార్! ఏమిటన్నారు! మీ కొత్త సినిమాకి కథ కానాలనా నాది వో మంచి కథ వుంది! ఏమింపమంటారా? ఎక్కడ పైము పట్టదు...జస్ట్ హాఫెనవర్!..."

~~~~~

స్వాతంత్ర్య సమరంలో కేంద్ర శాసనసభ పాత్ర

[మనోరంజన్ రూ రచనకు ఆంధ్రానువాదము) రచయిత కుమారి మా. రాజ్యలక్ష్మి. నేషనల్ బుక్ ట్రస్టు ఆఫ్ ఇండియా పచరణము (1976), 280 పుటలు, వెల 6-75, డిస్ట్రిబ్యూటర్లు: ఆంధ్ర పబ్లికేషన్ బుక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్లు, రాష్ట్రవేది రోడ్డు, సికింద్రాబాదు.]

భారత స్వాతంత్ర్య సమరం సైనిక పరంగా రాజకీయ పరంగా జరిగింది. బ్రిటిషు అధికారంనుండి స్వాతంత్ర్యం సంపాదించడానికి సైనికపరంగా 1857లో దేశస్వాసంగా మొదలు పెద్దయెత్తున జరిగిన సమరం విధానమైనది. దీని తర్వాత భారత స్వాతంత్ర్యోద్యమం రాజకీయోద్యమంగా సాగింది. కొంతవరకూ బ్రిటిషు విద్యా విధానం ఫలితంగా జాతీయ స్వాతంత్ర్య సంపాదన దీక్ష విద్యార్థిక వర్గాలలో ప్రబలమైంది. బ్రిటిషుపాలకులుకూడా భారతదేశ పరిపాలన వ్యవస్థలో భారతీయులకు కొంత జోక్యం కలిగించవలసిన అవసరాన్ని గుర్తించక తప్పలేదు. 1861వ సంవత్సరపు భారతీయుల సమితుల చట్టం "శాసనాలను రూపొందించే పనిలో కొంత మంది భారతీయులకు సంబంధం" కల్పించింది. అప్పటినుండి 1919 భారత సభ్యుల శాసనం వచ్చేవరకు ఈ విధానం కొనసాగుతూ వచ్చింది. తరువాత భారత సభ్యుల సంస్కరణలు క్రమ క్రమంగా భారతదేశంలో సార్వమెంటరీ సభ్యుల విధానము సెంపాదిస్తూ వచ్చాయి. భారత శాసన పథంలో దేశభక్తి పూరితులైన సభ్యులు భారత స్వాతంత్ర్య సంపాదనకు తోడ్పడే కార్య కమాన్సి సాగిస్తూ వచ్చారు. ఒకవైపు జాతీయ మహాసభ, (ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెసు) జాతీయ వాదులైన ప్రజానాయకులు భారత స్వాతంత్ర్య పోరాటకొనం మహోద్యమాలు నడిపిస్తూనే, ఇంకొకవైపు తమ పరిధిలో వీరై నంతవరకు భారత శాసన సభలలో సభ్యులైన దేశనాయకులు భారతీయుల హక్కులను నిలబెట్టడానికి, ప్రజాక్షేమాన్ని కాపాడడానికి వాదోప వాదములద్వారా, తీర్మానములద్వారా కృషి చేసారు. "స్వాతంత్ర్యం కొరకు కొందరు కతులు దూసి వీరోచితంగా పోరాడి అనువు లర్పిస్తే, శాసనసభలో ప్రజాక్షేమం కొరకు కొందరు వాదోపవాదాలు జరిపి ఉద్యమ ని బలపరచారు. ఈ రెండవ పోరాటాన్ని గురించి అధికారయుతంగా చెబుతుంది ఈ పుస్తకం" అని గ్రంథ ప్రకాశకులు వివరించారు.

"స్వాతంత్ర్య సమరంలో కేంద్ర శాసనసభ పాత్రను" ఈ గ్రంథం వివరిస్తున్నది. భారతదేశంలో బ్రిటిషు పరిపాలనలో శాసన సభల చరిత్ర అయిదు ప్రధాన ఘట్టాలున్నాయి. అవి 1861 భారత సమితుల చట్టం, 1892 భారత సమితుల చట్టం, 1909

భారత సమితుల చట్టం, 1919, 1935 భారత సభ్యుల చట్టాలు వీటిలో 1858 1919 మధ్య అవతరించిన సమితులకు సంబంధించిన చట్టాల గురించి మొదటి ఒకే ఒక అధ్యాయంలో ముచ్చటించబడింది. ఈ కాలంలో ఏర్పడిన సమితులు బ్రిటిషు సార్వమెంటును పోలియుండలేదు. అయినను ఇవి చర్య నేదికలుగాను, చిన్న సార్వమెంటులుగాను తయారైనవి. 1861, 1892 సమితులలో ఎన్నికలసద్దతి లేకపోయినా మింటోమార్లే సంస్కరణలు-1909 సమితులలో ఒకవిధమైన చిన్నక సద్దతి కొంతవరకు శాసన సభా రూపము ఉండేది. ఈ కాలంలో ఫిరోజ్ షా మెహతా, జి. కె. గోఖలే, రాష్ బహదూర్ ఫెహ్లా మొదలైనవారు రాజకీయ, ఆర్థిక, సాంఘిక, రంగాల్లో భారతీయుల ఇబ్బందులను వెల్లడి చేసేవారు. తీవ్రమైన విమర్శనతో కూడిన ఈ కాల ధోరణికి ఒరవడి పెట్టినవాడు ఫిరోజ్ షా మెహతా. వీరు అందరూ భారతదేశంపై ఆర్థికంగా దెబ్బతీసే పన్నులను విమర్శించడం, భారతీయుల ఆత్మగౌరవానికి, స్వాతంత్ర్య వికాసానికి హానికరమైన బిల్లులను ఖండించడం, సైన్యంలోను, పరిపాలన లోను భారతీయులను నియమించాలని కోరడం వంటి చర్యలద్వారా, ముఖ్యంగా బడ్జెటు సమయంలో తీర్మానాలను ప్రతిపాదించే హక్కును బాగుగా ఉపయోగించుకొని శాసన సమితులను స్వాతంత్ర్య సమరాన్ని బలపరచడానికి ఉపయోగించారు.

రెండవ అధ్యాయం మొదలు ముగింపు వరకు 1919 కుండి 1947 వరకు కేంద్ర శాసనసభలు స్వాతంత్ర్య సమరంలో విర్య పించిన పాత్ర విపులంగా వివరించబడింది. రెండవ అధ్యాయంలో 1919 సంవత్సరపు సంస్కరణల చట్టము - ఉదారవాదులు అనే విషయం ముచ్చటించబడింది. 1919 సంవత్సరపు సంస్కరణల చట్టమునకు ముందు దేశంలో ఉన్న రాజకీయ పరిస్థితులు, నిరాశ, అసంతృప్తి ఆ చట్టమును ఆచలువరచే సందర్భములో ఇంకా ఎక్కువైనాయి. అందువలన ఈ చట్టం కింద 1920లో మొట్ట మొదటి సారి ఎన్నికలు జరిగినపుడు కాంగ్రెసు ఎన్నికలను బహిష్కరించింది. మితవాదులు మాత్రమే రంగంలో అభ్యర్థులుగా మిగిలారు. సమితులలో సభ్యులైనారు. "సమితుల వెలుపల దేశస్వాసంగా ఉద్యమం జరుగుతూ వుందని బ్రిటిష్ పాలన చేస్తున్న అకృత్యాలకు ప్రజలు ఉడికిపోతున్నారని మితవాదులకు తెలుసు". అందువలన ప్రజలను అణిచివేసే చట్టాలనురీద్దు చేయడమో లేక అణిచివేసే సంస్కరించడమో నిశ్చయించడానికి తీర్మానం మితవాదులకు నాయకత్వం వహించిన శ్రీవివాస శాస్త్రి ప్రవేశ పెట్టినారు. సైన్యంపైద సర్గముల కింద విశేషంగా ధనం వ్యయంచేయడం ఉప్పుపన్ను పెంపించడం మొదలైన చర్యలను ఈ శాసన సమితులలో తీవ్రంగా విమర్శించడం జరిగింది. మూడవ అధ్యాయంలో శాసనసభలో 1924-26 మధ్య సర్వాభ్యవాదుల పాత్ర వివరించబడింది. నాల్గవ అధ్యాయంలో 1927-29 మధ్య దేశంలో వివిధంగా ప్రతిఘటన జ్యోతి నకాశిస్తున్నదీ వివరించబడింది.

ఈకాలంలో వాయిదా తీర్మానాలద్వారా శాసనసభలో జాతీయోద్యమాన్ని సమర్థించడానికి, భారతదేశాన్ని కాపాడుకున్న భంగకరమైన బిల్లులను వ్యతిరేకించడానికి కారణంగా కృషి జరిగింది. 1818 సంవత్సరపు బెంగల్ రెవ్యూ డివిజన్ II రద్దు చేయడం గురించి, ఉక్కు రక్షణబిల్లు, కరెన్సీబిల్లు (1927) విషయంలో బిటిష్ పభుత్వాన్ని తీవ్రంగా శాసనసభలో విమర్శించడం జరిగింది. అందువల్ల అధ్యాయంలో 1930-34 మధ్య వ్యవస్థాపకులు లేని శాసనసభ కార్యక్రమాలు పేర్కొనబడ్డాయి. ఈ సమయంలో భారత స్వాతంత్ర్య సమరంలో చాలా పాతాళాల్లో సమయం గడిచింది. మహాత్మాగాంధీ యాత్ర, భారత రాజ్యాంగసంస్కరణల సందర్భమున రౌండ్ టేబిల్ సమావేశాలు, పూనా ఒడంబడిక, హరిజన్ సమస్య విజ్ఞాపన మొదలైనవి రాజకీయ రంగంలో జరుగుతున్న ఉద్యమాలకు శాసనసభలలో లేకపోయినప్పటికీ వాని సభాసభలకు సాగునైన పాతాళాల్లో కనపడింది. అయినప్పటికీ శాసన సభ బలహీనమైపోయింది. అందువల్ల అధ్యాయంలో 1934 సంవత్సరపు భారత ప్రభుత్వ చట్టం (సెటి) ఫుటన వివరించబడింది. అందువల్ల శాసన సభకు ఎన్నికలు జరిగినవి. వాటిలో కాంగ్రెసు పాల్గొని అధిక సంఖ్యకుల పార్టీగా విజయం సాధించింది. దానిలో ఉద్బంధమైన కాంగ్రెసు పార్టీ నాయకులు భూలాభాయి దేశాయ్ గోవిందవల్లభపంత్ నత్తమూర్తి నెహ్రూలు, ఇతర నాయకులు (నెహ్రూలు, జిన్నా, మోదా, కౌన్సిల్ జనాంగి మొదలైనవారు ఉన్నారు. 1935 సంవత్సరపు భారత ప్రభుత్వ చట్టానికి తీవ్ర ప్రతిఘటన కలిగింది. కేంద్రంలో ఆ సంవత్సరంలోనే పెడరల్ భాగస్వామి అమలు జరగడానికి నిలుక గట్టదు. 1939లో రెండవ ప్రపంచ సంగ్రామం పొరబడినప్పుడు కాంగ్రెసు పార్టీ సభ్యులు రాజీనామా చేసారు. విడవ అధ్యాయంలో 1939-1945 మధ్య అనగా రెండవ ప్రపంచ యుద్ధకాలంలో శాసనసభ నిర్వహించిన తీరు తెలుసుకుంటే తెలుసుకోవచ్చు. ఇది సమయములో జిన్నా శాసన సభలో కొత్త వెళ్లిరి అవలంబించడం కాకినాడ వాదం బలపరచడం జరిగింది. అలాంటికి ప్రణాళికా భారత దేశానికి వర్తించడం విషయంలో వాదోపవాదాలు జరిగినాయి. ఇదే కాలంలో కిచ్చు రావు భారము విఫలమై క్విట్ ఇండియా ఉద్యమము భారత స్వాతంత్ర్య సమరానికి తుది సంఘటనగా విజృంభించింది. శాసన సభలలో రాజకీయ ఖైదీల విడుదల గూర్చి, రాజకీయ ప్రతిష్టాంధన తొలగించేందుకు చర్యలు తీర్మానాలు చేస్తూ వచ్చారు. కాని వాటివలన ఎక్కువ ప్రయోజనం కలుగలేదు. ఎనిమిదవ అధ్యాయంలో 1945-47 ఆఖరి ఫుట్టం ముచ్చటించబడింది. 1946 జనవరి ఆరవ శాసనసభ మొదటి సమావేశం జరిగింది. అప్పటికి యూరపులో యుద్ధముగిసింది. శాసన సభలో కాంగ్రెస్, ముస్లిం లిగులమధ్య చీలికలు తీవ్రతరంగానే ఉన్నాయి. ఈ శాసన సభలో ఐ. ఎన్. వి. అధికారుల విడుదలకోసం చేసిన ప్రసావనలు ముఖ్యమైనవి. తరువాత రాయల్ ఇండియన్ నేవీ తిరుగుబాటును గురించిన చర్య ముఖ్యమైనది. (బిటిష్ మంత్రి మండలి బృందం సభాకాన్య అనుసరించి రాజ్యాంగ నిర్ణయ సభకు ఎన్నికలు జరిగినవి. కాంగ్రెస్ ముస్లిం లిగుల సభాసభల దేశ విభజనకు దారితీసినవి. తుదకు 1947 ఆగస్టు 15వ తేదీ

వ్యతంత భారతదేశం ఉద్భవించింది భారత స్వాతంత్ర్య చట్టము అమలులోనికి రాగానే తొల్లిటి కేంద్ర శాసన సభలు అంతరించినాయి. రాజ్యాంగ నిర్మాణము శాసన సభగా 1947 ఆగస్టు 15నుండి వ్యవహరిస్తూ వచ్చింది.

మొదట 90 సంవత్సరాలు బిటిష్ పాలనలో భారత దేశంలో కేంద్ర శాసన సమితులు నిర్వహించిన స్వాతంత్ర్య సమగ్రంగా సాధికారంగా ఈ గంధంలో వివరించినారు. కాన్సేషన్ పరిశోధనా పూర్వకంగా సాగిన ఈ రచనలో 1919-1947 మధ్య జరిగిన సంఘటనలకు ఎక్కువ పాదాన్ని ఇవ్వడం జరిగింది. యుద్ధానికి ఈ కాలంలోనే, భారతశాసన సమితులకు కొంతసరికైనా పార్లమెంటరీ విధానపు లక్షణాలు సంకమించాయి. పరిమితమైన అధికార పరిధిలో దేశనాయకులు భారతీయుల క్షేమకోసం పాక్కుల కోసం బలమైన సౌరటం సాగించిన తీరు ఈ గంధం చక్కగా వివరించింది. ప్రతి అధ్యాయం వర ఇచ్చిన రెపరెప్పులు పరిశోధకులకు కూడా ప్రయోజనకరములుగా ఉన్నవి. కొన్ని అధ్యాయములలో మాత్రము స్వాతంత్ర్య సమరములో కేంద్ర శాసనసభ స్వాతంత్ర్య స్వాతంత్ర్య సమర సభలు విస్తారముగా ఉన్నవి.

మొత్తముమీద ఆధారమువారము పరచముగానే యున్నది అయితే కొన్నిచోట్ల అనవసరములు మూలమునంత వున్నవిగా తెలుపుటలేదు. లెజిస్లేటివ్ కాన్ఫిరెన్స్ అను పదమునకు సమితులు (పుట 1) పాగి అధికారు (సెటి) రెవ్యూ (పుట 50) అను పదములు వున్నప్పుడు సమితులేదు అట్టిచోట్ల చాకెట్లో ఇంగ్లీషు పదమును తెలుగు అక్షరములలో పేర్కొనినచో బాగుండెడిది. ముద్రణము బాగా ఉన్నప్పటికీ అమృతవల్లు కొంచెం ఎక్కువగానే దొర్లినవి. 22వ పుటలో రెండవపేరా మొట్టె వాక్యంలో మొదటి ప్రపంచయుద్ధం అనడానికి బదులు రెండవ ప్రపంచయుద్ధం అని వడింది. ఇట్టి వ్యర్థమైన సాగిపాట్లు ద్వితియ ముద్రణలో సవరించవచ్చును. నాయకుల పోటోలు గంధానికి అలంకార సాయంగా ఉన్నాయి.

మొత్తముమీద ఈ రచన భారత రాజ్యాంగ చరిత్ర చదివే వారికి, దానిలో పరిశోధనచేసేవారికి మిక్కిలి ప్రయోజనకరమైన గంధం అనడానికి సందేహంలేదు. గంధముంతటా మనోరంజన్ రూప పరిశోధనా పరిశ్రమ ప్రస్తుత మౌతున్నది

— శ్రీ వై. వి. రమణ

ప్రిశ్న తి

[రచన: శ్రీ వెంకటసర్వోదయ-జమద్గిశర్మ, క్రాసు 8+90 పుటలు, వెల 3 రూ. సాప్తాహికం- శ్రీ కాళహస్తి దేవస్థానం, శ్రీ కాళహస్తి, చిత్తూరుజిల్లా.]

'శతశత' అంటే మున్నూరే అయినా, ఇందులో మున్నూట ముప్పయిమూడు పద్యాలు ఉన్నవి. శతశతంలో నూరు పైచిలుకు

పద్యాలుండడం సర్వసాధారణం. ఇందలి పద్యాల్ని 'శ్రీకాళహస్తి శ్లో!' అనే మకుటంతో ఉన్నందున ఇది శతక తయ సంపుటమని చెప్పవలసి ఉన్నది.

దీనిని రచించిన చెరకుపల్లి-జమదగ్ని శర్మగారు సంస్కృతాంధ్రాలలో సమర్థులైన పండితులు. సరసి కవులు. భగవద్భక్తి పరాయణులు. శ్రీ దేవ్యుపాసకులు. ప్రభుత్వ కళాశాలలలో ఆంధ్రోపన్యాసకులుగా పనిచేసి, ఉద్యోగ విరమణానంతరం శ్రీ కాళహస్తిలోనే స్థిరనివాసం ఏర్పరచుకొని ప్రశాంత జీవనం గడుపుతున్నారు. కాళహస్తిలో ఉద్యోగానికి వచ్చినప్పటికీ జమదగ్ని శర్మగారికి భక్తిరస భరితమైన కృతిని రచించాలనే సంకల్పం కలిగింది. అది సెంవేరి యీ 'త్రికలి'గా తయారయింది.

'శ్రీకాళహస్తి శ్లో!' అనే మకుటంతో ఇదివరలో ప్రసిద్ధమైన శతకం ఒకటి ఉన్నది. అది రాయలవారి ఆస్థానంలోని అప్పలదిగ్గజాలలోను ఒకరైన ధూర్జటి మహాకవి రచించినది. ఆ మకుటంతోనే తిరిగి శతకం చెప్పడం ఎందుకని ప్రశ్నించవచ్చు. అలా చెప్పకూడదనే నియమం ఏక్కడా లేదు. శర్మగారు దేవీభక్తులు. అయినా-అనుకోకుండా-ఆ ప్రయత్నంగా ఈ మకుటంతో పద్యాలు రాసాగినవి. రచన నిరాఘాటంగా సాగిపోయింది. జగత్ప్రతిరులైన పార్వతీసరసేశ్వరులకు తాము అభేదాన్ని పాటించినట్లు, మహేశ్వర పరంగా పద్యాలు చెప్పినా, అవి దేవికి కూడా అన్యాయంకలవన్నట్లు రచయిత చెప్పిన్నారు. అవ్వడవ్వదు తమకు తోచిన భావాలను వేళ వించి పద్యాలు అల్లబడినవి. అందువల్ల పద్యాలలో స్వేచ్ఛ, సెనస్సత కానవస్తుంది. యతి సాంకేతికం తంటాలుపడి బలవంతంగా చెప్పిన కవిత్వంవలె ఇది తోచదు.

మచ్చునకోక పద్యం-

"గంతలో కట్టిన గానుగిడ్డు వలెఁ జ

క్ర.భాంతియో జీవితం

జెంతెనన్ ఫలితమ్ము శూన్యము, జగద్

ధ్యేయుండవ నిప్పు ని

క్రాంతిన్ గొల్వకయున్న నీ దయకు పా

తంబై నవో నన్నియే

చింతారత్నము కామధేనువు నగున్

శ్రీకాళహస్తి శ్లో!"

[పుట 46. పద్యం. 115.]

దీనికి అరుణాచల కృష్ణమూర్తి మనసాధిగారు కూర్చిన "శ్రీ కాళహస్తి శ్లోత మహాత్మ్యము" దీంతో మెరుగును కలిగిస్తున్నది. మనసాధిగారు వేదవేదాంగవిదులు. ఆత్మతత్వవేత్తలు. మంత్ర శాస్త్రంలో అసాధారణ ప్రజ్ఞ కలవారు. వారు అందులో ఆందరూచెప్పకొనే తిన్నదు మున్నగు భక్తుల చరిత్రలను చెప్పలేదు. తీర్థ ప్రయాణనం, ఈశ్వరతత్వం, దేవీస్వరూపం, మున్నగు పెక్కు విషయాలు ఆర్ష ప్రమాణపూర్వకంగా తెలుపబడినవి. అందువల్ల దీనిని సతిపే ఎన్నో విషయాలు గ్రహించవచ్చును, ఆసక్తి ప్రసం

చంలో దీనికి మంచి అడు సంచలనని ఆశించవచ్చును.

ఈ గ్రంథాలైన జమదగ్ని శర్మగారు దీని సర్వస్వమూ శ్రీకాళహస్తి దేవస్థానంవారి పరంపరయ్యడం వీరి జీవితానికి తార్కాణం.

— శ్రీ బులుసు వేంకటరమణయ్య

శ్రీనాథ కవితాను శీలన

[రచన: బాషా సమీక్ష - సాతకోట రాధాకృష్ణమూర్తి, పి. జి. టి. ఇస్ తెలుగు. ఆంధ్రప్రదేశ్ రెసిడెన్షియల్ స్కూల్, తాడికొండ, గుంటూరు జిల్లా. క్రాసు 66 పుటలు, వెల: రూ. 3-50.]

వాఙ్మయ పరిశోధనలలో ఈ నడుమ కవితయందవారికీ, శ్రీనాథ కవిసారథిమూనికీ ప్రాధాన్యం కానవస్తున్నది. శ్రీనాథుని గురించిన పరిశీలన గ్రంథాల చిన్నవి, పెద్దవికూడా వెలువడినవి. అట్టి పరిశీలనలలో ఇది ఒకటి. కాళిండులో శ్రీనాథుడు తిన్న గురించి చెప్పుకుంటూ -

'వచియుంతు వేములవాడ భీమన భంగి

సుద్దండలీల నొక్కొక్కమాటు

భాషింతు నన్నయభట్టు మార్గంబున

నుభయ వాక్ ప్రాధి నొక్కొక్కమాటు'

వాక్కులు తిక్కయజ్ఞ సకారము రసా

భ్యుచితబంధముగ నొక్కొక్కమాటు !

పరిధవింతు ప్రబంధ పరమేశ్వరుని లేన

నూక్తి వైచిత్రీ నొక్కొక్కమాటు'

అని తెలియజేశాడు. వీరిలో భీమకవి గ్రంథాలు ఏమీ లభించనందున కవితయందవారి ఉభయవాక్ ప్రాధి, రసాభ్యుచితబంధము, నూక్తి వైచిత్రీ ఇతని కవితలో ఎలా కానవస్తున్నదీ ఆ యా శిర్షికలలో ఇందులో ఉదాహరణలతో కూడా విశదీకరించబడింది. శ్రీనాథుని ఉభయ వాక్ ప్రాధిమను చూపుటకై సంస్కృతాంధ్రాలమండి నవ్వుయ శ్రీనాథుల పద్యాలు ప్రాధిమా పరిశీలన మూలకంగా చూప బడినవి. 'రసాభ్యుచితబంధ' శిర్షికలో రసవ్యరూపం, రసభేదాలు, రసాచిత పదబంధాన్ని గురించిన అలంకారికుల అభిప్రాయాలు, ఆ రస నిర్వహణలో తిక్కన నేర్పు, తదనుసారంగా శ్రీనాథుని కూర్పు వివరించబడినవి. 'నూక్తి వైచిత్రీ'లో ఉక్తి స్వరూపం, విభిన్నాభిప్రాయాలు, నిరసార్థుని ఉక్తి వైచిత్రీలు శ్రీనాథుడా ఉక్తి వైచిత్రీని పోషించిన రీతి చూపబడినవి. ఈ మూడు కవితా వైశిష్ట్యాలను తీసుకుని రాధాకృష్ణమూర్తిగారు వాటిలో శ్రీనాథుని ప్రత్యేకతను వివరించారు.

"ఇది శ్రీనాథకవితా పరీక్షణములోపాలుగా ఉత్తమ కవిత యెట్టిదో, ఉత్తమకవుల మార్గము లెట్లుండనో, ఎట్లుండవలయునో సోపానకముగా నిర్ణీతము చేయచున్నది" అని స్ఫూర్తి శ్రీ గారు అంటున్నారు.

“శ్రీనాథుడన్న బాల్కనునండి మిక్కిలి మక్కువ. అతని కవితా వమత్కారములు పొధిమములు - వారిమములు - మధురిమములు - లోకానికి తెలుసువలెనని వా కామన. అది కొంత వెరచేసింది.” అని రచయిత ‘నామది’లో తెలుపుచున్నారు విజయ! ఆత్మవిశ్వాసం లేనిది ఏవో పార్థకం కాజాలదు. కవిపర్యభాముని కవితను గురించిన విపుల పరిశీలన గంభీరవల్ల ఎంత విషయం చిత్తకులు అవగాహన చేసుకోగలరో, అంత విషయాన్ని యీ చిన్న పుస్తకంమండి గ్రహించ వచ్చుమని చెప్పవచ్చును. ఎక్కువ పరిధులను కల్పించుకొని అసలు గ్రంథం చెప్పడంకంటే వ్యవసరిదిలో విషయ పరిశీలన చెయ్యడం చాలా మేలైనది. రథాక్రష్టమూర్తిగారు తమ సంకల్పంలో కృతార్థులైవారని చెప్పనంపకప్పది.

— “అంగీకరణ”

“ఇది దారికాదు, ఎడారి!”

[“నవకవితా తోరణాలు” సమీక్ష]

ఇరవయ్యే శతాబ్దంలో వెలకొల్పబడిన అరుదోదయ సాహితీ పాఠశ్రుతిక సంస్థ తల పెట్టిన తొలి పనులలో ఒకటి వెలువడిన కవితా సంకలనం నవకవితా తోరణాలు (ఎటులు పై సంస్థ పేర పైదరా బాద్ 4కు రాపే రెండు రూపాయలకు పొందగలరు) మూడుతరాల కవులకూ, నలభై సంవత్సరాల ఆధునికాంధ్ర కవితానికి సరిదిద్దగా వెలువడింది 36 పుటల సంకలనం.

కొండంత వ్యూహాన్ని పరిమితించడానికి కొండంత అద్దాన్ని వివరూ వెలకొల్పలేదు. కవిత యథాశక్తి తుభ్యమ పాం సంప్రసితే నమః అని సంకల్పించి తమ కవితా ప్రవర్తి వెల్లడించుకొన్నారు. ఆధునిక కవులలో మొదటి తరానికి చెందిన-శ్రీశ్రీ, ఆరుద్ర, కుండుర్తి, దాశరథి, వారాయణరెడ్డి, బాపురెడ్డిగార్లనూ, రెండో తరానికి చెందిన పర్వశ్రీ, గుంటూరు శేషేంద్ర శర్మ, మౌనిరాజు రంగారావు, అరిపిరాల విశ్వంగార్లనూ, మూడో తరానికి చెందిన సర్వశ్రీ కె. శివారెడ్డి, ఎల్లారా, సుధామ, దేవరాజ్ మవరాజ్. ఏ. మూర్య వకాశ్, నవమాలి గార్ల కవితలను రి సజెంటు చేసిన ఈ సంకలనంలో ఎం. కె. రాము, తాళపల్లి మురళీధరగౌడ్, వై. శాంతి, పలివెల గార్ల కవితలు కూడా చేర్చబడ్డాయి. బహుశా వీరంతా ఈ అరుదోదయ సంస్థ పథ్యులు కావచ్చు. అసౌకర్యాలకు కొత్తపేర్లు, కాలాన్ని తిమ్మకుంటూ ముందుకు పరికెడుతున్న వన యువకులు.

తోరణం - అనవరత బహువచనమే కవిత వనకవితా తోరణాలు అనవచ్చురేదు. సంకలనకర్తలు పెట్టిన పేరుకు తగినట్లుగా చిత్ర కారుడు ముఖం తం అందంగానే రూపొందించారు కాని-డాక్టర్ పి. వా. రె ఆక్షరాల గూర్చి ముఖం తాన్ని జ్ఞాపకం చేసేంది.

ఇటీవల పది పదిహేను సంవత్సరాలకాలంలో నందలాది కవితా సంకలనాలు వెలువడ్డాయి. విరివిపట్టిచూపే, ఇది కవితా సంకలనం యుగముపేస్తుంది. పూర్వకులైన కవుల కవితలను సంకలనం చేయడంవల్ల, ముక్కుపచ్చలారని యువకుల రచనలకు కూడా పా

పంక్తి గౌరవం కలిగించడం ఈ సంకలనం ద్వేయంగా కుప్పిస్తుంది ఈ తోరణాలు సంకలనంలో 19 మంది కవుల 29 కవితలు పేక రింపబడ్డాయి. శ్రీశ్రీ గారి ప్రత్యేక కవిత-నవకవిత-లో ఈసంకలనం ప్రారంభమవడం-ఈ సంకలనానికి ఒక వేదికసృష్టించి సంతరించుకున్న ఓజస్వ సమకూరింది. శ్రీశ్రీగారి అవతార కూడా సమరితమైంది. కొత్త పుష్పిని సన్నిహితుల తీరుతెచ్చులు సందర్భితం కావడం ప్రముఖతంగా ఉంది.

ఆరుద్రగారి బోలెడు-నడిచింది పది బతికే : ర్వాగ్యుల జీవిత చిత్రణలో ఆరుద్ర ముద్ర ప్రత్యక్షంలాగా ప్రత్యక్ష మవుతుంది. ‘నిద్రపో చిటిచి’ అంటూ పాడి బోలెడులో దృష్టాంతంగా మేలుకొలుపు ద్వితీయాన్ని కావడం ఈ కవిత విశిష్టత. దానికై చచ్చే నదన తాలు ఒక ఆవేశపుహోరు కలిపాయి. కూనలమ్మ పవలమంచి ముత్యం మూడే చక్కనిది ఎంపిక చేయబడ్డాయి. డాక్టర్ దాశరథిగారి దురంత సిం గామిబాధాన్ని చిత్రించే కవిత సాతాకాహోమం. ‘వీరభం వెదలల్లవనిన మమః తి సర్వమై కరుస్తుంది “దారికాదు, ఎడారి”’ అంటే మనోహర క్లుప్త లోణమైన ఈ కవిత విశ్వపారికంగా మెదుస్తుంది. అవకేతనం అనే మరో కవిత చక్కని గేయరచన. పర్వశ్రీ డా. వారాయణరెడ్డి గారి కవితలు ఈ దారి నీకు కొత్త పువ్వు ముల్లు అనేవి వారి వ్యక్తిత్వాన్నిపట్టి చూపినవి. వారి సజితీ, అభివ్యక్తికి డిలుకవనవి.

వివేకాన్ని కమిరించే విషవాయువుల గురించి హర్షికంగా హెచ్చరించే ఉద్దేశితం - శ్రీ గుంటూరు శేషేంద్ర శర్మగారి సీతీదే రొడ్డు అనే కవిత. వచ్చేతరాకొసం, వచ్చే వీరల కాళిగా మెదుగు పూవుల మాలు-దర్శనమిప్పాయి. వారిదే రెండో రచన ఈ గుల్; కవితల అగ్నిలోంచి అద్భుత పుట్టమని అహ్వేషించే కవిత. నవన కవితా వాచనానికి శ్రీ కుండుర్తి ‘నాలోని వాదాలు’లోని ఒక కండిక- “చరిత్రనే అడుగు, ఏడుకుపోనాలో ముందుకు! వెదు నిప్పటి వేరాలమీద కాలం చెప్పినట్టిర్లు!.. ఈ పూటరానీ పాటలో రెంటి బొమ్మ కుక్కుంటూ” సాగేవికా దర్శనం కుండుర్తి డాక్టర్ మౌని రాజు రంగారావు ‘కాలంగురించి మాట్లాడుకు’ అంటూ హెచ్చరించారు. ఆధునిక కవితా దర్శనంలో కాలంగూర్చిన విచిత్ర ఒక పదావక్షణం. దీనిపై తమ దర్శనం పొందిన కవులు ఎప్పు సోకడంవేనా పోయారు తమ బావుక ప్రతిభ వెల్లార్చారు. అట్టి ప్రతిభాజన్యమైన కవితలో శ్రీ మౌనిరాజుగారి దొట్టి. వెగటిన్ అ పోతో పాటెట్ సెప్పిబిలివి అనివ్వరించే ఈ రచనలో-“మాట ఒకాకు ప్రతిక! పాట అమఘాతి మరీచిక్!” అంటారు. ప్రతికవాద, సద చిత్రగాద కవితా సంవిధానంలో ఎప్పు గడవరి సోకడంవేనా పోగల చేస గల కవి. శ్రీ రంగారావు, ‘మళ్ళీ తెల్లారుతుంది’ అంటున్న డాలిరిపి రాల విశ్వంగారి కవితలో ఉదయంలోని ఎరుపు నిజం-రాత్రి దుఃఖం తోని విలప విజం! అనే విశ్వసత్యాలు వివరించబడ్డాయి. వారిదే మరో కవిత-అవండం వాకే ధూన్లు వుప్పుడు-లో “బరువులు కొమ్మలు విరిగి వెల్లుగు ముందు విచ్చున్న” దృక్వం సర్దుబాటు భాతిని సగుణ పదచిత్రాలవ్వారా ప్రతిష్ఠించే వేర్వేలు దృఢతం చేస్తుంది.

విశ్వేశ్వరగారి కవిత సముదయిత బాధని వీడితి అంత గుండెలో యిముడ్చుకొనడం ఎలాగైంది శ్రీ బాపురెడ్డిగారి కవిత కాలాలు 'తెన్నవ్వు' విశ్వేశ్వరగారి కవితను అవిచ్ఛిన్నం చేసి, ప్రగల్భింపడం వర్ణిస్తుంది. వారిదే కాదునే గీతం పామావ్య ప్రచార స్థాయిలో సాగింది. శ్రీ కె. తిలారెడ్డికి బాపుకత్తావ్వు పొదివి పట్టు కనే సొందని కణ అలవడితే ఉత్తమ కవితలు అందిస్తారనే ఆశ కలిగి ఉంది. అతివ్యాప్తిని దోషంగాకాక ఈ కవి ఇం ప్రేమవిజంగా అపార్థం చేసుకుంటున్నట్లు కనిపిస్తుంది. పూర్వమైన నదని త అవిచ్ఛిన్నతతో భావనాతరంగాలను ఇవోకే చేయకలగడమే గొప్పకవిత లక్షణం. అంతేతప్ప ఒక కొమ్మబావావ్వు ఒక తీటరు కవితగా గీతకరించి అందించడం గౌరవ భావంకాదు. శ్రీ సుధామ "ఇంగరవల్లరి" అనే కవితలో "ప్రతిమలుటకున్నా కప్పటి బిందువుచూ పె వాడి ప్రియసావాదుల కందించి తామమాటం మురికిలోనే మగిసాయే దుర్గర నేదనలోంచి తూర్పుకొండలలోకి రమ్మ"ని ప్రేమశివులను చాచురిస్తారు. ఇంగరవల్లరి అనే కావ్యనామంతో శ్రీ కె వి. రమణారెడ్డి ప్రచురించిన కవితా సంపుటి వదిలేస్తే క్రితమే పేషే ప్రాచుర్యం పొందడం దివ్యులకా ఈ విరంజీవి విరుగకపోవు ప్రదనముచులులకూ, ప్రతికలకూ మనభాష గొడ్డుపోలేదు. కవికి బాపుకత్తావ్వు కరువు కారాదు కాబో శ్రీ దేవరాజ్ మహారాజ్ తెలం గానా భాషలో రాసిన కవిత-ఉగాదుర్కొచ్చింది. బాషాని వ్యక్తిలో వైచిత్ర్యం పొందిన మరేవిజయమూ పొడగట్టుదు. 'కళా తుడుచు కొండి' అనే శ్రీ వి. మార్కటా వకాళి కవిత రణభాగాలో ఒరిగిన విరుగకపోవ నగనే అతని మాతృభూమి తల్లి తమ్ముడూ ఏకాధారగా విలసిల్లుంటే ఓదార్చి సతీత్య పూజయావ్వు కరిగించేది.

శ్రీ వి. కె. రామ-అవ్యయ శేషమంది ఆకలితో పాప అనే కవిత శ్రీ కర్పూరానే అంతకర్పూర్ని అవిచ్ఛిన్నం చేసింది. వారిదే తెల వారి అనే గీతం కూడా ఉంది. శ్రీ తాళ్ళపల్లి మురళీధరగారుగారి లిలి వేస్తానికి రాసిన లేఖ ప్రక్రియలో పాప కవిత శ్రీ వన మాలి మోములు వారుతున్న యువతరంలో మరకైన భావనాళి కలవాడు. అతని కవితలు రెండూ - కవికి యోగవేషాధిలోకి పోవడం ఎంత అవసరమో తెల్పుతున్నాయి. కుమారి వె. కాంతిగారి యువత, బ్రతుకే ఒక దియూ అనే కవితలు, సలివెం రామగోపాలరాయలుగారి కవితా నిరంజనం, కామిందాకొని ఉపరగొట్టి బజారున పెట్టిన పిండిలు!

అప్పటికే శక్కు తమించిపోయిన కవితా కలకలంకావ్వూ యువ తరం ప్రాది చేస్తున్నారని-దారికాదు ఎదారి అనిపిస్తుంది! కవితా ప్రయుం అల్మయిరాలను దుర్గరం చేస్తున్న కవితా సంకలనాలలో కొరగావ్వు పంపి మన సంకలనమిది! అంతకన్న యిది పొందిన పోషిమేరెడు!

—శ్రీ య. బావాత్తుల శ్రీనాథ సూరి

“మమతలు మంచుతెరలు”

[రచయిత : వల్లంపాటి వెంకటసుబ్బామృత సమరణ : చిత్తూరు జిల్లారచయితల సహకార సమరణ సంఘం, చిత్తూరు, వెం : రూ 5 00.]

“అజ్ఞాత బంధం”

[రచయిత : చిత్తూరి సమరణ : నవకా గిజ్జివ్. ఆనం. వెం : రూ. 8 00.]

“మమతలు మంచుతెరలు”లో రంగారెడ్డి పెద్దరెడ్డి తన కెంత అస్తిసానులున్నాయో వికరంగా తెలియనంత పెద్దరెడ్డి. ఆయన పేరుపెన్నే మలు పక్కా పని పూర్తి గడగలగడాయి. అటువంటి రంగారెడ్డి అతి సామాన్యడయిన ఏ గయ్యకు లోకున. అతని కూతురు పార్వతిని తన కన్నకూతురులా చూసుకుంటాడు. పెద్ద చదువులూ చదివిస్తాడు. ఆయన కొడుకూ మధాకర్ పార్వతి ఒకరి నోకరు చేయించుకుంటారు. ఇంతవరకూ వారి పేరులో మొదటి భాగానికి చెందినకథ అనవచ్చు.

అహి మంచుతెరలు ఆరంభము కథ మెలితిరిగి పార్వతి సుధా కరులు కల్పాతమ్ముల్ని చదువరిని దావాపు నమ్మించేంత పని చేస్తుంది. చివరికి ఆ ఆరలు విడి కథను సుఖాంతం చేస్తాయి.

ఈ నవలలో కథ సామాన్యమయినదే అయినా కథ స్పృహగ బాగున్నది కథను రచయిత తానిమృతావ్వు ప్రాంతీయ వాతావరణానికి చక్కగా అల్లుకున్నారు. పాతల మనస్తానం సహజంగా, చక్కగా పోషించారు. ఇది ఒక చక్కని నవల. రచయిత, ప్రకాశకులు అభి వందనీయులు.

రచయితలకు సమరణ సంస్థలు దేవుని వరాలంటిని ప్రచురణ లేక మరుగునపడిన రచనలు, రచయితలూ ఎందరో వున్నారు. రచయితకు ప్రచురణ ఓ సమస్యయిన యీ రోజుల్లో రచయితల సహకార ప్రచురణ సంఘాలు చేస్తున్న పేర మిక్కిలి ప్రశంసించదగినది. ఎవరైనా యిట్టి సంఘాల ఏదోఒక ప్రాంత రచ యితల వరకే పరిమితం కాకుండా వుంటే ఏమిట తెలుగు రచయితకు మరింత మేలుచేసిన వస్తులాయి.

“అజ్ఞాతబంధం” పచ్చిశృంగార, అనధ్యక్షుల్తో రాయ బడిన నవల. పెక్కుకు సంబంధించిన పుట్టాడు రాయమే యీ నవల ముఖ్యోద్దేశమేమో ననిపిస్తుంది. ఇంతగాక “సీమా రంగం తరువార అనినీతికి, అశ్శిలతకు బుట్టు “వెళ్ళగడం” అనేట్లుంటే సంకుచిత (యీ వదం వాడొచ్చా) అభిప్రాయాలు కూడా యీ నవలలో వున్నాయి.

“అమె జాకబ్బామ ఫర్మచి చింపేశాడు పరికిణి వోణలమ

గిరాయివేశాడు. గౌరి గుండని, నిత్యమున వక్షజాలు... మెత్తని, నున్నవి ఎల్లువల్లు... అబ్బ... ఆగుభానూ అంటూ బాధతో గౌరి... కార్యసాధనకు పరమ రహస్యమున అమె పెదవులను, వక్షజాలను గాఢంగా చుందించాడు... అమెను ఆకమించి... నగ్నశౌందర్యపు నడకలలో అదిరిన వక్షజాలను, కదలింపిదురులను... తన్నయ్యడై ఒక్క అంగలో వెళ్ళి... వంటి నవలలోపున్న పెక్కు ఘట్టాలలో కేవలం కొన్ని మాత్రమే!

భానుమూర్తి పెళ్ళాం మోహిని పెళ్ళికిముందే తన తల్లి ప్రియుల కందరికి తానూ వుంపుడుకత్తిగా వుండడమేగాక, తను కోరినవారితో హాయిగా ప్రతిధాటి గడపుతూంటుంది. పెళ్ళయ్యాక వక్కింటి మహాలక్ష్మిలో స్నేహించేసి అమె ప్రియుల నామె యింట్లో కలుసుకుని, చివరికామె భర్తనే తనవైపు తిప్పుకుంటుంది. పెళ్ళికి ముందే గౌరి అనే అమ్మాయి యౌవనాన్ననుభవించి, కొన్ని భగ్న ప్రేమలు రుచిచూసిన భానుమూర్తి చివరికి నన్యానులలో కలిసి పోతాడు.

ఈ నవలశీర్షం మాత్రమేనిమిదిరూపాయలు.

— పొలాక్షుడు

రెండు కవితా సంపుటలు

1. భార :

అకొండి వెంకటరత్నం.

మొదటిమాపులో ఇది అసిధార అనుకొన్నా-చదువగా "జీవన సమీరం"లో ఆనందరసధారాని తెలింది. అట్లు మీదబొమ్మ - ఆకా తోదరి, రెక్కలుగల గాంధర్వయో మిడిగుడ్డ గూబో తెలియడంలేదు. ఇద్దరు సహృదయలు - ఒక కవి, ఇంకొక పండితుడు ఈ కవితకు వ్యాఖ్యానాలు చెపుతున్నారు. గుంటూరు శేషేంద్రశర్మ - "కవిత్యంలో వస్తువు ఒక చారిత్రక సందర్భాన్ని ఉన్నదయితే అది ప్రయోజన నాత్మకం అవుతుంది" అని, "ప్రజ్ఞ పరిణతమైనప్పుడు బుద్ధి, కాశలం హస్తకాశలంగా మారుతుంది" అని నిలబడే నిర్వచనం చేసినారు. అంటే-భావముంటే భాష వెన్నాడి వస్తుందనుట. ఇది లేనిసాటిగదా ఇప్పటి చాలా రచనలోని మర్మము పులుముడు! ఈకవి ఏజెండాగాని విత్తని వాడని అంటాడుగాని శర్మ, మామూలు ఆకలి జెండా ఈయన కవిత్యంలో రెవరెవలాడుతూనేఉన్నది.

శ్రీ అమరేంద్ర - "నాజాకుగాడిందే చీగలు గలిగిన ఏల గాలి అలలకు కదిలి, తనంతట తానే రాగాలాపన చేస్తుంది... ఉద్వీగ్య చెతస్యంనుంచి ఉడికినవే ఉద్రిక్త భావాలే కవిత్యం" అని చక్కటి వ్యాఖ్యానం చేసినారు. ఆ అర్థం ఈకవికి సరిపోతుంది. ఇప్పుడు "కమిటే" కవులు నిరాశతో అలిశాసాలు కురిసిస్తుండగా, అమరేంద్ర థెర్యంగా "ఐస్కరాజీయ నైతిక సిద్ధాంతం ప్రతి పాదనవల్ల కవికోరుకొన్న ప్రయోజనం నెరవేరదు; రసార్థమైన

హృదయాలలో మైత్రీ బీజాలు వెదజల్లి బంగారుకలలు పండించే కర్మకుడు కవి" అని, ఆరోగ్యకరమైన మానసిక తత్త్వాన్ని భావిస్తున్నాడు -

ఈ రచయిత మంచి భావాలు ఉత్పేక్షలు గలిగి వాటిని అందమైన ముడికారంతో అలంకరిస్తున్నాడు. మొత్తం మీద వ్యవధి రాజు గమన గాంధీర్యమున్నా, కొన్ని శీర్షికలు భావాన్ని ఆంతు పట్టియుండలేదు. చాలా పదబంధాలలో పూపుఉన్నది. కాని, కొన్ని టీలో అయిన పొందిన రసానుభూతి పాఠకునికి పూర్తిగా దక్కటం లేదు.

[గంధకర్మ భాషానిమిందే (తప్పి నిలిచిన కొన్ని జాతిరత్నాలు: - నిబిడాంధకార మనోమండిరాలు; అమాయకత్వాన్ని పంచింది బంధించే సాతెగూళ్ళు; పూసారభాల ఒడిలో నేలకాలే వెన్నెలల తడిలో; చిల్లులుపడిన కోర్కెలదాన; జలతారు కలలు; ఆకాశపు నల్లచీరలో దూరే రాత్రి రాలులు; తిరిగిన నక్షత్రుల్లలు గొప్పలు చెప్పుకొంటూ; గురిపించే చేతలు; విరళలోకి వెళ్ళబోతున్నట్లు తెలియని కోడిపుంజు కూస్తూనేఉంది; రాత్రి మజ్నులలో తారలను మూటగట్టి దామ కుంది; సిగ్గు మరక ఇంద్రదనుస్సు-మొదలైనవి.

రాతి బెడ్డలు? మట్టివిగదా బెడ్డలు; రాతిని పలుకులు. అంతిం "అమ్మ"కు సరే! అమెపేరుకు మరుగేలనయ్యా.

[సైజు-డెమి; పొరలులు 76; ధర రు. 5/- ప్రతులకు: సామాన్య ప్రచురణలు, పిఠాపురం-533450. మ్యాన్యు డెల్పు బుక్ సెంటర్, ఏలూరురోడ్, విజయవాడ-2.]

2. అక్షర శిల్పాలు :

పెడిరాజు.

ఒక చిత్రకారుని కుండె కలమె వికసించిన కవనమిది. వివిధ లలిత కళాతనస్స - సంజీవదేవ్ గారు "బొమ్మల కవితలు" అనిన పరిచయ వాక్యాల్లో - "కళాప్రవృత్తి వివిధాకృతులలో కొందరిలో అవిష్కృతి నొందుతుంది" అంటూ ఒక చక్కటి నిర్వచనం చేస్తున్నారు; చదవండి:- అయ్యుందేసే, మనిషి కళాకారుడౌతాడు. అందరూ ఒకే విధమైన కళాకారులు కారు. ఒకరు కవి, ఇంకొకరు గాయకుడు, మరిఒకడు చిత్రకారుడు, ఇంకొకడు వర్ణకుడు. అన్నీ అందరిలో వ్యక్తంగావు. కాని, కొన్ని కొందరిలో ప్రత్యక్షమవుతవి."

"కవిగాని వాని కవితలుగూడ కవిక లనిపించుకొనే యుగం ఇది" అని సంజీవదేవుని కొరడాదెబ్బ - అవును! ఇది "ఇశముల ములాల" ఫలితం, "కవిగాని వాని వ్రాతయు, నవరసభరితములు గాని వాతుల వధిపుల్" అన్నాడుగదా సుమతి శతకంలో బద్దెన.

పెడిరాజు ఇంతవరకు చిత్రకారుడు మొదలు గామీలు చిత్రాలుగీచి ఇప్పుడు abstract (ప్రకృతికి భిన్నంగా భావకృత దృశ్యాలు)లోకి దిగుతున్న నవీన చిత్రకారుడు. చిత్రకారుడుగా ఇంటా ఒంటా పేరుపొందినాడు. అన్ని గీచినచేయి ఊరుకుండలేక కవిత్వంలోపడినది. కాబట్టే "నాశీరం ఒక కళారేంద్రం" అని

చెప్పకోగలిగాడు అయినా కవితలో మర్మధోరణి అన్వయత నదలకుండా అంటుకొని ఉన్నది. ఈయనకు ఇంగ్లీషు శీర్షికల పట్టికగాడా కార్పొ ఉన్నది. వీరు ఇంగ్లీషు వాస్తవీ అందులో తెనుగు దూరుస్తారా? “ఎంగిలి పాత్తర్లు నా కవిత” అంటే దొంగకూడు కుడిచిన పరుకు అనేవా? ఇది చెప్పకోదగినంత ఘనతా నిమిటి? అయినా, పొరట క్రింద క్రింద వేసిన ప్రావృరచనలు నాకులుగా ఉక్తి వైచిత్ర్యం కలిగిఉన్నవి. అందుకొచ్చి :- దరి దం చిరుగుల్లో దాక్కుంది, బళ్ళర్యం మెరుగులలో దాక్కుంది; మంచి మాటలతో వందిస్తాడు, మర్యాదలతో మోసగిస్తాడు, ఇదే పెద్దరునిషి లోక్ష్యం (క్యం?); తిరుగులేంది పెరుగుగాదు (తోడు=చేమిరి) పూవన్న వేరుపూవ ఒకటి అని చెప్పిన వేమన ధోరణిలో ఈ అవైతభావం బాగున్నది: రంగస్థలం ఒక్కటే నాటకాలు ఎన్నో, దేవుడు ఒక్కడే దేవాలయా లెన్నో. ఈ ఎత్తి పొడుపు మాడండి:- దేవుడు వజ్ర వైదూర్యాలు ధరించేదని ఇనుపపెట్టెలో బంధిస్తారు. చోరుడు వజ్రహారాలు వారింపాడని ఇనుపకొట్టులో బంధిస్తారు. సింహం జంతువులను చంపి ఆహారాన్ని తింటుంది కాని, చచ్చిన జంతువులను మచ్చుకైనా ముట్టదు, నరుడు జంతువులను చంపి ఆహారాన్ని తింటాడు.

భక్తికి ఆధారం ముక్తి అంటాడు-కాగితానికి ఆధారం బొమ్మ అవుట్టున్నది.

[సైతా: డెమ్మీ, 42 పేజీలు; వెల: రు. 2/-
ప్రతుకు - అంట్యాకుల ప్రిడిరాజు, చిత్రకళాశాల, ఎన్నీరువీధి;
విజయనగరం-2.]

కొత్త పాళీలు

[వచన కవితా సంకలనం. సంకలనకర్త - బుజును వెంకట కామేశ్వరరావు; కాన్ 110 పేజీలు; ధర రు. 4/-; ప్రతులకు ప్రగతి పబ్లిషింగ్ హౌస్; ఏలూరు రోడ్, విజయవాడ.]

గుంటూరు సాహితీ సమితివారు యీ సంకలనం ప్రచురించి, యువక కవులకు ప్రోత్సాహమివ్వడం భాషాసేవలో ఒక ముఖ్య పుట్టం రచయితలకు వాత ఒరవడి కుదరను ఇవి అభ్యాస సాధనాలవంటివి. ఈ గంధం వివిధ బాణీల వారికి ప్రతినిధిగా ఉన్నది. ఇట్టివి అన్ని గూడ చదువుల దేనికి అలంకారాలే!

కొత్త పాళీలు కొత్త కవుల సాధన క్రమంలో చేరినవి; అందు వల్లనే పేరు బాగా కుదిరినవి. అనగ అనగా కదా రాగ మతిశయిల్లేది. ఈ రచయితలకు మంచి భావుకత ఉన్నది. పరిచయ వాక్యాలలో చెప్పినట్లు, నిరాశపడక సంఘ శ్రేయాన్ని అభిలషించడం ఆర్యాకర దృక్పథం. ఇందు కొందరు పగటి కలలు గని భగ్న పృథయులై పరితపించేవారుగూడ ఉన్నారు; వారినికాలమే ఓదార్చగలదు. కవిత్యం సాధనచేసి, రచనకు పదమొక్కించుకొని భాషాసేవ చేయగలరని ఆశ కలుగుతున్నది అందరూ వ్రాసింది ప్రచురించాలంటే ఎన్నో ప్రతికలు, ఎన్నో టన్నుల కాగితం కావాలని ఉంటుందిగదా. అభ్యాస

రూపమైన కవితాన్ని ప్రచురించక పోయిన త మా తాన మునిగి పొయ్యేదేమిటేదు. పాశ్చాత్య సంకలనాల వైచిత్ర్యం కొత్త కవికి తాను వ్రాసింది అచ్చులోమాస్తే ఒక ప్రోత్సాహం సతున కలిగేది నిజమే. ఇవన్నీ అచ్చయినవన్నీ నిగ్గయినవనికాదు; పాతకులే జల్లెడబట్టి గట్టి గింజలు తేలుస్తారు-నిలువ గలిగినవి నిలుస్తవి.

ఇందు కొన్నిగీతాల్లో భావము నుడికారము తొంగిమాను న్నవి. వీరందరి రచనలు గడిదేరాలవనే నూవనలు ఈ పంకులలో ఉన్నవి. “ఎదిగిన మనస్సులలో నీతి కరి మింగిన వెలగనండు” (పరిగమలు) అంటాడు, బాగున్నది. మమతి శతకంలోని ఈ “కరి”కి ఏనుగని అర్థంగాదు, కరి అంటే నల్లటి బూజు తెగులని చాలామంది వండితు లంటారు. “ఏమి సమర్థింపగా గలను అమూల్యమైన నీ సాద సద్దాలకు? నిర్మలమైన ఈ పదజాలిక మాలికదప్ప” (కవితా మాలిక) అన్నదానిలో మంచి నుడికారము న మత ఇవిడిఉన్నవి. “కడుపుమాడుతుంటే కవిత్యం నమ్మందనుకొంటావా?” (కవి నవుదామనుకొంటే) అంటాడు. మంచి కవిత్యం ఆర్తిలోగూడ నమ్మందయ్యా! అవేశానికి సుఖదుఃఖాలు రెండూ సమ ఫలాలే. దీనికి ఉదాహరణం- “కవిరాజు క తలు కవుగలింపెనుగదా పురవీధి నెదురెండ బొగడదండ” అన్న శ్రీనాథుని దుఃఖరస పూర్ణ పద్యాలే “నీతి రాయిలోను ఒక శిల్పం ఉంది” (శేష పశ్య) అన్నది నిత్య సత్యము-ఉదాత్త భావము; రసానుభూతికి మంచి నిర్వచనం. దీనిని రసానుభూతి సంస్కారబుద్ధిలో చెబుతున్నాడు. “కార్య సాధనకు పట్టుదల కావాలి” నడం కార్యసరణ విధానం (కార్యవాది) పట్టి వట్టేగదు, తలగూడా కావాలిగదా. మన సం నదాయ శీర్షిక మంచి విత్తిపొడుపు వాత.

ఇటా మొతం మీద చాలా ఇండికలు ఆయా రచయితల మంచి భిష్మత్తును సూచిస్తున్నవి. వామండి, మెరుగులు నీర్లు కోండి నిలువగలిగిన వాటిని చదివి ఆనందిస్తుంటాం. మనగలిగినవే మని ఉండగలవు.

— శ్రీ మధుపూరు కోదండరామరెడ్డి

ఉపయోగకరమయిన గ్రంథములు

మానసికతత్వం, హిప్నోటిజం, మ్యాజిక్
మొదలగు విషయములపై గ్రంథములు గలవు -
కేటలాగు పుచితం - వ్రాయండి.

MANASAYAN
M. G. Road,
Warangal-506002. A. P.

రాజకీయ అనవగాహన

[రచయిత: శ్రీ నరసింహారావు సమరణ: "కమె. డో" వారస తిక ఎల్. బి. సి. డి. యమ్, హైదరాబాద్ 500001 వెల: మూడురూపాయలు]

"రాజకీయ అనవగాహన", "బూటకపు సోలిజిజం" "ప్రజాస్వామ్యం సోషలిజం ఒకవోట సానగా" వంటి దాదాపు ముప్పది వ్యాసాల సంకలనం ఈ పుస్తకం. ఈ రచయితలో వర్తమానం గురించి అసంతృప్తి, ఏవగంపు గూడుకట్టు కొన్నది. కనుకనే చాలా మృదువు, సరళంగా చెప్పడానికి నీలమన అంశాలను కూడా కటపుగా పూట. ఈ వ్యాసాలలో చెప్పడం జరిగింది. పూటగా చెప్పేటగాని చదవరనే అభిప్రాయం ఇలా వాయడానికి కారణం కావచ్చు. కాని అది సరయిన అభిప్రాయమని అనిపించుకొనజాలదు.

అనవగాహన అనగా ఇంగ్లీష్ లో immersion, bathing. Comprehension అని, తెలుగులో తెలియజేయు అర్థం అని ఏదో కోశం చెబుతున్నది కాగా అనవగాహన అనగా అర్థం చేసుకొననట్టి అర్థంకానట్టి అని సిద్ధాంతం అనవగాహన అనే పదంతో రాజకీయ, అనే పదం చేర్చి రాజకీయ అనవగాహన అని ఈ వ్యాస సంపుటికి ఈ రచయిత పేరు పెట్టారు.

రాజకీయ అనేపాటకు వాడుకలో వున్న నిర్వచనం సభుత్వ పరమైన అంశంలో 'పాలిటిక్స్' POLITICS అనగా ది ఆర్ట్ ఆఫ్ పాటిస్. అనవగాహనకు బదులు అనవగాహన అనే పదాన్ని ఈ రచయిత ఎయోగించిన కారణం శీర్షికకు గురించి ఇంత చర్చించవలసి వచ్చింది. రాజకీయశాస్త్రంతో అంతో ఇంతో సంబంధం వున్నవారందరూ, అందరకూ అర్థమయినట్లే తోచి, ఎవరికీ అనుభవంలో తెలియని విషయంగా వుంటుందని అ గిక్కిరిస్తారు. కాగా సామాన్యులకు విద్యావంతులకు, మేధావులకు రాజకీయాలు అర్థంకావడంలేదని, కాలేదని విమర్శించడంలో రచయిత లక్ష్యమేమిటో మరి!

వర్తమాన రాజకీయాలలో ఒక వక్కాన్ని అనికారంనుంచి తొలగించే కృషిలో సామాన్యులు, మేధావులు, విద్యావంతులవంటివారు సహకరించడంలేదు కనుక వారికి రాజకీయ అనవగాహన లేదని అనడం ఈ రచయిత లక్ష్యమయిన అది తప్పని ఆరవ లోకనభిరుజురిగిన ఎన్నోలు రుజువు నేసినయే. రాజకీయాలు, వైద్యం, జ్యోతిషం తెలియని వారెవరు? అని తెలుగువాడు ఒక సామెత వున్నది. నేను పూహిస్తున్న రాజకీయాలలో ఎవరూ కలిసిరావడం లేదుకాబట్టి రాజకీయ అనవగాహన ఎవరికీ లేదని అనడంలోనే వస్తున్నది చిక్కంతా.

వాస వానికి సభుత్వాధికారం లేకుండా రాజకీయాలలో పాల్గొనడం సామాన్యమే. అపూర్వమే కాదు.

అది అలా వుండగా పాఠకులవల్ల ఈ రచయితకు నడది

ప్రాయం లేదని మొదటి వ్యాసంలోని మొదటిపాక్కం ఉన్నత విద్యా వంతుల సైతం ఈ దేశంలో "మాకు రాజకీయాల తెలియవు. మాకు తెలుసుకోవడంలో ఆసక్తి లేదు" అని చెప్పకొనడానికి సిగ్గు పడడంలేదు" విశదం చేస్తున్నది డాక్టర్లు, పాఠశాల, సాంకేతిక సంస్థలు, వ్యాయామవంటివారు రాజకీయాలలో పాల్గొంటున్న నంగతి ఈ రచయితకు తెలియదా? లేక ఏమీ తెలియకుండానే పాపర్ వాజపేయ్ శ్రీయుతులు శాంతిభూషణ్, పాపెనర్ హిరేన్ ముఖర్జీ వంటివారు రాజకీయాలలో పాల్గొంటున్నారని ఈ రచయిత అభిప్రాయమా? ఈ రెండు అభిప్రాయాలూ తప్పే.

ఒక పద్ధతి ప్రకారం కాకుండా, దారం తెగిన గాలిపటం వంటి ఆలోచనలను కాగితంమీద కెక్కిస్తే అదంతా పరస్పర విరుద్ధమైన వాక్యాల సముచ్చయంగా తయారవుతుందని మొదటి వ్యాసంలోని రెండవ పాక్కం - 'వర్తమాన రాజకీయ వ్యవస్థలో ఇటువంటి దౌర్బల్యాలన్నీ గూడుకట్టుకు వున్నవూట వాస్తవం.' విశదం చేస్తుంది. దౌర్బల్యాల వున్నాయని ఒక చెప్పి అ గిక్కిరిస్తూ మరొక చెప్పి అవివున్న రాజకీయాలవల్ల ఎవరూ ఆసక్తి చూపించడంలేదని విమర్శించడం పాతువాదమా? లేక మరేమిటి?

ఈ రచయిత అంతటితో పాఠకులను వదిలారా! లేదు. "నీట స్పింటివీ మించి ప్రజలందరినీ శాసించాలి పతింగాన్ని ప్రభావితం చేయగలకే నేడు ధునిక రాజకీయరంగానికి వుంది" అన్నారు. ఇదేమీ వాదనా పద్ధతి తెలియటంలేదు. రాజకీయాలకు గొప్ప శక్తి ఏవో వున్నదని ఒక చెప్పి అంటారు. నేటి రాజకీయ వ్యవస్థలో ఏవో దౌర్బల్యాలు కలవని మరొక చెప్పి అంటారు. పైగా అదంతా విద్యా వంతుల అజ్ఞానమట. ఇలాంటి అభిప్రాయాలకు కారణం కనీ, నిరాశ, నిస్పృహ అని విజ్ఞాలు బానించడంలో తప్పేమీ కన్పించదు. రాజకీయ అనవగాహన అంటే తన నిర్వచనమేమిటో ఈ వ్యాసంలో ఈ రచయిత చెప్పలేదు. కాని రాజకీయ అనవగాహన లేనివారిని బాధ్యతగల పౌరులుగా ఈ రచయిత గుర్తించలేదట. రాజకీయ అనవగాహన అంటే ఏమిటో స్పష్టంగా చెప్పి, ఆ తర్వాత అది లేనివారిని విమర్శించివుంటే ఈ రచయిత కృషి కొంతలో కొంతయినా ఫలించివుండేది.

తాను ఆశించిన తీరున వ్యవహరించని వారందరికీ రాజకీయ అనవగాహనలేదని అనడం ఒకరకం ఆత్మాతిశయంగాల వారి లక్షణం. అట్టివారిని ఇంగ్లీష్ లో నార్సిస్ట్స్ ని (Narcists) అంటారు. ఈ రచయిత ఒక్కరేకాదు. సరిణామ వాదమంటే ఏమిటో పూర్తిగా తెలియని పెక్కుమంది భారత రాజకీయ వాదులు రాజకీయ రచయితలు-ముఖ్యంగా జిలుగు రచయితలు ప్రజలను ఇలా తెగ వాడుకునే వున్నారు. ప్రజలకు దూరం అవుతూనే వున్నారు.

ఈ పరిస్థితులిక ఇంతేఅని ఈవాడు ఏవరూ అనుకొనడం లేదని లోకసభ ఎన్నికల ఫలితాలు రుజువుచేశాయి. కాబట్టి ఈ రచయితనే పాఠకులు క్షమించవలసి వుంటుందేమో?

"నీకున్న ప్రత్యేకావకాశాలకు ఈ సమాజ శ్రేయస్సుకై ఎలా

వినియోగము వ్యాసమది ప్రతి ఒక్కరినీ నేయాలిని ప్రశ్న, స్వార్థంతో సుపీరియారిటీ కాంప్లెక్సుతో కుమితేవాడు ఎన్ని శ్రీరంగునికులు చెప్పినా బూటకపు సావలిస్తే” అన్నారు ఈరచయిత 13వ పేజీలో. అందుకు ఈ రచయితయే నిరర్థకమేమోనని ఈ వ్యాసాల ధోరణి వల్ల అనిపిస్తున్నది.

“సోషలిజం అంటే నియంతృత్వంకాదు” అన్నారు ఈ రచయిత 15వ పుటలో. ఇలాంటి నిర్ణయానికి ఈ రచయిత దాని దానికి దోహదపడిన ఆంధ్రాలెమిటి? ప్రజాస్వామ్యం అంటే ప్రజల పరిపాలన. ప్రతిపక్షాల పరిపాలన కాదు, సోషలిజం అంటే సంఘసరం చేయడం. అంటే అధికార కేంద్రీకరణ, ఈ కేంద్రీకరించిన పాపగల దని చెప్పడం మాటల గారడీయే తప్ప మరేమీ కాదు. చరిత్రలో రచయితలూ ఉంది. పెక్కు గ్రంథాలనుంచి అనేక అంశాలను ఉట్టరేపించిన రచయితకు ఇంత చిన్న విషయం తెలియకపోవడం విచిత్రంగా వున్నది.

‘అల్లి మేటర్ బూత్’ (19వ పుట) అనేమాట తుద తప్పు. అల్లి మేట్ బూత్ అనాలి.

ఎమ్. ఎస్. రాయ్ ఏమి చెప్పాడో పూర్తిగా గ్రహించకుండా “ఆర్థిక, సామాజిక, రాజకీయ బ్రతిబంధకాల్ని భేదించడమే స్వేచ్ఛగా పేర్కొంటారు (41వ పుట) అని సూక్ష్మీకరించడం తుద తప్పు.

దాదా “సామ్యపుడ వ్యక్తులు” “ఏందుకాబయం” “రాజకీయాల్లో అవినీతి-బంధుప్రీతి” వంటి కొన్నివ్యాసాలు కొంత బాలనాయు. ఈ వ్యాసాలకు అటు రాజకీయవిలువాలేదు. ఇటు సామాజ్య విలువలూ లేవు. ప్రయత్నిస్తే, ఈ రచయిత ఈ విషయాలనే ఇంత కంటే భాగం వ్రాయగలడు. వ్రాస్తారని ఆశించుదాము.

— “శీమ”

జీవన సమరం (నవల)

[రచన: శ్రీమతి హజరా. పుటలు: 196. వెల: రు. 7-50. ప్రచురణ: శ్రీకవితా పబ్లికేషన్సు, విలూరురొడ్డు, విజయవాడ-2]

మధ్యతరగతి కుటుంబాల్లోని ప్రతి జీవితీ యీ రోజుల్లో జీవితం ఓ సమరమే. ఆ జీవిత సంధంలో ఆటూపాలులు అట్టు కుంటూ, తీరాన్ని చేరేవ్యక్తులకే విజయం లభిస్తుంది. ఈనాడు వచ్చే నవలలన్నిటికీ యిందుమించు యిదే కథావస్తువు. ఇయితే దాన్ని సాన పెట్టిన నవలలా కొంతని పాఠకులకు చూపటం అనేది రచయిత ప్రతిభా వ్యక్తిత్వాలపై ఆధారపడి వుంటుంది. బాల్యంనుండి కమ్మని మధురీపాలతో పరపురం పెనవేసుకొని, భావి బంగారు జీవితాన్ని గూర్చి కలలుకన్న యిద్దరు మిత్రురాలైన మనోహర కథనం యిది. చూడూలుగావుండే నవతీతని పాదాలతో వెతలు వేడుతూ, మనసులు

కలపుకన్న నీరు జీవితాంతం కలిసే వుంటారు. కాంతి, సుశీల అనే యీ యిద్దరికీ పరిస్థితులు వాటంతటనే అనుకూలంకావు. ప్రేమతో ముందిలేల్లే అన్నలా, స్నేహితులు, వరిచయస్సులు పుష్కలంగా తార నిలుతారు. ఆరంభంలో వారనుబనించిన కష్టాల కడలిని యిట్టే దాచుకుని ఆ మంచుతెరల వీకటినుంచి ప్రభాతాన్ని దర్శిస్తారు. సుశీల సాత్ర మరెంతో ముందడుగునేసి మతాంతర వివాహంకూడ చేసుకుంటుంది. కాంతిమూతం భర్తతో శారీరక సౌఖ్యంవివా తక్కిన సుఖాలందుకుంటుంది. ‘మర్ అక్సిడెంట్’ కారణంగా చివరకు ఆ శాంతికూడ ఆమెకు అభించి, ఆమె ఆకాంతి పోతుంది. అంతవరకు కథామనాన్ని సాగించటానికి చిత్రయ, శారద, మరేల-యిత్యాని యెవ్వ సాత్రలు, సంఘటనలు కథగా పులగంగా పేర్చబడే సాత్రకుణ్ణి అక్కడక్కడ కొంత తికమక పెడతాయి. ఎవల సుఖాంతం చేయటానికి కాబోలు పేర్చబడ్డ యీ సాత్రలవల్ల నవలకు ‘డ్రాగింగ్ ఎఫెక్టు’ వచ్చిందనటం యధార్థం.

తెలుగంటే అడవిడుమలు పుల్లారంగా చదువుకోవటానికి కావలసిన పదిహేడు మరదళ్ళు చమత్కారాల, నూతన దంపతుల శృంగార కాండలు; అంతలోనే గంభీరమైన పదవివ్యాసం సెంటిమెంటల్లు - ఇత్యాది సాధుల వద్దతులన్నీ యందులో ముక్తాయింపుగా భాగనే వుంటాయి. ప్రారంభంలో పరిచయం చేసిన సుశీల తల్లిదండ్రుల కథనం అంతాన రచయిత వదిలివేసుటం ఎలాకా లేక వారిపట్ల చిరాకా?...తోచదు.

“కన్నెనాగు కడలి తరంగాల్లో బిక్కిమైంది” అన్న ధన్యాత్మకమైన కాంతి భవితవ్యం రచయిత చెప్పేటంత వరకూ ఆ సాత్ర సాత్రకుణ్ణి సామధూతిని చూడగోంటుంది. “వివాహం అనేది పూల బాట అనీ. విధి కట్టించి అది ముచ్చటొక అయితే తెలిసిగా భేదించి పూలు పరుచుకోవాలి” అనే అందమైన సందేశం ఆ సాత్ర యుగ్వలం సముచితంగానే వుంది. ప్రారంభంలో కథానాయిక సుశీల అని భ్రమ వచ్చే సాత్రకుడు, ఆమెను గడువరి సానరిగా మ్రోతమే అర్థం చేసుకొంటాడు కాని ఆమె మనస్తత్వ భావాల ప్రభావం పొందలేదు. దంపతులను సాకుగా చేసుకొని వారి శృంగారపు పలుకుబళ్ళను కొంత

ఉపయోగకరమైన సరికొత్త గ్రంథములు

వ్యవసాయము - ఫిషరీ-కోళ్ళ పెంపకం-అడవులు-తోటవని ఇంజినీరింగ్-వైద్యము-వివిధ సాంకేతిక విషయములపై గ్రంథములుగలవు. కేటలాగు ఉచితం. ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

N. K. PAUL & SONS.
P. B. No. 12202, Calcutta-5

'అని'గా నేర్పటంకూడ జైవిత్వం అనిపించుకోదు. అశల శిఖరాలలో ప్రాంబులించి నెర్రాళ్ళపు లోయలోకి వెళ్ళినవారి జీవితాను కళ్ళకు కట్టినట్లే రచయిత వర్ణించారు. వానపిత వలవరకు లోపించటం, కథాకథనం వున్న మందకొడితనం మరిచివలగ్న మార్పుకొంటారని ఆశిద్దాం జీవితానుభవాలు పొందటంయ్యే భావుకుల కొక రంగుల కలగా వుంటుందీ నవల.

వీధి మనుషులు (నవల)

[రచన: మురయ్య. పుటలు: 185. వె: రు. 7-50.
ప్రచురిక శ్రీ కవితా పబ్లికేషన్సు, విజయవాడ 2]

వీధిమనుషులు అనే యీ నవల వీధి మనుషుల్లాంటి వారి శృంగారపు వీధిభాగవతాలతో నింపబడ్డ నవల. నమాజంలోని విభిన్న వర్గాల సెక్సు మనసును, మునుమించు నన్నంగానే చూపెట్టి వారిందులో రంగమూలాంటి వ్యక్తుల మానసిక వ్యభిచారానుభూతి, తత్ఫలితంగా ఆమెకు కలిగిన కుమారుడు గంగరాజు యిందులోని కథానాయకుడు. మాపులకు మగవాడైనా ఆడవారిచేతుల్లో ఆట బొప్పిగా అతన్ని ఆడించటానికి ఎన్నో కల్లోల కడలిలాంటి సంఘటనలు కూర్చబడ్డాయి. ఆరంభంలో బాగా పుంజుకున్న కథకు మధ్యకు వెళ్ళేసరికి నల్లత నస్తుంది. సాత కథల్ని ప్లాప్ బాక్ ద్వారా చెప్పినా అవి పోవంగానేవుండి పాఠకుడికి అనునయం కలగదు. చివరలో పాడవుడిగా ఆరంభ నవ్వేవాల్ని గుర్తుకు తెచ్చుకొని ముగించినట్లుని పేరుంది. ఈ నవల ఆధ్వంతం చదువరికి నికర సుతమైన అనుభూతి నివ్వదు. జమీందార్, యిళ్ళలో జరిగే సెక్సు, సంపదల నేరాలు, పేగలపై వాటి ప్రభావాలు విన్నవించి చూపారు రచయిత. కాని రాజావారు యే గెహిక కాంక్ష లేకుండా రంగమ్మపై అంతటి అయ్యాక కరణా కట్టాన్ని చూపటం అంత 'కన్వీనింగు'గా వుండదు. ఆయనొక దేవతా స్వరూపునిగా పాఠకుడు తరిపెట్టుకోవాలి చివరలో ఉష, శాంత, రాజారావుల కథనంలో వేగం మితి

మీరి, సాతకునకు డిటెక్ట్ నవల సోకడ కనిపించి, కొంత గందరగోళ పడతాడు. అదీ దివాన్ ద్వారా రంగమ్మకు వెప్పించటంలో నవ్వినేకాల బలీయత బలి అయింది.

ఆరంభంలో ముగయాగారి లేఖని శృంగారవీధిలో నర్తించింది. అందులోని విచ్చల విడికి మచ్చుకు కొన్ని... "అతన్ని బాహాపుల్లో బంధించి గట్టిగా పొదివిపట్టుకొని... ప్రయత్నించింది. కలిసి వచ్చే జాలు అతని రొమ్ముకు ఒరుసుకున్నాయి. కౌగిలిరుపు ఎక్కువచేస్తూ అతని అరికాళ్ళను నొక్కుతూ, తన కాలిమడమలనెత్తి, అతని మెడ బలంగా ముందుకువంచి...ముద్దు పెట్టుకున్నది. తలవెనుక అరచేతితో అదిమి ముందుకు నొక్కుతూ. గట్టిగా, కసిగా అతని పెదమలను ముద్దాడింది....." ఈ ధోరణిలో పేజీలకు పేజీలే సాగిపోతూ, యీ నవలలో హద్దులు మించని శృంగారం వుండన్న అట్ల వెనుక మాటను 'జోకు'గా నవ్వస్తుంది. దొం... లం...లాంటి బూతు పదాల ప్రయోగం ఇందులో అనంభావం. వీధిమనుషుల్ని వర్ణించేటప్పుడు మరి భాషకూడ బజారుపాటగానే వుండాలనే అధివాన్ని కతకు యీ నవల లక్ష్యం - రచయిత వీటిలోని సాతలద్వారా సమాజానికందించిన నీతియేమిటో తెలియదు. శాంత, ఉష, - ఇద్దాది సాతలు మనసు మార్చుకొన్న వైనంకూడ చదువరికి గోచరించదు. ఒకవేళ స్వేచ్ఛర విహారం తప్పని వాళ్ళు గుర్తించినా, చివరలో యే కొద్దిగానో చెప్పబడ్డ ఆ తీరు, స్వాధు ముప్రతిక పాళ్ళు నవలలో వీధి మనుషుల స్వేచ్ఛర విహారం దర్శించిన పాఠకుడికి స్ఫూర్తి నిస్తుందా అనేది వా సందేహం. 'మురయ్య' లాంటి ప్రతిభావంతుడైన రచయిత యీవిశ్లేషమైన నవలలో పాఠకులను నిరుత్సాహ పరచారని చెప్పక తప్పదు. ఈ వీధి మనుషుల్నే మరింత సభ్యతా శైలిలో పాఠకుల ముందుంచే ప్రయత్నాన్ని చిత్తకుర్దిగల యీ రచయిత విస్మరించటం శోచనీయం.

— "సుచంద్ర"